

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Nálezy z odpadní jímky v areálu bývalé šatlavy v Hradci Králové

Eliška Kutějová

Bakalářská práce 2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eliška Kutějová**
Osobní číslo: **H09552**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Nálezy z odpadní jímky v areálu bývalé šatlavy v Hradci Králové**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je zpracování archeologického materiálu z výplně jímky, která byla prozkoumána v Hradci Králové, Dlouhé ulici čp. 101 až čp. 103 v tzv. šatlavě. Součástí práce by mělo být řešení odpadu v městském prostředí a zařazení této problematiky do širších historických souvislostí. Zpracování tohoto tématu bakalářské práce by mělo přispět k poznání každodenního života obyvatel středověkého Hradce Králové.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bláha, R. 2002: Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva), Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 186-196. ISBN 80-85031-45-0. Frolík, J. - Sigl, J. 1998: Chrudim v pravěku a středověku. Obrazy každodenního života. Chrudim. ISBN 80-902531-0-5. Klápště, J. /ed/. 2002: Archeologie středověkého domu v Mostě (čp. 226), Praha - Most. Krajíc, R. a kol. 1998: Dům pasíře Prokopa v Táboře (Archeologický výzkum odpadní jímky v domě čp. 220). Tábor. Richter, M. - Vokolek, V. 1995: Slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové - Praha. ISBN 80-85031-14-0. Široký R. 2000: Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku - stav a perspektivy archeologického poznání. Památky archeologické 91, 345.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Jiří Sigl

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2012

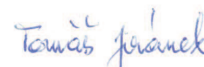

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
552 10 Pardubice, Studentská 44

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25.6.2012

Eliška Kutějová

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Jiřímu Siglovi za jeho cenné rady při vedení mé práce. Dále Mgr. Radku Bláhovi za zpřístupnění archeologického materiálu ve Východočeském muzeu v Hradci Králové a za jeho ochotu a pomoc v mé práci.

Anotace:

Cílem bakalářské práce je zpracování archeologického materiálu z výplně jímky, která byla prozkoumána v Hradci Králové, Dlouhé ulici čp. 101-103 v tzv. šatlavě. Tento materiál bude popsán a následně vyhodnocen. Součástí práce bude i řešení odpadu a vody v městském prostředí s přihlédnutím k situaci ve středověkém Hradci Králové.

Klíčová slova: archeologie, Hradec Králové, jímka odpadní, keramika, středověk

Annotation:

The aim of this work is the processing of archaeological material from the cesspool, which was explored in Hradec Kralove, Long Street No. 101-103 in so-called šatlava. This material will be subsequently described and evaluated. The work will be focused on waste and water in an urban environment with regard to the situation in medieval Hradec Kralove. The work will be focused on waste and water in an urban environment with regard to the situation in medieval Hradec Králové.

Key words: archeology, ceramics, cesspool, Hradec Králové, medieval times

Obsah

1. Úvod	1
2. Přírodní podmínky	
2.1. Lokace města	2
2.2. Geomorfologické podmínky	2-3
2.3. Pedologické podmínky	3
2.4. Hydrologické podmínky.....	4
2.5. Vegetační pokyv a průměrné teploty	5
3. Historie bádání	6-8
4. Historie města	
4.1. Pravěký a středověký Hradce Králové	9-11
4.2. Hradec Králové jako královské město	11-12
5. Město za hradbami a jeho okolí	
5.1. Vzhled hradeckého návrší	13
5.2. Vzhled a rozložení města	13-15
5.2.1. Hrad knížecí a královský	16-18
5.2.2. Minoritský klášter	18-19
5.2.3. Kaple sv. Klimenta	19-20
5.2.4. Chrám sv. Ducha	21-23
5.3. Zástavba města	24-25
5.4. Podhradí	25
5.5. Předměstí	26-27
5.6. Okolí města	27
6. Voda ve středověkém městě	
6.1. Úvod	28
6.2. Přírodní zdroje vody	28-29
6.3. Získávání vody	29
6.3.1. Studny	29
6.3.1.1. Dřevěné konstrukce	29-30
6.3.1.2. Kamenné konstrukce	30-31
6.3.1.3. Ohlubně studní	31
6.3.2. Cisterny	32

6.3.3. Shrnutí	32
6.3.4. Jak dostat vodu ze studny?	33
6.3.4.1. Rumpál	33
6.3.4.2. Kladka	33
6.3.4.3. Vahadlo	33-34
6.3.4.4. Pumpa	34
6.4. Rozvod vody ve městě	34-35
6.4.1. Potrubí	35
6.4.1.1. Výroba potrubí	36
6.4.2. Čerpací zařízení	36
6.4.2.1. Paternoster	36
6.4.2.2. Pumpa na zdviž	37
6.4.2.3. Pumpa na tlak	37
6.4.3. Vodárenská věž	37
6.4.3.1. Konstrukce vodárenských věží	37-38
6.4.3.2. Vytápění objektu	38
6.4.4. Odběr vody	38-39
7. Voda v Hradci Králové	41
8. Odpad ve středověkém městě	42
8.1. Jímky bez vnitřní konstrukce	42
8.2. Jímky s výdřevou	42-43
8.3. Zděné jímky	43
8.4. Záchod	44
8.5. Odpadní voda	44
8.5.1. Strouha	44
8.5.2. Stoka	44
8.6. Shrnutí	45
9. Odpad v Hradci Králové	46
10. Historie domu čp. 101-103	47
10.1. Dům čp. 101	47-49
10.2. Dům čp. 102	49
10.3. Dům čp. 103	49-52
11. Pár slov k věžeňství ve městě	53-55
12. Archeologický výzkum v areálu bývalé šatlavy	

12.1. I. etapa výzkumu	56-58
12.1.1. Shrnutí	58
12.2. II.-III. etapa výzkumu	58-62
12.2.2. Shrnutí	63
13. Nálezy z jímky č. 1	
13.1. Sáčky	64-125
13.2. Shrnutí	125
14. Závěr	126-127
15. Resume	128-129
16. Seznam použité literatury	130-131
17. Seznam internetových zdrojů	132
18. Přílohy	
18.1. Katalog vybraných nálezů	133-236
18.2. Fotografická příloha	237

1. Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou nálezy z odpadní jímky v areálu bývalé šatlavy v Hradci Králové. Cílem mé práce bude popsat obsah jedné z jímek (konkrétně jímku č.1), která byla odkryta při záchranném archeologickém výzkumu v roce 2005.

V první kapitole shrnu přírodní podmínky města Hradce Králové a jeho okolí. Krátce zmíním geomorfologické, půdní a vegetační podmínky oblasti s přihlédnutím k vodstvu a teplotám.

Druhá kapitola je věnována dějinám bádání a badatelům, kteří svůj zájem v minulosti zaměřili na středověký Hradec Králové. Právě díky těmto lidem byly zachyceny archeologické situace, které jsou dnes již zaniklé.

V následující kapitole se zaměřím na dějiny pravěkého a středověkého Hradce Králové. Nastíním, jak vypadalo a jak bylo rozvrženo město za hradbami. Budu se též krátce opevnění věnovat samotnému opevnění města ve středověku.

Další kapitola je již věnována tématu vody a odpadu ve středověkém městě. Zachycuje, s jakými problémy se museli lidé vypořádat a jakými mechanismy si při tom pomáhali. Od obecného popisu vody a odpadu přejdu k situaci v samotném městě Hradci Králové.

V následující kapitole již přejdu k samotné budově šatlavy. Popíši historii tohoto objektu a přidám pár střípků z každodennosti vězeňství ve městě. Další kapitola se již bude věnovat blízké minulosti areálu a to archeologickému výzkumu, který zde probíhal a z kterého pochází nálezy, jejichž popis je hlavním cílem mé práce.

Jak už bylo řečeno, hlavním cílem práce je zdokumentování nálezů z jedné z odpadních jímek (jímka č. 1) z tohoto areálu. Nálezy jsou uloženy v sáčkích v archeologické sbírce Muzea východních Čech v Hradci Králové. Jedná se o sáčky 24 a 25, 88-93, 106-129, 131-152 a 154. Obsahy těchto sáčků jsou popsány a nálezy samotné jsou z velké části nakresleny či vyfotografovány. Tvoří tak popisný a obrazný katalog nálezů z jedné jímky, který bude vodítkem pro vyvození jistých závěrů o každodennosti ve středověkém městě.

2. Přírodní podmínky

2.1. Lokace města

Město Hradec Králové je součástí okresu Hradec Králové, který spadá pod Královéhradecký kraj. Tento kraj, který vznikl v roce 2000 z Východočeského kraje, sousedí na severu s Libereckým krajem, na jihu s krajem Pardubickým a na jihozápadě se Středočeským krajem. Z druhé strany hranic - z Polska - je jeho sousedem Dolnoslezské vojvodství. Krajským městem je Hradec Králové. Spolu s okresem Hradec Králové jsou součástí kraje další čtyři okresy. Jedná se o okres Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Trutnov.¹

Rozloha okresu činí 891,62 km² a zahrnuje 104 obcí a 6 měst (Chlumec nad Cidlinou, Hradec Králové, Nechanice, Nový Bydžov, Smiřice a Třebechovice pod Orebem).²

2.2. Geomorfologické podmínky

Česká republika se z hlediska geomorfologického členění dělí na čtyři geomorfologické provincie. Hradec Králové spadá do geomorfologické provincie zvané Česká vysočina. Jedná se o geologicky stará pohoří vzniklá za kaledonského a pozdějšího hercynského vrásnění. Takto vzniklá pohoří poté časem ohladila eroze.³

Česká vysočina se jako geologická provincie skládá z šesti subprovincií. Jedná se o Šumavskou, Českomoravskou, Krušnohorskou, Krkonoško-jesenickou a Poberounskou subprovincií a též Českou tabuli. A právě poslední jmenovaná subprovincie zahrnuje i město Hradec Králové. Česká tabule o rozloze 11 301 km² a střední nadm. výšce 279,8 m se rozkládá v severních a východních Čechách. Je tvořena z velké části horninami z období křídý. Zbylou část doplňují horniny vzniklé vulkanickou činností a útvary skalních měst. Nejvyšším bodem oblasti je Ralsko (696 m).⁴

Česká tabule se dále dělí na tři geomorfologické oblasti (Severočeskou, Středočeskou a Východočeskou tabuli). Hradec Králové spadá do Východočeské tabule, která se nachází z velké části v povodí Labe a jeho přítoků (Úpy, Metuje, Orlice, Loučné, Chrudimky Cidliny). Východočeská tabule je východní částí České tabule. Pokrývá plochu 4 347 m² a její střední

¹ ČSÚ. *Královéhradecký kraj*. Královéhradecký kraj, 25.7.2011[cit 2012-3-24].

URL: <<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/kraj-volene-organy/kralovehradecky-kraj/statisticke-udaje-108>>.

² TAMTÉŽ

³ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987.

⁴ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s.148.

nadm. výška činí 322,7 m. Její povrch tvoří plochá i výrazněji členitá pahorkatina. Nejvyšším bodem oblasti je pak Baldský vrch (693 m).⁵

Další podřazenou jednotkou v geomorfologickém členění je geomorfologický celek. Východočeské tabuli podléhá Východolabská tabule, Orlická tabule a Svitavská pahorkatina. Hradec Králové spadá pod Východolabskou tabuli, která se nachází v severozápadní části Východolabské tabule. Její rozloha čítá 1 689 km² a střední nadm. výška činí 251,5 m. Jedná se o plochou pahorkatinu v povodí řek Labe a Cidliny. Nejvyšším bodem je vrch Na šancích (352m).⁶

Východolabská tabule se dále dělí na 3 podcelky - na Cidlinskou a Chlumeckou tabuli a Pardubickou kotlinu. A právě poslední zmíněná oblast zahrnuje i město Hradec Králové. Pardubická kotlina se nachází na jihovýchodě Východolabské tabule. Její rozloha činí 718 km² a střední nadm. výška dosahuje hodnoty 283,3 m. Tato erozní kotlina se rozkládá v povodí Labe „na slínovcích, jílovcích a spongilitech svrchní křídy, s pleistocenními říčními a eolitickými sedimenty.“⁷ Nejvyšším bodem oblasti je Kunětická hora (307 m).⁸

V severní části této kotliny se nachází Královéhradecká kotlina. Jedná se též o erozní kotlinu, která se rozprostírá v povodí řek Labe, dolní Úpy, Metuje a Orlice. „Rovinný reliéf středopleistocenních a mladopleistocenních říčních teras a údolních niv Labe a přítoků, se sprašovými pokryvy a závějemi, místy s pokryvy a přesypy navátých písků. Význačným bodem je pak Cháby (228 m).“⁹

2.3. Pedologické podmínky

Na vznik a vývoj půd ve východních Čechách „mají vliv zvláštní podmínky, dané změnou klimatických podmínek vzhledem k nadmořské výšce.“¹⁰ Hradec Králové se nachází v oblasti nivních půd a hnědých půd s podzoly na terasovitých uloženinách. V okolí města se pak nacházejí i pelosoly.¹¹

„Nivní půdy vyplňují plochá dna říčních údolí, zvláště podél větších toků. Původními porosty byly lužní lesy, druhotnými údolní louky.“¹²

⁵ SMOLOVÁ, Irena. *Soustava Česká tabule*. Katedra geografie. 20.9.2011 [cit 2012-3-25]. URL: <http://geography.upol.cz/soubory/lide/smolova/GCR1/text_ceska%20tabule.pdf>.

⁶ TAMTÉŽ

⁷ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 397.

⁸ TAMTÉŽ

⁹ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 295.

¹⁰ VÁLEK, Bohumil. *Půdy východních Čech v území mezi Krkonošemi a Českomoravskou vysočinou, jejich vznik, vývoj a praktické využití*. Havlíčkův Brod, 1964. s.12.

¹¹ TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. Praha, 2007. příložená mapa

¹² TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. Praha, 2007. s.53.

Hnědé půdy patří na území České republiky k těm nejrozšířenějším. Lze je nalézt od nížin až po horské oblasti. Jejich původní vegetací byly listnaté lesy (dubohabrové až horské bučiny).¹³

Pod nížinou oblast Hradce patří i nížinné podzoly. Jde o výrazně suché písčité půdy, které přejí borovým doubravám.¹⁴

Pelosoly neboli pelozemě jsou výrazně těžké půdy, které „*jsou vázány na horniny poskytující zvětralinu, tvořené ve značné míře druhotnými jílovými minerály.*“¹⁵ Původními porosty na těchto půdách jsou dubohabrové háje.¹⁶

2.4. Hydrologické podmínky

Česká republika je důležitou pramennou oblastí Evropy. Leží totiž na hlavním evropském rozvodí. Spadá jak do úmoří Severního moře, kam svádí vodu povodí Labe, tak do úmoří Baltského moře, které je zásobováno vodou z povodí Odry, a nakonec i do úmoří Černého moře, kam přivádí vodu povodí Dunaje.¹⁷

Okres Hradec Králové, a s ním i jeho město Hradec Králové, spadá pod povodí Labe. Řeka Labe pramení v Krkonoších na Labské louce ve výšce 1 384 m n. m. teče k severovýchodu a následně se stáčí k západu a severozápadu. Při své cestě Českou republikou směrem do Německa sbírá většinu vodních toků v Královéhradeckém kraji. Mezi jeho význačnější přítoky patří zprava např. Cidlina nebo Jizera. Zleva pak přitéká do Labe Úpa, Metuje, Orlice nebo Chrudimka. Přímo v Hradci Králové se Orlice stéká s Labem.¹⁸

Kromě řek patří k vodstvu v této oblasti i rybníky a další vodní plochy. V nejbližším okolí města se nachází rybník Roudnička, Cikán, Biřička, Stříbrný rybník nebo Datlík.¹⁹

¹³ TAMTĚŽ

¹⁴ TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. Praha, 2007. s.55

¹⁵ TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. Praha, 2007. s.52

¹⁶ TAMTĚŽ

¹⁷ PAVELKA, Rostislav. *Vodopis České republiky*. Trasovnik. 2007 [cit 2012-3-25].

URL: <http://www.trasovnik.cz/k_ainfcr/vodopis/vodopis.asp>.

¹⁸ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 149-150.

¹⁹ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 206.

2.5. Vegetační pokyv a průměrné teploty

Královéhradeckou kotlinu pokrývá 3. vegetační stupeň. Celá oblast „*je mírně zalesněná dubovými a habrovými porosty, v nivě se zbytky porostů lužního lesa.*“²⁰

Dubovo-bukový 3. vegetační stupeň zahrnuje oblasti pahorkatin a vrchovin pohybujících se v nadmořské výšce 300 – 500 m. „*Délka vegetační doby je kolem 155 dní, průměrná roční teplota činí 8,5 °C*“²¹ s tím, že nejvyšší průměrná teplota naměřená v roce 1990 činila 9,7°C.²² Naopak nejnižší průměrná teplota v roce 1980 dosahovala -7,3°C.²³ Absolutní teplotní maximum dosáhl vzduch k datu 30.7. 1994, kdy bylo naměřeno 37,8 °C.²⁴ Naopak absolutní teplotní minimum, kterého bylo dosaženo 9.1.1985, činilo -24,7 °C.²⁵ „*Roční úhrn srážek pak činil zhruba 650 mm.*“²⁶

Oblast Hradce Králové je z geobotanického hlediska oblastí luhů a olšin a borových doubrav. Místy se vyskytují i slatiniště.²⁷

Ze stromů je nejhojněji v této oblasti zastoupen buk a dub zimní. Z bylin se zde ve větší míře nachází mařinka vonná, samorostlík klasnatý či kaprad' samec. Zvířenu v této oblasti zastupuje typická fauna středoevropských smíšených listnatých lesů, obzvláště ptactvo je zde bohatě druhově zastoupeno (např. datel černý, strakapoud velký, brhlík lesní, sýkory či lejsek bělokrký).²⁸

V nižších polohách převládá orná půda, kde jsou pěstovány obilniny a cukrovka. V sadech se pak nachází jabloně, třešně a slivoně. „*Na členitějším reliéfu se zachovaly i rozsáhlé lesní komplexy s velice rozmanitou dřevinnou skladbou od přirozených smíšených listnatých lesů až po borové a smrkové monokultury.*“²⁹

²⁰ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 295

²¹ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 22

²² KVĚTOŇ, Vít. Normály teploty vzduchu na území České republiky v období 1961-1990 a vybrané teplotní charakteristiky období 1961-2000. Praha, 2001. s. 63.

²³ KVĚTOŇ, Vít. Normály teploty vzduchu na území České republiky v období 1961-1990 a vybrané teplotní charakteristiky období 1961-2000. Praha, 2001. s. 68.

²⁴ KVĚTOŇ, Vít. Normály teploty vzduchu na území České republiky v období 1961-1990 a vybrané teplotní charakteristiky období 1961-2000. Praha, 2001. s. 72.

²⁵ KVĚTOŇ, Vít. Normály teploty vzduchu na území České republiky v období 1961-1990 a vybrané teplotní charakteristiky období 1961-2000. Praha, 2001. s. 75.

²⁶ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 295

²⁷ MIKYŠKA, Rudolf. Geobotanická mapa České socialistické republiky: české země. Řada M, M-33-XVI Hradec Králové. Praha, 1969.

²⁸ DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987. s. 22

²⁹ TAMTĚŽ

3. Historie bádání

O Hradci Králové se zmiňuje již Václav Hájek z Libočan ve své Kronice české. Ta je ale jako pramen velice nespolehlivá, protože si v ní autor často vymýšlí, či fakta upravuje.³⁰

A tak za prvního autora, který se zabýval historií Hradce Králové, lze považovat Karla Josefa Bienera z Bienenbergu (1731-1798) a jeho práci *Geschichte der Stadt Königratz* (1780). Autor se účastnil výstavby hradecké pevnosti a ve svém díle položil základy pomocných věd historických. Jeho práce je koncipována jako kronika, která zpočátku čerpá z kronik a historických kalendářů z 16.století. Jejím dalším zdrojem jsou pak městské knihy, archiválie magistrátu a církevních institucí. Nejdůležitější zdroje jsou uváděny v celém svém rozsahu, tím byly zachráněny některé z nich, jejichž originály vzaly za své při likvidaci měšťanského archivu roku 1876. Práce Karla Josefa Bienera obsahuje topografii středověkého města, komentáře k pramenům a zaměření místopisných údajů. Autor zaznamenal situaci před stavbou pevnosti, jež změnila terén a zničila tak stopy po středověkých stavbách či objektech zaniklých v dobách husitských válek. Na těchto základech pak sestavil mapu městského osídlení z předhusitského období. Toto dílo bylo ve své době zcela jedinečné, ale pro jeho dnešní využití je třeba menších úprav na základě nově zjištěných informací.³¹

Dalším autorem, jež se zabýval historií města, byl František Pavel Švenda. Tento rodák z Hradce působil jako jezuita a později se stal farářem na Novém Hradci. Zpočátku se chtěl věnovat dějinám jezuitské koleje, ale při shromažďování informací narazil na zdroje, jež nemohl Bienenberg využít. Chopil se jich tedy sám a sepsal dějiny města. Publikoval *řadu kolibřích svazečků Zlatého, stříbrného, železného, měděného a hliněného obrazu Hradce Králové*.³² Ve svém díle uplatnil kronikářský postup. Do husitského období závisí ve své práci na Bienenbergovi a o mnoho ho nedoplňuje. Od 15. století dále rozšiřuje informace o poznání každodenního života ve městě.³³

Dalším autorem, jež přispěl svojí prací k poznání historie města, byl Moric Lüssner (1827-1891), komisař podkrajského soudu. Byl v kontaktu s prvním profesorem archeologie J.E.Vocelem. Poskytoval též zprávy archeologickému sboru Národního Muzea a byl účastníkem jeho zasedání. Svojí prací zachoval informace i kresebnou dokumentaci o areálu

³⁰ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 4.

³¹ TAMTÉŽ

³² RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 6

³³ TAMTÉŽ

bývalého hradu, nálezích zlatých předmětů, uložení středověkých nálezů, městské hradební zdi či středověkém sídlišti a hřbitovu na Pražském předměstí.³⁴

Po Morici Lüssnerovi převzal jeho zájem o Hradec Jan Nepomuk Solař (1827-1877), představitel řádu premonstrátů a autor publikace Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého. Hlavním zdrojem jeho práce byla Bienengergova a Švendova excerpta z městských archiválií a edice pramenů. Oboje přehledně zpracoval. Lüssnerovy poznatky jen přetiskl a nijak nezhodnotil.³⁵

Dalším autorem, zabývajícím se Hradcem Králové, byl Wáclav Wladiwoj Tomek (1818-1905), který rozšířil publikace o městě svými Místopisnými paměti Hradce Králové (1885). Tato kniha byla sepsána k události bourání městských hradeb a zachycuje topografický vývoj města.³⁶

B.V. Spiess, profesor hradecké reálky, přispěl k poznání Hradce Králové svojí studií o nejstarším vývoji města. Tato studie je součástí menšího sborníku Příspěvky k starému místopisu a dějinám Hradce Králové.³⁷

Další osobností hradeckého bádání byl Ludvík Domečka (1861-1937), městský tajemník, ředitel městských úřadů a historického muzea. Zkušenosti s archeologií měl již z jižních Čech, kde provozoval záchrannou činnost a výzkum. Byl autorem archeologické sbírky a muzejní expozice v Hradci. Od něj pochází nálezy keramiky z jímek domů v historickém jádru města. Lokalizoval též zaniklé sakrální stavby. Ze svých výzkumů zanechal informace o nálezových okolnostech, kresebné dokumentace i náčrty archeologických situací.³⁸

Dvojice autorů Alois Kubíček (1887-1970) a Zdeněk Wirth (1878-1961) se zaměřila na kulturní dějiny města. Časově se věnují především období pozdního středověku až 20. století. Fakta autoři přebírají z předešlých publikací.³⁹

Pavel Bělina (1948) přispěl k poznání dějin města svojí reedicí hradeckých dějin. V díle lze nalézt tématické okruhy jako např. postavení a úloha města v raném středověku, vývoj správy Hradce Králové, sociální a charitativní péče ve městě či církevní organizace.⁴⁰

³⁴ TAMTÉŽ

³⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 7

³⁶ TAMTÉŽ

³⁷ TAMTÉŽ

³⁸ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 8

³⁹ TAMTÉŽ

⁴⁰ TAMTÉŽ

Jan Tomský (1920-1994) jako pracovník muzea v letech 1953-1954 sepsal muzejní sbírky a podílel se na záchranné činnosti. Revidoval sbírku keramiky a vyhodnotil ji. Zajímal se i o osídlení města v době pravěku a středověku.⁴¹

Vít Vokolek se jako archeolog krajského muzea v Hradci podílel na záchranné akci a výzkumu. Zpočátku se orientoval jen na pravěkou etapu dějin, od konce 60. let svůj zájem rozšířil i na středověk.⁴²

⁴¹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 8

⁴² TAMTÉŽ

4. Historie města

4.1. Pravěký a středověký Hradce Králové

Hradecké návrší nad soutokem řek Labe a Orlice bylo díky své poloze a přírodním podmínkám vyhledáváno již od pravěku. Vyvýšenina přírodního původu „vznikla činností obou řek především ve třetihorách a starších čtvrtohorách.“⁴³ Vypínala se 10 – 16 m nad úroveň hladiny soutoku (dnes cca 229 m n. m.). Obdobně vznikl i kopec Rožberk, který se nacházel na území dnešního Slezského předměstí. Do dnešních dnů po něm zůstalo již jen patrné terénní zvlnění, protože kopec sám byl po roce 1766 rozvezen na stavbu hradecké pevnosti.⁴⁴

Od pozdní doby kamenné bylo budoucí centrum Hradce Králové tvořeno osadou obehnanou dřevěnou palisádou. Mladší doba bronzová zastihla hradecké návrší jako hradiště s opevněním ze dřeva a hlíny.⁴⁵

Podle výzkumu bylo slovanské hradiště postaveno buď ke konci 9. století nebo až v průběhu 10. století. Jak dokládají zachovalé kulturní vrstvy, bylo hradiště soustavněji osídleno. Takovéto opevněné hradiště potřebovalo mít ke existenci ve svém sousedství zemědělské osady. Ty jsou v okolí Hradce doloženy nálezy sídlištního i hrobového charakteru již od střední doby hradištní. Zbudování a údržba fortifikace, jež chránila plochu o rozloze 13 ha, si vyžádaly jistý objem pracovní síly a její organizaci v rámci kmenového celku. Takto opevněný prostor pak poskytoval ochranu pro obyvatele okolních vesnic.⁴⁶

Ke změně situace dochází na přelomu 10. a 11. století nebo na počátku 11. století (Hradec Králové je zmiňován v roce 1091 v Kosmově kronice), kdy po vyvraždění Slavníkovců dochází ke sjednocení Čech. Hradec se stává součástí přemyslovské hradské správy. Pro potřeby této správy byla hradiště již nevyhovující, a tak nedaleko nich rostly menší hrady, které využívali knížecí správci či další úředníci. Hradec však patřil k několika málo výjimkám, kdy bylo využito celého prostranství opevněného areálu. Proč tomu tak bylo nelze stoprocentně tvrdit. Jednou z možností mohl být fakt, že v okolí nebylo pro vytyčení nového hradu vhodné místo.⁴⁷

⁴³ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 7.

⁴⁴ TAMTÉŽ

⁴⁵ TAMTÉŽ

⁴⁶ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 127.

⁴⁷ TAMTÉŽ

Dle Kosmy byl „hradecký hradecký obvod, zahrnující další správní okrsky s hrady menšího významu v severovýchodních Čechách“⁴⁸ jedním z nejrozsáhlejších.

Hradskou správu měl na starosti správce (castellanus, praefectus). Disponoval správní, soudní a policejní funkcí. Navíc byl velitelem hradů i celé oblasti. Tyto pravomoce postupně přecházely na rozrůstající se úřednický aparát hradecké správy. Komorník (camerarius) měl na starosti knížecí důchody. Vladař dohlížel na hospodářskou stránku správy a soudil poddané knížete. Pokud byl součástí spravované plochy i les, tak se k úřednickému osazenstvu počítali i lovčí.⁴⁹

Informací o hradeckých úřednících je nemnoho. Kastelán se v písemných pramenech objevuje až v roce 1159 a 1195. Sudí je zmiňován roku 1229. O významu Hradce vypovídá i fakt, že sloužil jako dočasný úřad nevládnoucím členům přemyslovského rodu (v letech 1091, 1115, 1154, možná i 1117). Podobně na tom z kastelánských hradů byla již jen Plzeň, Žatec a Litoměřice.⁵⁰

Na hradech, ať už kastelánských či méně významných, byly shromažďovány dávky obojího druhu (naturální i peněžní), pokuty a celní i tržní poplatky všech obyvatel z oblasti. Takto získané peníze byly rozděleny mezi úředníky, ozbrojenou družinu a knížete s jeho doprovodem. Ten při návštěvách města, kdy přijímal vládu nad krajem, předsedal soudům a řešil spory, spotřeboval mnoho ze shromážděných naturálií.⁵¹

Za sídlo hradeckých kastelánů byla zvolena akropole, jež se vydělovala z areálu hradiště. Součástí hradeckého areálu byl hradecký kostel sv. Jana Křtitele, který se nacházel při obvodu akropole a jeho odhadovaný rozsah činil 1,3 ha. Dále se zde nalézaly obydlí pro arcikněze a menší množství kněží a výstavnější objekty sloužící administrativě. Zbylá plocha bývalého hradiště se stává předhradním akropole.⁵²

Skladba obyvatelstva se ve městě časem měnila. Jednou ze skupiny obyvatel byli družiníci správce hradu, kteří se usazují z části v předhradí areálu a z části jsou umístěni v zázemí. Prameny tyto lidi znají jako Hradecké (Gradicenses), kteří se spolu s jinými oddíly hradů (Chrudimští, Boleslavští...) účastnili vojenských akcí na území Čech a výpadů do Slezska.⁵³

⁴⁸ TAMTÉŽ

⁴⁹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 127.

⁵⁰ TAMTÉŽ

⁵¹ TAMTÉŽ

⁵² RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 128.

⁵³ TAMTÉŽ

Spolu s družiníky bývaly na hradech i jejich rodiny, které se pak věnují řemeslné aktivitě. Mezi skupinou družiníků se někdy vyskytují výše postavení jedinci, velmoži. Ti pak bývají na dvorcích v podhradí (do 12. století mohou bývat i přímo na hradech).⁵⁴

O tom, kolik měla hradecká hradní posádka mužů, se prameny nerozepisují. Záleželo na velikosti hradu. Např. akropole hradu v Olomouci o rozloze 1,5 ha měla v roce 1161 k dispozici 60 družiníků. Tento počet by Hradci mohl postačovat pouze k obraně akropole. To se nemluví o rozsáhlém opevnění předhradí o rozloze 11,2 ha. To sloužilo jako útočiště venkovskému obyvatelstvu i jako shromaždiště vojáků před bojem.⁵⁵

Opevněný areál nabyl na důležitosti v období bojů na česko-slezské hranici a vpádů ze strany Polska. Proto bylo třeba udržovat opevnění v perfektním stavu. Tato práce ležela hlavně na bedrech poddaných knížete. Jedna z řady přestaveb proběhla roku 1139 a jejím dohlížitelem byl samotný kníže Soběslav I.⁵⁶

4.2. Hradec Králové jako královské město

Hradec Králové se stává královským městem před rokem 1225 za panování Přemysla Otakara I. Přesný rok není znám, nedochoval se totiž žádný písemný pramen o založení města. Listina z roku 1225 vypovídá již o existujícím městě. Obsahem listiny byla výměna pozemků Vesce za pozemky v Čistěvci. Vyměněné pozemky měly posloužit k dalšímu rozvoji města. Tato listina přináší informaci o tom, že Hradec Králové je jedním z nejstarších měst. Starší už byl jen Bruntál (1213), Uničov (1223) a Opava (1224). Z toho vyplývá, že Hradec vznikl při první vlně zakládání měst (spolu s Litoměřicemi, Znojmem a Žatcem).⁵⁷

Hradec jako nově vysazené město měl ve své první fázi výstavby rozlohu asi 12 ha, což bylo více než dostačující. (Litoměřice měly v první fázi 7,4 ha). Nové město mělo k dispozici i starší opevnění. Město Hradec Králové bylo vysazeno jako jedno z mála v bývalém předhradí. Důvodů mohlo být hned několik. Mohlo jít o snahu krále ušetřit si práci s výkupem a převodem pozemků v suburbiu. A tak poskytl prostor na pozemcích, jež mu patřily. Dalším důvodem mohl být nevhodný terén v podhradí. Předhradí pak prostorové nároky budoucího města splňovalo.⁵⁸

⁵⁴ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 128.

⁵⁵ TAMTÉŽ

⁵⁶ TAMTÉŽ

⁵⁷ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 9.

⁵⁸ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 134.

V otázce obyvatelstva měli dle analogií z jiných královských měst početní převahu němečtí kolonisté. (Pokud jsou uváděna jména měšťanů, tak se jedná převážně o jména německá). Tak tomu bylo až do období husitských válek. Němci tak mají i značné zastoupení v městské radě, kdy se k nim v průběhu 14. století přidali bohatší čeští měšťané.⁵⁹

Kolonisté si kromě jiného do nového města přináší ze své domoviny i měšťanské právo. Oproti domácímu právu přináší *větší osobní svobodu měšťanů, vynětí z pravomoci hradských úřadů, právo na vyšší formu samosprávy a omezenou soudní autonomii, dědičné užívání zakoupeného domu nebo městiště; povinnost vůči majiteli města spočívaly v odvádění při lokaci dohodnutých platů.*⁶⁰ O tom, zda byla tato práva prosazována hned na začátku vysazení města, písemné prameny mlčí. Soubor výsad vycházejících ponejvíce ze vzoru tzv. magdeburského práva, získali hradečtí měšťané během první poloviny 13. století. Požívali práva trhu, práva na samosprávu i na nižší soudnictví (stejně jako v jiných královských městech). Vyšší soudnictví bylo nadále v rukou královského soudu.⁶¹

Prameny mlčí o tom, jak si město vedlo v době nepokojů za braniborského vpádu. V této době trpěla především města, jejichž zázemí je nedokázala uživit (hlad a epidemie). Hradec ale na tom nemusel být tak špatně, protože byl roku 1287 nabídnut věnem královně Gutě a uvažovalo se o něm i jako o zástavě při jednání o odkoupení Míšeňska v roce 1289.⁶²

Na začátku 14. století zastihneme Hradec v době, kdy se v něm ustanovily základní funkce středověkého města. Suverenitu města ilustruje jednání s římským králem Albrechtem a jeho synem Fridrichem roku 1307, kdy si za přijetí habsburské posádky město vymohlo jistá práva (právo skladu, les Bor a výroční trh). I když královna Rejčka toto přijetí posádek svým měšťům nařídila, Hradec Králové si musel prosadit svoji vůli. (Privilegia po odchodu německých jednotek následně pozbývají platnosti.)⁶³

Předhusitský Hradec se mnoho nelišil od své současné podoby. Střed města tvořil trojúhelníkový rynek (dnešní Velké náměstí). Na západě se nacházel kostel sv. Ducha s hřbitovem, kaple (dnešní kaple sv. Klimenta) a radnice.⁶⁴

⁵⁹ TAMTÉŽ

⁶⁰ TAMTÉŽ

⁶¹ TAMTÉŽ

⁶² RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovenské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 137.

⁶³ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovenské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 138.

⁶⁴ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 12.

5. Město za hradbami a jeho okolí

5.1. Vzhled hradeckého návrší

Nejvyšším místem návrší byla oblast na jihozápadě návrší v okolí chrámu sv. Ducha. Směrem k východu se terén pozvolna snižuje. Východní část Velkého náměstí až po Malé náměstí je přibližně na stejné úrovni. Od chrámu se terén směrem k severu i severozápadu pozvolna snižuje (deprese v ulici V Kopečku). V severním obvodu návrší dochází k mírnému zvýšení do jakési hrany, která mírně převyšuje úroveň podloží u severního okraje Velkého náměstí. Objevuje se několik drobných sníženin, pravděpodobně přírodního původu, z období před pravěkým osídlením.⁶⁵

5.2. Vzhled a rozložení města

Město bylo prostorově limitováno tvarem návrší. Součástí terénu bylo hned několik prohlubní. Nejvýraznější z nich směřovala od západu k východu ve směru budoucí Pražské brány. Tohoto členění terénu bylo užito jako přístupové cesty do města. Další sníženina vedla od kostela Panny Marie k divadlu.⁶⁶

Východní část náměstí se sbíhala do ulice, která následně vedla ven z města Mýtskou bránou.⁶⁷

Na jihozápadě návrší vzniklo náměstí ve tvaru protáhlého trojúhelníku. Ve východní část návrší byly nalezeny pozůstatky po zahloubených objektech i nadzemních stavbách. Jejich velké množství indikuje intenzivní osídlení.⁶⁸

Severně od náměstí se nacházel městský hrad a klášter minoritů.⁶⁹

V 11. nebo 12. století se ze severovýchodní části návrší vyčleňuje akropole o rozloze přibližně 1 ha obklopená dřevohlinitou hradbou. Na západě se nacházel knížecí palác se sídlem správce hradu, vojenské posádky a dalších úředníků. Později na tomtéž místě vyrostl královský hrad. Východní část okrsku zaujímal hradecký kostel, který se později stává součástí minoritského kláštera. Jeho zbytky vzaly za své na konci 18. století při budování

⁶⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 86.

⁶⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 9.

⁶⁷ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 10.

⁶⁸ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 121.

⁶⁹ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 10.

vojenské nemocnice. Jediným hmotným dokladem kostela zůstala dlaždice vyšehradského typu.⁷⁰

Nabízí se i možnost, že část návrší mohla zůstat nezastavěna a sloužit jako místo pro shromažďování či jako komunikační prostor.⁷¹

Plocha Velkého náměstí je ze severu obklopena řadou budov, jež kopírují terén. Zástavba sahá až k mírné depresi, po kterou sahají přilehlé dvorky. Tak tomu bylo alespoň v počátcích města, po zarovnání terénu se zástavba začíná rozrůstat. Jih a západ zase kopírují opevnění hradiště a jihozápad byl vymezen pro farní kostel a hřbitov.⁷²

Radniční blok prošel řadou přestaveb v 16., 18. a 19. století. Nejstarší zmínka o radnici pochází z roku 1418, ale lze předpokládat i její dřívější existenci, protože již dříve je zmiňována městská rada. V blízkosti radnice, jež byla sebereprezentací městské samosprávy, obvykle býval městský písař či rychtář.⁷³

Ve městě pravidelně probíhaly trhy a to jak každodenní, tak týdenní ale i výroční (několikadenní) jarmarky. Z hradeckého zboží bylo na cizích trzích ceněno mimo jiné i hradecké sukno, lososi, pivo či sýr.⁷⁴

Roku 1307 získalo město právo nuceného skladu. Od tohoto data musí obchodníci, kteří projížděli městem, na určitou dobu nabídnout své zboží na místním trhu. Z toho důvodu byly stavěny kupecké domy většinou přímo na náměstí. Dalším privilegiem bylo právo obchodovat se stříbrem.⁷⁵

Jedním z domů na severní straně náměstí byl dům čp. 150 sloužící jako středověká rychta. Rychtář byl zástupcem panovníka ve městě a disponoval i soudní pravomocí. Od poloviny 16. století ale jeho důležitost klesá.⁷⁶

Dle sond měla severní řada domů v gotickém stylu vpředu dřevěné zahloubené stavby. Mohlo se jednat o loubí, přístěnky, kde bylo provozováno řemeslo a obchod. I jinde na náměstí mohly stát objekty spojené s obchodem – tržní boudy, masné krámy či jarmareční

⁷⁰ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 8-9.

⁷¹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 121.

⁷² TAMTÉŽ

⁷³ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 121

⁷⁴ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 10.

⁷⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 122.

⁷⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 10.

boudy, které se po jarmarku rozebírají. Tyto objekty byly později přesunuty do Tomkovy ulice do míst, kde se kříží s Klicperovou ulicí. Toto místo je proto známé jako řeznický či prasečí plácek. Krámy zde poté fungují až do roku 1881.⁷⁷

Na ploše náměstí se místě dnešního morového sloupu nacházel pranýř. Od konce 15. století tu stála kašna sv. Jiří (též známá jako Jiříkova kašna).⁷⁸

Povrch náměstí byl před položením dlažby zpevňován dřevěnými hatěmi, drobnými valounky, říčním šterkem a zlomky opuky.⁷⁹ První doložené dláždění města proběhlo ve 14. století, kdy Karel IV. na tuto akci vyčlenil výnos ze cla z obchodu s vínem. Položit dláždění se ale nestihlo v termínu, tak byla lhůta v roce 1359 prodloužena. Vhodný materiál pro výdlažbu se našel ale až v roce 1513. Jednalo se o čedič (fonolit), který mohlo město těžit výměnou za pozemky v Brezhradě. Plochy jednotlivých dvorků a dvorů byly ve 13. století i později zpevňovány slámou, úlomky cihel, opukou či dřevěnými odřezky.⁸⁰

Na Velké náměstí při východní straně navazovalo lichoběžníkovité Malé náměstí (též známé jako Koňský trh). Přes něj vedla cesta k Mýtské bráně. V jeho severovýchodní části se nacházel průchod na Kavčí plácek, kam je tradičně umístěováno židovské osídlení ve městě.⁸¹

Na severozápadě náměstí, u cesty k Pražské bráně, se nacházelo náměstíčko dnes nazývané v Kopečku, dříve Plátenický ryneček. Odtud pak vedla přístupová cesta k městskému hradu.⁸²

Přes historické centrum vedlo hned několik cest. Od jihozápadu náměstí směrem k západu až jihozápadu vedla cesta kolem chrámu sv. Ducha, fary a školy (dnešní ulice Karla Tomana a Soukenická). Cesta dále pokračovala na Soukenickou fortnu Kozí brankou (Kozinkou) na dnes již neexistující náměstí Soukenice. Další cestou byla cesta vedoucí z Velkého náměstí do čtvrti Rybáře skrz Rybářskou fortnu, která se nacházela v prostoru dnešního Bona Publica.⁸³

⁷⁷ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 122.

⁷⁸ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 10.

⁷⁹ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 9.

⁸⁰ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 10.

⁸¹ TAMTÉŽ

⁸² TAMTÉŽ

⁸³ TAMTÉŽ

5.2.1. Hrad knížecí a královský

Hrad byl centrem správy kraje, disponoval soudními, policejními i ekonomickými pravomocemi. Hradecké sídlo bylo nejen správním střediskem, ale i vojenskou oporou panovníka.⁸⁴

Místo, kde se nacházel knížecí a královský hrad, bývá většinou odborníků umisťováno na severní výběžek návrší. Dále zmínění odborníci se ale rozcházejí v rozsahu hradního komplexu.

Podle K. J. Bienenberga areál hradu zahrnoval plochu bývalé solnice na západě „a kostela sv. Jana Nepomuckého s biskupským bohosloveckým seminářem na straně východní.“⁸⁵ S tímto názorem souhlasí i P. Švenda.

W. W. Tomek je toho názoru, že se hrad rozprostíral na celé západní polovině návrší. Byl zastáncem rozdělení návrší příkopem. Královský hrad pak zaujímal plochu vytyčenou K. J. Bienenbergem. K tomuto názoru se přiklání i B. Spiess.⁸⁶

M. Lüssner zastává názor, že hradební areál byl menšího rozsahu. Měla jej určovat zeď, která oddělovala bývalou solnici a vedla Zieglerovou ulicí. Pozdější výzkumy prokázaly, že tato zeď byla zbudována až v 16. století, kdy uzavřela část starého hradu. Musela ale brát v potaz již vzniklou městskou zástavbu. Za tímto názorem stáli i svého času M. Richter a V. Vokolek.⁸⁷

J. N. Solař, A. Kubíček, Z. Wirth a P. Bělina jsou toho názoru, že se hrad nacházel v prostoru purkrabství a jeho bezprostřední blízkosti.⁸⁸

V 11.-12. století se na návrší nacházelo opevněné sídlo pro správu hradské oblasti. Otázkou zůstávala jeho bližší lokalizace. Až díky archeologickému výzkumu z let 1967-1974 lze na tuto otázku bezpečně odpovědět. Knížecí hrad se nacházel v místech pozdějšího královského hradu, na západní části návrší, v prostoru budoucího biskupského semináře a purkrabství. Zde se nalézal vyčleněný areál pro knížecí úředníky, údělná knížata. Nebo samotného knížete. Dle výsledků provedené sondáže byla hradba kolem knížecího hradu postavena v 11. století a svůj úkol plnila ještě na počátku 13. století. Dle analogií z jiných měst měla hradba pravděpodobně dřevohlinitou konstrukci doprovázenou kamenným čelem.

⁸⁴ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 101.

⁸⁵ TAMTÉŽ

⁸⁶ TAMTÉŽ

⁸⁷ TAMTÉŽ

⁸⁸ TAMTÉŽ

Součástí obranného systému mohl být i příkop. Je možné, že k tomu to účelu byla využita terénní deprese v ulici V Kopečku.⁸⁹

Před polovinou 13. století mizí základy hradeb, aby ustoupily novému opevnění a dočasným hospodářským objektům. Tyto objekty byly ke konci století přesunuty mimo areál hradu.⁹⁰

Zprávy minoritů, usazených v Hradci Králové od 30. let 13. století, podávají informace o existenci královského hradu, který stál v sousedství jejich kláštera. Dle archeologických nálezů lze přestavbu hradu zasadit do doby, kdy probíhala první etapa stavby městského sídliště. Ke stavbě bylo užito opuky a cihel.⁹¹

Hrad si prošel několika přestavbami. Vrcholně gotické mohl dosáhnout až poté, co jej markrabě Karel roku 1334 vyplatil ze zástavy a začal s náležitými opravami zchátralého objektu. K dalším výraznějším stavebním úpravám docházelo až v druhé polovině 14. století, kdy město častokráte poctili návštěvou Karel IV. a jeho syn Václav. A kdy se v letech 1378 – 1393 stává město trvalým vdovským sídlem Eliška Pomořanské.⁹²

Hrad vzal za své během husitských válek. Počátkem 15. století město i hrad dvakrát zdevastoval požár, přesto se i nadále jednalo o důležitou pevnost. V roce 1420 zanechal ve městě císař Zikmund posádku, která byla ještě téhož roku vyhnána stoupenci husitů. Roku 1423 bylo město v rukou husitů a hrad byl v rozvalinách (stejně tak i minoritský klášter).⁹³

Jelikož již purkrabí nemohl sídlit na hradě, tak bylo roku 1503 zakoupeno tehdejší purkrabím Václavem Čičem z Nemyčevse několik domů a bylo vystavěno purkrabství. To se nacházelo pravděpodobně na místě pozdějšího renesančního purkrabství.⁹⁴

Od této doby je již třeba rozlišovat pojem starý a nový hrad. Nový hrad byl pojem pro dům úřadu a soudu královských purkrabí, který byl budován od poloviny 16. století do roku 1586. V roce dokončení stavby byla budova poničena požárem. Byla opravena a některé z jejích částí jsou zachovány do dnešní doby. Jedná se o štít a části interiéru. Jeho západní část byla zbořena kvůli stavbě kostela sv. Jana Nepomuckého (1709). Zbytek byl využit pro potřeby biskupského semináře (1714). Purkrabský dům totiž roku 1706 získal

⁸⁹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 109.

⁹⁰ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 110.

⁹¹ TAMTÉŽ

⁹² RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 101.

⁹³ TAMTÉŽ

⁹⁴ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 102.

do vlastnictví biskup. Výměnou za to musel souhlasit s tím, že sklad soli a obilí, který se nacházel v těsném sousedství purkrabství, zůstane městu.⁹⁵

Areál starého hradu zahrnoval hned několik objektů. Jednalo se o nepodsklepenou sýpku na obilí, skladiště náradí i zbraní pro městskou hotovost a solnici. Pro skladování soli byla v druhé polovině 16. století vyhrazena budova na jihozápadním nároží areálu. V 17. či na počátku 18. století byl tento sklad přestavěn a prodloužen. Vznikla tak jednopodlažní budova o dvou lodích s řadou sloupů. Když ve 30. letech 19. století zanikl solní úřad a s ním i sklad soli, tak severní část této budovy začala sloužit potřebám okresní finanční správy. Její druhá část se roku 1872 stala součástí domu čp. 90 a r. 1925 byla její zbývající část přestavěna na obytný dům.⁹⁶

5.2.2. Minoritský klášter

Poprvé se o minoritském řádu v souvislosti s Hradcem Králové mluví v roce 1238, kdy je zmiňován v závěti královského číšníka Zbraslava. Další zmínka o domě menších bratří pochází z roku 1241, kdy zde byl Václavem I. potvrzen odkaz německým rytířům.⁹⁷

Dle analogií se žebřavé řády většinou usazují u již vystavěných kostelů, které si až časem přizpůsobí dle svých potřeb. Začínají s prodloužením a rozšířením presbyterií a až poté se zaměřují na zbývající části chrámu. A tak rok 1241, kdy zde měl být Václavem I. potvrzen odkaz německým rytířům, lze považovat za dobu, kdy obyvatelé kláštera začali s přestavbou a využívali proto i starších a provizorních budov. Pozdější vzrůstající prestiž kláštera dokládá pořádání generálních kapitul ve městě v letech 1245, 1247 a 1254.⁹⁸

„Klášterní kostel minoritského kláštera byl zasvěcen sv. Jana Křtiteli.“⁹⁹

O umístění minoritského kláštera prameny mlčí, ale místní tradice ho situuje do prostoru budoucí vojenské nemocnice. Rozsah klášterního areálu lze s přihlédnutím na okolní zástavbu vymezit na 50 m x 60 m. Klášter byl přestavován a rozšiřován o další doprovodné budovy. Je tedy možné, že se areál rozšířil v jižní části i přes dnešní Dlouhou

⁹⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 102.

⁹⁶ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 102 a 104.

⁹⁷ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 111.

⁹⁸ TAMTÉŽ

⁹⁹ TAMTÉŽ

ulici. Toto tvrzení podporuje nesouvislá sídelní zástavba, která prázdné prostory vyplňuje až v pozdním středověku.¹⁰⁰

Areál chátrajícího kláštera byl pozvolna zastavován. V jeho severní části se nacházely zděné podsklepené domy. Na jižní části areálu stály domy s dřevěnými přístavbami. Zástavba v Dlouhé ulici, „*pod jižním křídlem pozdější vojenské nemocnice a v prostoru východního křídla semináře,*“¹⁰¹ měla zcela jiným charakter. Půdorysy těchto domů jsou rozsáhlejší a patří k nim parcely o stejné délce. Na pozemcích se pak kromě obytných domů nacházely hospodářské objekty, záchody atd. Domy nacházející se jižněji jsou vybavené nejen sklepy ale i lochy sahající většinou i pod dvůr. Z tohoto důvodu lze po polovině 18. století v prostoru bývalého kláštera hledat jen stěží stavební torza budov. Už by se nikam nevešly.¹⁰²

Rozdílné rozmístění staveb v klášterním areálu je výsledkem postupného osidlování i záměrného vytyčení a prodloužení Dlouhé ulice. Není vyloučené, že živelné osidlování v průběhu 15. a 16. století se mohlo vyhýbat ještě stojícím torzům původní klášterní zástavby.¹⁰³

Další otázkou spojenou s klášterem je otázka hradskeho kostela. Tvrzení, že se v Hradci nacházel hradskeý kostel, se opírá především o analogie z důležitých knížecích správních hradů, jež byly důležité i v církevní organizaci. Hradský kostel s arcikněžím byl v čele tzv. velkofarnosti. V budoucnosti takovýto kostel mohl sloužit i potřebám arcijáhensství.¹⁰⁴

Otázka minoritského hřbitova zůstává dodnes nezodpovězena.¹⁰⁵

5.2.3. Kaple sv. Klimenta

O kapli hovoří prameny až v období po skončení husitských válek, kdy již kaple neslouží svému původnímu účelu, ale stává se z ní skladiště. Chybí o ní zmínka v berním rejstříku z konce 14. století i v rejstříku papežských desátků z roku 1352 (Ten ale vynechával i jiné hradecké filiální kostely.) V roce 1514 se o ní mluví jako o staré kapli. Slovo stará ale spíše než o jejím stáří vypovídá o tom, že již neplní sakrální funkci. V roce 1516 a 1517 o ní

¹⁰⁰ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 112.

¹⁰¹ TAMTÉŽ

¹⁰² TAMTÉŽ

¹⁰³ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 112.

¹⁰⁴ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 114.

¹⁰⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 112.

prameny mluví jako o české kapli. Tento pojem se pravděpodobně váže k období předhusitskému, kdy se zde sloužily mše pro české obyvatelstvo.¹⁰⁶

Dle Václava Hájka z Libočan byl kostel zasvěcený sv. Klimentovi postaven knížetem Bořivojem po jeho návratu z Moravy. Václav Hájek z Libočan spojil tvrzení z Kristiánovy legendy a Dalimilovy kroniky. Hradečtí měšťané a hlavně inteligence toto tvrzení, že se jedná o první křesťanský chrám v Čechách, nadšeně přejali. A tak byla kaple roku 1680 vyklizena (sloužila k uskladnění zbraní, soli i obilí). Rok na to se v ní započaly opět sloužit bohoslužby. To, jaké vážnosti se těšil sv. Kliment a kostel jemu zasvěcený, dokládá fakt, že při ohrožení města morem byl tento svatý zvolen za patrona nejen města ale i celé diecéze. Když bylo nebezpečí zažehnáno, tak jako poděkování, dostala kaple barokní kabátec (1714-1717). Až kritika kroniky Václava Hájka z Libočan uvedla na pravou míru lokaci Bořivojova kostela na Levý Hradec.¹⁰⁷

Zasvěcení sv. Klimentovi sice poukazuje na dobu počátků křesťanství u nás, ale existují výjimky, kdy kostely takto zasvěcené byly postaveny až ve 14. století, v období restaurace tohoto kultu (např. v Dobřenicích).¹⁰⁸

Šířka stavby činila 10-11 m. Vnitřní prostor lodi měl tvar obdélníku a byl pravděpodobně rozdělen řadou sloupů s opěrnými pilíři a okny umístěnými mezi nimi. Kaple je neobvykle orientována k severu severovýchodu, musela totiž brát v potaz již vyměřenou ulici Rokytanského a již stojící zástavbu v západní části náměstí.¹⁰⁹

Ze starší fáze kaple se toho dochovalo nemnoho. Barokní přestavba zaujala plochu celého půdorysu starší stavby. Zachovaly se pouze „zbytky cihlového zdiva v přízemí Bílé věže.“¹¹⁰

Většina autorů je zajedno, že stavba z cihlového zdiva se počala stavět po zachvácení města ohněm v roce 1339. Mohla tudíž nahradit románskou nebo raně gotickou stavbu. Tato dřívější stavba nebyla však prokázána.¹¹¹

¹⁰⁶ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 115.

¹⁰⁷ TAMTÉŽ

¹⁰⁸ TAMTÉŽ

¹⁰⁹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 116.

¹¹⁰ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 115.

¹¹¹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 117.

5.2.4. Chrám sv. Ducha

Nejstarší sakrální památkou v Hradci Králové byl farní kostel, který souvisel s existencí hradiště v polovině 10. století. Hradiště se počátkem 11. století stalo součástí hradské správy budované Přemyslovci. Tento sídelní útvar se rozprostíral na ploše dnešního historického jádra města a na jeho severní straně byl v 11. století založen chrám pravděpodobně zasvěcený sv. Janu Křtiteli. Poté, co byl Hradec Králové povýšen na město Přemyslem Otakarem II., si farní kostel zabral řád minoritů a udělal z něj klášterní chrám. Tato situace, jež nastala kolem poloviny 13. století, si vyžádala stavbu nového farního chrámu.¹¹²

Stavba zaujala místo na západní straně Velkého náměstí v místech, kde městem procházela hlavní silnice. Zasvěcení chrámu Svatému Duchu nebylo v té době moc obvyklé. Takto se světily kostely až ve 14. století. Mohl na to mít vliv kultu Svatého Ducha, který byl znám v německých oblastech a ve Slezsku a který se díky kolonizaci dostal až do nově založeného města, kde z počátku většinu obyvatel tvořili právě kolonisté.¹¹³

„Součástí areálu farního kostela se stala fara a škola, jež se snad nacházely v místech kanovníckých domů.“¹¹⁴

Dodnes je otevřena otázka založení kostela. Tradice jej přisuzuje královně-vdově Elišce Rejčce v roce 1307. Není ale přímých dokladů, že by se na jeho založení královna podílela. Nemohla to ani v uvedeném roce stihnout, z Čech totiž kvůli bojům mezi Habsburky a Jindřichem Korutanským uprchla přímo do Rakouska. Dle výpisu zádušních odkazů kostelu z městských knih, sestaveného roku 1411 městským písařem Bedřichem, je k roku 1313 zmínka o farním kostelu. Ze zápisu ale není patrné, zda již byl dokončen či nikoliv.¹¹⁵

Dle nálezu zazděného kusu žebroví, jež byl pozůstatkem předešlé stavby, lze usuzovat, že na místě dnešního chrámu sv. Ducha stála jiná stavba také již patrně z cihel. (Mohlo jít jen o provizorní stavbu.)¹¹⁶

Základy chrámu položil s určitou pravděpodobností řád německých rytířů, který se v letech 1238-1250 usadil poblíž hradeb, a na místě dnešní katedrály zřídil farní kostel. O jeho

¹¹² HRUBÝ, Vladimír. *Katedrála Sv. Ducha, Kaple sv. Klimenta, Biskupská rezidence*. Hradec Králové, 2002. ISBN 80-86472-10-8. s.30.

¹¹³ TAMTÉŽ

¹¹⁴ TAMTÉŽ

¹¹⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 119.

¹¹⁶ TAMTÉŽ

podobě se dnes můžeme jen dohadovat, protože v roce 1339 zasáhl město požár, a kostel do základů vyhořel.¹¹⁷

„Nový farní kostel byl navržen jako bazilikální trojlodí s dvěma věžemi v rozích presbytáře.“¹¹⁸ Výstavba kvůli požárům musela probíhat v jednotlivých fázích.

V letech 1339-1342 byl jako první postaven presbytář. Po jeho zaklenutí se v něm začaly sloužit bohoslužby. Následně byly po obou jeho stranách postaveny věže i piscinium a sanktuárium.¹¹⁹

V druhé polovině 14. století se začalo stavět trojlodí, jež bylo dokončeno koncem 60. let 14. století. V této době byl presbytář opatřen děkanskou sakristií.¹²⁰

Další výstavbu překazil roku 1407 požár, který si vyžádal rozsáhlou rekonstrukci. Poté přišly husitské války, jež opravy ještě více protáhly, a tak byla rekonstrukce dokončena až v roce 1463.¹²¹

Bohužel nedlouho poté přišel další požár, který roztavil chrámové zvony a poškodil obě kostelní věže. Poté co byly provedeny opravy, byla postavena horní patra věží a opatřeny nové zvony, jež se dochovaly až do současnosti. V severní věži visí Orel (Michael) a Dominik (Leopold). V té jižní se pak nacházejí Žebrák (Václav) a Klement.¹²²

Jedna královna (možná) stála u vzniku chrámu, druhá umožnila jeho dokončení. Alžběta Pomořanská sice město zadlužila, ale na přelomu 60. a 70. let 14. století byla stavba hotova. V dalších letech byly v kostele založeny mnohé gotické oltáře.¹²³

Jak už bylo řečeno, do historie chrámu zasáhly husitské války, ale budova jako taková byla ušetřena a to díky knězi Ambrožovi, faráři Sv. Ducha, který byl vůdčí osobností husitského hnutí.¹²⁴

Od roku 1420 začal kostel sloužit utrakvistické církvi. Změna nastala koncem 16. století, kdy se ve městě začalo prosazovat luteránství. Katolické bohoslužby se v chrámu začaly sloužit až v roce 1623. Ranou pro kostel byl rok 1639, kdy Hradec Králové dobyli Švédové a celý ho zpusťovali. Za oběť tehdy padly i původní gotické oltáře a další vybavení.

125

¹¹⁷ HRUBÝ, Vladimír. *Katedrála Sv. Ducha – historie*. únor 2003 [cit. 2011-11-14]
URL: <http://www.dekanstvihk.cz/historie/historie_katedrala/historie_katedrala.htm>.

¹¹⁸ TAMTÉŽ

¹¹⁹ TAMTÉŽ

¹²⁰ TAMTÉŽ

¹²¹ TAMTÉŽ

¹²² TAMTÉŽ

¹²³ TAMTÉŽ

¹²⁴ TAMTÉŽ

¹²⁵ TAMTÉŽ

Důležitým pro chrám sv. Ducha byl rok 1664 a založení biskupství v Hradci Králové. Při této příležitosti byl chrám povýšen na katedrálu „*při níž byla zřízena kapitula se šesti kanovníky.*“¹²⁶ Poté interiér kostela prošel rozsáhlou barokní úpravou, která se nám kromě kapitulní sakristie – dnes Kaple sv. Michala – nedochovala. Důvodem byla pozdější klasicistní a novogotická přestavba.¹²⁷

O dvě století později se přistoupilo k opravě kostela vně i uvnitř podle původního slohu. Bohužel se nedbalo na to, že každá památka prochází jistým stavebním vývojem a tak v letech 1864-1876 probíhala regotizace, kdy byly z chrámu odstraňovány cenné části architektury, které nebyly gotické.¹²⁸

Na přelomu 19. a 20. století prošla katedrála odstraňováním vlhkosti a výmalbou interiérů. Roku 1901 proběhla regotizace věží s jehlancovitým tvarem střechy. V letech 1935-1941 proběhly další úpravy a konzervační práce. Dále byl proveden průzkum krypt a jejich pietní renovace. Poslední velká oprava byla provedena v období mezi lety 1980 až 1990. Střešní krytina byla vyměněna za novou – měděnou – konzervovalo se zdivo, byly vyměňovány poškozené kamenné články a restaurovaly se obě sakristie.¹²⁹

Do roku 1793 se v okolí kostela nacházel hřbitov ohrazený zdí, která ve své východní straně nasedala na chrám. Tato zeď zasahovala do budovy městské školy a domu ředitele kůru u sv. Ducha. Roku 1876 došlo ke snížení terénu hřbitova a spolu s přibývajícimi stavebními počiny (inženýrské přípojky, svod dešťové vody...) to má za následek, že se kosti v dnešní době nachází 30-40 cm pod povrchem.¹³⁰

¹²⁶ HRUBÝ, Vladimír. *Katedrála Sv. Ducha – historie*. únor 2003 [cit. 2010-11-14]
URL:< http://www.dekanstvihk.cz/historie/historie_katedrala/historie_katedrala.htm>.

¹²⁷ TAMTÉŽ

¹²⁸ TAMTÉŽ

¹²⁹ TAMTÉŽ

¹³⁰ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 13.

5.3. Zástavba města

Zástavba měla od počátku vytyčení města až po druhou polovinu 13. století charakter hlavně dřevěných hospodářských ale i obytných staveb. Jednalo se o nadzemní stavby obklopené po obvodu řadou kůlů. Některé z nich měly sníženou podlahu. Součástí měšťanské zástavby mohly být i příbytky chudších, jež byli s majiteli pozemků v nájemním vztahu.¹³¹

Je pravděpodobné, že v období hned po založení města byla vytyčena jen provizorní zástavba, která využívala hlavně dřevo. Jednalo se pravděpodobně o nadzemní stavby s kůly a provizorní zemnice, jež ale ještě nebyly v Hradci prokázány.¹³²

Jednotlivé parcely měly tvar protáhlého obdélníku s rozměry stran 40 – 45 m x 10 m a směřovaly užší stranou do ulice. Postupem času - dle aktuální potřeby - docházelo k dělení i scelování parcel. V přední části pozemku stával měšťanský dům. V zadní se pak nacházelo hospodářské zařízení a provozní objekty (kůlny, stáje, jímky, studny, seníky a chlévy). Jednotlivé parcely byly od sebe odděleny dřevěnými ploty. Jednalo se o jednotlivé kůly zapíchané do země a mezi ně bylo vpleteno proutí.¹³³

Nejstarší domy byly ze dřeva a proto se toho po nich mnoho nezachovalo. Jejich rozměry byly 6 m x 6 m a měly dřevěné konstrukce stěn. „*Ve spodní části se jednalo o dřevěný rám spojovaný v rozích pomocí čepů. Do rámu byly svisle zapuštěny dřevěné stojky, které formovaly kostru stavby. Mezi stěnu základové jámy a rám se zasouvala dřevěná prkna a desky tvořící stěny domu.*“¹³⁴ Podlaha byla tvořena prkny a kulatinami.

Přízemí měšťanského domu zaujímal síň (mázhaus), kde se provozovalo řemeslo a obchod, dále zde byla komora a černá kuchyně. Domy byly jednopatrové až dvoupatrové, přičemž patra již byla dřevěná. Ze dřeva byla i střecha krytá šindeli. Prejzovou střechou se mohly pochlubit jen nejhonosnější domy. Domy disponovaly zaklenutými sklepy, které sloužily k skladování potravin a piva. Některá z obydlí měla dokonce patrové sklepy (lochy). Vstupovalo se do nich po šikmé rampě se schodištěm. Na konci se pak chodba rozšiřovala v místnost s výklenky. Lochy přesahují půdorys domu a nacházejí se v hloubce 6 m.¹³⁵

Dřevo má velký význam i pro stavby v novověku. Právě tento fakt měl velký podíl na rozsáhlých požárech, které město sužovaly. Při požárech braly za své dřevěné části budov

¹³¹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 123.

¹³² RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 124.

¹³³ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 14.

¹³⁴ TAMTÉŽ

¹³⁵ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 13-14.

jako např. vyšší patra, krovy, střechy, provozní a hospodářské budovy. Požár ve městě vypukl v roce 1407. Další následoval o rok později a zachvátil patrně celé město, hrad i chrám. Poté následovaly další v roce 1416, 1484, (kdy oheň zasáhl celé město, chrám i předměstí), v roce 1536 nebo roku 1586. V roce 1763 požár úmyslně založili prušští kozáci. Požáry se městu nevyhnuly ani v 19. století.¹³⁶

Ve 13. století se kromě dřeva používá jako stavební materiál opuka a 14. století nachází své uplatnění u staveb cihla.¹³⁷

Kolem druhé poloviny 13. století lze v Hradci nalézt stavby z cihel, jejichž užití přišlo do města s přestavbou královského hradu do raně gotického stylu a stavbou minoritského kláštera. Cihel je hojně užíváno, protože kamene není mnoho a v porovnání se dřevem jsou ohnivzdorné. Přesto převládají dřevěné stavby, které byly částečně vyzděny.¹³⁸

5.4. Podhradí

K městu patřila i podhradní sídliště (suburbia), kde se usazovali někteří řemeslníci a služebníci. Suburbia vznikala za účelem žít a být k ruce osazenstvu městské správy. Zpočátku měla pouze zemědělský charakter, ale v průběhu 11. a 12. století vzrůstá složka řemeslníků. V průběhu doby se některá ze sídlišť stávají součástí majetku hradských úředníků, velmožů nebo členů církve. Tito lidé získávají pozemky formou koupě či jako ocenění za věrné služby. Mnozí z nich si zde poté (kolem přelomu 12. a 13. století) staví svůj dvorec i vlastnický kostel.¹³⁹

Podle písemných pramenů odvádělo podhradí takové dávky, že většinu z toho, co vypěstovalo, si mohlo nechat. Tyto výrobky pak mohly být směněny či prodány a poddaní si takto mohli vydělat nějaké peníze. Ty pak dále mohli využít k peněžním poplatkům či si za ně mohli vykoupit nezávislost. V podhradí tak žijí svobodní řemeslníci vedle různě závislých poddaných na dvorcích feudálů a církve.¹⁴⁰

¹³⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 14,

RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 124-125.

¹³⁷ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 14,

¹³⁸ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 124.

¹³⁹ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 129.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ

5.5. Předměstí

Hradecká středověká předměstí, vzniklá z podhradí, byla rozsáhlá, vymezená členitostí terénu a ohrožována častým vylitím vod z koryt řek. Pražské předměstí se nacházelo severozápadně od města při cestě do Prahy. Tato cesta se dále dělila na cesty vedoucí do Jičina, Plotiště či Opatovic. Mýtské předměstí se nalézalo východně od Mýtské brány a vedla přes něj cesta na Vysoké Mýto, Třebechovice a Jaroměř.¹⁴¹

Právně si tato předměstí stala součástí města v roce 1297.

Na předměstích se nacházela celá řada kostelů. V blízkosti Pražské brány se nacházel kostel Panny Marie, který později přešel do rukou dominikánů. Dalším církevním objektem na Pražském předměstí byl špitál s kaplí sv. Anny, který ležel v místech západního konce budoucího Tyršova mostu. Klášter dominikánek a kostel sv. Jiří, zmiňovaný již v roce 1277, se nacházel v místech dnešního Masarykova náměstí. Střediskem farní správy Pražského předměstí byl farní kostel sv. Petra. Dalším kostelem na předměstí byl kostel sv. Mikuláše, jehož zmiňují písemné prameny v roce 1346. Nacházel se na západní části náměstí 28. října. Kostel sv. Kříže, který je zmiňovaný v berním rejstříku (1390 – 1403) a který vzal za své za husitských válek, je situován do prostoru východní části Ulrichova náměstí. Posledním kostelem na tomto předměstí je kostel sv. Štěpána, který je nejvzdálenějším hradeckým kostelem. (Nachází se na konci souvislé zástavby, dál na západ už byly jen jednotlivé dvorce.) Kostel, který se nacházel v místech dnešní kapličky u rozcestí ulic Kydlinovské a U Fototechny, zmiňují prameny v roce 1395.¹⁴²

Na Mýtském předměstí v blízkosti Mýtské brány se nacházel kostel sv. Antonína se špitálem založeným roku 1379. Dalšími církevními objekty na tomto předměstí byl z počátku hřbitovní kostel sv. Pavla (dnešní lokalita na Cihelně) a kostel sv. Václava, jež vzal za své během husitských válek, a jehož poloha není do dnešní doby jasná.¹⁴³

Další čtvrtí s kostelem byla čtvrt' Soukenice s kostelem sv. Vavřince, který stál v místech pozdější sladovny pivovaru.¹⁴⁴

Drobné kostelíky si staví na svých pozemcích církevní i světské feudálové, kteří získali majetek darem, koupí nebo výsluhou. Písemné prameny mnoho neprozrazují o majetku těchto feudálů. Je dochováno jen několik střípků. Např. v 80. letech 12. století šlechtic Osel

¹⁴¹ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 16.

¹⁴² RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 130-131.

¹⁴³ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 16.

¹⁴⁴ TAMTÉŽ

obdaroval řád johanitů poplužím u Hradce. Šlo možná o okrajovou část osídlení. Písemné prameny jsou skoupé na slovo i v případě církevního vlastnictví. Johanité popluží, dříve získané darem, pravděpodobně prodali či směnili, protože se o tomto řádu již dále ve spojitosti s městem nemluví.¹⁴⁵

V blízkosti kostela sv. Martina se pravděpodobně nacházela zahrada cisterciáků kláštera Svaté Pole u Třebechovic. Tento klášter dále disponoval pozemkem, jež se nacházel na pravém břehu Labe pod soutokem. Snahu přiblížit se Hradci má i benediktýnský klášter v Opatovicích, když získává pozemky v Plačicích a Nedělišťích, a má je v užívání od doby svého vzniku (roku 1073) po následující dobu sta let. Roku 1229 získává klášter od krále darem Březhrad „*a za peníze kláštera byly koupeny Stěžery.*“¹⁴⁶

Kromě kostelů se na předměstí nacházely i tři kláštery. Největší z nich byl dominikánský klášter u kostela Panny Marie pod Pražskou branou, o němž se prameny poprvé zmiňují v roce 1238. Druhým církevním objektem byla komenda se špitálem řádu německých rytířů založená po polovině 13. století. Komenda se nacházela při okraji předměstí severně od hradu. Později kolem cesty, jež vedla ke komendě, vyrostla osada. (Tato cesta je dnešní Křížovnickou ulicí.) Třetím klášteřem je ženský dominikánský klášter, jehož datum založení se shoduje s datem založení komendy. Klášter byl zřízen u již existujícího kostela sv. Jiří a písemné prameny jej poprvé zmiňují v roce 1277.¹⁴⁷

5.6. Okolí města

Město mělo k dispozici okolní vesnickou půdu či jistou výměru lesa. V Hradci lze předpokládat území mezi Svobodnými Dvory, Předměřicemi, Pileticemi, Rusekem a Věkošemi. V těchto oblastech působili i bohatší měšťané, mající zde své šosovní domy a dvorce. Pozemky získávali převážně odkoupením od světských či církevních feudálů. Měšťané se na zemědělské produkci nepodíleli, přenechávali ji svým poddaným. Majetek, kterým disponovalo město Hradec Králové, ještě čeká na zpracování. Větší pozemky se dostaly do rukou města až po zabrání majetku církve za husitských válek.¹⁴⁸

¹⁴⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 133.

¹⁴⁶ TAMTÉŽ

¹⁴⁷ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 135.

¹⁴⁸ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 136.

6. Voda ve středověkém městě

6.1. Úvod

Život ve městech staví lidi před problémy, kterými se dříve zabývat nemuseli. Do té doby nezvyklé množství lidí na jednom místě nutí obyvatele měst řešit otázky ohledně pitné a užitkové vody. A to nejen pro ně ale i pro jejich hospodářská zvířata, která též ve městech žijí. A nejen to, bylo potřeba se postarat i o ukládání a následné odvážení odpadu a fekálií, které byly produktem obyvatel měst.¹⁴⁹

6.2. Přírodní zdroje vody

Nejpřístupnějším zdrojem vody jsou řeky a potoky. Město tuto vodu využívalo k více účelům. V první řadě to byl zdroj pitné vody, ale byl brán v potaz i její fortifikační význam. Z tohoto důvodu byly toky řek v některých městech upravovány (Brno, Děčín, Olomouc, Plzeň?).¹⁵⁰

Řeka též byla nositelem energie, která byla pomocí vodního kola využívána v různých technických zařízeních. V život takto byly uváděny nejen vodárny, ale i mlýny. Ve 14. století se k nim přidaly „*brusírny, plátenické madly, soukenické valchy, platněřské pulírny, pily na řezání prken, lisy na olej a o něco později i papírny.*“¹⁵¹

Řeka byla zdrojem potravy. Dodávala ryby, tak častý pokrm středověkých obyvatel měst. Rybáři pak osidlovaly břehy řek a tvořily tak celé čtvrti.¹⁵²

Vodu z řek používala i jiná řemesla. Více vody potřebovali jircháři a koželuzi, kteří byli ale i velkými producenty vody odpadní. Pouze čistou vodu pro svoji práci potřebovali sladovníci a pivovarníci, proto spíše než u řek měli své podniky u menších či umělých vodních toků. Velkou spotřebu vody měly i lázně, které též produkovaly i odpadní vodu. Z toho důvodu byly i ony umístěny na březích řek.¹⁵³

Přírodní vodní zdroje byly běžně dostupné i pro lidi žijící na předměstí. Voda zde byla zadržována v umělých nádržích či různě velkých rybníčcích. Ty rozsáhlejší mohly poté sloužit k obraně města či dopravě.¹⁵⁴

¹⁴⁹ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 345.

¹⁵⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 346.

¹⁵¹ TAMTÉŽ

¹⁵² TAMTÉŽ

¹⁵³ TAMTÉŽ

¹⁵⁴ TAMTÉŽ

Přirozeně se voda za vnitřní hradby v našem prostředí dostane jen zřídka. Pokud se tak stalo, tak byla voda v tocích uměle regulována (např. v Brně, na Novém Městě pražském, v Pardubicích). Povrchové rozvedení vody ve vnitřních hradbách města v našem prostředí nenalezneme. (Jinak tomu je např. v jihozápadním Německu.)¹⁵⁵

6.3. Získávání vody

*Přístrojů, jejichž prostřednictvím se získávala voda, bylo hned několik. Lze je rozdělit na dvě skupiny. První zastupují přístroje, které získávaly vodu pro jednotlivé objekty. Jednalo se o studny, cisterny a sklepní jímky. Druhá skupina je tvořena rozvětveným systémem vodovodů, které v sobě zahrnovaly vodárny, rozvodné sítě a odběrová místa pro celé město.*¹⁵⁶

6.3.1. Studny

Jedná se o jámu či šachtu, jejichž prostřednictvím se získává podzemní voda. Stavba těchto objektů se po tu dobu, co byly budovány, moc nezměnila. Lze je rozdělit do několika skupin podle toho, jaký materiál, pokud nějaký byl, byl použit při položení konstrukce studny. Mluvíme tedy o studnách s dřevěnou, kamennou či cihlovou konstrukcí. Mezi ty nejjednodušší patří studny, kde chybí jakákoliv úprava stěn.¹⁵⁷

6.3.1.1. Dřevěné konstrukce

*„Konstrukce ze dřeva byly buď bedněné, jejichž základem byly čtyři rohové sloupy, nebo srubové (roubené) složené výhradně z vodorovných prvků.“*¹⁵⁸

Obložení studen z kamene bylo prováděno buď nasucho položenými kameny, nebo tyto kameny byly spojovány jílem, hlínou nebo maltou. Výstup studny byl nad povrchem ohrazen ohlubní.¹⁵⁹

Součástí studny mohlo být zařízení na čerpání vody.

Pokud byla studna zahlobena do celistvého skalního podloží, tak se pomocí konstrukce zabezpečovala jen její horní část. Do kruhové šachty se povětšinou vkládala

¹⁵⁵ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 346.

¹⁵⁶ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 348.

¹⁵⁷ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 350.

¹⁵⁸ TAMTĚŽ

¹⁵⁹ TAMTĚŽ

čtvercová dřevěná konstrukce. Vzniklý prostor mezi konstrukcí a šachtou byl následně zpravidla vyplněn udusaným jílem.¹⁶⁰

Studna mohla mít dno vodorovné, miskovité, šikmo nakloněné i stupňovité. A to z důvodu lepšího čerpání při nižším stavu vody.¹⁶¹

Na rozdíl od uvedené bedněné konstrukce jsou srubové (roubené) konstrukce poměrně vzácné. Nejlépe jejich konstrukci dokládá nalezený objekt z Mostu. Studna svému účelu sloužila poměrně krátkou dobu. Doba jejího užívání sahá od konce 13. století do počátku 14. století. Stupňovitě se svažovala a byla obložena půlkuláči či štípanými deskami. Spodní část obložení a čtyři nosné trámy byly z dubového dřeva, střední část tvořilo dřevo jedlové a horní část byla ze smrku.¹⁶²

Byla též možné použít výše zmíněných konstrukcí (bedněné i srubové) v jedné studni. Takovýto příklad je znám z Uherského Brodu. Datace objektu spadá do 14.–15. století. Bedněná konstrukce má čtvercový základ (2m x 2 m) z desek, které jsou rozepřeny vzpěrami. Vně této konstrukce se pak nalézají čtvercové roubení (1,14 m x 1,14 m) tvořené půlkuláči. Prostor vzniklý mezi oběma konstrukcemi vyplnil udusaný jíl.¹⁶³

6.3.1.2. Kamenné konstrukce

Použití kamene na konstrukce studny bylo nejčastějším jevem. Kruhová či oválná konstrukce byla tvořena nejčastěji lomovými kameny. V nestabilním podloží se pod srubovou konstrukcí vkládal trámový rošt (Olomouc, Praha, Písek, Ivančice). Když bylo třeba, tak se pomocí trámů zarovnávalo i podloží.¹⁶⁴

Města ve svých počátcích (13. a 14. století) pravděpodobně používala jednodušší konstrukce, které postupem času zdokonalovala a přecházela tak ke konstrukcím složitějším. V konstrukcích bylo užíváno od kamenů kladených na sucho, přes jejich spojování hlínou či jílem, až po použití malty. Nelze ale říci, že by výstavba šla takto popořadě. V Praze se kupříkladu stavěly zděné objekty již ve 13. a 14. století, ale na druhou stranu se ještě v novověku používaly kameny spojované hlínou.¹⁶⁵

¹⁶⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 350.

¹⁶¹ TAMTÉŽ

¹⁶² ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 351.

¹⁶³ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 351-352.

¹⁶⁴ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 352.

¹⁶⁵ TAMTÉŽ

Studny mohly být uvnitř omítnuty (Praha) či překlenuty cihlovou klenbou (Klatovy). Vnitřní průměry studní se pohybovaly od 0,9 m do 2,35 m. Průměrná hodnota činila 1,77 m. Co se týká hloubky objektů, tak studny hlubší jak 10 m byly zcela ojedinělé, na druhou stranu se vyskytovaly objekty mělčí než 2 m. Průměrná hloubka poté čítala 6,61 m.¹⁶⁶

Postup při konstruování studní uvádí ve své encyklopedii Johann Georg Krünitz. Pro základ studny volí olšové nebo též dubové dřevo. Toto dřevo je pokládáno ve dvou vrstvách. Spodní má tvar čtverce a horní osmiúhelníku. Kruhová studna je poté obložena lámanými nebo opracovanými kameny. Pokud nebyl k dispozici kámen, mohlo být užito cihel. U dřeva je poukazováno na jeho malou trvanlivost a je doporučováno jej použít jen pro tu část studny, jež se nalézá pod hladinou.¹⁶⁷

6.3.1.3. Ohlubně studní

Konstrukce studní nad úrovní terénu nepatří mezi archeologicky příliš zachovávané situace. Jednou z výjimek je „*trámový čtvercový rám nad ústím kruhového kamenného tělesa*“¹⁶⁸ z Plzně. Další příklad je z Veselí nad Moravou, kde se dochovala roubená ohlubeň bedněné study.

O tom, jak vypadala ústí studny, se ale můžeme dozvědět i z ikonografických pramenů. O ohlubních ze dřeva se zmiňuje Veleslavova bible, která k první polovině 14. století dokládá roubenou ohlubeň. Taktéž se o roubené ohlubni hovoří v Bibli Václava IV. Orbis pictus J. A. Komenského obsahuje rytinu, na níž je vyobrazená bedněná konstrukce s nosnými kůly v rozích. Ohlubeň je tvořena svisle položenými fošnami.¹⁶⁹

Ústí studny mohlo být obloženo nejen dřevem ale i opracovanými kvádry či kamennými deskami ve tvaru čtverce, šestiúhelníku nebo kruhu. O takových lze nalézt zmínku ve Veleslavově kronice nebo Bibli Václava IV. Obě díla uvádí zděnou kruhovou, čtvercovou nebo šestiúhelníkovou nadzemní část. Ohlubeň ve tvaru kruhu uvádí i městský znak Holic z 16. století a Žďáru nad Sázavou z počátku 17. století.¹⁷⁰

Ohlubeň studny mohla být zakryta poklopen, jak dokládá Bible Václava IV.¹⁷¹

¹⁶⁶ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 352.

¹⁶⁷ TAMTÉŽ

¹⁶⁸ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 354.

¹⁶⁹ TAMTÉŽ

¹⁷⁰ TAMTÉŽ

¹⁷¹ TAMTÉŽ

6.3.2. Cisterny

Cisterny jsou budovány stejným způsobem jako studny, ale chybí jim vodonosný horizont. Do vykopané jámy byla umístěna dřevěná nebo kamenná konstrukce. Vzniklý prostor byl následně stejně jako u studní vyplněn jílem.¹⁷²

V Hradci Králové ve 13. století zachytával vodu objekt s roubenou konstrukcí. Z vnější strany byl navíc opatřen výdřevou z jednotlivých prken.¹⁷³

O tom, jak se voda do cisteren dostávala, je jen velmi málo dochovaných informací. Jednou z možností je přívod vody pomocí dřevěného koryta (Tábor).¹⁷⁴

Materiál na konstrukce cisteren prošel stejným vývojem, jako u studní - od dřeva po kámen a cihly.¹⁷⁵

6.3.3. Shrnutí

Převážná část typů studní budovaných ve středověkých městech je v užívána již od raného středověku. Liší se však četností používaného materiálu. Jestliže v raném středověku hrály prim dřevěné objekty, tak při výstavbě měst jsou již jen okrajovou záležitostí. Opakem je poté použití kamenných konstrukcí, jejichž výskyt byl v raném středověku jen ojedinělý. Z nálezů lze usuzovat, že v počátcích výstavby vrcholně středověkých měst ve 13. –14. století se uplatnily studny s bedněnou konstrukcí. Za své vzaly v 15. století - výjimečně o něco déle. Roubených konstrukcí bylo užíváno delší dobu a jejich trvání je doloženo až do novověku. Největší oblibě se těšily studny s kamennou konstrukcí. Ve městech byly jednotlivé kameny spojovány jílem, hlínou či maltou. O studnách s cihlovými konstrukcemi se zmiňuje ve svém díle pouze Krünitz. Je pravděpodobné, že tento typ studen byl budován až v novověku.¹⁷⁶

¹⁷² ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 352.

¹⁷³ TAMTÉŽ

¹⁷⁴ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 354.

¹⁷⁵ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 358

¹⁷⁶ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 357-358.

6.3.4. Jak dostat vodu ze studny?

Voda ze studny šla získávat dvěma způsoby. A to buď ručně nebo pomocí zařízení. Oběma způsoby byla mechanicky vytahována nádoba na řetězu či provazu.¹⁷⁷

K zařízení, jež usnadňovala získávání vody patřily rumpál, kladka a vahadlo.

6.3.4.1. Rumpál

Příklad rumpálu uvádí Veleslavova bible, v níž je rumpál složený ze dvou klik. Takovéto zařízení je umístěno na sloupech po obvodu ohlubně. Rumpál (tentokrát jen s jednou klikou) uvádí i *Orbis pictus*.¹⁷⁸

6.3.4.2. Kladka

„Jedná se o zařízení zavěšené na trámové konstrukci, které je tvořeno jedním vodorovným a dvěma svislými břevny zapuštěnými rovněž vně nadzemní konstrukce studny.“¹⁷⁹ Takto vzniklá konstrukce mohla být nosným pilířem pro zastřešení study, jak dokládá Bible Václava IV. (konec 14. století) nebo Bible Konráda z Vechty (počátek 15. století). Rukopis *Ruralium comodorum libri decem* z přelomu 14. a 15. století zase zmiňuje kladku zavěšenou na kovovém oblouku, jehož oba konce byly součástí ohlubně. Stejnou kladku dokládá pečeť a znak Starého Brna pro počátek 17. století. Kladku na jednom konci oblouku a zapuštění druhého konce ilustruje městský znak Žďáru nad Sázavou z počátku 18. století.¹⁸⁰

6.3.4.3. Vahadlo

„Vahadlo bylo složeno ze svislého sloupu zapuštěného vně ohlubně, jehož horní konec byl tvořen přírodní či umělou vidlicí. Do ní bylo volně začepováno vodorovné břevno, jež mělo na jednom konci připevněnou zátěž, na druhém pak svislou tyč, na níž byla zavěšována vědra.“¹⁸¹

¹⁷⁷ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 356

¹⁷⁸ TAMTÉŽ

¹⁷⁹ TAMTÉŽ

¹⁸⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 356.

¹⁸¹ TAMTÉŽ

Tohoto zařízení bylo užíváno pro mělčí studně a jejich užívání uvádí Bible Václav IV. i Orbis pictus.¹⁸²

6.3.4.4. Pumpa

Jednalo se o zařízení skládající se z jedné či více rour, jež v sobě nesly pohyblivý píst. Dolní zakončení roury tvořil nasávací koš. Píst šlo uvést do pohybu buď přímo ručně nebo pomocí pák. Pumpy našly využití v souvislosti s činností vodáren. O pumpě se zmiňuje J. A. Komenský, Georgius Agricola v první polovině 16. století nebo Johann George Krünitz, který zaznamenal přesný popis zařízení a některé z důležitých částí i nakreslil. Rukopis Vavřince Kříčky z Bitýšky z první poloviny 17. století popisuje pumpu, která využívala tlaku, jenž vznikl ručním pohybem kliky se setrvačником.¹⁸³

Zachycovat vodu šlo nejen na povrchu ale i v podzemí. Takto umístěná vodní jímka splňovala hygienické i bezpečnostní hledisko. Tyto objekty vznikaly v případě, když se při budování sklepa narazilo na vodu. Když poté takováto situace nastala, tak vzniklá jímka plnila funkci jak zásobní tak odvodňovací.¹⁸⁴

6.4. Rozvod vody ve městě

Rozvod vody byl realizován dvěma způsoby. První z nich byl samospádem. Zdroj vody se nacházel výše a voda díky gravitační síle proudila vodovodem. Voda byla v tomto případě nejčastěji zachytávána do rybníků (Čáslav, Horšovský Týn, Toužim, Volyně) nebo do studní (Borovany) a štol (Pražský hrad).¹⁸⁵

Druhou variantou byla situace, kdy byl vodní zdroj položen níže. Proto se musela voda nejdříve načerpat do nádrže a až pak byl použit samospád k jejímu rozvedení. Voda se při této možnosti sbírala ve vodárně. Součástí vodárny byl čerpací stroj zastoupený pumpou, dále vodní kolo, které zajišťovalo pohon, a převodové mechanismy. Celý tento systém byl obvykle situován do vodárenské věže.¹⁸⁶

¹⁸² TAMTÉŽ

¹⁸³ TAMTÉŽ

¹⁸⁴ TAMTÉŽ

¹⁸⁵ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 358

¹⁸⁶ TAMTÉŽ

Než se voda dostala k jednotlivým obyvatelům města, urazila značnou cestu. Musela být ze svého zdroje zachycena jímkou, odtud pak byla pomocí samospádu rozváděna vodovodním potrubím až k místům, kde si ji lidé mohli odebrat.¹⁸⁷

6.4.1. Potrubí

Rozvod vody z nádrže zajišťovalo tzv. požerací potrubí, jež bylo většinou dřevěné. Dle výroby lze toto potrubí rozdělit na dlabané a vrtané. Frekventovanější z nich jsou vrtané trubky. Za materiál bylo obvykle voleno borovicové dřevo (s kůrou i bez ní). Dále bylo v permanenci dřevo dubové, jedlové, modřínové nebo smrkové. Délka trubek činila 2-4 m a jedna trubka měla průměr 15–60 cm. Světlost vrtaného otvoru se pohybovala od 4 cm do 10 cm.¹⁸⁸

Spojování jednotlivých článků potrubí bylo realizováno pomocí válcových železných zděří s žebrem uprostřed. Žebro zůstalo mezi dvěma spojovanými trubkami a oba konce zděře nasedaly na potrubí. Zmiňované žebro mohly nahradit dřevěné kuličky, jež byly umístovány do vyvrtaných otvorů. Železné zděře měly průměr 5,6 cm-15,2 cm a vysoké byly 5,5 cm-8,6 cm.¹⁸⁹

Když bylo potřeba vést trubky do pravého úhlu, byl použit tzv. stojan, který trubky spojil. Tento stojan byl tvořen čepem a hlavicí. Konec jedné trubky byl uzavřen, do boku jí byl proražen otvor, do nějž byl posléze vložen čep s druhou trubkou. Takto vzniklý spoj byl pojištěn kovovými objímkami.¹⁹⁰

Celé potrubí bylo izolováno pomocí šterku, písku či jílu. Takovéto opatření prodlužovalo životnost systému a jíl navíc zabraňoval průsaku vody. Potrubí bylo dle Krunitze ukládáno 0,9-1,5 m pod povrch. Hranice životnosti potrubí sahala od 4-5 let po 40-50 let.¹⁹¹

¹⁸⁷ TAMTÉŽ

¹⁸⁸ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 366.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ

¹⁹⁰ TAMTÉŽ

¹⁹¹ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 366.

6.4.1.1. Výroba potrubí

Z jednoho kmene stromu bylo možné vyrobit pouze 2-3 trubky, jak uvádí prameny dochované z budování vodovodu v Horšovském Týnu roku 1689. Pro výrobu trubek bylo užíváno dvou typů nebozezů. Nebozez se šnekovým závitem sloužil pro rychlejší záběr. Za to nebozez s vodorovným závitem byl užíván k pomalejšímu záběru.¹⁹²

Výrobu trubek měl na starost mistr, jemuž k ruce byl jeden či dva pomocníci. Denně tak stihli maximálně 6 trubek. Ty bylo až do jejich položení třeba nechávat mokré. Obvykle tak trubky byly ponechávány volně na hladině rybníka.¹⁹³

Potrubí ale nemuselo být jenom dřevěné. K rozvodu vody mohly být užity i keramické trubky. Z městského prostředí je jejich použití ale doloženo jen v Berouně a jejich výroba byla podchycena v roce 1591 v Kutné Hoře. Použití těchto trubek je ale evidováno na šlechtických sídlech. Zámecký vodovod na Pražském hradě z 16. století byl složen z rour o délce 1,48 m, jež na sebe nasedaly a jejich spoje byly utěsněny konopím a tmelem. Hrad Křivoklát disponoval na počátku 15. století vodovodem, jehož keramické vytáčené trubky byly opatřeny uvnitř glazurou. Tyto trubky byly ukryty ještě v jedné vrstvě keramických trubek. Prostor jež mezi trubkami vznikl, byl vyplněn maltou.¹⁹⁴

Krünitz kromě dřevěných a keramických trubek zmiňuje i ocelové, které byly spojovány tmelem, a olověné, jejichž spojení bylo prováděno pomocí letování.¹⁹⁵

6.4.2. Čerpací zařízení

6.4.2.1. Paternoster

Jednalo se o zařízení, jež ve své technické encyklopedii přibližuje J. G. Krünitz. Byl to spojený řetěz, který byl napnut mezi dvěma bubny. Součástí řetězu byly nádoby, které při pohybu řetězu dole nabíraly vodu a nahoře jí vylévaly. Tento transport se ale neobešel bez jistých ztrát vody.¹⁹⁶

¹⁹² TAMTÉŽ

¹⁹³ TAMTÉŽ

¹⁹⁴ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 367.

¹⁹⁵ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 368.

¹⁹⁶ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 362.

6.4.2.2. Pumpa na zdviž

„U pumpy na zdviž byl válec vybaven jediným pístem, který se pohyboval nahoru a dolů. K dosažení větší výšky mohly být jednotlivé válce umístěny nad sebou. Niž položený válec pak zvedal vodu do nádržky, z níž ji výše položený čerpal.“¹⁹⁷ „Místo skříně mohly být použity vodorovně položené hranaté trouby, které se spojovaly do jednoho potrubí.“¹⁹⁸ Díky tomu již nebyla výška, do které byla voda vyzdvihována, závislá na délce pumpy. Dle ikonografických materiálů mohla mít tato pumpa nejvýše čtyři patra.¹⁹⁹

6.4.2.3. Pumpa na tlak

„Byla složena ze tří až šesti válců spojených ve skříně, která byla umístěna buď nad hladinou vody nebo byla ponořena. V každé pumpě byly klapky nebo ventily řídící nasávání a výtlač vodu. Výtlačné potrubí vedoucí ze skříně mělo průměr menší než válce, kterými byla voda nasávána, takže voda stoupala ze skříně pod tlakem.“²⁰⁰

Místo obvyklého dřevěného potrubí zde bylo užito potrubí z olova, mědi či mosazi.²⁰¹

6.4.3. Vodárenská věž

V tomto objektu se v posledním nejvyšším patře povětšinou nalézala nádrž k zachytávání vody. Tyto věže se pravidelně nacházely na březích řek. Výjimku z pravidla tvořily věže postavené na ostrově (Petržilkovská vodárna), na pilotech (Staroměstská a Šítkovská vodárna) nebo ve fortifikačních věžích (Hradec Králové, Mělník).²⁰²

6.4.3.1. Konstrukce vodárenských věží

Pro konec středověku je užívána hrázděná konstrukce. Kámen se uplatňuje až v 16. století a to zprvu jen zvenku, uvnitř objektů je používáno stále ještě dřevo. Půdorys těchto konstrukcí měl tvar obdélníku či čtverce. Pokud bylo užito kamenné klenby, tak jen

¹⁹⁷ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 358.

¹⁹⁸ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 363.

¹⁹⁹ TAMTÉŽ

²⁰⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 358.

²⁰¹ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 363.

²⁰² ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 364.

v přízemí, kde se nalézal čerpací stroj. Pro navýšení kapacity vodárny býval do její blízkosti přidán další čerpací stroj ukrytý uvnitř přízemní budovy s kamennou klenbou.²⁰³

6.4.3.2. Vytápění objektu

Vytápěním vodárenských věží se zabraňovalo zamrznutí potrubí. Bohužel se to neobešlo bez častých požárů. Z hlediska vytápění lze vodárenské věže rozdělit do tří skupin. První skupinu zastupují vodárny, jejichž potrubí je volně umístěno v objektu. Tyto objekty disponují dřevěným schodištěm vedoucím do patra. Z toho důvodu byla vytápěna celá budova. Druhou skupinou jsou vodárny s potrubím ukrytým do zděné šachty a šnekovitým schodištěm. Do třetí skupiny pak spadají věže se šachtou a potrubím okolo třiramenného schodiště. (Příkladem je Novomlýnská vodárenská věž z roku 1658).²⁰⁴

Umístěním potrubí do šachet a umožnění tak samostatného vytápění zmenšovalo riziko vzniku požárů.²⁰⁵

6.4.4. Odběr vody

K odběru vody sloužily nejčastěji kašny, jež mohly být kamenné nebo dřevěné. K tomuto účelu mohly být využity i studny, jimž došla voda (Olomouc a Uherský Brod v 18. století).²⁰⁶

Jako kašny mohly sloužit dřevěné kádě, které byly díky své jednoduchosti nejvíce využívány. Tyto kádě mohly být kruhového nebo oválného tvaru. Jako přítok vody jim sloužil dutý dřevěný stojan, odtok pak zajišťovala výtoková rourka.²⁰⁷

Kamenné kašny stavěné od konce 15. století měly vyšší pořizovací cenu. Jejich rozvoj nastal až v 16. a 17. století. V Hradci Králové si takovouto studnu pořídili v roce 1470, v Kutné Hoře roku 1480, ve Stříbře v roce 1533, v Lounech roku 1576 a Trutnově roku 1605.²⁰⁸

²⁰³ TAMTÉŽ

²⁰⁴ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 364.

²⁰⁵ TAMTÉŽ

²⁰⁶ TAMTÉŽ

²⁰⁷ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 368.

²⁰⁸ TAMTÉŽ

Roubení kamenných kašen mělo rozličný tvar. Mohlo se jednat o čtverec, obdélník či mnohoúhelník. Ve středu byl umístěn sloupek, jež byl často součástí sochy, a z něj vytékala voda.²⁰⁹

²⁰⁹ TAMTÉŽ

7. Voda v Hradci Králové

Na přelomu 12. a 13. století se město Hradec Králové skládalo z hradu a předhradí, situovaných na návrší nad soutokem řek Labe a Orlice, a podhradí, které se nacházelo po obou březích řek. Ty tvořily rozsáhlou síť složenou z vodních ramen a ostrovů.²¹⁰

Hlavní osídlení se soustřeďovalo na úpatí návrší (na severovýchod a východ) a po pravém břehu Labe.²¹¹

Pro středověké město byla voda nezbytností. Nejstarší způsob získávání vody byl ze studní a cisteren. „Z vlastního města je dosud znám pouze jediný dřevěný objekt, který byl původně studnou či cisternou.“²¹² Tento objekt nacházející se pod trafostanicí je datován do 13. století. Dalšími odběrnými místy byla např. studna před domem čp. 32, čp. 144 či čp. 152. Další studna se po roce 1640 nacházela vedle kašny sv. Jiří. Kašna sv. Jiří (též známá jako Jiříkova kašna) byla nejstarší kašnou ve městě. Byla zbudována v poslední třetině 15. století či na počátku 16. století. Roku 1590 k ní bylo přidáno kamenné koryto pro dobytek. Roku 1782 byla pro svojí zchátralost zbourána. Její náhrada se nedochovala. Opětovně byla v roce 1873 přestavěna, aby roku 1937 byla natrvalo odstraněna. Tyto studny zachytávaly dešťovou vodu, která se po dopadu na zem vsákla a po nepropustném podloží sklouzla do těchto odběrných zařízení. Je jisté, že čistota takovéto vody byla pochybná.²¹³

Od druhé poloviny 15. století je v Hradci voda získávána z řeky. Umožnilo to privilegium vydané Vladislavem Jagelonským v roce 1476, které povoluje zavedení vody do města a budování vodních věží. Byla tak obnovena věž na Kozí brance, která byla zničena roku 1431. Druhou vodní věží byla na jižní straně města věž Kropáčka, která byla postavena roku 1516 a stržena 1906. (Předpokládá se její starší dřevěná předchůdkyně.) Do těchto věží byla z řek načerpávána voda a samospádem pak rozváděna do městských kašen i některých domů (pivovarů). Městská vodárna požívala do roku 1605 k získávání vody z řek paternoster. Poté nastala změna a byl instalován nový válec, což indikuje přítomnost pumpy na zdviž či na tlak.²¹⁴

Rozvod vody byl potřebný, protože ve městě chyběla spodní voda. A jak bylo řečeno výše, městské studny mohly čerpat jen tu vodu, která se nashromáždila v depresích

²¹⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 381.

²¹¹ TAMTÉŽ

²¹² ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 382.

²¹³ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 12-13.

²¹⁴ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 363.

u nepropustného podloží. Neexistenci spodní vody kromě hydrologického výzkumu dokládá i fakt, že po třicetileté válce, kdy byl rozvod vody zničený, muselo obyvatelstvo vodu dovážet či donášet. Prameny ve 14. století též zmiňují specializovaného povozníka (vector aque).²¹⁵

Řeku též využívají mimo město stojící mlýny (Královský, Křížovnický nebo u sv. Mikuláše) a lázně (Hermannova lázeň je zmiňována r. 1330).²¹⁶

²¹⁵ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 125.

²¹⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 13.

8. Odpad ve středověkém městě

Nejstarším způsobem nakládání s odpadem bylo jeho shromažďování na jedno nijak zvlášť označené místo. Další možností bylo druhotné užití jam. Ve městech byl odpad shromažďován na místa, odkud byl následně odvážen. Jedním z takových míst byly jímky. Ty mohly mít (ale také nemusely) vnitřní konstrukci.²¹⁷

8.1. Jímky bez vnitřní konstrukce

Jímka bez vnitřní konstrukce jsou nejlépe dochovány v Brně. Pro takovýto typ jímek bylo nejlepší soudržné podloží (např. spraš). Tyto objekty měly většinou kruhový nebo čtyřúhelníkový půdorys. Průměr jímek se pohyboval mezi 1 m až 2 m. Průměrná hloubka pak čítala 3-10 m. Datovat jímky v Brně lze od první poloviny 13. století do počátku 16. století.²¹⁸

Další jímky tohoto typu byly nalezeny v Mostu. Jednalo se o čtyři jímky za domem čp. 226. Všechny měly čtyřúhelníkový půdorys a sahaly přibližně do hloubky 1 m. Nejmenší z nich měla rozměry 0,8 x 1 m a ta největší 4,4 x 3 m. Přestaly být užívány na počátku 14. století. U jednoho z objektů bylo zjištěno proutěné ohrazení.²¹⁹

Špitál na Hradčanech disponoval dvěma jímkami. Byly lichoběžníkového půdorysu s délkou stran 2,1-3,3 m a hloubkou kolem 2 m. Objekty zanikly v rozmezí let 1620 až 1650. Jímka na Starém Městě pražském, která byla zasypaná v 15. století, měla zase půdorys ve tvaru oválu. Objekt z Chrudimi z první poloviny 16. století měl téměř čtvercový půdorys o rozměrech 0,95 x 1 m a jeho hloubka se pohybovala 1,3 – 1,4 m.²²⁰

8.2. Jímky s výdřevou

Tyto jímky disponují čtvercovým nebo obdélníkovým půdorysem. Jsou „zpevněny bedněnou konstrukcí z prken nebo fošen opřenu o rohové sloupy.“²²¹ Vzniklý prostor mezi výdřevou a stěnou byl následně vyplněn udusaným jílem či jílem se šterkem.

Nejstarší typy těchto jímek měly sloupy v rozích rozevřené vzpěrami z kuláčů či hranolů, jež držely na svém místě díky výdřevě. Za tento základ se poté zasouvala vodorovně nebo

²¹⁷ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 371.

²¹⁸ TAMTÉŽ

²¹⁹ TAMTÉŽ

²²⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 372.

²²¹ TAMTÉŽ

svisle prkna. Jednotlivé fošny byly dlouhé 1-2 m. Hloubka objektů byla rozdílná, ale obvykle se pohybovala kolem 2 m.²²²

Tento typ jímky lze nalézt v druhé polovině 13. století až na počátku 14. století v Mostě. V Olomouci byl takovýto objekt zasypán v druhé polovině 13. století, další pak na přelomu 13. a 14. století. V Jihlavě bylo odkryto hned několik jímek z 14. a počátku 15. století. Na jejich stavbu bylo použito smrkové dřevo. V Uherském Brodu to pak byla jímka z 14.-15. století. V Brně byla tato jímka datována do druhé poloviny 15. století.²²³

Další pokročilejší fázi jímek tvořily nosné sloupky umístěné v rozích objektu a do nich poté byla zasazena prkna (do svislých drážek). Rozpírání sloupů pak obstarala samotná výdřeva. Takto navržená jímka poté disponovala větším půdorysem. Hloubka jednotlivých objektů se různí.²²⁴

8.3. Zděné jímky

Nejvíce informací o těchto jímkách nesou objekty z Brna. Ve strašší fázi byly obkládány kamenem a v té mladší pak cihlami. Půdorys měly většinou obdélníkový s délkou stran 1,5-2,5 m a jejich hloubka se pohybovala od 1,2 m do 4,5 m. Kamenné studny byly budovány od 14. do 15. století. Cihly našly své uplatnění až od 16. století.²²⁵

Kamenné jímky z Olomouce byly od 14. století spojovány jílem, od 15. století pak maltou. Na Novém Městě pražském se nacházely podobné objekty těm z Brna. Byly skládány jen z kamenů. Dva z nich zanikly již v 15-16. století. Další skupinou jímek v tomto městě byly jímky se smíšeným zdivem (s kamenem a cihlami). Jejich datace se pohybuje od druhé poloviny 14. století do 15. století. Vyskytovaly se v celém městě až do přelomu 16. a 17. století. Rozvoj zděných jímek spadá až do raného novověku.²²⁶

Zděných jímek s kruhovým půdorysem je nemnoho. S jejich výstavbou se začalo až od raného novověku. Na Starém Městě pražském byl na její stavbu použit lomový kámen. V Olomouci byly na objekt zasypaný počátkem 17. století použity zase cihly.²²⁷

²²² ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 374.

²²³ TAMTĚŽ

²²⁴ TAMTĚŽ

²²⁵ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 374.

²²⁶ TAMTĚŽ

²²⁷ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 375.

8.4. Záchod

Nad otvorem jímky byl umístěn záchod, jež též nesl mnohá označení. Prameny toto zařízení znají též jako sroň, tejnou komoru, prevét, tajný důl, latrínu, chyšku, heimlich, secret, secessus či gank. Takovýto objekt mohl ale nemusel být krytý. Archeologické prameny jsou na nálezy tohoto druhu chudé. V Chrudimi byly nalezeny v blízkosti latríny kúlové jamky, které naznačují možnost vyplétaného plotu okolo jímky. Pozůstatky ohrazení byly nalezeny i v Mostu. Z Kroměříže pochází propadlý dřevěný kryt latríny.²²⁸

Latrína byla zpravidla umístěna těsně vedle domu, ale její produkty mohly být sváděny i do městského příkopu.²²⁹

8.5. Odpadní voda

Odvod odpadní vody zajišťovaly povrchové strouhy a podpovrchové stoky.²³⁰

8.5.1. Strouha

Strouhy byly různých tvarů a velikostí, otevřené i místy zakryté. V Sezimově Ústí se nalézala celá řada kanálků z nasucho skládaných kamenů. Ve Strážnici se nacházela strouha s částečně upravenými stěnami, která zanikla v letech 1605-1620. Byla obložena jen z jedné strany na sucho kladenými kameny. Olomouc měla ve 13.-14. století odpadní strouhu bez jakékoliv úpravy. V 15. století v Táboře zastával funkci odpadní strouhy žlab bez žádné další úpravy. Z Plzně je z první poloviny 17. století znám most přes strouhu.

Součástí strouhy mohla být i mřížka (hrable), která zadržovala větší kusy odpadu.²³¹

8.5.2. Stoka

Tyto objekty byly zcela uzavřené a měly takové rozměry, že se jimi mohl protáhnout člověk. V Nymburku se nacházela zděná stoka postavená v 16.-17. století, jejíž světlost činila 1,1 x 0,5 m. Dno měla obložené cihlami. V Olomouci se nacházela klenutá cihlová stoka dlážděná břidlicovými deskami, která byla zbudovaná v 18. století. V Nerudově ulici v Praze sloužila stoka z druhé poloviny 16. století k odvodu vody ze klepů.²³²

²²⁸ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 376.

²²⁹ TAMTÉŽ

²³⁰ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 371

²³¹ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 378.

²³² TAMTÉŽ

8.6. Shrnutí

Strouhy byly budovány ve 13. a 14. století a svoji funkci plnily až do novověku. Na základě odkrytých objektů nelze jednoznačně určit, které z konstrukcí převládaly. Podzemní stoky jsou pak mladšího data – od druhé poloviny 16. století. Jejich hlavní funkcí byl odvod vody. Odvod nečistot byl až v druhé řadě. „*Objekty primárně určené k odvodu fekálií byly stavěny od 17. století.*“²³³

²³³ ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s. 379.

9. Odpad v Hradci Králové

Mezi aspekty středověkého města patřila každodenní přítomnost odpadu a otázka jeho ukládání a následného odvozu z města. Odpad byl ve 13. a počátku 14. století ukládán do deprese severně od Velkého náměstí. K ukládání odpadu bylo též užíváno fekálních jímek.²³⁴

*„Konstrukce jímek byly jednoduché výdřevy v rozích opatřeny sloupy. Mezi jímkou a výdřevou se pak nacházela vrstva jílu. Dna jímek se jen mírně zahlubovala do propustných písčitých vrstev z doby pravěkého a hradištního osídlení, nebo do jílovitopísčitého podloží.“*²³⁵ Ke konci své funkce byly jímký povětšinou zasypány a nové vyhloubeny o kousek dál. Vybírány byly zcela výjimečně. Výplně jímek tak tvořily nádoby, které byly rozbité či jinak znehodnocené (žluklým tukem, příškvarky...), sklo z rozbitých číší či okenní sklo. V jímkách jsou nacházeny i dřevěné misky, talíře, lžice, kolíky, zbytky loučí nebo šindele. Z dalšího materiálu je to pak textil, kůže z bot, pásků nebo měšců nebo paleobotanické zbytky.²³⁶

Město se již od svého vzniku muselo potýkat s neustále se zvětšujícím množstvím odpadu. Pokud nebylo město vydlážděno, šlo jen těžce ulice uklízet. A nejen to, i chůze po ulici byla obtížná. Problémy měly i vozy. Provizorním řešením bylo zpevnit plochu města kamenným štětem a pískem či na ni položit trámy a břevna. Když pak bylo položeno dláždění, byly dříve navýšené vrstvy překryty nebo odstraněny (na Velkém náměstí bylo užito obou variant). Plošné dláždění také zbavilo ulice děr a jam, jak uvádí výzkumy ze zahraničí. Dláždění znamenalo pro město značné finanční vydání, což si Hradec ve 13. a na počátku 14. století nemohl pravděpodobně dovolit. Vydlážděním ulic se městu zlepšily hygienické podmínky, vzrostla životní úroveň a lépe se čistilo veřejné prostranství.²³⁷

V prostorách patřících k jednotlivým domům byl odpad v kompetenci samotných majitelů. Ten se hromadil nejen díky činnosti domácnosti, ale přispívala k němu i některá řemesla. Odpad vznikal nejen z běžné činnosti obyvatel města, ale i z planýrovacích vrstev, které narůstaly při přestavbách po častých požárech. Nahromaděný odpad pak byl pravděpodobně odvážen za město. V 15.-17. století je doloženo smetiště v Hořické ulici.²³⁸

²³⁴ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 125.

²³⁵ TAMTÉŽ

²³⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 15.

²³⁷ RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0. s. 126.

²³⁸ TAMTÉŽ

10. Historie domu čp. 101-103

Dnešní klasicistní dům čp. 101-103 se nachází v prostoru původních tří gotických parcel. V katastru je veden pod číslem 101-103.²³⁹

Z prvopočátku se jednalo o výstavné kamenné domy s kamennou podezdívkou. Zbytek domů byl roubený. Nabízí se možnost, že tato zástavba byla staršího data než je obvykle uváděné datum vysazení města (rok 1225).²⁴⁰

Roku 1766 proběhlo v Hradci Králové první číslování domů a dům s dnešním čp. 101 byl označen číslem 202. V roce 1840 došlo k přečíslení domů a dnešní domy čp. 101, 102 a 103 dostaly jednotné čp. 248. Dnes již domy mají čp. 101-103.²⁴¹

V průběhu let nesl dům mnohá označení. Nejstarší z nich bylo pravděpodobně radní vězení, potom šatlava, dům kázně a věznice kriminálního soudu. Od začátku 18. století nese dům označení obecní šatlavní dům, obecní šatlava, donucovací pracovna a šatlava s pracovní povinnostmi převýchovy.²⁴²

10.1. Dům čp. 101

Kvůli častým požárům, které postihly město, a třicetileté válce se mnoho dokladů ze starší historie domů nedochovalo. Pokud písemnosti přežily požáry i období bojů, tak z toho důvodu aby byly později prodány jako balící papír pro trhovce nebo jako materiál pro hradecké papírny.²⁴³

První zmínka o domu pochází z roku 1581. V tomto roce dům vlastnil Jiří Voříšek, který jej začal přestavovat. Přibližně z této doby pochází i zmínka, že mezi domy čp. 101 a 102 vedla strouha pro odvod vody a odpadu z domů.²⁴⁴

Roku 1584 byl dům prodán manželům Janovi a Kateřině Heltovým za 950 kop míšenských grošů. Tento obnos byl patrně splácen ve formě splátek, protože když roku 1586 zachvátil dům požár, tak z jeho celkové ceny bylo sleveno 50 kop grošů.²⁴⁵

V roce 1598 prodává Jan Helt ještě ne zcela zaplacený dům krejčímu z podměstí Jiřímu Vorlovi s manželkou Ludmilou s tím, že dům bude jejich, až po splacení poslední

²³⁹ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 192.

²⁴⁰ TAMTÉŽ

²⁴¹ TAMTÉŽ

²⁴² DOUBEK, Zdeněk. *Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci*. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 85.

²⁴³ TAMTÉŽ

²⁴⁴ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 192.

²⁴⁵ TAMTÉŽ

splátky. Roku 1603 ale Jiří Vorel umírá a po uplynutí příslušné doby smutku se vdova znovu vdává za krejčího Pavla Jedličku/Písaře. Jak se ukázalo, byl tento krejčí schopný pravidelně splácet. Proto mu byla výše splátek snížena na 20 kop grošů. I přesto byl ale tento dům pro krejčího zjevně příliš drahý a tak jej roku 1619 smění za menší a levnější. A tak se majitelkou domu stává Magdalena Štěpanovská. Celková suma za dům činila 950 kop grošů, přičemž roční splátka činila 20 kop grošů.²⁴⁶

Když se městem prožene třicetiletá válka, tak s sebou přinese komplikace pro obyvatelstvo. Magdalena Štěpanovská nemůže nadále splácet a tak dům stále patří manželům Jedličkovým. Když ale ještě téhož roku (1619) umírá pan Jedlička, stává se dům opuštěným a chátrá. V dobových pramenech nese označení „pustka“, což je označení pro objekt, jež nebyl pro svoji značnou zchátralost užíván.²⁴⁷

O dům později projevil zájem literátský hradecký kúr, jež zde měl odkázané gruntovní peníze. V této době je za dům splaceno z 950 kop grošů jen kop 375.²⁴⁸

Roku 1643 kupuje za 25 zlatých lékárník Ondřej Kircher. Celý obnos ale nezaplatil najednou. Zaplatil pouze 10 zlatých a poté formou splátky ročně 1 zlatý. Dotyčnému apatykáři šlo ale spíše než o zchátralý dům o pozemek, na kterém stál. Na něm poté majitel pěstoval léčivé rostliny.²⁴⁹

Soupis poddaných podle víry z roku 1651 dům čp. 101 neuvádí. Roku 1653 je místo známé jako Jedličkovské bez domu. Naskýtá se tak možnost, že již k tomuto datu byla bylinková zahrada prodána. Před rokem 1713 je doložena existence teď již zelinářské zahrady Ondřeje Příhody, jež byl v příbuzenském svazku s výše zmíněným Ondřejem Kirchnerem. Roku 1721 městiště opět změnilo majitele a jeho novým vlastníkem se stal tkadlec Mikuláš Tumsein. V tržobné smlouvě, jež uzavřel, je zmínka o strouze. Právě kvůli ní ještě téhož roku (přesněji 12.5. 1721) žádá město, aby k němu vyslalo komisi. Jeho žádosti bylo vyhověno a navštívila jej tříčlenná komise ve složení komisař Jan Jiří König, purkmistr Josef Benedikt Bláha a stavitel Vojtěch Schneider. Výsledkem jejich práce byl posudek, že strouha po straně parcely je majetkem města. Totéž platí i pro kanál, který vede přes parcelu. Majitel dostal povolení zakrýt kanál a zároveň měl být k němu umožněn volný přístup.²⁵⁰

²⁴⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 192-193.

²⁴⁷ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 193.

²⁴⁸ TAMTÉŽ

²⁴⁹ TAMTÉŽ

²⁵⁰ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 193.

Roku 1722 je dům vedený jako kamenný. Další zmínka je o něm k roku 1762, kdy dům vyhořel. V této době vlastní dům vdova a dědicové s nezletilými potomky. Po požáru jsou na tom po finanční stránce špatně a proto končí dům v dražbě. Získávají jej za cenu 500 zlatých manželé Josef a Františka Makovcovi. Za dům nesložili celý obnos najednou. 250 zlatých sice zaplatili hotově, ale zbývající částku, opět 250 zlatých měli zaplatit na splátky. Roku 1783 zemřela Františka Makovcová a její polovinu domu dědí její nejmladší syn Josef. Tato polovina má hodnotu 700 zlatých. Nejmladší syn ale dědictví nemá v držení dlouho. Roku 1786 umírá s tím, že polovina domu je nadále nesplacena. Josef Makovec se podruhé žení a odkupuje zadluženou část domu za 802 zlatých a 30 krejcarů. V roce 1790 je tedy majitelem Josef Makovec starší, který mezi lety 1812 až 1813 umírá a nemovitost dědí jeho čtyři děti (syn Jan, dcera Anna provdaná Schmiedová, Rozálie a Františka Makovcovi).²⁵¹

17.2. 1813 se ocitá dům v dražbě a kupuje ho město za 5000 zlatých za účelem rozšíření městské věznice.²⁵²

10.2. Dům čp. 102

Jednalo se původně o středověký dům s gotickou parcelou patrně stejně starý jako dům čp. 101. Bývalo zde vězení, největší ve městě. Ve městě bylo hned několik věznic, které ale ne vždy byly v rukou města. Jedna z nich se nacházela vedle purkrabského domu, a patřila tak k soudu. K roku 1790 je v čp. 102 zmiňována donucovací pracovna. Šatlava v této době disponovala 25 pouty s řetězy, 18 zámky, měděným kotlem a 2 knihami (Bible svatá a Kazatel domovní). Správcem vězení byl Vavřínek Holík.²⁵³

10.3. Dům čp. 103

Tento dům (s dřívějším čp. 204) byl mezi lety 1804 a 1836 ve vlastnictví Jana Kafky a Anny Burdové. Tito dědicové následně prodávají dům městské obci.

Dne 18.2. 1823 se zde narodil František Kafka, který sepsal své vzpomínky i na pobyt v tomto domě. Uvádí, že ve městě bylo za jeho pobytu 212 až 213 domů. Dům s čp. 1 vlastnil zámečník Posadovský a poslední byl v rukou provazníka Čermáka. O domu s čp. 103 píše, že stojí vedle vězení, sousední dům čp. 104 vlastní pozamentář Fabián, následující dům v řadě je

²⁵¹ TAMTÉŽ

²⁵² DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 194.

²⁵³ TAMTÉŽ

obuvníka Ditricha a čp. 106 je domem sklenáře Fialy. Všechny výše vyjmenované domy jsou pouze přízemní. Mají dřevěné pavlače směřující do ulice.²⁵⁴

Do domu čp. 103 se vstupovalo z ulice po několika schodech. Uvnitř domu se nacházela větší světnice, dále menší pokoj, kuchyň a komora. Součástí domu byl i dvůr, na kterém byly vysazeny ovocné stromy. Jednalo se o dlouhý prostor, který vedl od zadního vchodu dál do zahrad.²⁵⁵

Roku 1857 dům opět mění majitele. Hradecká obec jej předává státu, který jej využije pro stavbu civilní věznice. V roce 1931 se její součástí stává i věznice krajského soudu. Vězení bylo zprvu jen o jednom poschodí. Sloužilo k potřebám poroty a vyšetřování. Na dvoře byly vykonávány popravy. Ve věznici byly vězněni jen zločinci s délkou trestu do jednoho roku. Ti s větší délkou trestu byli odvázeni jinam. Muži směřovali do Valdic a ženy do Řep.²⁵⁶

V roce 1858 se započalo se stavbou věznice. Byly zbourány všechny tři domy. Vzniklá stavební suť a dřevo byly sváženy do Dlouhé ulice a odtud pak mimo staré město. A i když tuto práci mělo na starost pět povozů, tak to nestačilo. Odpad se k nelibosti lidí kupil.

Nově vzniklá budova měla dvě patra a výškově tak přesahovala okolní zástavbu. Její severní křídlo stálo na bývalých městských hradbách a uzavíralo velké nádvoří. V jeho zadním traktu se v obou patrech nacházely věžeňské cely. Uzavíraly je masivní dřevěné dveře s kovovými závěsníky, zámek a dvěma závory se zámky. Východní část objektu pak měla k dispozici menší hospodářský dvůr.²⁵⁷

Každá z cel byla vybavena dřevěnými palandami. Ke každým dvěma celám patřila jedna litinová kamna, která měla tvar obrácené bomby a do kterých se přikládalo z chodby. Součástí věžeňského komplexu byla i „wachcimra“, která se nacházela směrem do Žižkových sadů. Tento vysazený arkýř sloužil k hlídání cel vedoucích do sadů. Dále zde byla lékařská místnost, kde byli nemocní muži i ženy pospolu, a věžeňská kaple Pět ran Pána Ježíše, později přejmenovaná na kapli sv. Jana Nepomuckého. Tato kaple byla později přeložena do nádvoří části, kde se dříve nacházela tkalcovna.²⁵⁸

²⁵⁴ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 194.

²⁵⁵ TAMTÉŽ

²⁵⁶ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 196.

²⁵⁷ TAMTÉŽ

²⁵⁸ TAMTÉŽ

Dne 7.12. 1892 se ve vězení vzbouřili vězni. Důvodem jejich nespokojenosti byla kvalita jáhlové kaše. Tento nepokoj musí pacifikovat až četnictvo, protože vojsko samo na to nestačí. Zavření vězni dále ničí vybavení cel. (Rozbíjejí okna, dveře, nábytek i nádoby a zapalují slavníky.)²⁵⁹

V květnu 1906 proběhla přestavba budovy a od roku 1919 slouží potřebám věznice nová budova. Stavební pozemek byl v rozmezí let 1929-1930 uvolněn zbořením staré zástavby. V roce 1932 vypracoval Ing. Václav Rejchl plány nové stavby a o rok později byla uzavřena smlouva se státem o stavbě soudu a vězení. V srpnu téhož roku bylo započato se stavbou, aby dne 21.10.1934 mohla být slavnostně otevřena budova krajského soudu. Rok na to byla k dispozici i nová věznice opět pro vězně s délkou trestu do 1 roku, jejíž rozsáhlé sklepy mohly v případě potřeby sloužit jako protiletectké kryty.²⁶⁰

Dle pramenů bydlí v roce 1911 v domě porodní bába Anna Špačková a J.V. Špalek, majitel obchodního domu na Velkém náměstí. Zbylé prostory slouží jako archiv. Druhé patro patřilo zbrojnici národní gardy.²⁶¹

V roce 1940 dochází k přestavbě části domu na byty s tím, že některé cely jsou přestavěny na dílny. O rok později si zámečnický Josef Hrůza pronajímá zadní část věznice a má též zájem o pozemky na parkánech, které hodlá využít pro svoji zámečnickou dílnu. Tyto pozemky mu ale město nevydává. Výše zmíněného zámečnicka zmiňují i prameny v roce 1943, kdy si na jeho osobu stěžují sousedé, které ruší ostré světlo ze sváření, zápach z králíkárně či nadměrný hluk. Též jim vadí nepovolený přístřešek, který si problémový soused na dvoře postavil. Verdikt stavebního úřadu je pak následující. Na dvoře může být umístěn jen sklad materiálu pro vojenské zakázky.²⁶²

Roku 1944 má kramář Václav Kulhánek zájem umístit na dům vývěsní štít. Magistrát mu tento počín ale neodsouhlasí. O dva roky později již několikrát zmiňovaný Josef Hrůza žádá magistrát o povolení zastřešit dvůr. Též má zájem o dílnu po zemřelém panu Hnekvovském. V tomto případě magistrát k tomuto úkonu povolení vydává.²⁶³

Po únoru 1948 přechází dům pod Domovní správu města Hradce Králové a chátrá. Dřevěné stropy v západní části domu napadla dřevomorka a následkem toho se zřítíl celý

²⁵⁹ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 196.

²⁶⁰ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 197.

²⁶¹ TAMTÉŽ

²⁶² TAMTÉŽ

²⁶³ TAMTÉŽ

strop. V roce 1964 prošel dům „generální opravou“, která představovala opravení jednoho bytu v přízemí. Téhož roku do prostoru dvora byla umístěna trafostanice.²⁶⁴

Dům čp. 103 poskytoval v minulosti své prostory i školám. Mezi lety 1936-1937 zde mělo učebny Čs. dívčí reálné gymnázium. Za protektorátu zde byly učebny obecné školy, protože Masarykovu školu (dnes Obchodní akademie) zabral wehrmacht. V letech 1950-1951 zde byla učňovská škola Škodových závodů.²⁶⁵

Do roku 1966 sloužilo druhé patro domu Krajskému projektového ústavu pro zemědělské stavby. Po tomto datu zde sídlí Správa veřejných služeb (pozdější Technické služby města Hradce Králové).²⁶⁶

Bohužel o dům se nikdo nestará a tak v roce 1974 vznikla v západní části objektu trhlina z podmáčení. V roce 1981 se z hygienických důvodů ruší jeden byt. O rok později v přízemí v přední části domu je k dispozici jeden byt. V prvním patře se k tomuto datu nacházely čtyři byty a kancelář. O poschodí výš vznikly přepažením příčkou z jedné velké místnosti s klenbou dvě menší. Zbytek prostoru v objektu využívá odbor výstavby města, který zde má kanceláře.²⁶⁷

Ke konci 70. let 20. století slouží bývalá věznice okresnímu archivu, který se v dnešní době nachází ve Škroupově ulici.²⁶⁸

Jak dům chátrá, tak se z něj postupně stěhují všichni nájemníci. O objekt má zájem nezisková organizace Život 90, která z něj chce udělat senior hotel. Z tohoto záměru nakonec sešlo. K roku 2001 projevila o dům zájem Základní umělecká škola. Bohužel i tento projekt skončil nezdarem. V roce 2003 získává dům českomoravské bytové družstvo a přestavuje jej na Rezidenci Šatlava. Tento nově vzniklý komplex nabízí 24 luxusních bytů i administrativní prostory.²⁶⁹

²⁶⁴ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 197.

²⁶⁵ DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s. 198.

²⁶⁶ TAMTÉŽ

²⁶⁷ TAMTÉŽ

²⁶⁸ TAMTÉŽ

²⁶⁹ TAMTÉŽ

11. Pár slov k vězeňství ve městě

Obsahem této kapitoly bude několik střípků z každodennosti vězeňství v Hradci Králové.

V polovině 18. století se mezi obecní zaměstnance (obecníky) v Hradci Králové počítají kromě jiných i ponocný, hlásný a policajt. K roku 1794 zaměstnává město čtyři policajty, jejichž oblečení hradí. K tomuto datu vydalo město za plátno na košile, punčochy a boty 40 zlatých a 52 krejcarů. Městská stráž obdržela jedny juchtové boty. 12 vězňů, kteří se v té době nacházeli v městském vězení, bylo oblečeno do krátkého kabátku a dlouhých kalhot. Policejní komisař žádá magistrát pro každého strážníka 6 sáhů palivového dřeva a 1 sud piva ročně.²⁷⁰

Mezi povinnosti policie kromě starosti o bezpečnost ve městě patřil i doprovod vězňů při převozu do jiné věznice. K transportu bylo užíváno vozu s koňmi a o cestě se podávalo hlášení.²⁷¹

Roku 1804 obdržel vězeňský dozorce na zimní období 1 libru a v létě polovinu libry lojových svíček (kvůli prohlížení vězení). Prameny k roku 1808 zmiňují, že roční plat policajtů činil 70 zlatých a jeden a půl sáhu dřeva. Jak už bylo řečeno výše, město platí policajtům i oblečení. V tomto případě se jednalo o oděv a jeden pár bot s tím, že si je smí jednou do roka nechat podrazit. Jen pro srovnání v této době policejní revizor dostával plat 15 zlatých, městský tržník 8 zlatých, kominík naopak 50 zlatých a městský hodinář 26 zlatých.²⁷²

Město se sice mělo starat i o oblečení svých zaměstnanců. To, že to ale asi neplnilo příkladně, ilustruje fakt, že v roce 1814 žádá policie město, aby policistům dávalo nové mundury alespoň jednou za dva roky. Město vyhoví a dokonce o rok později policistům zvyšuje plat na 140 zlatých ročně.²⁷³

Hlášení z roku 1813 ukazuje, co všechno městští policisté mají za povinnost. Hlásí na trhu nezralé švestky, vystavují potvrzení pro vdovu, že smí pokračovat ve vykonávání řemesla svého manžela, vypovídají při nevhodném chování lidí z města, konají noční vizitace či musí řešit žádosti o potrestání různého druhu. Manžel chce potrestat manželku, že mu

²⁷⁰ DOUBEK, Zdeněk. Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 81.

²⁷¹ DOUBEK, Zdeněk. Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 82.

²⁷² TAMTÉŽ

²⁷³ TAMTÉŽ

utekla do Hořic. Ředitel gymnázia zase požaduje ztrestání židovského učedníka za to, že zbil jednoho z jeho žáků.²⁷⁴

V roce 1839 zřizuje město pro policii jeden bezplatný byt na radnici a dva v objektu Pražské brány. Postupem času se zlepšovalo jak služné tak i oblečení policajtů. Od roku 1864 používá policie mosazných píšťalek od hradecké firmy Červený.²⁷⁵

Hradečtí obecní zaměstnanci byli neustále všem na očích a tak se od nich požadovalo příkladné chování. Od vězeňského mistra s rodinou se očekávalo, že bude vést křesťanský a nábožný život, chovat se mravně a bude příkladem pro ostatní. K nadřízeným úředníkům se bude chovat poslušně a bude prokazovat ochotu. Ve svém profesním životě bude hlásit veškeré porušení předpisů purkmistrovi královského úřadu.²⁷⁶

Ale nejen chování městských úředníků je sledováno. I vězni mají své povinnosti a řád, podle kterého se musí řídit. Vězení fungující v letech 1796-1865 mělo pro přijímání vězňů svůj postup. Nový vězeň podstoupil šetrné ohledání, které provedl šatlavní hospodář nebo vězeňský mistr. Toto ohledání proběhlo za přítomnosti dvou vězeňských strážných. Vězněnému byly zabaveny písemnosti, peníze, kovové věci nebo jakýkoliv nástroj k otevření dveří, provazy, tkanice a jiné věci, jež by mohly být užity ke zranění jeho samotného nebo ostatních. Veškerý takto zabavený majetek byl sepsán na dvojí seznam. Dále se zaevidovalo chování vězně během transportu.²⁷⁷

O vězně se během výkonu jeho trestu stará mistr. Vězeňská cela měla být suchá, čistá a větraná. Též opatřená dostatečným světlem. „*Klíče od vězení měl pouze mistr, bez jeho vědomí nesměl nikdo vcházet do žaláře.*“²⁷⁸ Po dobu nemoci mistra měl klíče v opatrování člověk, kterého k tomu zmocnil úřad purkmistra.²⁷⁹

Pobyt vězňů v celách byl uzpůsoben jejich trestu. Někteří vězni trávili celý čas bez želez. Jiní byli na noc poutáni k pryčně. Jiní pak měli pouta na ruku i nohou. Kromě přikování k pryčně bylo možno vězně upoutat ke kameni nebo ke špalku.²⁸⁰

Oblečení pro dlouhodobé vězně se skládalo z cvilinkové kazajky, vesty, kalhot, košile a páru bot. Ženy byly oblečeny do cvilinkové sukně, živůtku, kanafové zástěry, páru punčoch, ponožek a nátepníček. Trestanci, jež mohli spát na měkké posteli, dostali slamník, plátěné

²⁷⁴ TAMTÉŽ

²⁷⁵ DOUBEK, Zdeněk. Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 83.

²⁷⁶ TAMTÉŽ

²⁷⁷ TAMTÉŽ

²⁷⁸ TAMTÉŽ

²⁷⁹ TAMTÉŽ

²⁸⁰ TAMTÉŽ

prostěradlo a zimní a letní pokrývku. Od roku 1848 se součástí vězeňského oblečení stává i kapesník.²⁸¹

V letech 1838-1847 vyplácí politické vězenkyně metlou Josefa Růžičková, která za to dostává řádně zapláceno. Inventář šatlavy z této doby obsahoval 44 pout na nohy, 48 zámků k poutům, 34 řetízků k poutům, 27 párových bot, 34 kusů kapsiček (cuchet), 15 pout na ruce a 2 ženská pouta. Z donucovacích prostředků šatlava disponovala bejkovcem, palečnicemi, španělskou botou, karabáčem, pokutními cejchy, okovanou stolicí a silným řemenem. Vše bylo uschováno v okované umrlčí truhle.²⁸²

Jak už bylo řečeno výše, šatlava nebyla jediným vězením ve městě. Vězni byli též umístováni ve spodní části vodárny Kropáčky. Toto vězení bylo zprvu určeno jen pro členy šlechtického stavu, kteří se zadlužili a nebyli schopni svůj dluh splácet. Později sem byli umístováni i měšťané a ještě později sloužily prostory pro potřeby ženské věznice. Dále jsou prostory využívány jako infekční nemocnice pro nakažené syfilidou.²⁸³

Šatlavní cely se nacházely i v prostorách staré radnice na Velkém náměstí.

Zločinci odsouzení k trestu smrti mohli být popraveni buď na dvoře Šatlavy nebo na šibenici, jež se nacházela ve Lhotě pod Strání. V dnešní době se zde nacházejí zděné garáže obchodního komplexu Futurum.²⁸⁴

²⁸¹ DOUBEK, Zdeněk. Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 84.

²⁸² DOUBEK, Zdeněk. Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 84.

²⁸³ TAMTÉŽ

²⁸⁴ DOUBEK, Zdeněk. Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4. s. 85.

12. Archeologický výzkum v areálu bývalé šatlavy

12.1. I. etapa výzkumu

V měsících červenci, srpnu a září r. 2001 probíhal předstihový archeologický výzkum na dvoře domu čp. 101-103. Jeho důvodem bylo plánované budování technického zázemí pro Základní uměleckou školu.²⁸⁵

Nejprve byla provedena skrývka přibližně 2/3 zkoumané plochy areálu. V západní části dvora tím byly objeveny „*základy zděných přístavků a recentní montážní vany.*“²⁸⁶ Skrývka též odhalila nejen dosud funkční cihlový kanál, s jehož objevením se dle stavební dokumentace počítalo, ale též jeho předchůdce „*z opuky vyzděnou stoku s cihlovou klenbou.*“²⁸⁷ Funkční cihlový kanál, táhnoucí se směrem jihovýchod – severozápad, dostal označení kanál I. Jeho předchůdce byl označen jako kanál II. Tyto dva novověké objekty, které se táhly přes značnou část dvora, ztížily již tak komplikované starší archeologické situace.²⁸⁸

Další podchycenou stokou na dvoře, byl objekt nacházející se u jižní zdi severního křídla areálu. Tato stoka se táhla ve směru západ – východ a spolu se dvěma výše jmenovanými objekty určila budoucí rozvržení archeologických sond.²⁸⁹

Areál a jeho zkoumaná plocha tak byly rozděleny do 6 sektorů. Sektor A1 zahrnoval z větší části výše zmíněné kanály I a II s jejich zásypy. Zbýlý prostor vyplňovaly základy novověkých přístaveb. Pod nimi byly objeveny „*silné vrstvy spálené mazanice, cihel a dřeva, náležející zřejmě několika stavbám zaniklým požárem v 14.-15. století.*“²⁹⁰ Další výzkum tohoto sektoru byl znemožněn sesuvem západního profilu sondy následkem vytrvalých dešťů. Tímto byla narušena celková statika západní obvodové zdi.²⁹¹

Do sondy A2 z části zasahoval kanál I a na její severovýchodní straně se nalézala odpadní kameninová roura. Na východní straně byla nalezena cihlová zeď, která byla zahlobena do vrstvy „*černého hlinitého jílu s nálezy keramiky 14. století.*“²⁹² Nad touto

²⁸⁵ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 186.

²⁸⁶ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 187.

²⁸⁷ TAMTÉŽ

²⁸⁸ TAMTÉŽ

²⁸⁹ TAMTÉŽ

²⁹⁰ TAMTÉŽ

²⁹¹ TAMTÉŽ

²⁹² Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 188.

vrstvou byla nalezena řada kůlů, které v minulosti zřejmě plnily funkci ohraničení pozemku. Dle keramických nálezů z výplně kůlových jam byly tyto kůly zaraženy do země v 15. století. Celou situaci ale opět znejasňovaly další dva novověké objekty. Prvních z nich byl kanálek z pískovcových žlabů a druhým objektem byla dřevěná trubka, která patrně sloužila k odvodu dešťové vody z objektu.²⁹³

Sonda B2 byla z velké části tvořena kanály I a II. V její severovýchodní části byla podchycena řada kůlů zaznamenaná již v sektoru A2. Na východní straně zase pokračovala cihlová zeď ze sondy A2. V jižní části sondy byly objeveny „dvě rovnoběžné zdi z pískovcových kamenů a cihel probíhající zhruba ve směru SZ-JV.“²⁹⁴ Vzniklý prostor, který ohraničovaly, byl obložen opukovými kameny. Lze se domnívat, že šlo o odpadní kanál. Možná ten samý odpadní kanál, který byl v pramenech zmiňován k roku 1721.²⁹⁵

Západní strana sektoru B2 přímo nasedala na sektor B1. Tato sonda byla z části narušena montážní vanou autodílny z první poloviny 20. století. Dále se zde na východní straně nacházela novověká jáma na vápno. Severní stranu sondy narušoval kanál II. Po odstranění značné části stavební suti byl odkryt objekt hluboký přibližně 8 m. Tento objekt (o rozměrech 2 m x 2 m) byl na své jižní, východní a západní straně obložen prkny. Jeho výplň „tvořila jílovitá hlína s kusy přepálené mazanice a uhlíky, doprovázené úlomky keramiky datovanými do první poloviny 14. století.“²⁹⁶ Díky tomu, že zde nebyl nalezený žádný organický materiál, lze soudit, že nalezený objekt nebyl jímkou, ale spíše studní či nádrží na vodu.²⁹⁷

Původní terén v této oblasti se prudce svažoval směrem k západu. Tato výrazná terénní deprese byla od počátku vysazení města zaplňována odpadem a pravděpodobně sem byla též sváděna odpadní a dešťová voda ze severní části hradeckého návrší.²⁹⁸

Sonda A3 zahrnovala 1 m širokou zeď vedoucí ve směru východ – západ. Dále zde byla odkryta mělká odpadní jímka. Její obsah se skládal z keramiky datované do 15. století. Celá jímka byla zapuštěna do vrstvy, která byla díky keramice v ní obsažené, datována

²⁹³ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 188.

²⁹⁴ TAMTÉŽ

²⁹⁵ TAMTÉŽ

²⁹⁶ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 189.

²⁹⁷ TAMTÉŽ

²⁹⁸ TAMTÉŽ

do 14. století. Dalším objektem nalezeným v tomto sektoru byla zahloubená srubová stavba datovaná do první poloviny 14. století.²⁹⁹

Posledním sektorem byl sektor B3. I ten byl značně poznamenán novověkou stavební aktivitou. Přes tento sektor se táhl úhlopříčně výkop pro olovenou vodovodní trubku a severovýchod sondy byl poznamenán rozsáhlým výkopem (snad pro kanálek z pískovcových žlabů). I přes to tato sonda vydala zajímavý nález. Jednalo se o objekt, jež byl zahlouben do podloží. Tento pravoúhlý objekt byl po svých stranách zpevněn prkny. Tato dřevěná konstrukce společně s výplní objektu dávají tušit, že se jedná o odpadní jámu. Díky jejímu obsahu byl objekt datován do první poloviny 14. století.³⁰⁰

12.1.1. Shrnutí

Tato etapa výzkumu zachytila archeologické situace datované od 14. do 20. století. Díky intenzivnímu využívání plochy dnešního dvora v období vrcholného středověku a novověku byly stopy staršího osídlení smazány.³⁰¹

12.2. II. – III. etapa výzkumu

Od konce roku 2004 a počátkem roku 2005 probíhal v areálu bývalé šatlavy záchranný archeologický výzkum. Jeho důvodem byly zemní práce, které byly součástí rozsáhlé přestavby areálu na obytný komplex s administrativními prostory a podzemními garážemi.³⁰²

V prosinci roku 2004 byla provedena dokumentace statické sondy 8, jež se nacházela u východní obvodové zdi Malého dvora. Jednalo se o její prohloubení, začištění a zakreslení. V sondě se nacházel objekt, který je pravděpodobně pozůstatkem starší dřevěné stavby, jež dle nalezené keramiky byla datována do 14. století.³⁰³

Výzkum poté pokračoval 10.1. 2005. V severní části dvorku byly vytyčeny sondy 9 a 10. Byly rozmístěny na přání statika kvůli bezpečnosti. Po odstranění zhruba 130 cm archeologických kontextů bylo třeba zajistit statiku vzniklé sondy. Až poté mohl výzkum pokračovat dál. V severní části byla též vytyčena sonda 11, v níž byl odkryt část

²⁹⁹ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 189-190.

³⁰⁰ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 190.

³⁰¹ Bláha, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0. s. 192.

³⁰² BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc prosinec 2004 a leden 2005. s. 2.

³⁰³ TAMÉŽ

zásypu z archeologického výzkumu z roku 1969. Pod ním se v hloubce asi 40 cm pod povrchem nacházela středověká vrstva tvořená mimo jiné keramickými nálezy. Sonda 12 ve tvaru lichoběžníku se nacházela na jižní části dvora. K jejímu samotnému výzkumu došlo až v únoru.³⁰⁴

V tomto časovém rozmezí přinesly nejvíc informací sondy 9 a 10. U obou sond byly odkryty nálezy, které spadají do 14. až 16. století. Přičemž středověké a raně novověké vrstvy se nacházely téměř pod povrchem. Sonda 9 byla ve své jižní a jihozápadní části narušena vkopem, který byl naplněn sutí ze stavebního materiálu. Jednalo se především o zlomky gotických cihel (objekt č. 2). Celá sonda byla tvořena celkem složitou archeologickou situací. V jejím jihovýchodním rohu se nacházel pravoúhlý objekt (objekt č. 1). Jeho horní část byla vyplněna přepálenou rozdrčenou mazanicí a keramikou z 15. století. Poté zhruba po metru následovala vrstva skládající se ze ztuhlého dřeva a organických zbytků. V této vrstvě se nacházely celé nádoby datované do 14. století a keramické střepy spadající do 15.-16. století. Díky dle výše uvedených skutečností lze usuzovat, že tento objekt byl odpadní jámkou. Tato jámka byla obložena „zachovalou výdřevou, sestávající se z rohových kůlů, za něž byla založena vodorovná prkna.“³⁰⁵ Jámka narušovala starší vrstvu s keramikou datovanou do 14. století. Do ní zasahoval ještě jiný objekt v podobě další jámy (objekt č. 4), který dále směřoval k východní straně sondy. V ní se nacházela keramika ze 14. století. I tato jáma mohla být odpadní jámkou, ale její obložení již nebylo zjištěno. (Šlo by za něj považovat dřevo, které bylo nalezeno v zásypu společně s jílovitou hlínou.)³⁰⁶

Všechny výše popsané objekty pravděpodobně narušují či leží na pozůstatcích dalších středověkých staveb. V hloubce přibližně 120 cm byla objevena patrná stopa po ušlapaném dřevě, která je patrně pozůstatkem dřevěné podlahy. V jižní části sondy byly objeveny zbytky další konstrukce. Jednalo se o kolmou stěnu spletenou s proutí. Mohlo jít o hospodářskou budovu (např. stáje).³⁰⁷

V následujícím měsíci (v únoru) probíhal výzkum stále ještě jen v terénu sahajícího do hloubky 130 cm. Do větší hloubky mohl výzkum zasáhnout až poté, co byla zajištěna statika stěn u jam pro budoucí podzemní garáže.³⁰⁸

Archeologické práce začaly u odkryvu sondy 12, která opět obsahovala komplikovanější archeologickou situací. Při jejím jižním okraji se nacházela novověká

³⁰⁴ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc prosinec 2004 a leden 2005. s. 2-3.

³⁰⁵ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc prosinec 2004 a leden 2005. s. 3.

³⁰⁶ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc prosinec 2004 a leden 2005. s. 3-4.

³⁰⁷ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc prosinec 2004 a leden 2005. s. 4.

³⁰⁸ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc únor 2005. s. 2.

cihlová zeď a terén zde byl narušen až do hloubky podloží novověkými aktivitami. V hloubce 1 m pod povrchem se nacházel základ cihlového kanálu širokého 1 m, který se táhl ve směru JV-SZ. Na východní a západní straně sondy se nacházely dva větší oválné objekty. Obsah objektu č. 6 byl tvořen především rozdrčenou přepálenou mazanicí. Ale nejenom tou. Byly zde i zlomky keramiky poznamenané žárem a datované do širokého rozmezí 13.-16. století. Jak výzkum pokračoval, tak se ukázalo, že mazanice je mladšího data a narušila výplň objektu, jenž se skládal z uhlíků, jílovité hlíny a keramiky z 14.-15. století. K čemu objekt, který zahrnoval podstatnou část dvora, původně sloužil, zůstávalo nezjištěno, protože výzkum ještě nedosáhl na dno výplně. Účel i druhého kruhového objektu označeného č. 8 zůstává též nezjištěn. Jeho výplň byla tvořena druhotně přemístěným jílem z podloží, trochou jílovité hlíny a dřevem. Objekt z větší části zasahoval do východní části sondy. V prostoru mezi dvěma výše zmíněnými objekty se nacházela v jedné z vrstev dřevěná prkna, která patrně sloužila ke zpevnění plochy dvora. Mezi zatím nejstarší vrstvou patří ta z hloubky kolem 130 cm, v níž se nacházely kousky dřev a keramiky z 13. století.³⁰⁹

Se souhlasem investora stavby se výzkum zaměřil na odkryv jímky (objekt č.1), která se nacházela v severozápadním rohu sondy 10. Jímka přesahovala sondu a pokračovala dál jihovýchodním směrem. Na jejím dně v hloubce zhruba 1 m od povrchu se nacházela menší jímka s čtvercovým půdorysem (objekt č.7). Přítomnost této starší jímky může vysvětlovat nálezy nádob datované do 14. století, byť samotná jímka č.1 obsahovala keramiku mladší (ze 16. století). Je ale třeba poznamenat, že objekt č.7 kromě hlíny s kousky dřev žádnou keramiku neobsahoval. Tato starší jímka ale nebyla celá prozkoumána, protože sahala hlouběji, než byl zatím vedený výzkum.³¹⁰

Prostor mezi sondou 10 a 12 byl zkoumán pouze částečně a to v jeho západní části, která měla souvislost z budoucí nájezdovou rampou. Jelikož zde byly předpokládány četné archeologické nálezy, byla po dohodě s investorem provedena ještě jedna sonda. Tato sonda č. 13 byla umístěna na jižní straně sondy 10 a při jejím odkrývání byly postupně odhalovány vrstvy jílu a hlíny. Též byla nalezena boční část objektu s výdřevou – patrně se opět jednalo o jímku. Při východní straně byly nalezeny další pozůstatky dřeva, které se po bližším prozkoumání ukázalo jako dřevěné koryto. Na dně sondy byly zasazeny dřevěné kůly, které společně tvořily tvar podobný písmenu V. Jejich dochovaná délka činí 10-15 cm a původně se pravděpodobně jednalo o nosnou konstrukci něčeho, po čem už nejsou dnes patrné známky.³¹¹

³⁰⁹ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc únor 2005. s. 3.

³¹⁰ TAMTÉŽ

³¹¹ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc únor 2005. s. 4.

Terénní práce skončily k datu 18.2. 2005. O tři dny později proběhlo sáčkování nalezeného archeologického materiálu. Z celkového počtu 518 sáčků, tvořila většinu nálezů keramika a dřevo. Mezi další a význačnější nálezy patří keramické tkalcovské přesleny, zlomky skleněných číší nebo části kožených výrobků. Získaný keramický materiál byl omyt a popsán. Dřevo bylo ošetřeno technikou vymrazování vody.³¹²

Výzkum pokračoval i v měsíci březnu. Pokračovalo se v sondách 9 a 10 a též i v sondě 12. V sondě 9 byl blíže prozkoumán již v lednu odkrytý objekt č. 5. Byla to jímka se dřevěným obložením, jejíž obsah tvořil kromě jistého množství keramiky i nálezy z kůže a dřeva. Díky nalezené keramice, byla tato jímka datována do první poloviny 14. století. Tímto se tento objekt řadí mezi nejstarší dosud nalezené jímky ve městě. Na sever od tohoto objektu, tentokrát již v prostoru sondy 10, byl zjištěn další objekt. Jednalo se o „*suterén či polosuterén dřevěné zahloubené stavby*“,³¹³ jehož jižní část se již nacházela v sondě 14. Výplň objektu byla tvořena zlomky keramiky, které jej datují do konce 13. století a dělají z něj nejstarší nalezený objekt výzkumu.³¹⁴

V této etapě výzkumu byla podrobena výzkumu i jímka (objekt 13) v sondě 14, která částečně zasahovala i do sondy 10. Naopak severní část jímky, která byla odkrytá v únoru, je již součástí sondy 13. Teď přišla na řadu její jižní část. Díky zde nalezené keramice, ji lze datovat do 15. století.³¹⁵

V jižní části sondy 14 byla nalezena vrstva spadající do období středověku (dle přítomné keramiky do druhé poloviny 13. století). Do této vrstvy byl zahlouben i objekt 10 a žlab, jehož původní účel zůstal nezjištěn. Právě tento žlab se stal nejstarším nálezem výzkumu. Patrně stejně starý je nález objektu kruhového tvaru, který dostal označení objekt 8. Tento objekt byl znám již z předchozí etapy výzkumu a byla z něj odkryta jen jeho západní část. Tato šachta byla zanášena dle nalezené keramiky celá staletí. A to minimálně od 13. století do konce toho následujícího. Na opačném konci sondy se nacházel objekt 7, který byl též odkryt v dřívější etapě. Archeologická situace se nachází z valné části ve výzkum nezasažené oblasti mezi sondami 12 a 14. K zanesení tohoto objektu, jehož účel zůstal nezjištěn, došlo v průběhu 15. století.³¹⁶

Další sonda byla umístěna v prostoru budoucí plánované rampy mezi Dlouhou ulicí a malým dvorem. Jejím obsahem byly převážně vrstvy vzniklé stavbou věznice v 19. století.

³¹² BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc únor 2005. s. 4.

³¹³ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc březen 2005. s. 2.

³¹⁴ TAMTÉŽ

³¹⁵ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc březen 2005. s. 3.

³¹⁶ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc březen 2005. s. 4.

Až hlouběji (zhruba ve 2 m pod povrchem) byl objeven základ gotické zdi z cihel, která je patrně pozůstatkem gotického domu, jež se nacházel v přední části parcely.³¹⁷

Posledním měsícem výzkumu byl měsíc duben. V této fázi se výzkum zaměřil na dohled při stavbě budoucích podzemních garáží. Sonda 9 po rozebrání výdřevy vydala keramický ale i kožený materiál. Díky takto získané keramice lze objekt datovat do počátku až poloviny 14. století. Na severovýchodní straně plánovaných garáží byl objeven další objekt, který byl označen číslem 15. Na základě zde objevené keramiky byl datován do 15. století. Další jímka (objekt 16) se nacházela na západní straně a dle svého obsahu byla datována do 14. století. Na protější straně byly objeveny pozůstatky dalších dvou jímek (objekt 17). Právě tento objekt vydal nález konvice se třmenových uchem z konce 13. století. Další objekt (č.18), jež obyvatelům města sloužil k umístování odpadu, byl situován při východním okraji zkoumaného prostoru (jižně od objektu 17). Jeho datace se pohybuje od 14. do 15. století. Jeho pozůstatky zůstaly pod úrovní budovaných garáží. Stejně tak tomu bylo i u objektů s číslem 7 a 8.³¹⁸

12.2.2. Shrnutí

Tato etapa výzkumu ukázala, že už těsně pod povrchem současného terénu, lze nalézt četné archeologické situace. „*Většina z nich souvisí s provozem městské parcely.*“³¹⁹ Jak o tom vypovídají nalezené jímky či zahloubené dřevěné stavby.

Výzkum „*přinesl velké množství archeologického materiálu, především keramiky, ale i kůže konstrukčních dřev, skla atd.*“³²⁰ Tyto nálezy dokládají intenzivní osídlení areálu. Těž jsou spolu s různou hustotou ulehlosti a rozličným materiálem důvodem problémů se statikou.³²¹

³¹⁷ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc březen 2005. s. 4.

³¹⁸ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc duben 2005. s. 3.

³¹⁹ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc prosinec 2004 a leden 2005. s. 4.

³²⁰ BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc březen 2005. s. 5.

³²¹ TAMTÉŽ

13. Nálezy z jímky č. 1

Jímka č. 1 (nacházející se v sondě 10) byla odkryta při záchranném archeologickém výzkumu v lednu 2005. Její obsah byl rozdělen do sáčků č. 24 a 25, 88-93, 106-129, 131-152 a 154.

Nálezy jsou vždy porovnávány v rámci svého sáčku, který tak tvoří jistý ucelený soubor. Každý takovýto soubor nese informace o tom, co se v sáčku nachází, o počtu kusů, které se v něm nacházejí, a o celkové váze sáčku. Většinu sáčků tvoří keramický materiál, který je dále tříděn. Pokud se nejedná o celou nádobu, tak je sledováno, z které části nádoby střep pochází. Zda se jedná o zdobenou nebo nezdobenou výduť, okraj či dno. Pokud je jisté, že střep nepochází z hrnce, tak jako takový spadá do kategorie ostatních.

Dalším sledovaným jevem je to, zda jsou fragmenty jednokusové, nebo jsou složeny (slepeny) ze dvou a více kusů.

Dále je sledována velikost a barva střepů, jejich výzdoba, výpal a ostřívo. U den navíc to, zda jsou tvořena podsypkou, strunou nebo jestli nemají kolek.

Všechny tyto sledované faktory jsou porovnány a dány do grafů. U sáčků, které obsahovaly jeden či dva fragmenty, nebylo užito grafů, protože takovéto malé množství nemá vypovídající hodnotu. Tyto obsahově chudé sáčky jsou jen zmíněny. Popsání jejich obsahu je poté realizováno pomocí tabulek v katalogu nálezů.

Nákresy střepů a jejich slovní popis jsou součástí katalogu nálezů, který se nachází v příloze.

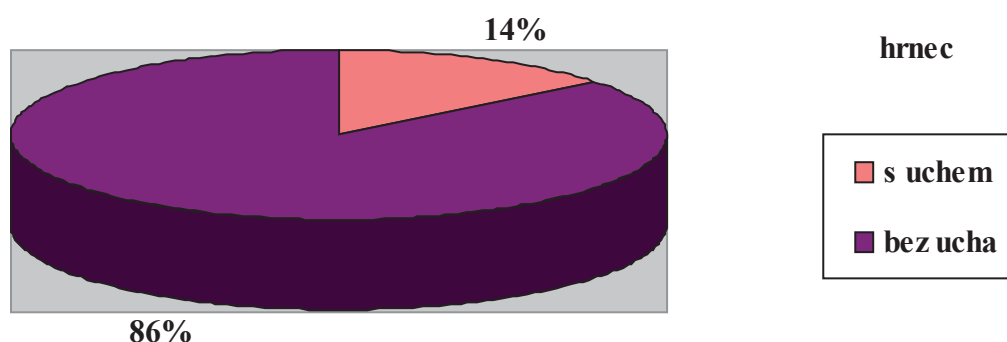
13.1. Sáčky

❖ sáček 24

Sáček obsahuje 7 celých nádob - hrnců, byť jen v jednom případě lze mluvit spíše o hrnečku (IČ 103 375). Vyjma hrnce s inventárním číslem 103 374, který je dosádrovaný, a hrnečku s inventárním číslem 103 375, který je slepený z několika částí, jsou veškeré zbylé nádoby zachované v jednom kuse (byť s odštípnutými okraji).

Hrnc bez ucha je v tomto sáčku zastoupen jedním exemplářem, ostatní mají jedno ucho.

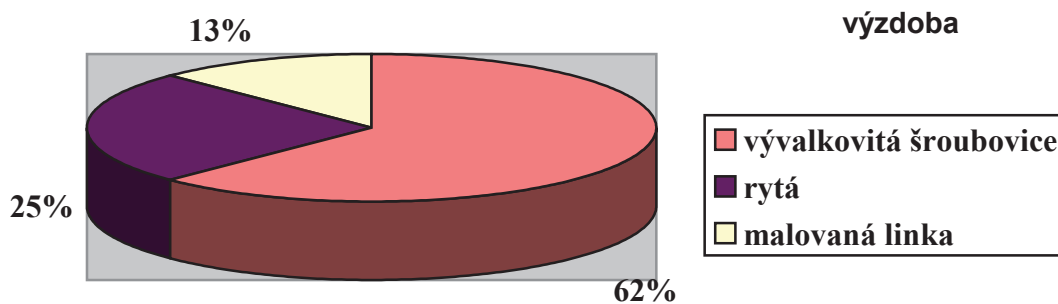
hrnc	počet ks
s uchem	1
bez ucha	6

Rozměry nádob se co do výšky pohybují v rozmezí od 12,5 cm do 17 cm. Průměry jejich okrajů pak sahají od 9 cm do 14,5 cm. Posledními sledovanými rozměry byly průměry den, které byly od 5,5 cm do 10,5 cm. Je třeba poznamenat, že u všech těchto sledovaných rozměrů patří nejnižší číslo hrnečku s inventárním číslem 103 375.

Hrnce jsou zdobené především vývalkovitou šroubovicí. Dva z nich jen nepatrnými rýhami. Výjimku tvoří opět hrneček, který je kromě vývalkovité šroubovice opatřen i okrovými malovanými linkami.

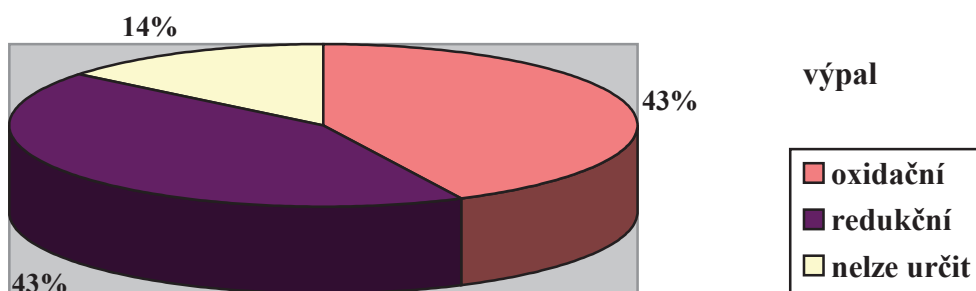
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	5
rytá	2
malovaná linka	1

Barva nádob se povětšinou pohybuje v tmavších hnědočerných odstínech.

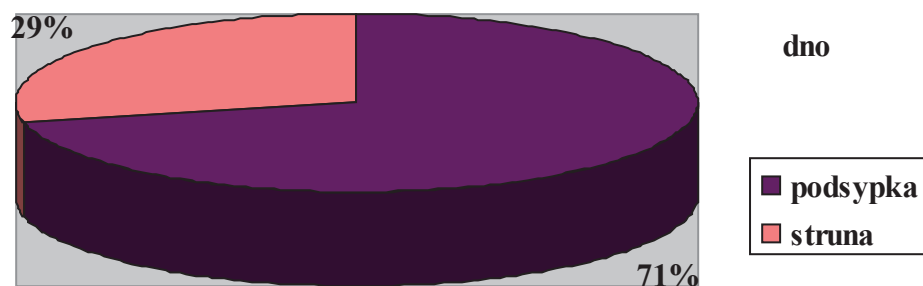
Výpal nádob je vyrovnaný (tři nádoby s oxidačním a tři s redukčním výpalem). U jedné z nich se výpal nepodařilo určit.

výpal	počet ks
oxidační	3
redukční	3
nelze určit	1

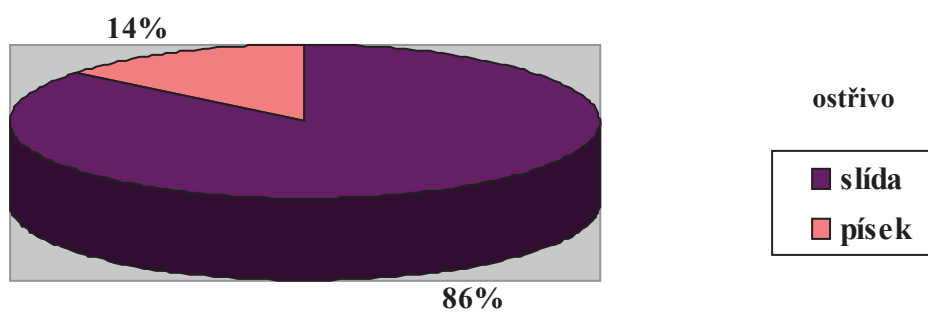
Dno hrnců tvoří většinou podsypka. Struna byla zjištěna jen u dvou exemplářů.

dno	počet ks
podšypka	5
struna	2

Ostřivem je v dřtivém případě slída.

ostřivo	počet ks
slída	6
písek	1

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček 25

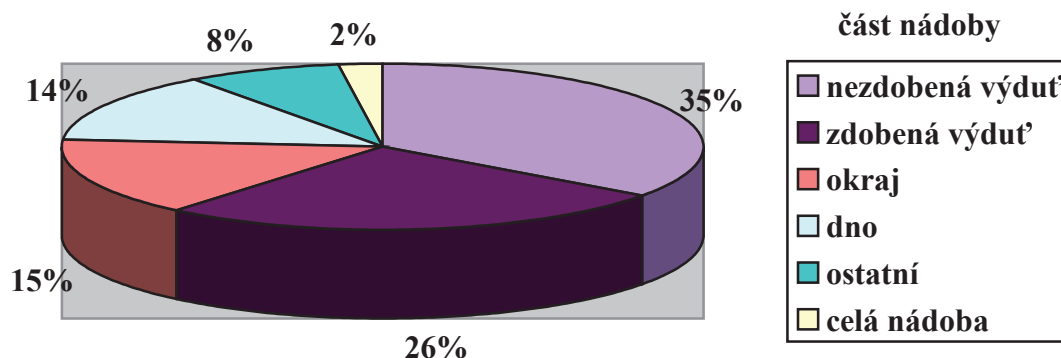
Součástí tohoto sáčku je pouze jedna nádoba - celý hrnec s uchem. A protože se jedná o soubor s jedním kusem, nelze tedy provést žádné srovnání v rámci celku či uvést nějaký graf.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček 88

Tento sáček je s počtem 131 kusů tím nejrozsáhlejším souborem z celé jímky č. 1. Celková váha sáčku činí 3 764 g. Soubor obsahuje 3 celé nádoby a zbylých 128 různě velkých fragmentů keramiky. Z těchto 128 kusů je 46 nezdobených výduť, 34 zdobených výduť, 20 okrajů, 18 dnů a 10 kusů, které byly zařazeny do kategorie ostatních. Jedná se o fragmenty zvonovitých pokliček, kónických mís a pánví. Kromě nich se v sáčku nacházejí jak fragmenty keramiky, které pravděpodobně pocházejí z hrnců, tak fragmenty, o kterých s jistotou nelze říct, ze které nádoby pocházejí.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	46
zdobená výduť	34
okraj	20
dno	18
ostatní	10
celá nádoba	3

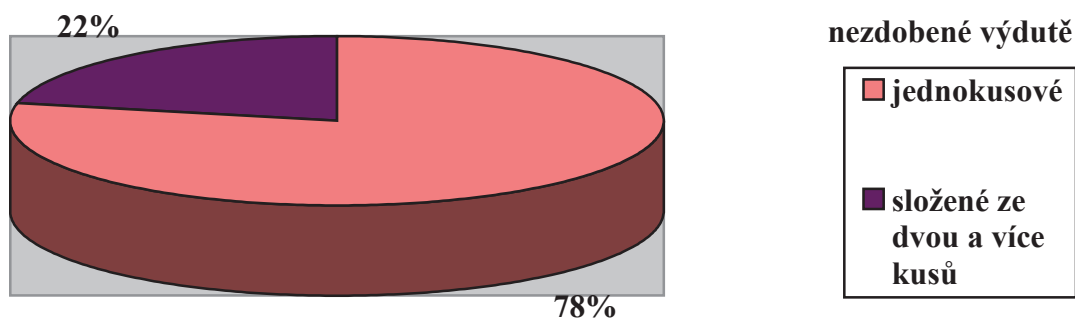
➤ celá nádoba

Výška celých nádob se pohybuje v rozmezí 13 cm až 16 cm. Průměry jejich okrajů se nachází v rozmezí 12 cm až 15 cm. Průměry jejich den jsou skoro shodné, sahají od 8 cm do 9 cm. Všechny tři nádoby jsou celé (slepené a dosádrované). Jedna z nich (IČ 104 054) kromě toho ještě barvena. Shodná je u nich i jejich výzdoba. Jedná se o vývalkovitou šroubovici, která v různém rozsahu pokrývá povrch nádob. Též je shodné jejich dno, které ve všech případech tvoří podsypka. Barva těchto nádob se pohybuje v odstínech hnědé s možnými barevnými příměsemi. Díky tomu, že jsou nádoby dosádrovány, nelze určit barvu jejich lomu a následný výpal. I ostřivem se nádoby shodují, ve všech třech případech je to písek.

➤ nezdobená výduť

Z celkového počtu 46 nezdobených výdutí jich je 36 jednokusových a zbylých 10 je slepeno ze dvou a více fragmentů.

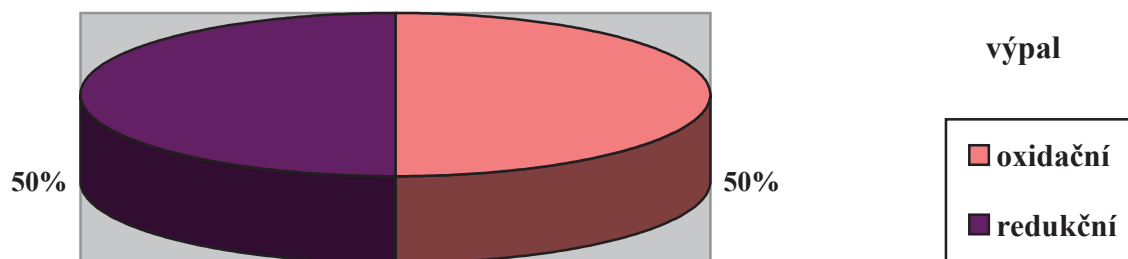
nezdobené výdutě	počet ks
jednokusové	36
složené ze dvou a více kusů	10

Rozměry nezdobených výdutí se pohybují v rozmezích 2 cm až 13,8 cm. V těchto údajích každý střep vystupuje sám za sebe, i když je zrovna součástí většího, slepeného celku. Barva střepů se pohybuje v hnědých odstínech s možnými příměsemi šedé nebo černé barvy. Součástí souboru jsou i polévané střepy.

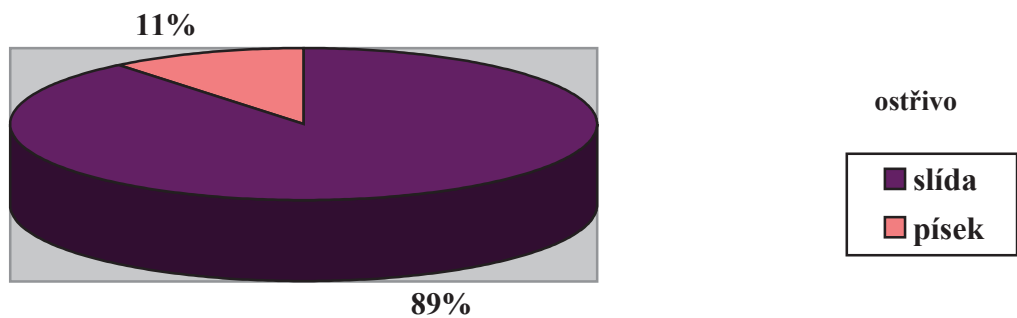
To, za jakých podmínek výpal probíhá, je opět rozděleno mezi střepy rovným dílem.

výpal	počet ks
oxidační	23
redukční	23

Ostřivem pro tento typ fragmentů je v naprosté většině slída.

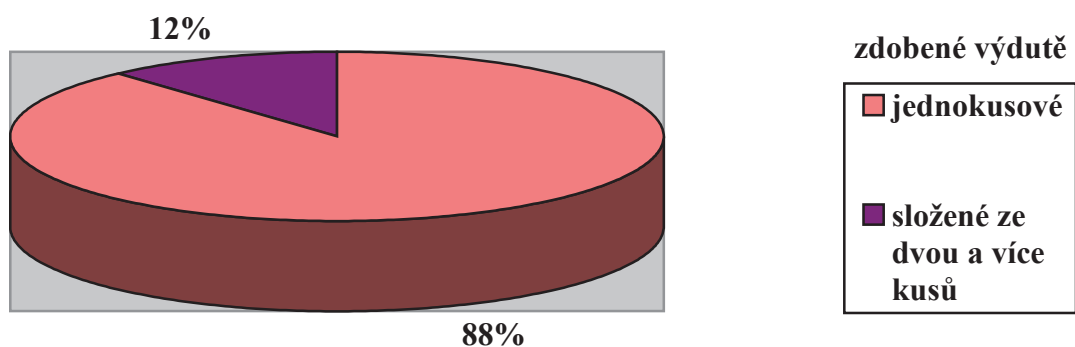
ostřivo	počet ks
slída	41
písek	5

➤ zdobená výdut'

Z celku čítajícího 34 zdobených výdutí je jich většina jednokusových. Těch střepů, které jsou slepeny ze dvou či více kusů, je v tomto sáčku minimum.

zdobené výdutě	počet ks
jednokusové	30
složené ze dvou a více kusů	4

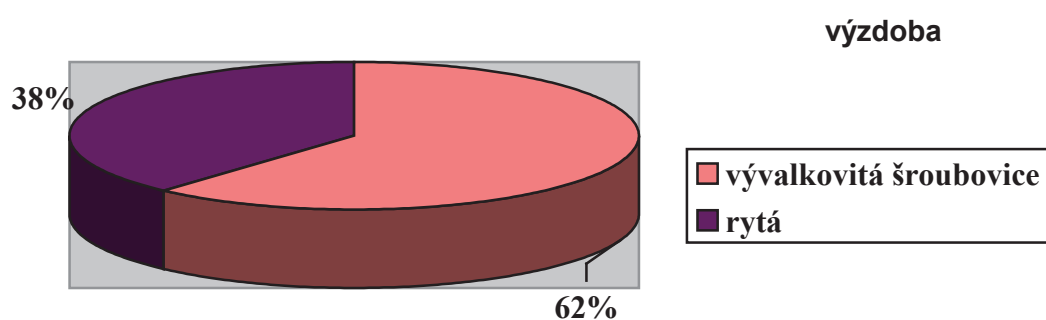

Rozměry zdobených výdutí v tomto sáčku se pohybují od 2,6 cm po 9 cm. Přičemž opět platí, co už bylo řečeno výše. Každý fragment v rozměrech vystupuje sám za sebe, i když

je součástí většího, slepeného celku. Barva těchto fragmentů se pohybuje v odstínech okrové až hnědé s šedými příměsemi. Součástí celku jsou i dva polévané střepy.

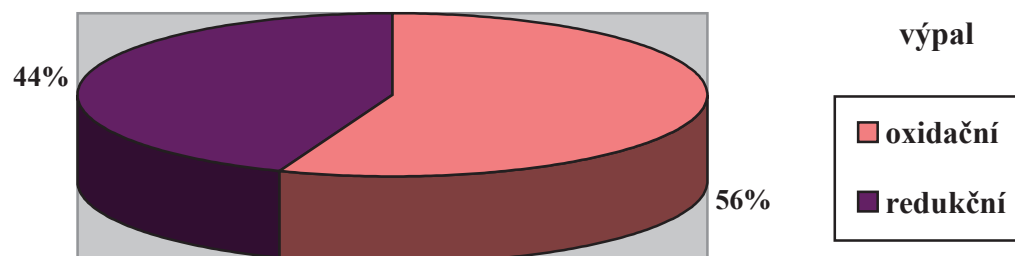
Povrch výdutí tvoří buď vývalkovitá šroubovice nebo rytá výzdoba.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	21
rytá	13

V otázce výpalu převládá oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	19
redukční	15

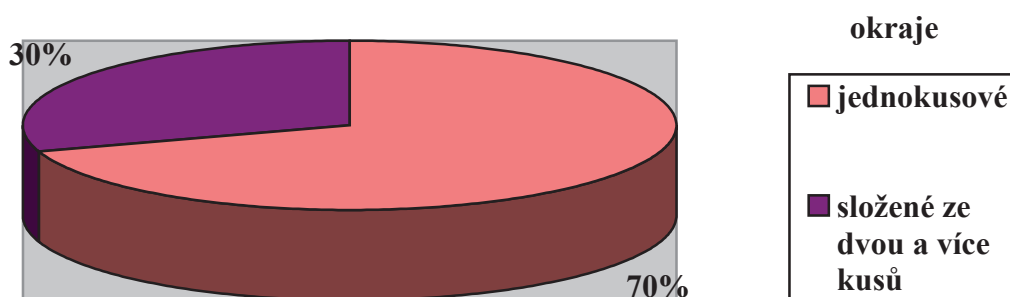

Ostřivem všech 18 zdobených výdutí je slída.

➤ okraj

V sáčku 88 se nachází 20 kusů fragmentů okrajů. Z toho jich 14 je jednokusových a zbývajících 6 je součástí většího celku o dvou a více kusech.

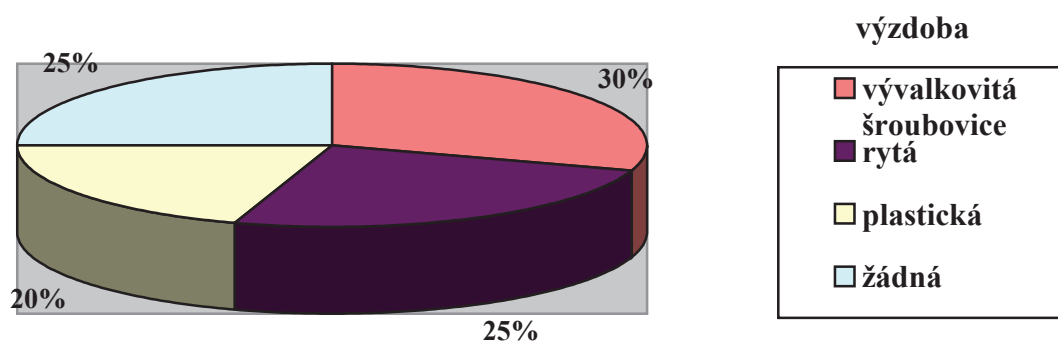
okraje	počet ks
jednokusové	14
složené ze dvou a více kusů	6

Jejich rozměry se pohybují v rozmezí 3,1 cm až 10,4 cm. Průměry dosahují 11 cm až 20 cm. Barva okrajů je ve většině případů okrová až hnědá s možnými příměsemi černé.

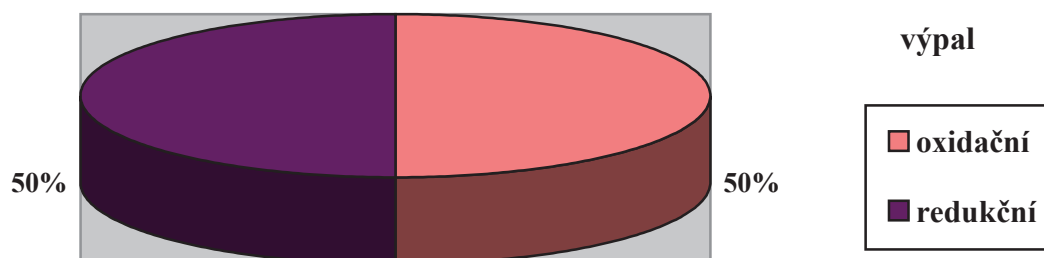
Okraje samotné žádnou výzdobu nenesou. Jiné to ale je, pokud jsou pospolu s výduťí.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	6
rytá	5
plastická	4
žádná	5

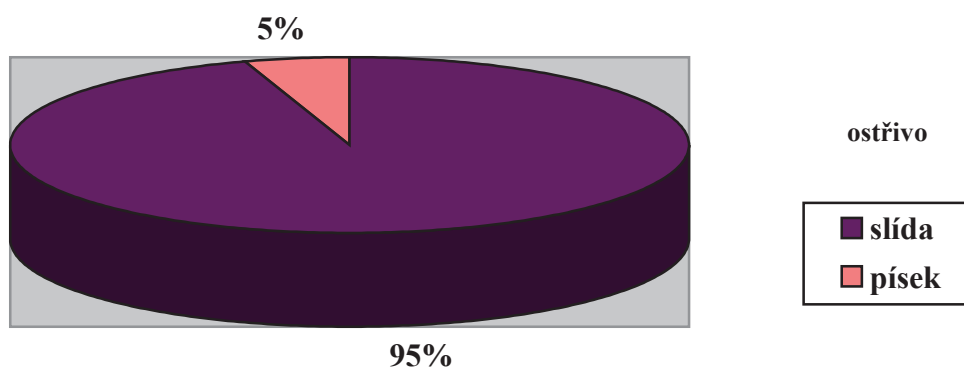
V otázce výpalu se okraje různí. Z 20 kusů jich přesně polovina spadá pod redukční výpal a druhá polovina pod výpal oxidační.

výpal	počet ks
oxidační	10
redukční	10

Ostřivem je v drtivé většině slída.

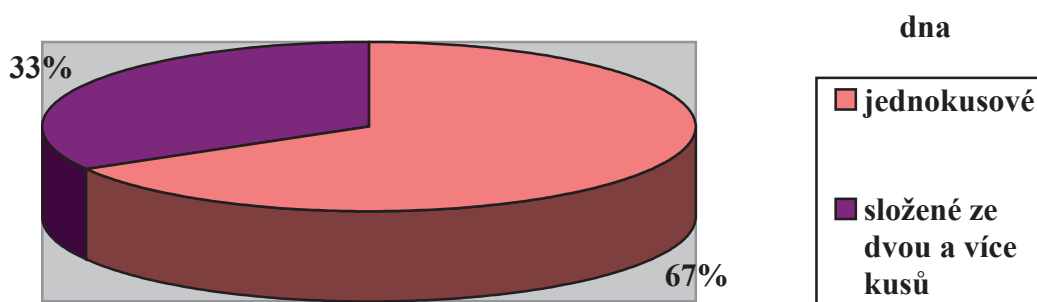
ostřívo	počet ks
slída	19
písek	1

➤ dno

Z celkového počtu 18 den jich větší část tvořily jednokusové fragmenty.

dna	počet ks
jednokusové	12
složené ze dvou a více kusů	6

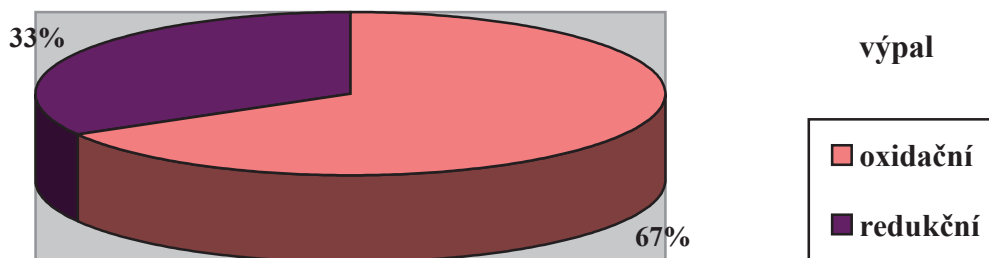

Rozměry těchto typů střeptů sahají od 2,6 cm po 8,4 cm a jejich průměry se pohybují v rozmezí 6,5 cm až 15 cm. Fragmenty jsou především hnědé a šedé barvy se světlejšími odstíny k okrové.

I když jsou v tomto případě dna spolu s výdutěmi, tak nebyla zachycena žádná výzdoba.

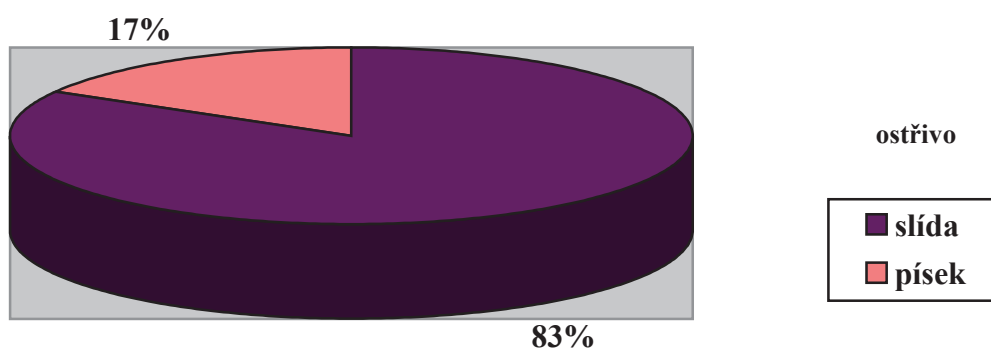
U den s jasnou většinou převažuje oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	12
redukční	6

U ostřiva opět převažuje slída.

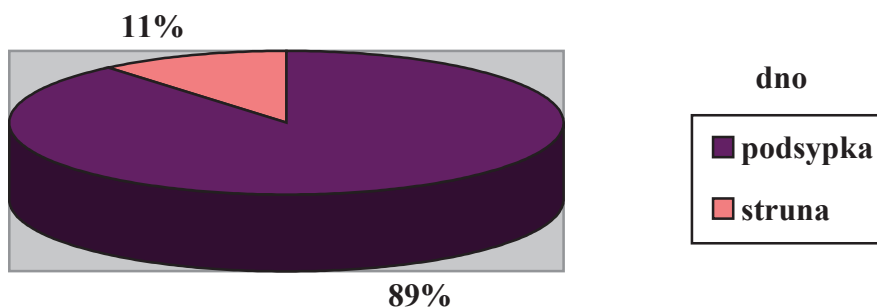
ostřivo	počet ks
slída	15
písek	3

Z této skupiny tvoří podsypka z 18 případů 16 kusů. Struna je zde zastoupena 2 kusy.

Kromě toho jsou dva ze střepů opatřeny nejen podsypkou ale i kolkem.

dno	počet ks
podsyпка	16
struna	2

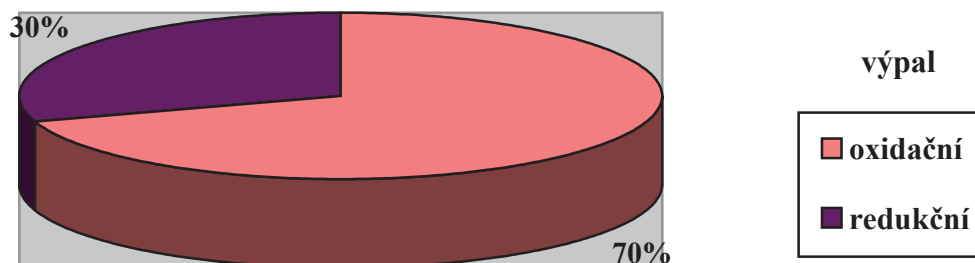

➤ ostatní

Poslední skupinu v tomto sáčku tvoří 4 kusy zvonovitých pokliček, 4 kusy kónických mís a 2 kusy pánve. Jedná se jak o téměř celé nádoby, tak o různě velké fragmenty. Jejich rozměry se pohybují od 5,1 cm po 11,1 cm. Průměry pak dosahují rozměrů od 9 cm až 26 cm. Barva střepeů se pohybuje mezi okrovými a oranžovými odstíny.

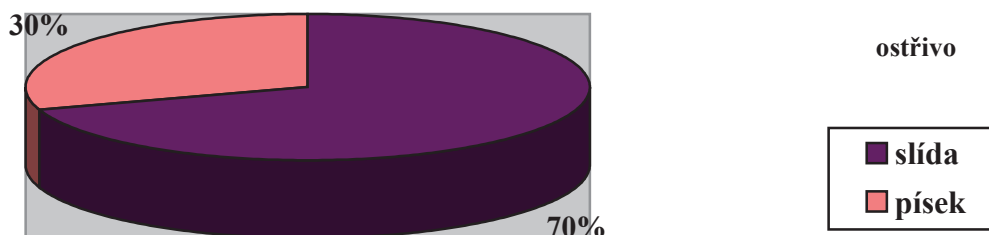
U této skupiny fragmentů převažuje výpal oxidační nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	7
redukční	3

Převažujícím ostřivem je v tomto případě slída .

ostřivo	počet ks
slída	7
písek	3

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček 89

IČ 103 959

Tento soubor tvoří 21 kusů zvířecích kostí. Velikosti fragmentů se pohybují od úplně malých zlomků (1,6 cm) až po celé kosti o největším rozměru 13,6 cm. Váha celého sáčku činí 116 g.

❖ sáček 90

Tento soubor obsahuje skleněný materiál. Ten ale nebyl v době bádání k dispozici.

❖ sáček 91

Tento soubor obsahuje úlomky dřeva, které ale nebyly po dobu bádání k dispozici.

❖ sáček 92

IČ D-A 15/2011

Obsah tohoto souboru tvoří 1 fragment cihly o velikosti 5,2 cm. Její hmotnost, a tím i hmotnost celého sáčku, je 24 g.

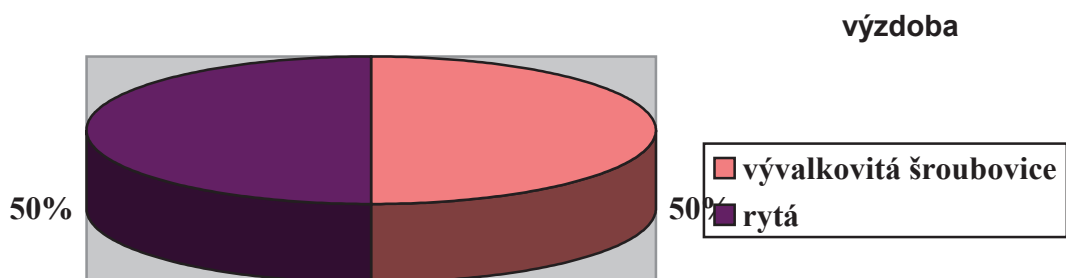
❖ sáček 93

Tento sáček obsahuje 3 celé nádoby – hrnce s uchem a kachel. Dvě nádoby jsou zachované v jednom kuse. Ta poslední je slepena z několika kusů. Kachel je díky slepení a barevnému dosádrování také celý.

Nádoby jsou v otázce rozměrů velmi podobné. Jejich výška dosahuje 14 cm až 16 cm. Průměry jejich okrajů se pohybují od 12 cm do 13 cm a rozměry jejich den se pohybují od 8,5 cm do 9,5 cm. Nejen rozměry ale i barva nádob je podobná. Všechny mají hnědou barvu s tmavší příměsí.

Výzdoba nádob v souboru je rozdělena rovným dílem.

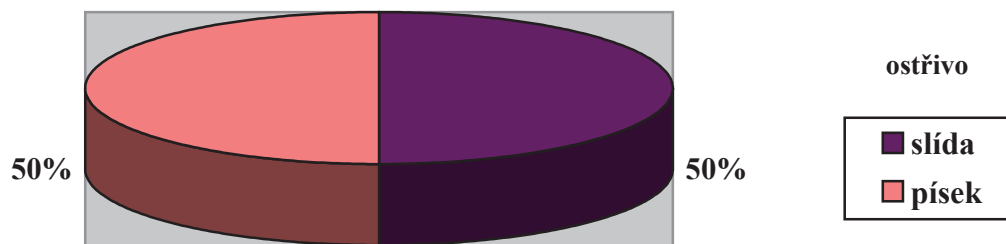
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	2
rytá	2

Jak už bylo uvedeno výše, nádoby jsou buď zachovány v jednom kuse nebo jsou dosádrovány. Nelze tudíž určit jejich lom a následný výpal.

Ohledně užití ostřiva je to opět vyrovnané.

ostřivo	počet ks
slída	2
písek	2

Dno je u všech 4 nádob tvořeno podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček 106**

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 24.

❖ **sáček 107**

IČ 103 247

Tento soubor o celkové hmotnosti 14 g je tvořen 3 fragmenty keramiky. Jedná se o 2 nezdobené a 1 zdobenou výduť. Jsou to celkem malé střepy. Jejich rozměry se pohybují od 1,5 cm do 5,2 cm.

Jejich barva se pohybuje od okrové, přes šedohnědou až k černé. Jediná zdobená výduť disponuje vývalkovitou šroubovicí.

Výpal je nastaven následovně – 2:1 ve prospěch oxidačního výpalu. Ostřivem je pouze slída.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček 108**

Obsah tohoto souboru byl přidán k sáčku 88.

❖ sáček č. 109

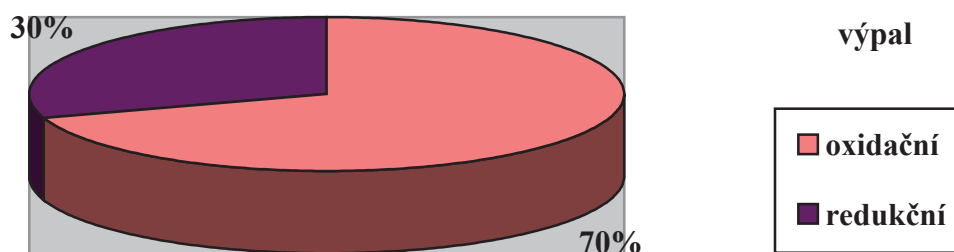
Tento poměrně malý soubor, obsahující 10 kusů, se skládá z 5 nezdobených výdutí, 4 zdobených výdutí a 1 okraje. Jeho celková hmotnost činí 52 g.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	5
zdobená výduť	4
okraj	1

Rozměry střepů se pohybují od 1,4 cm po 7,1 cm. Průměr jediného okraje je 9 cm. U fragmentů v souboru převažuje černohnědá barva. Jejich povrch je tvořen pouze jemně rytou výzdobou.

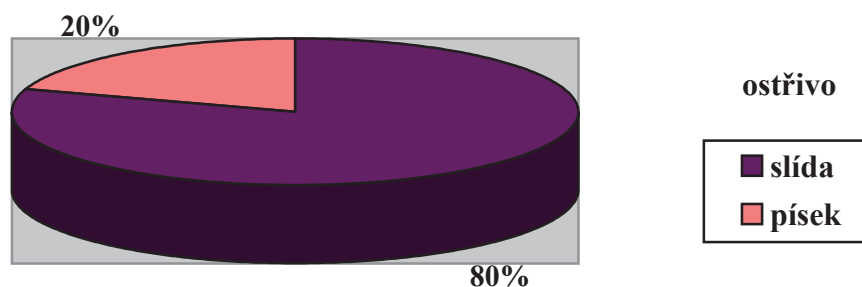
V otázce výpalu převládá oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	7
redukční	3

Ostřivem je pro většinu fragmentů slída.

ostřívo	počet ks
slída	8
písek	2

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček 110**

Obsahem tohoto sáčku tvoří výplně nádob ze sáčku 24.

❖ **sáček 111**

Tento sáček obsahuje skleněné fragmenty, které ale nebyly v době bádání k dispozici.

❖ **sáček 112**

IČ D-A 14/2011

Součástí tohoto sáčku jsou 2 zlomky dřeva o velikosti 2,3 cm a 4,1 cm. Jejich hmotnost činí 6 g.

❖ **sáček 113**

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 24.

❖ **sáček 114**

IČ D-A 17/2011

Tento sáček obsahuje uhlíky o velikosti 1,7 cm až 2,5 cm o celkovém počtu 27 kusů a celkové hmotnosti 16 g.

❖ sáček 115

IČ D-A 13/2011

Obsah tohoto souboru činí 7 fragmentů zvířecích kostí, jejichž velikost se pohybuje 1,7 cm až 3,1 cm. Tyto zlomky dohromady váží 4 g.

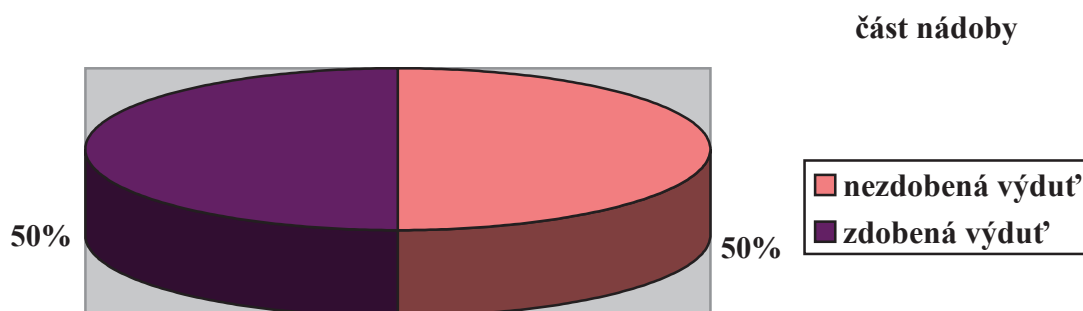
❖ sáček 116

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 25.

❖ sáček č. 117

Tento nepříliš početný sáček o celkové váze 34 g obsahuje 3 nezdobené a 3 zdobené výdutě.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	3
zdobená výduť	3

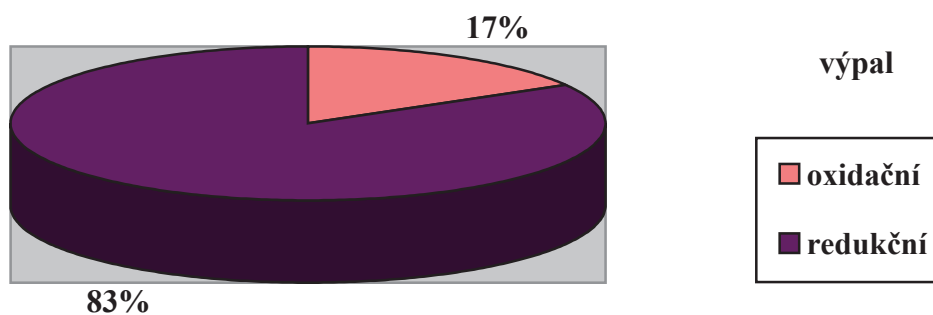

Velikost střepů se pohybuje v rozmezí 2,4cm až 9,6 cm a jejich barva je v tmavých odstínech – hnědošedé a hnědočerné.

Povrch tvoří pouze jemně rytá výzdoba.

Výpal tvoří z velké části výpal redukční.

výpal	počet ks
oxidační	1
redukční	5

Ostřivem je ve všech případech slída.

Popis střepů v sáčku: Příloha

❖ **sáček 118**

IČ D-A 17/2011

Tento sáček je tvořen 3 kusy uhlíků, jejichž velikost činí 2,3 cm; 2,7 cm a 2,8 cm. Celý sáček váží 8 g.

❖ **sáček 119**

IČ D-A 13/2011

Obsah tohoto souboru tvoří 2 fragmenty zvířecích kostí o velikosti 2,3 cm a 3,1 cm. Jejich celková váha činí 2 g.

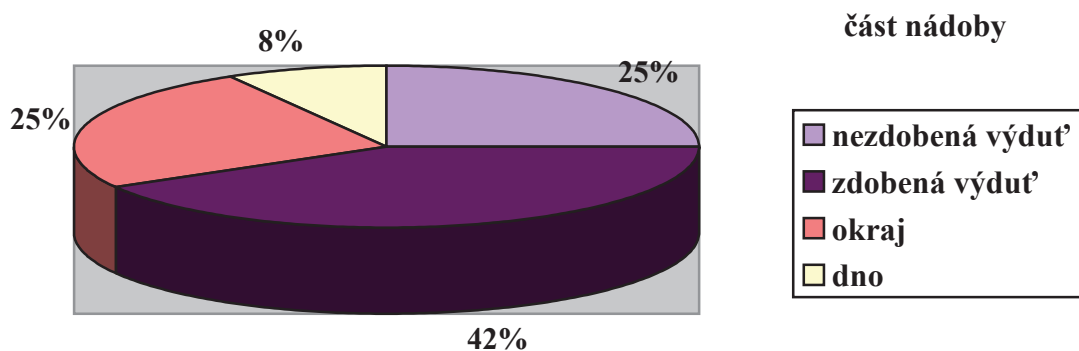
❖ **sáček 120**

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 25.

❖ **sáček č. 121**

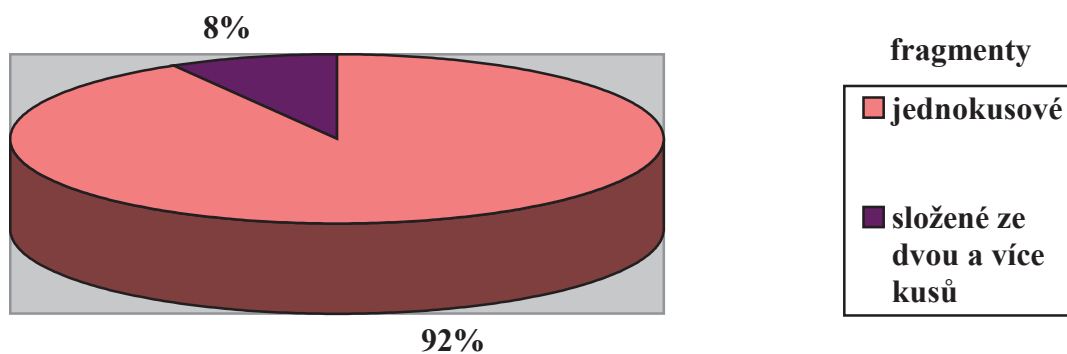
Tento sáček obsahuje 12 fragmentů keramiky. Jedná se o 3 nezdobené výdutě, 5 zdobených výdutí, 3 okraje a 1 dno. Celková váha souboru činí 144 g.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	3
zdobená výduť	5
okraj	3
dno	1

Kromě jednoho střepu jsou všechny fragmenty jednokusové.

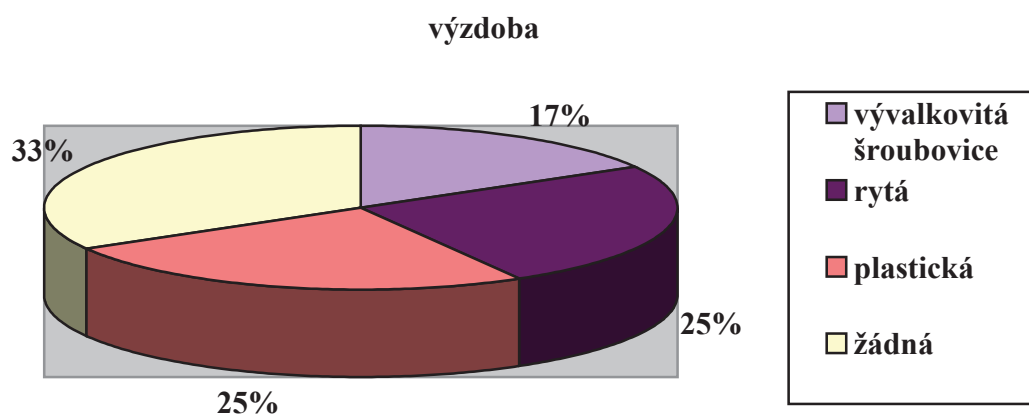
fragmenty	počet ks
jednokusové	11
složené ze dvou a více kusů	1

Velikost střepů se v tomto souboru pohybuje od 1,9 cm po 7,2 cm. Průměr všech okrajů je shodný – 12 cm. Průměr jediného dna činí 9 cm. V otázce barvy převládá hnědá se svými odstíny a černou příměsí.

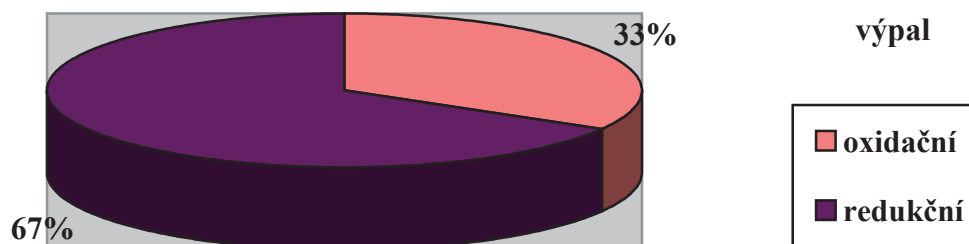
I když je sáček početně celkem malý, jeho výzdoba je různorodá.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	2
rytá	3
plastická	3
žádná	4

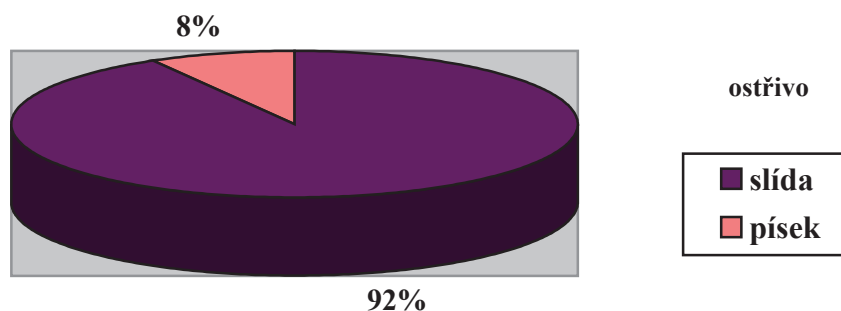
Ve výpalu převládá redukční výpal nad oxidačním.

výpal	počet ks
oxidační	4
redukční	8

V otázce ostřiva jasně převládá slída.

ostřivo	počet ks
slída	11
písek	1

Jediné dno souboru je tvořeno podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček 122**

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 25.

❖ **sáček č. 123**

Tento sáček obsahuje pouze jeden kus nezdobené výdutě, jehož váha je 8g.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček č. 124**

Obsahem tohoto sáčku je pouze jeden fragment, skládající se ze 2 kusů. Jeho váha činí 22 g. A protože se jedná o soubor s jedním kusem, nelze tedy provést žádné srovnání v rámci celku či uvést nějaký graf.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček 125**

IČ 103 255

Tento sáček je složen ze 4 skleněných střípků, jejichž velikost se pohybuje od 1 cm po 1,2 cm. Jejich celková váha činí 1 g.

❖ **sáček 126**

IČ D-A 17/2011

Tento sáček čítá 22 kusů uhlíků, jejichž velikost se pohyboval od 0,8 cm po 2,6 cm. Soubor váží 34 g.

❖ **sáček 127**

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 93.

❖ **sáček 128**

IČ D-A 19/2011

Sáček 128 obsahuje paleobotanický materiál. Těchto 5 ovocných pecek dosahuje velikosti od 0,4 cm po 1,2 cm a celkem váží 1 g.

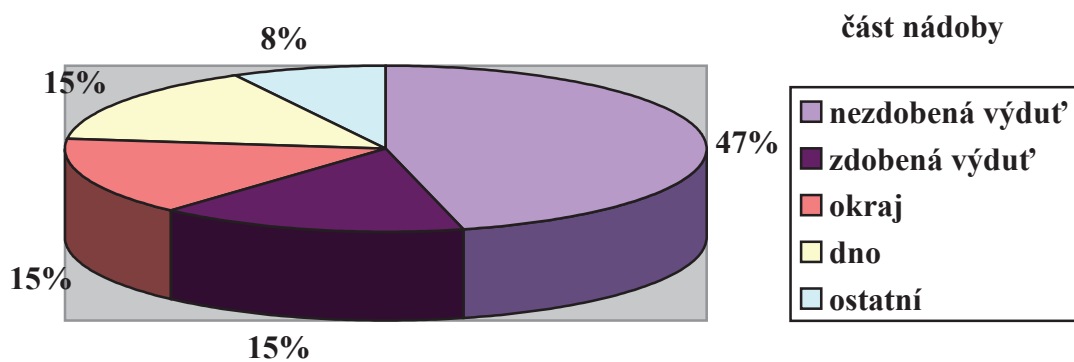
❖ **sáček 129**

Obsahem tohoto souboru jsou krusty z výplně nádob ze sáčku 93.

❖ **sáček č. 131**

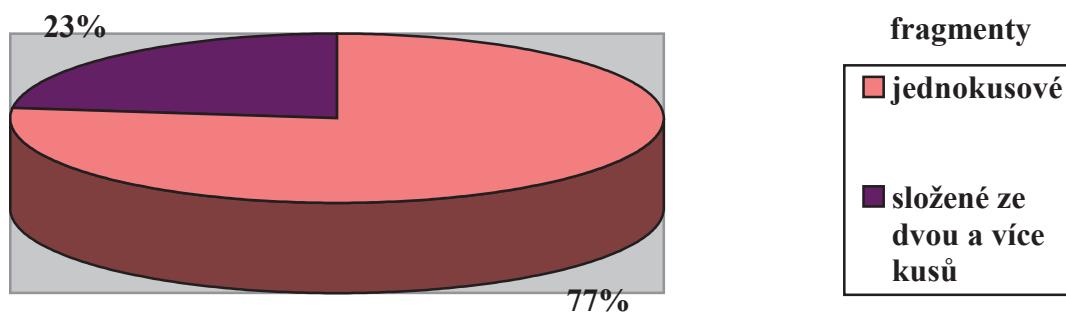
Sáček 131 nepatří mezi příliš početné celky. Váží 536 g a obsahuje 13 fragmentů keramiky, kdy 6 zlomků tvoří nezdobené výdutě, 2 výdutě zdobené, 2 okraje, 2 dna a 1 zvoncovitá poklička.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	6
zdobená výduť	2
okraj	2
dno	2
ostatní	1

Kromě tří fragmentů jsou všechny jednokusové.

fragменты	počet ks
jednokusové	10
složené ze dvou a více kusů	3

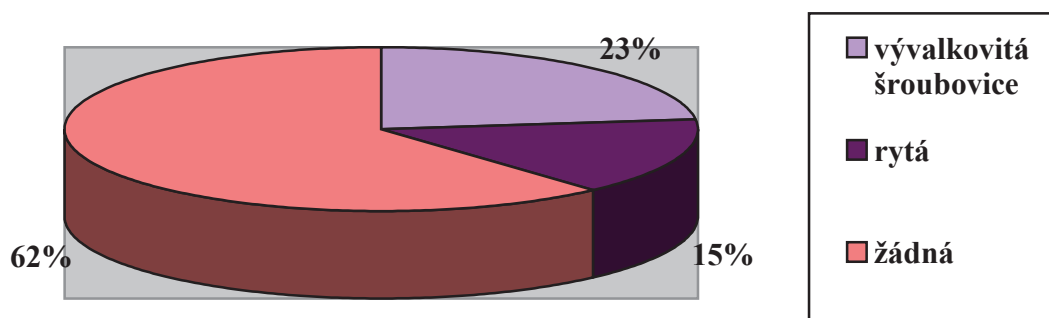

Rozměry jednotlivých kusů v sáčku sahají od 4,4 cm po 9,6 cm. Průměry jejich okrajů dosahují stejné velikosti – 15 cm. Průměry den pak nepřesáhnou 10 cm. Jejich barva se pohybuje v odstínech hnědé.

Opět převládají fragmenty bez výzdoby.

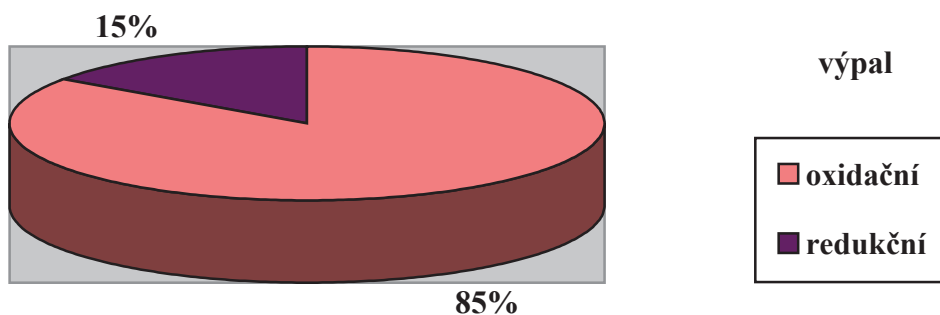
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	3
rytá	2
žádná	8

výzdoba

Naprostou většinu tvoří oxidační výpal.

výpal	počet ks
oxidační	11
redukční	2

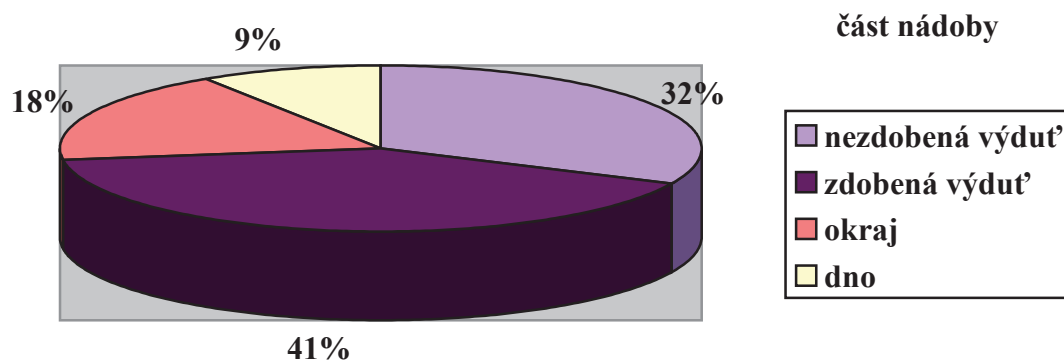
U ostřiva není jiného než slídy. Shodná jsou i dna tvořená podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček č. 132**

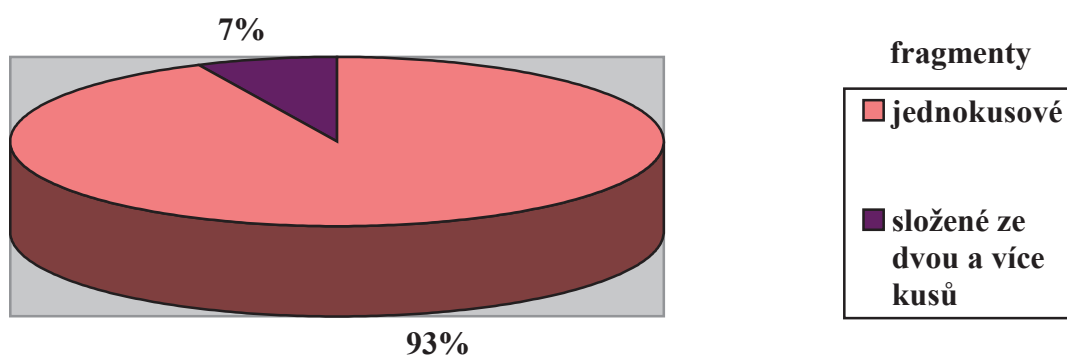
Součástí sáčku je 25 kusů keramiky o celkové váze 910 g. Jedná se o 14 nezdobených výdutí, 7 zdobených výdutí, 5 okrajů a 3 dna.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	14
zdobená výduť	7
okraj	5
dno	3

Kromě 2 fragmentů jsou všechny střepey jednokusové.

fragментy	počet ks
jednokusové	27
složené ze dvou a více kusů	2

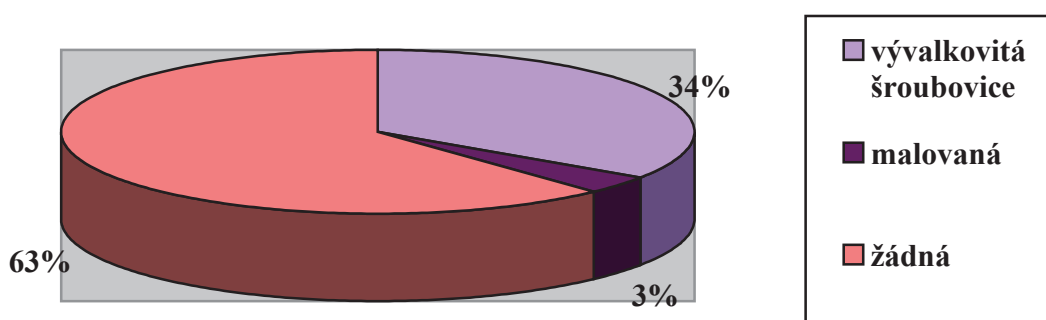

Velikost střepeů sahá od 2,9 cm po 9,1 cm. Průměry jejich okrajů se pohybují v rozmezí 11 cm až 15 cm. Průměry jejich den nepřesahují 14 cm. V otázce barvy vede hnědočená a okrová. Ostatních barev je jen poskrovnu.

Uspořádání sáčku ohledně barvy je následující:

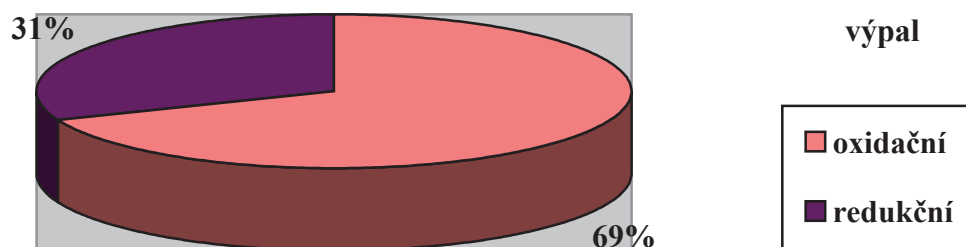
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	10
malovaná	1
žádná	18

výzdoba

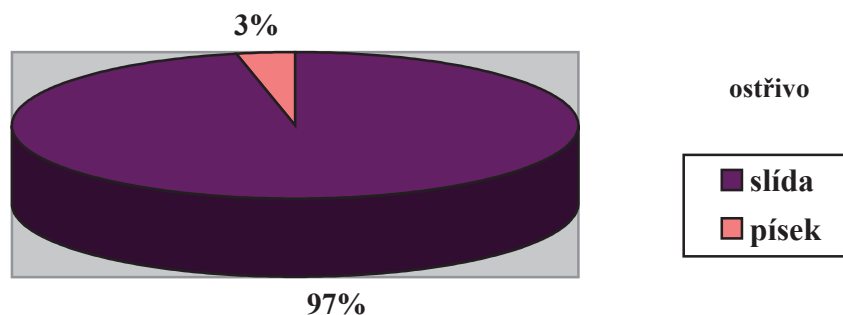
Ve výpalu převažuje jasně oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	20
redukční	9

U ostřiva je kromě slída přítomen v minimálním množství i písek.

ostřivo	počet ks
slída	28
písek	1

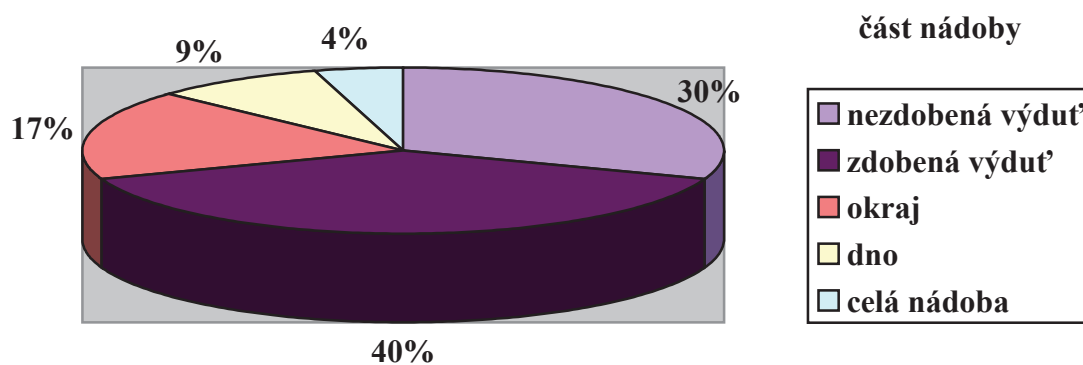
U všech střepů tvoří dno podsypka.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček č. 133**

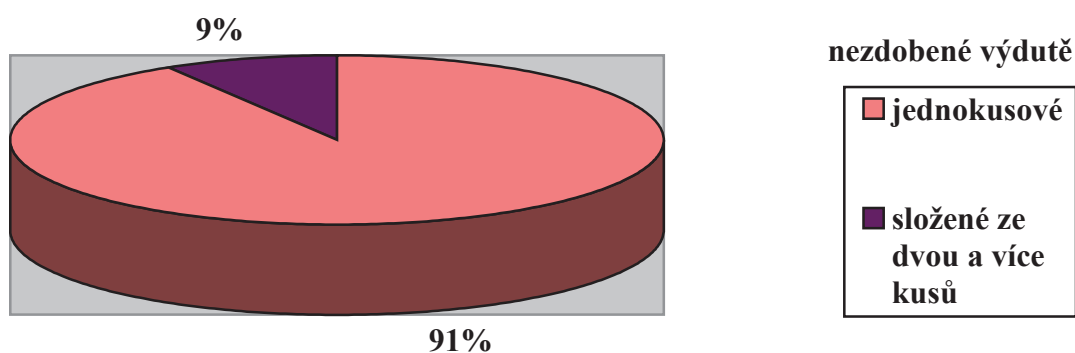
Soubor obsahuje celkem 23 zlomků keramiky o celkové váze 808 g. Přesněji 7 nezdobených a 9 zdobených výdutí, 4 okraje, 2 dna a 1 fragment ucha.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	7
zdobená výduť	9
okraj	4
dno	2
ostatní	1

Vyjma dvou fragmentů jsou všechny ostatní střepy jednokusové.

fragменты	počet ks
jednokusové	21
složené ze dvou a více kusů	2

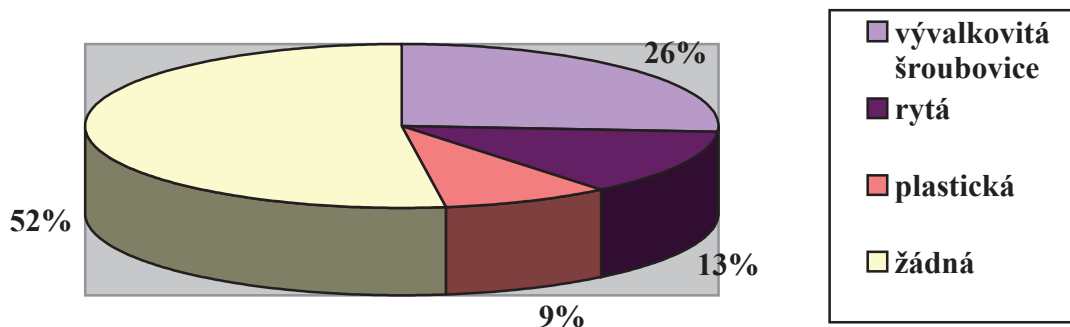

Rozměry střepů se pohybují od 4,3 cm po 15,3 cm. Průměry jejich den činí 11 cm až 17 cm a průměry jejich den nepřesahují 11 cm. Ohledně barvy převládá hnědá a hnědočerná. Jen několik střepů je zbarveno do okrova.

V souboru opět převládají střepy bez výzdoby, přesto se zde nachází celkem pestrá škála výzdoby.

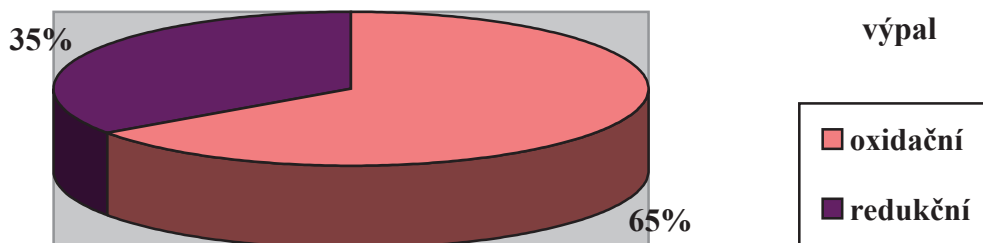
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	6
rytá	3
plastická	2
žádná	12

výzdoba

V otázce výpalu převažuje oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	15
redukční	8

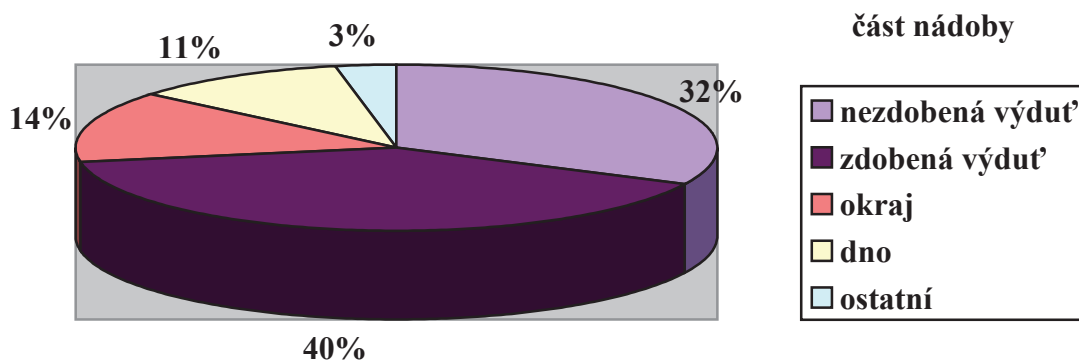
Ostřivem je u všech fragmentů slída a u den je to zase podsypka.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček č. 134

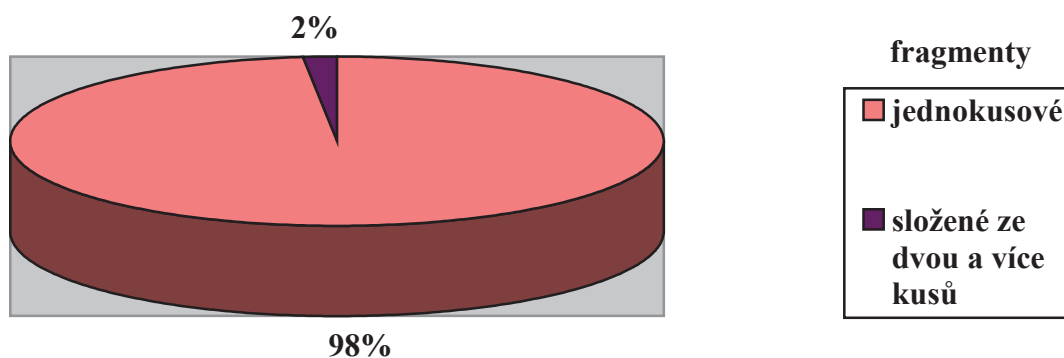
Početný sáček 134 obsahuje celkem 65 střepů. Jedná se o 21 nezdobených a 26 zdobených výdutí, 9 okrajů, 7 den, zvonovitou pokličku a fragment ucha. Celý soubor váží 1454 g.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	21
zdobená výduť	26
okraj	9
dno	7
ostatní	2

Kromě jednoho střepu jsou všechny fragmenty jednokusové.

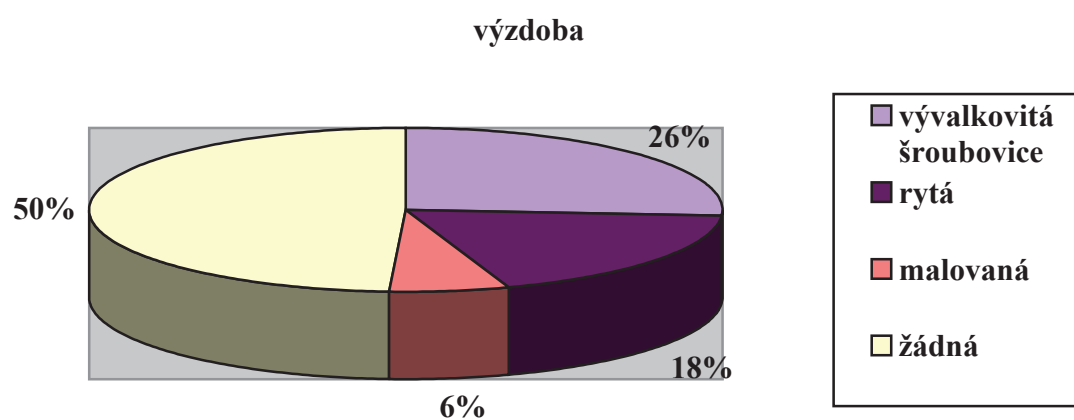
fragменты	počet ks
jednokusové	64
složené ze dvou a více kusů	1

Rozměry jednotlivých střepů se pohybují od nejmenších (2,1 cm) až po ty celkem velké (13,8 cm). Jejich průměry okrajů sahají od 11 cm po 16 cm a průměry jejich den nepřesahují 12 cm. Barva střepů nevybočuje ze standartu. Převažuje hnědá a černá barva s jejich odstíny a barevnými kombinacemi.

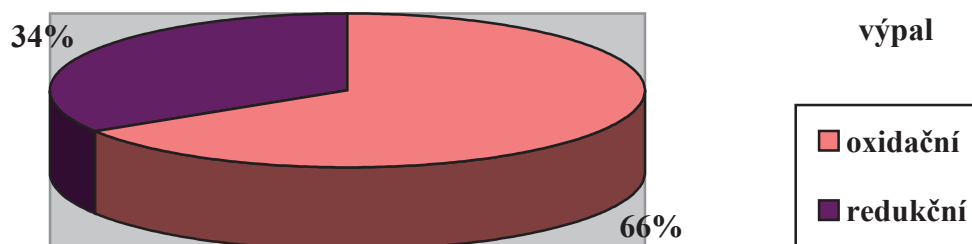
Výzdoba je v sáčku rozložena následovně:

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	17
rytá	12
malovaná	4
žádná	32

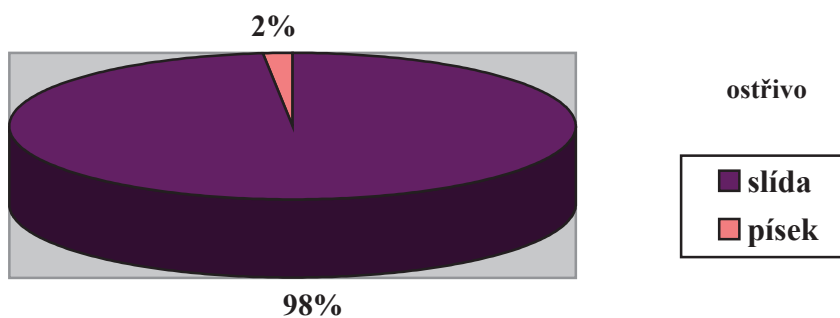
V otázce výpalu převládá oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	43
redukční	22

Ostřivem je v drtivé většině slída.

ostřivo	počet ks
slída	64
písek	1

U všech den v sáčku byla zjištěna podsypka.

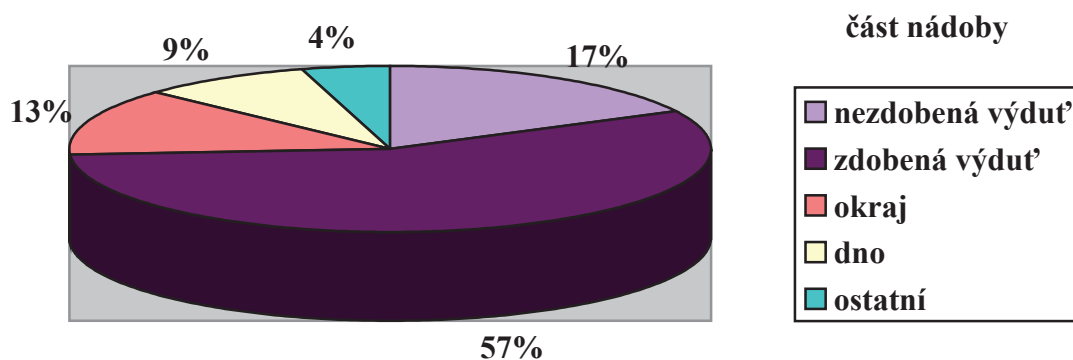
Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček č. 135

Sáček č. 135 se skládá z 23 kusů keramiky. Jedná se o 4 nezdobené výdutě, 13 výdutí zdobených. 3 okraje, 2 dna a 1 fragment. Některé ze střepů byly s jistou pravděpodobností součástí hrnců. U ostatních z nich to již tvrdit nelze.

Celý soubor váží 268 g.

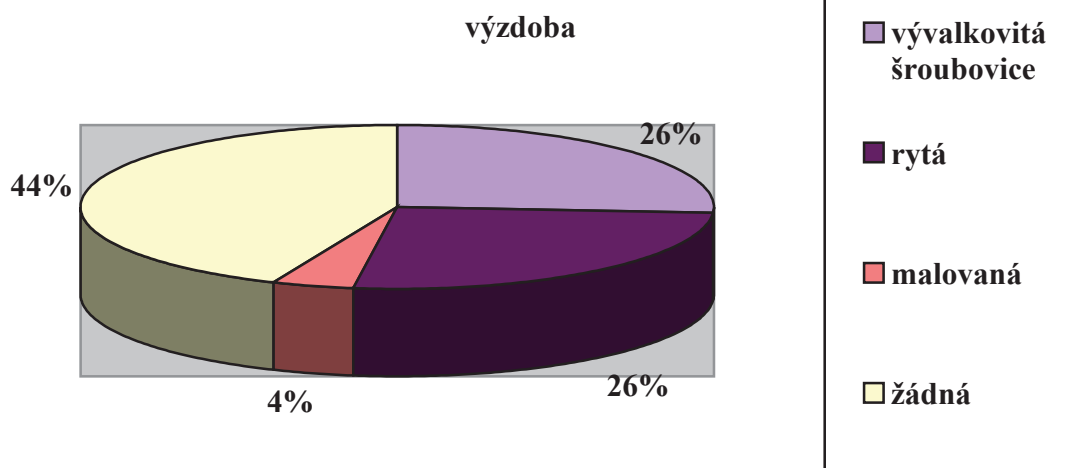
část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	4
zdobená výduť	13
okraj	3
dno	2
ostatní	1

V sáčku se nacházejí pouze jednokusové střepey, které mají velikost od 3,3 cm po 7,6 cm. Průměry jejich okrajů dosahují velikosti od 15 cm do 18 cm a průměry jejich den nepřesahují 8 cm. Střepey barevně nevybočují z obvyklé barevné palety, jež se v jímcě nachází. Jsou v různých odstínech černé a okrové.

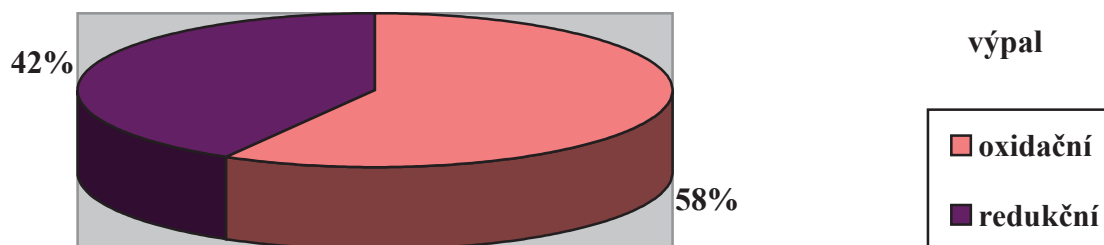
I když se v sáčku nachází nejvíce střepeů bez výzdoby, i tak je sáček č. 135 ohledně výzdoby celkem pestrý.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	6
rytá	6
malovaná	1
žádná	10

Ve výpalu střepů převládá redukční výpal nad oxidačním,

výpal	počet ks
oxidační	14
redukční	10

Ostřivem je ve všech případech slída.

Obě dvě dna v tomto sáčku jsou tvořena podsypkou.

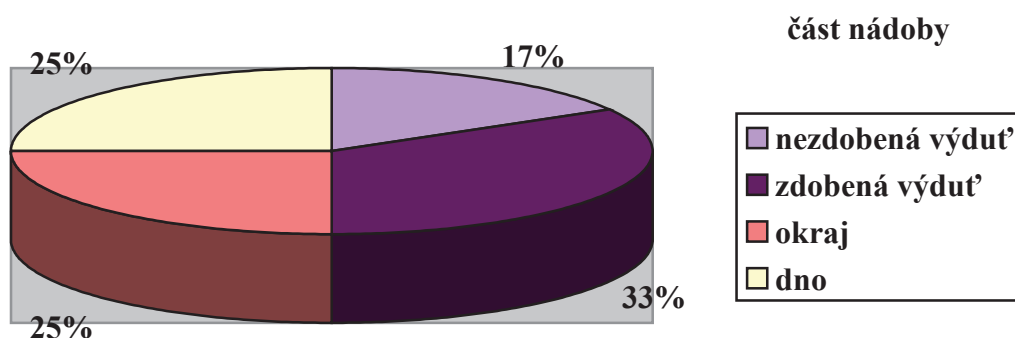
Poslední skupinu střepů, která je označena jako ostatní, tvoří jediný fragment ucha.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček č. 136

Součástí tohoto sáčku, který váží 292 g, je 12 keramických střepů. Jedná se o 2 nezdobené výdutě a 4 zdobené, 3 okraje a 3 fragmenty den. Některé ze střepů byly s jistou pravděpodobností součástí hrnců. U ostatních z nich to již tvrdit nelze.

část nádoby	počet ks
nezdobená výdut'	2
zdobená výdut'	4
okraj	3
dno	3

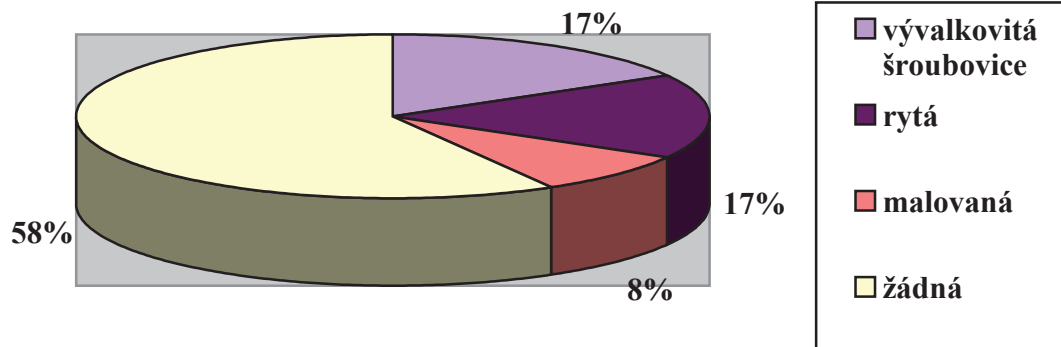
Celý sáček je složen z jednokusových střepů.

Střepy co do velikosti dosahují rozměrů od 3,4 cm po 10,3 cm. Průměry okrajů se pak pohybují od 12 cm po 17 cm. Průměry den dosahují hodnot 8 cm až 12 cm. Barva fragmentů se pohybují v obvyklých barvách a odstínech hnědé a černé.

Výzdoba střepů v sáčku je poměrně chudá a převládají nezdobené fragmenty.

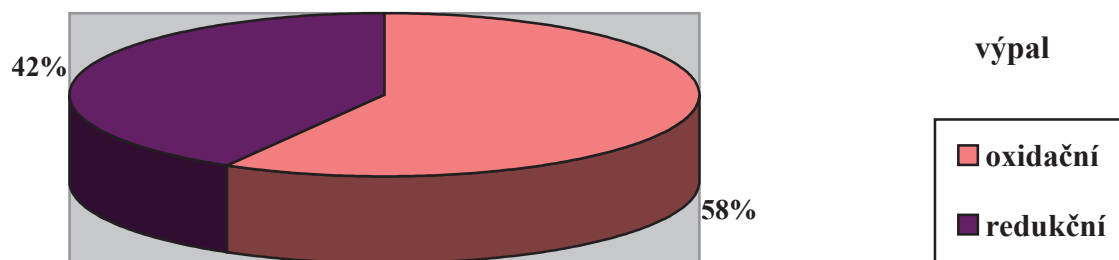
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	2
rytá	2
malovaná	1
žádná	7

výzdoba

Výpal střepů je poměrně rovnoměrně rozložen.

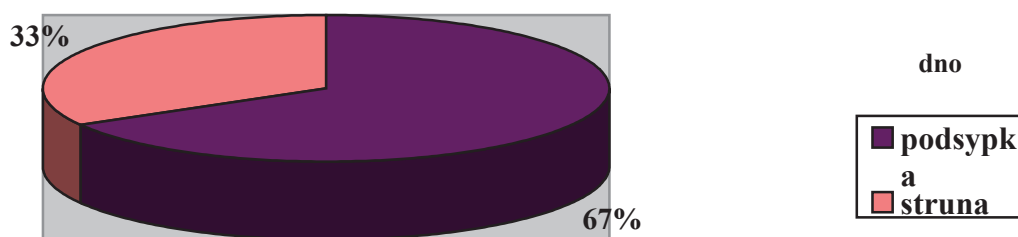
výpal	počet ks
oxidační	7
redukční	5

Ostřivem je ve všech případech slída.

Dna tvoří 2 podsypky a 1 struna.

dno	počet ks
podšypka	2
struna	1

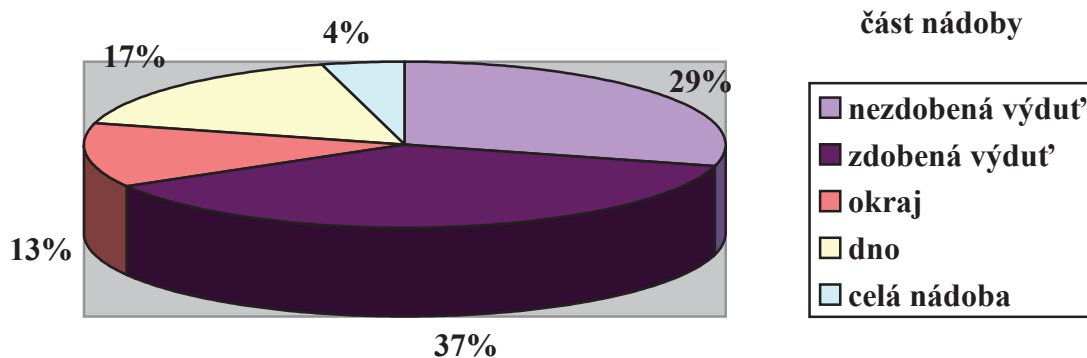

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček č. 137**

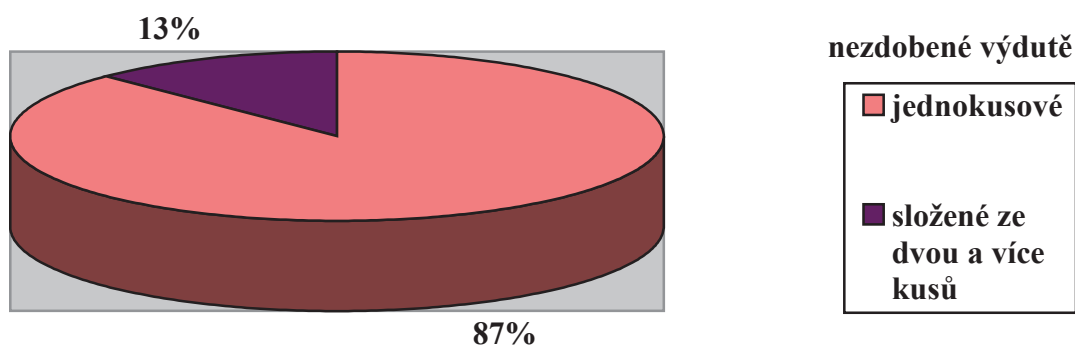
Součástí tohoto souboru je 23 fragmentů keramiky a jedna nádoba – hrnec. Fragменты tvoří 7 nezdobených a 9 zdobených výdutí, 3 okraje a 4 dna. Celková váha souboru činí 602 g.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	7
zdobená výduť	9
okraj	3
dno	4
celá nádoba	1

Kromě 3 kusů jsou všechny fragmenty jednokusové.

nezdobené výduť	počet ks
jednokusové	21
složené ze dvou a více kusů	3

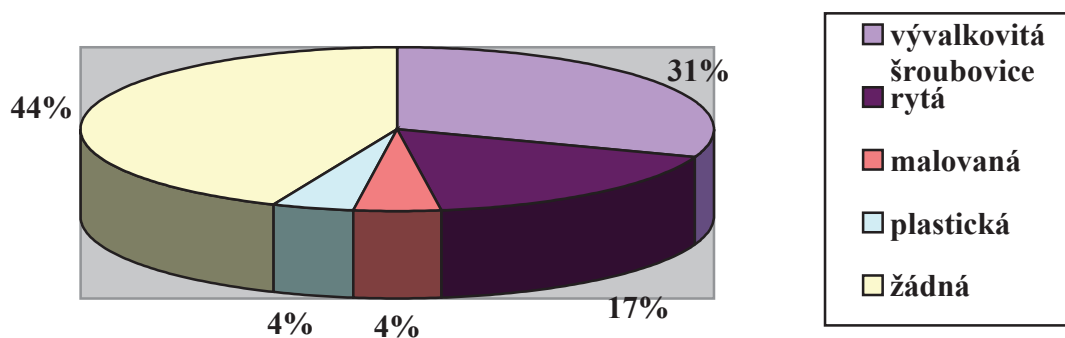

Velikost stěpů se pohybuje v rozmezí 2,9 cm až 10,3 cm. Průměry okrajů dosahují velikosti 12 cm až 17 cm. Průměry jejich den poté nepřesahují 10 cm. Následující barvy – okrová, hnědá, šedá a černá – jsou spolu s jejich odstíny v sáčku procentuálně rozmístěny rovnoměrně.

I když v sáčku převládají stěpy bez výzdoby, ostatní tvoří celkem širokou škálu výzdoby.

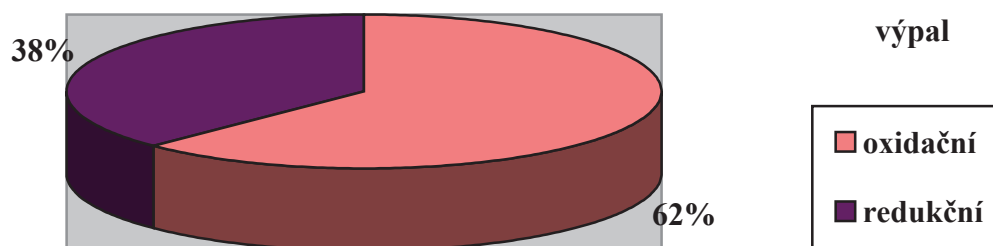
výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	7
rytá	4
malovaná	1
plastická	1
žádná	10

výzdoba

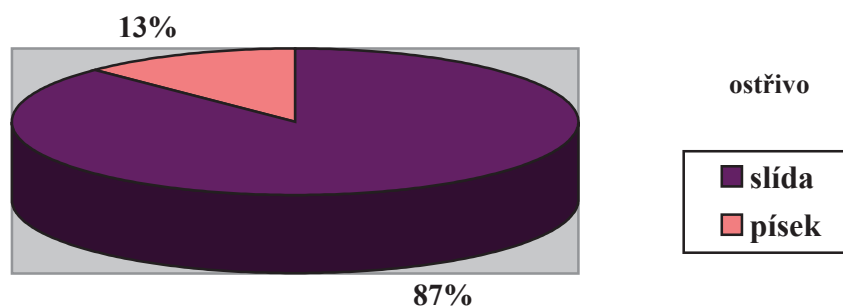
V otázce výpalu převládá oxidační výpal nad redukčním.

výpal	počet ks
oxidační	15
redukční	9

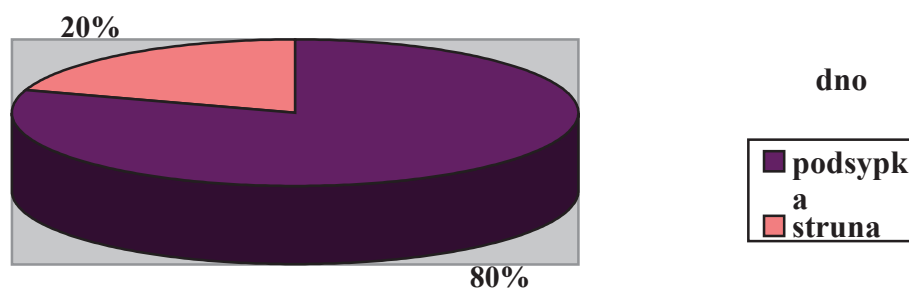
U ostřiva je kromě slída přítomen v menším množství i písek.

ostřivo	počet ks
slída	21
písek	3

Všechny dna vyjma jednoho jsou tvořena podsypkou. Struna tvoří dno u celé nádoby.

dno	počet ks
podšypka	4
struna	1

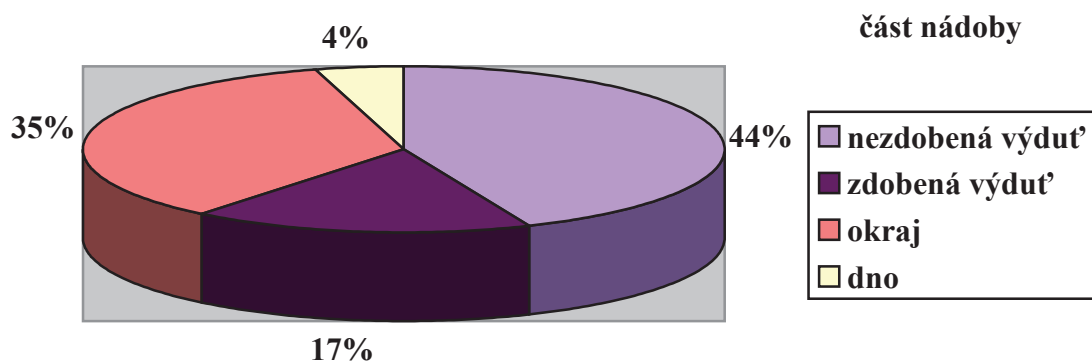

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček č. 138**

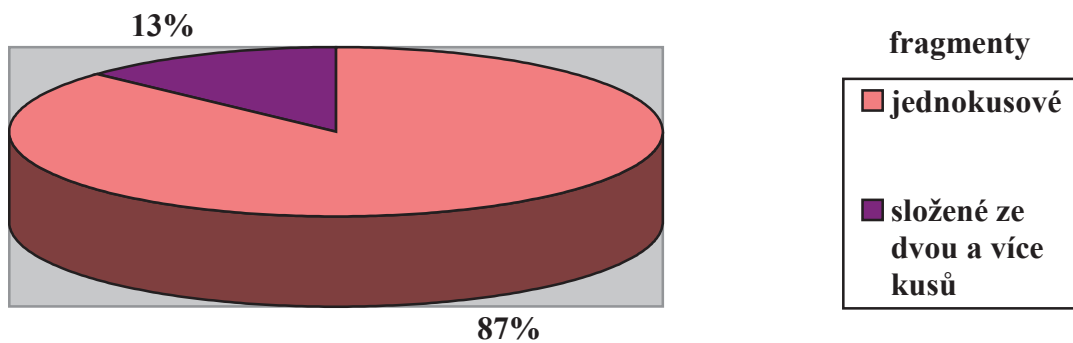
Sáček vážící 432 g obsahuje 23 fragmentů keramiky. Z toho je 10 nezdobených výdutí, 4 zdobené výdutě, 8 okrajů a 1 dno. Některé ze střepů byly s jistou pravděpodobností součástí hrnců. O zbytku to již tvrdit nelze.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	10
zdobená výduť	14
okraj	8
dno	1

Z celého souboru jsou 3 fragmenty složeny ze dvou a více kusů.

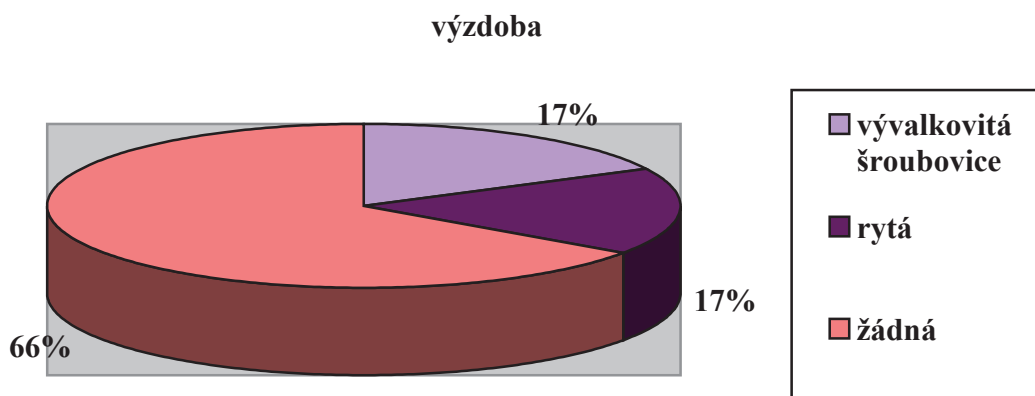
fragmenty	počet ks
jednokusové	20
složené ze dvou a více kusů	3

Velikost jednotlivých střepeů se pohybuje v rozmezí od 2,2 cm po 9,3 cm. Průměr okrajů je zde od 10 cm po 16 cm a dno má průměr 11 cm. Ohledně barvy mají převahu tmavé střepe (hnědočerné a šedé) s občasnými světlejšími příměsemi okrové.

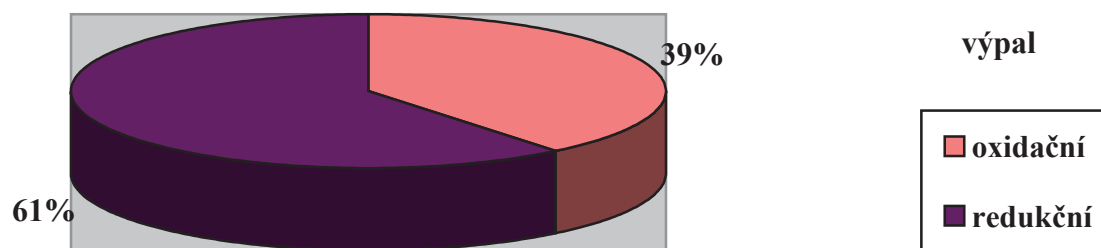
Součástí sáčku je nejvíce střepeů bez výzdoby.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	4
rytá	4
žádná	15

Ohledně výpalu převládá v sáčku redukční výpal nad oxidačním.

výpal	počet ks
oxidační	9
redukční	14

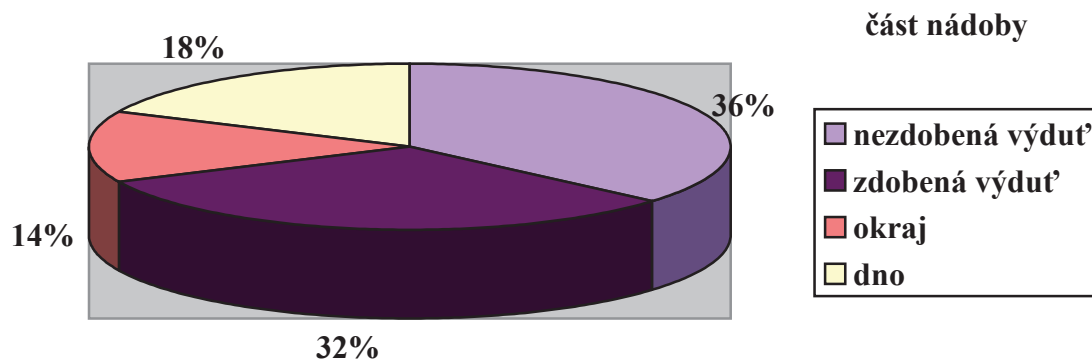
Ohledně ostřiva se zde nenachází jiné než slída. A jediné dno v tomto celku disponuje podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček č. 139

Tento soubor obsahuje celkem 22 fragmentů keramiky. Jedná se o 8 nezdobených výdutí, 7 zdobených výdutí, 3 okraje a 4 dna. Celková váha sáčku je 526 g.

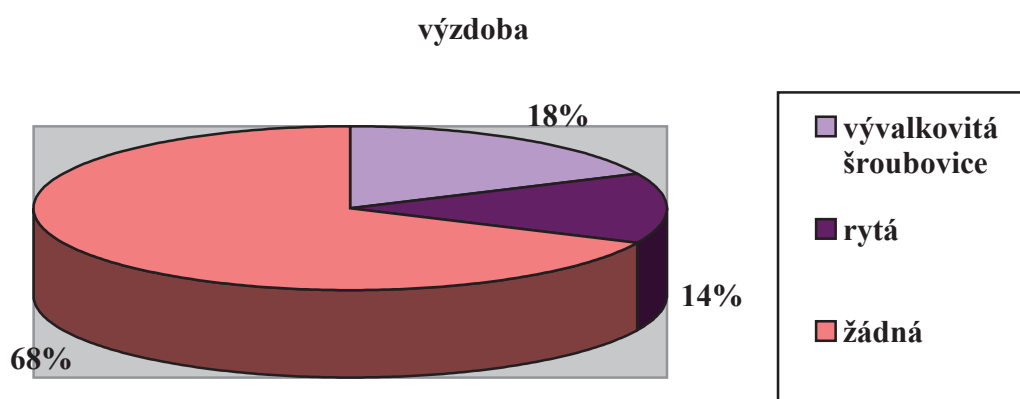
část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	8
zdobená výduť	7
okraj	3
dno	4

Všechny fragmenty v sáčku jsou jednokusové. Jejich velikost se pohybuje v rozmezí 4,5 cm až 12,6 cm. Průměry jejich okrajů mají stejnou velikost – 11 cm. Průměry den pak nepřesáhnou 11 cm. V otázce barvy převládá ve většině hnědá či okrová. Další barvou je pak černá se všemi svými odstíny.

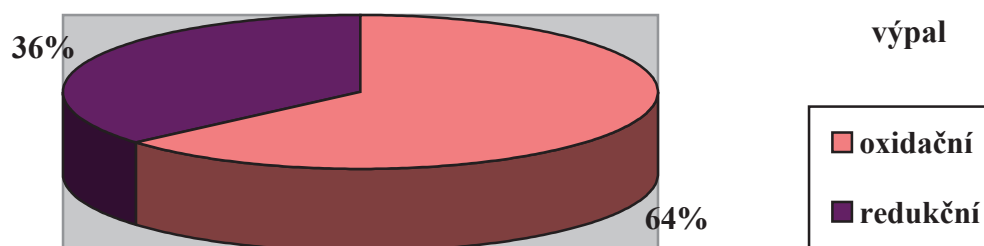
Opět převládají střepy bez výzdoby.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	4
rytá	3
žádná	15

Ohledně výpalu jsou v sáčku zastoupeny více střepy s oxidačním výpalem.

výpal	počet ks
oxidační	14
redukční	8

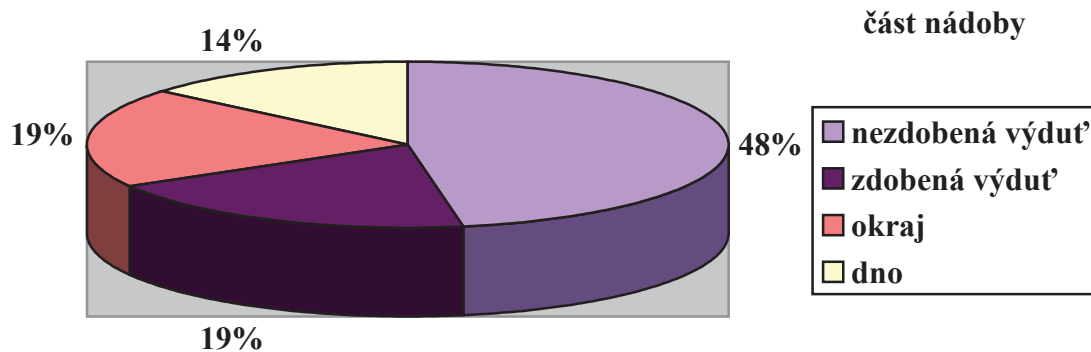
Ostřivem je ve všech případech slída. Dalším shodným prvkem je podsypka u všech den v sáčku.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček 140

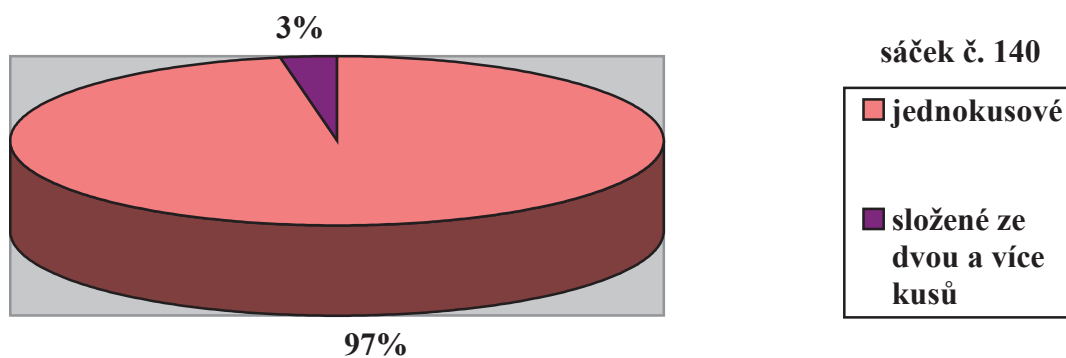
Tento sáček, který váží 438 g, obsahuje celkem 36 kusů keramiky. Z tohoto počtu jich je 17 fragmentů nezdobených výdutí, 7 výdutí zdobených, 7 okrajů a 5 částí dna. Některé z fragmentů pravděpodobně pocházejí z hrnců. Ostatní kvůli jejich velikosti nelze k žádné z typu nádob přiřadit.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	17
zdobená výduť	7
okraj	7
dno	5

Z celkového počtu 36 kusů je jen jeden fragment složen ze dvou či více kusů, drtivá většina jich je jednokusových.

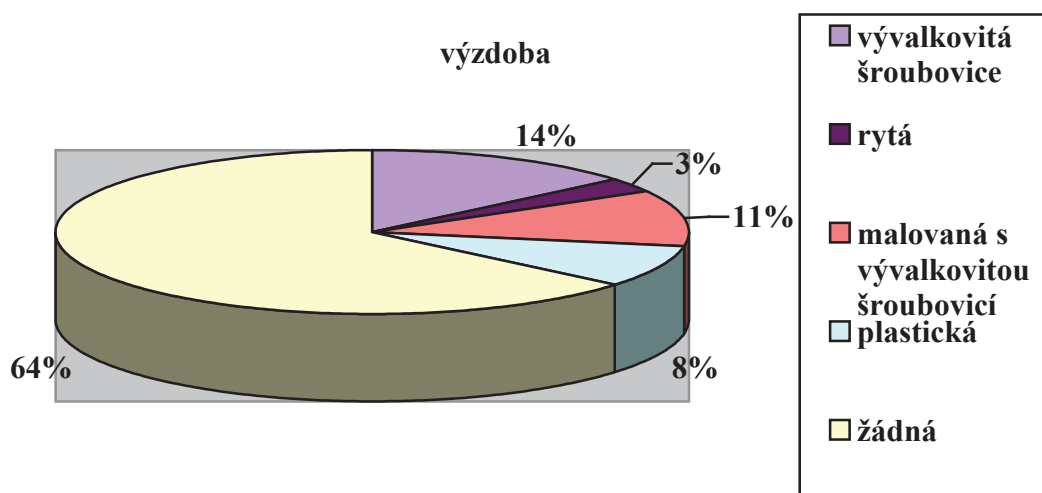
sáček č. 140	počet ks
jednokusové	35
složené ze dvou a více kusů	1

Rozměry střepů v tomto souboru se pohybují v rozmezí 3,7 cm až 9,8 cm. Průměry okrajů sahají od 12 cm po 19 cm a průměr den pak od 9 cm po 11 cm. Barvy fragmentů se pohybují v odstínech okrové, hnědé a šedé.

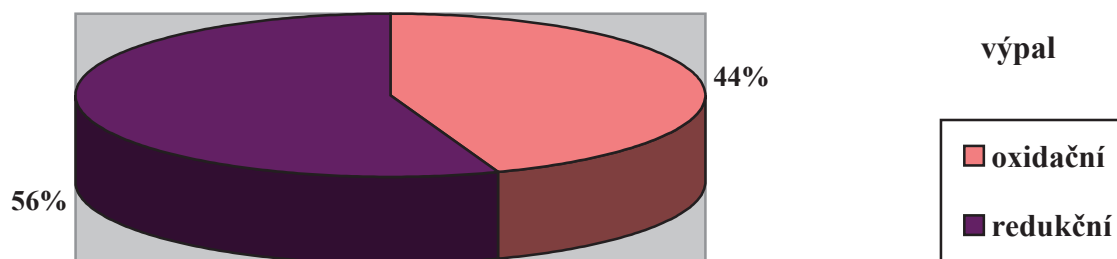
Výzdoba v sáčku č. 140 je celkem rozmanitá.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	5
rytá	1
malovaná s vývalkovitou šroubovicí	4
plastická	3
žádná	23

Výpal je mezi střepy rozdělen následovně:

výpal	počet ks
oxidační	16
redukční	20

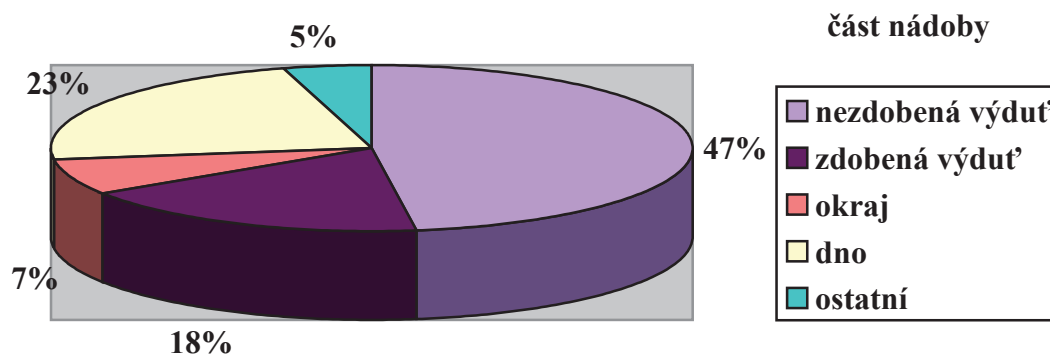
Ostřivem je ve všech případech slída a u všech den byla zjištěna podsypka. (V jednom případě s možným kolkem.)

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ **sáček č. 141**

Obsah toto sáčku, který váží 767 g, tvoří 44 fragmentů keramiky. Jedná se o 21 nezdobených a 8 zdobených výdutí, 3 okraje, 10 den a 2 kusy patřící do skupiny ostatních.

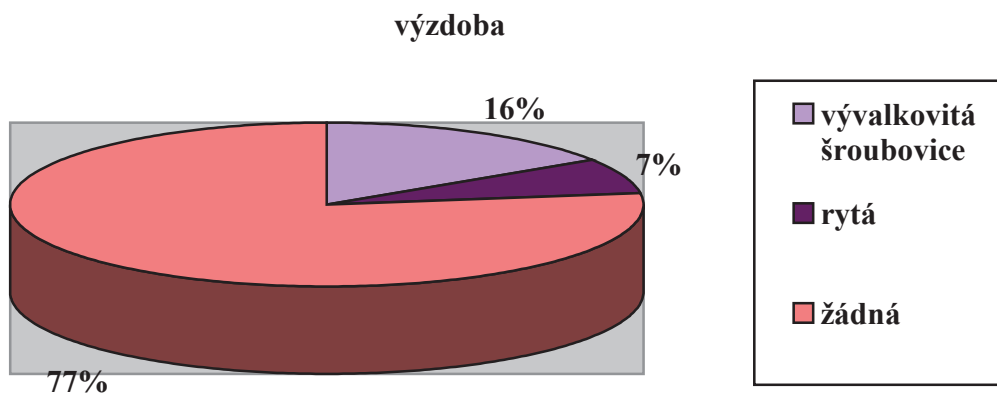
část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	21
zdobená výduť	8
okraj	3
dno	10
ostatní	2

Všech 44 fragmentů je jednokusových. Jejich rozměry se pohybují od 2,6 cm po 9,2 cm. Průměry jejich okrajů dosahují velikosti od 12 cm po 19 cm a průměry jejich den nepřesáhnou 12 cm. Jejich barva se pohybuje od okrové, přes hnědou a šedou až k černé.

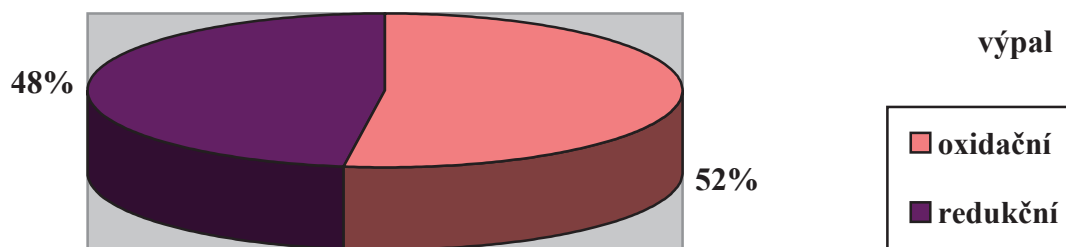
Drtivou většinu střepeů tvoří fragmenty bez výzdoby.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	7
rytá	3
žádná	34

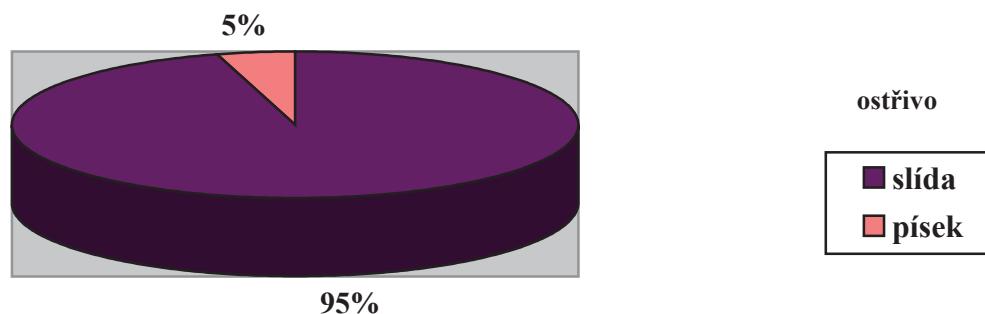
V otázce výpalu jsou fragmenty z tohoto sáčku téměř rozděleny rovným dílem.

výpal	počet ks
oxidační	23
redukční	21

Ostřivem je v drtivé většině slída.

ostřivo	počet ks
slída	42
písek	2

Všechny dna v sáčku jsou tvořena podsypkou.

Do poslední skupiny označené jako ostatní spadá torzo ucha a celá spodní polovina hrnce.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček č. 142

Soubor 142 je tvořen skleněnými fragmenty, které ale nebyly v době bádání k dispozici.

❖ **sáček 143**

IČ D-A 13/2011

Tento soubor vážící 136 g čítá 11 fragmentů zvířecích kostí. Jedná se o větší části kostí, jejichž rozměry se pohybují od 4,3 cm po 14,4 cm.

❖ **sáček 144**

Soubor 144 obsahuje dřevěný materiál, které ale nebyl v době bádání k dispozici.

❖ **sáček 145**

Sáček 145 obsahuje fragmenty barevného kovu. Tento soubor ale nebyl v době bádání k dispozici.

❖ **sáček 146**

IČ D-A 15/2011

Sáček 146 obsahuje 3 fragmenty cihel o celkové váze 366 g. Jejich rozměry jsou 4,9 cm; 7,1 cm a 8,2 cm.

❖ **sáček č. 147**

Soubor 142 je tvořen skleněnými fragmenty, které ale nebyly v době bádání k dispozici.

❖ **sáček 148**

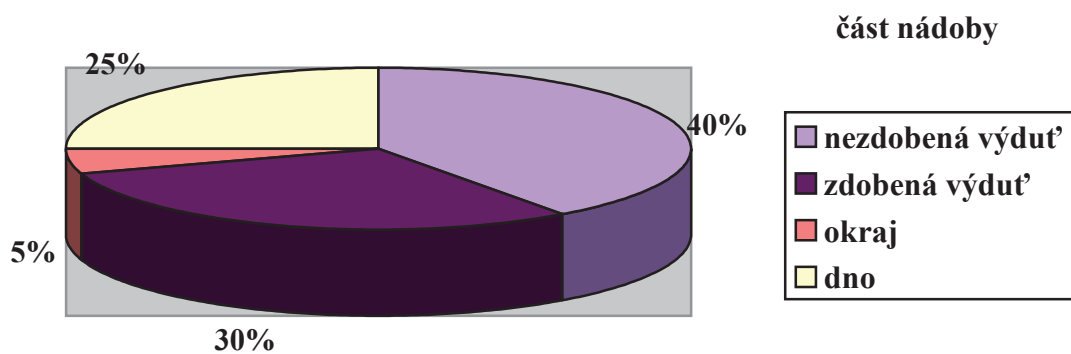
IČ D-A 13/2011

Tento soubor obsahuje 5 fragmentů zvířecích kostí o celkové váze 104 g. Velikost fragmentů se pohybuje v rozmezí 1,4 cm do 14,1 cm.

❖ **sáček č. 150**

Tento soubor o 20 fragmentech keramických střepů zahrnuje 8 nezdobených výdutí, 6 zdobených výdutí, 1 okraj a 5 den. Celková váha souboru čítá 354 g.

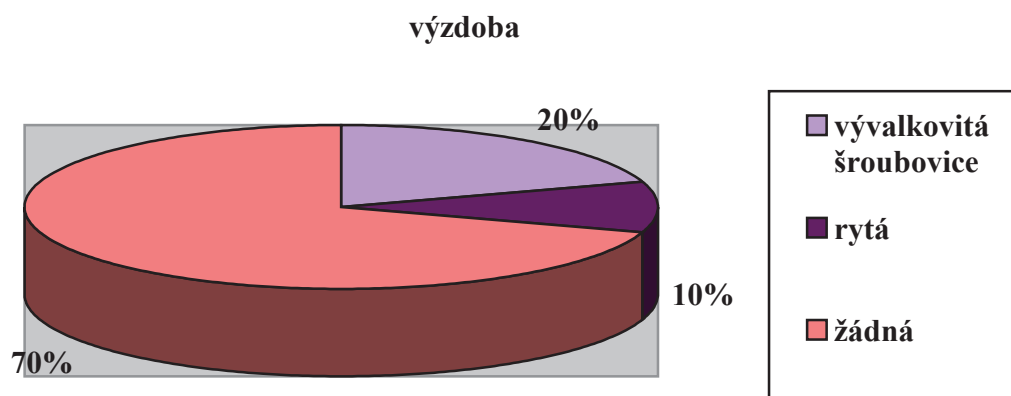
část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	8
zdobená výduť	6
okraj	1
dno	5

Velikost střepů v sáčku se pohybuje v rozmezí 2,1 cm až 10,4 cm. Průměr jediného okraje je 16 cm. Průměry jejich den nepřesahují 9 cm. Barva fragmentů se pohybuje v obvyklé paletě hnědé a černé s jejich příměsemi a odstíny.

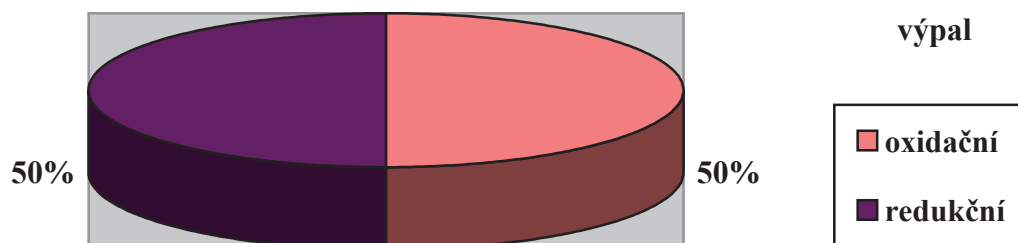
Výzdoba střepů je opět celkem různorodá.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	4
rytá	2
žádná	14

Výpal je v souboru rozdělen rovným dílem.

výpal	počet ks
oxidační	10
redukční	10

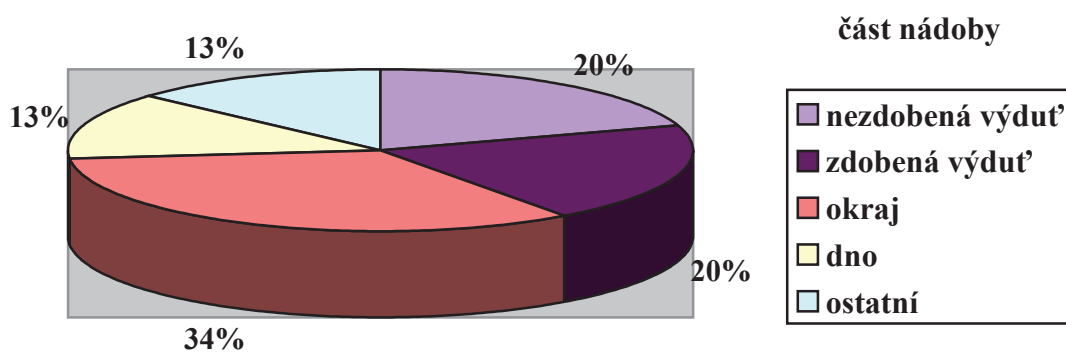
Jediným ostřivem v sáčku je slída a dna jsou tvořena podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha

❖ sáček č. 151

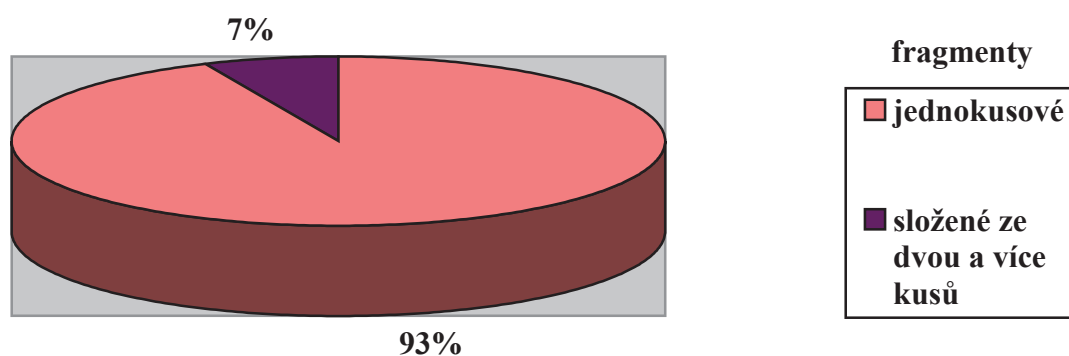
Tento sáček o celkové váze 636 g se skládá z 15 kusů keramiky. Jedná se o 3 nezdobené a 3 zdobené výdutě, 5 okrajů, 2 dna, 1 torzo ucha a 1 zvoncovitou pokličku.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	3
zdobená výduť	3
okraj	5
dno	2
ostatní	2

Kromě jednoho fragmentu jsou všechny střepy jednokusové.

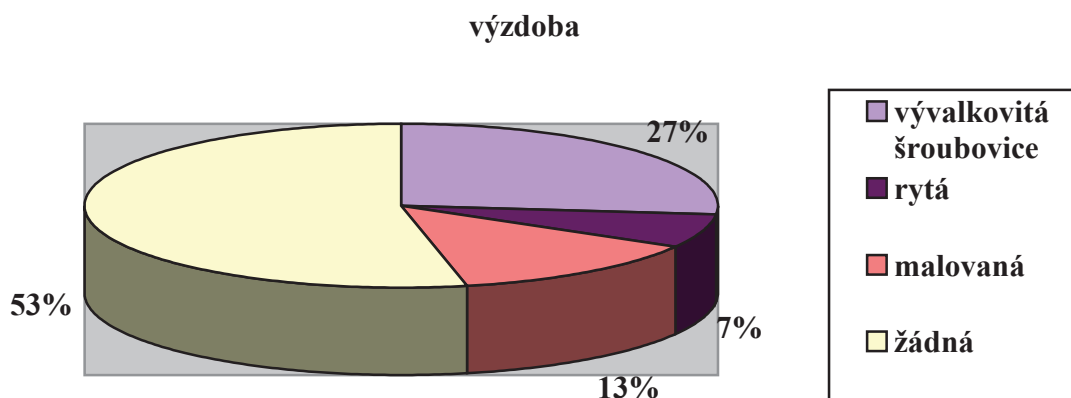
fragментy	počet ks
jednokusové	14
složené ze dvou a více kusů	1

Velikost střepů se pohybuje v rozmezí 4,3 cm až 12,2 cm. Průměr jejich okrajů sahají od 12 cm do 17 cm. Průměry jejich den činí 8 cm. V otázce barvy střepů převládá okrová a tmavší odstíny hnědé.

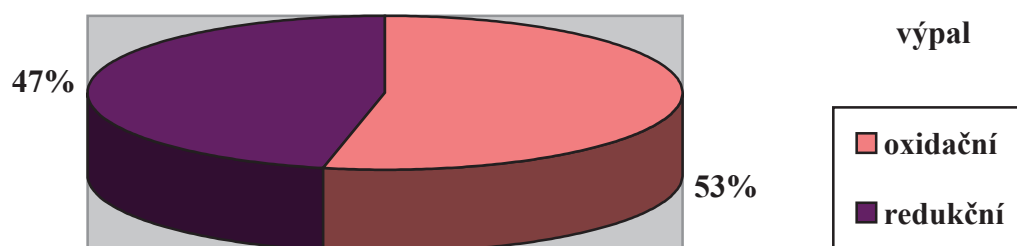
Výzdoba střepů je opět celkem bohatá.

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	4
rytá	1
malovaná	2
žádná	8

Ve výpalu lehce převládá oxidační výpal.

výpal	počet ks
oxidační	8
redukční	8

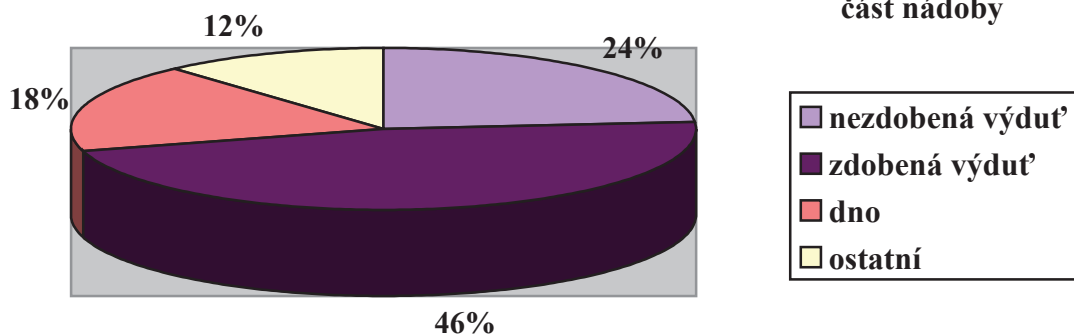
Ostřivem je ve všech případech slída. Dna jsou pak tvořena podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček č. 152

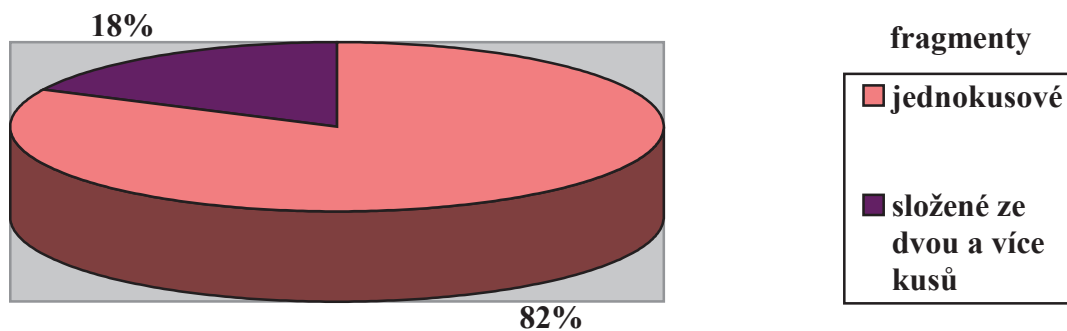
Tento sáček se skládá ze 17 kusů keramiky. Jedná se o 4 nezdobené a 8 zdobených výdutí, 3 dna a 2 kusy zvonovité pokličky. Jejich celková váha je 508 g.

část nádoby	počet ks
nezdobená výduť	4
zdobená výduť	8
dno	3
ostatní	2

Vyjma 3 fragmentů jsou všechny fragmenty v sáčku jednokusové.

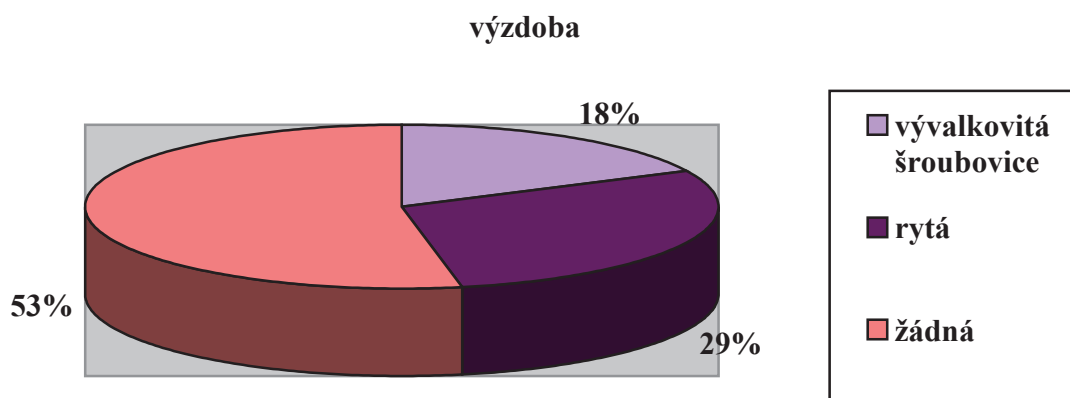
fragментy	počet ks
jednokusové	14
složené ze dvou a více kusů	3

Rozměry střepů se pohybují od 3,6 cm do 8,7 cm. Průměry den nepřesahují 11 cm. Mezi nejčastější barvu fragmentů patří hnědočerná.

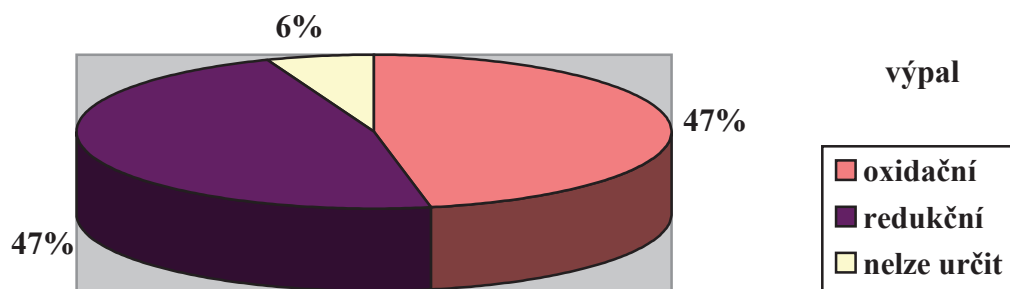
Výzdoba fragmentů v souboru je následující:

výzdoba	počet ks
vývalkovitá šroubovice	3
rytá	5
žádná	9

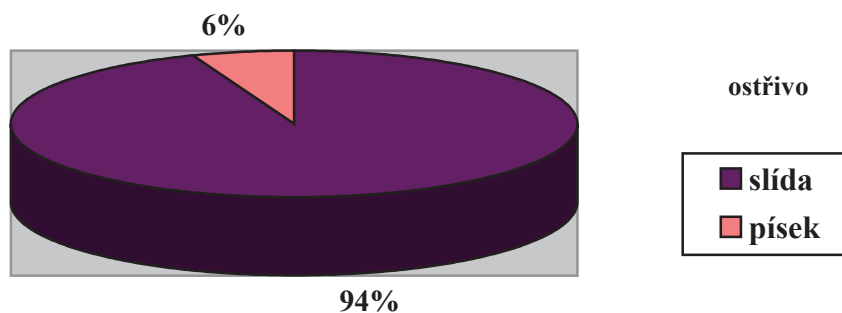
Výpal je v souboru rovnoměrně rozložen. Jen u jedné z pokliček jej nebylo možné určit.

výpal	počet ks
oxidační	8
redukční	8
nelze určit	1

Ostřivem je až na jednu výjimku slída.

ostřivo	počet ks
slída	16
písek	1

Všechna dna v souboru disponují podsypkou.

Popis střepů v sáčku: Příloha – katalog nálezů

❖ sáček 154

Soubor 144 obsahuje dřevěný materiál, které ale nebyl v době bádání k dispozici.

13.2. Shrnutí

Jímka č. 1, která byla odkryta v sondě 10 při záchranném archeologickém výzkumu v areálu bývalé šatlavy, je objektem o přibližných rozměrech 200 cm x 100 cm. Stěny této jímky byly obloženy výdřevou složenou z prken, která byla zasunuta za rohové kůly. Její výplň byla tvořena převážně keramickými střepy ze 14. a 15. století. Menší procentuální část pak zastupovaly úlomky dřeva, zvířecí kosti, skleněné fragmenty a organické zbytky.

Z celkového počtu 55 sáčků tvořily keramické nálezy rovných 25 sáčků. Zbylé sáčky byly rozděleny následovně – 5 sáčků tvořily zvířecí kosti, 5 sáčků skleněné fragmenty, 3 sáčky úlomky dřeva, 3 sáčky uhlíky, 2 sáčky stavební materiál, 1 sáček paleobotanický materiál a zbylých 11 sáčků připadlo na krusty z výplní nádob.

Celkový počet archeologického materiálu v jímce činí 650 kusů. Keramický materiál se počítá na 252 fragmentů i celých nádob. Z tohoto počtu tvoří nezdobené výdutě 189 kusů, zdobené výdutě 169 kusů, okraje 80 kusů a dna 72 kusů.

Pokud byl keramický materiál přiřazen k určité nádobě, tak se povětšinou jednalo o různě velký hrnec či hrneček s různou výzdobou (ale i bez ní). Řádově na jednotlivé kusy se dají počítat jiné nádoby. Jedná se o 9 kusů různě velkých fragmentů zvonovitých pokliček, 4 okraje kónických mís, nožku a držadlo pánve a 5 kusů samostatných uch. Celý keramický soubor čítá 14 celých hrnců a 1 kachel.

Výzdoba keramických fragmentů je rozložena takto – vývalkovitá šroubovice je v souboru zastoupena 119 kusy, jemně rytá výzdoba 76 kusy, malovaná výzdoba 15 kusy a plastická výzdoba 13 kusy.

U nalezených den nádob převažovala v drtivé většině podsypka. Strunou disponovalo jen 6 den. Kolek byl zachycen u 2 fragmentů.

Výpal je mezi nálezy rozdělen relativně rovnoměrně s mírnou převahou oxidačního výpalu. Oxidační výpal byl zjištěn u 301 střepů, zatímco redukční jen u 241 střepů.

U naprosté většiny fragmentů byla užita jako ostřívo slída. Písek byl zjištěn jen u 23 kusů.

14. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat obsah jedné z jímek, jež byly odkryty při záchranném archeologickém výzkumu v areálu bývalé šatlavy. Po poradě a doporučení, jež se mi dostalo od pracovníků Muzea východních Čech v Hradci Králové, jsem si vybrala jíмку č. 1, která obsahovala bohatý a různorodý keramický materiál.

V době kdy jsem začala jednotlivé keramické fragmenty popisovat a zakreslovat, probíhala 2. fáze katalogizace nálezů z celého výzkumu šatlavy. Tato katalogizace se samozřejmě dotkla i jíмки č. 1 a odrazila se v mé práci následovně. Jeden z celých hrnců byl fotograficky zachycen v momentě, kdy byl již slepen, ale ještě se nezačalo s jeho sádrováním. Některé z dalších fragmentů jsou v dnešní době již součástí slepených nádob a samostatně se tedy nevyskytují. Tato informace je u střepů, kterých se to týká, uvedena.

V průběhu zakreslování střepů jsem též několikrát narazila to, že některé střepy pochází z jedné nádoby. I tato informace je v katalogu nálezů uvedena.

Samotný katalog vybraných nálezů je k práci připojen jako přílohový materiál. Prvotní myšlenka sice byla popis jednotlivých střepů umístit přímo do textu, ale po popsání a zakreslení většiny nálezů jsem od této myšlenky musela upustit. Nálezový materiál je tak obsáhlý, že umístěním přímo do textu, by samotný text jen učinil méně přehledným.

Má bakalářská práce ve svém úvodu stručně shrnuje přírodní podmínky Hradce Králové a jeho okolí. Dále se věnuje lidem, jež se zajímaly o středověký Hradec Králové. Následující kapitola se zabývá historií a následnou podobou středověkého města. Poté jsou kapitoly věnovány odpadu a vodě ve městě a tomu, jak se k těmto otázkám stavilo samotné město Hradec Králové.

Další část práce se již zaměřuje na samotný dům čp. 101-103. Popisuje jeho historii a následný archeologický výzkum, který přinesl materiál i pro tuto bakalářskou práci. Hlavní těžiště práce spočívá v popisu a následném porovnání nalezeného materiálu z jíмки č. 1. Blíže zkoumány a popisovány byly jen keramické nálezy, které tvoří převážnou část souboru z tohoto objektu. Bylo u nich sledováno to, z jaké části nádoby pochází. Zda jsou jednokusové, nebo jsou složeny ze dvou a více kusů. Byla sledována jejich velikost, barva, výzdoba, výpal a ostřívo. U den pak ještě bylo zjišťováno, zda jsou tvořena podsypkou, strunou, nebo jestli nemají kolek.

Popsané keramické fragmenty dávají tušit širokou škálu používaného keramického nádobí ve středověkém domě Z velké části jde sice o hrnce, ty ale disponují celkem širokou

škálou tvarů a výzdoby. Kromě hrnců je keramický sortiment rozšířen o 9 kusů různě velkých fragmentů zvonovitých pokliček, 4 okraje kónických mís, nožku a držadlo pánve a 5 kusů samostatných uch.

Jak ukázal samotný archeologický výzkum, areál bývalé šatlavy byl v období vrcholného středověku a novověku intenzivně osídlen a využíván. Bohužel na úkor staršího osídlení, jehož stopy byly touto stavební aktivitou smazány.

15. Resume

The aim of my thesis was to describe the contents of one of the cesspool, which were uncovered during the archaeological rescue research in the area of the former jail. After deliberations and recommendations, which I received from staff of the Muzeum východních Čech in Hradec Králové, I chose to cesspool No. 1, which contained a rich and diverse ceramic material.

At a time when I began to describe the various ceramic fragments, ran second cataloging phase of research findings from around the jail. This cataloging of course affected the cesspool No. 1 and reflected in my work as follows. One of the whole pot was photographically captured the moment has already been taped, but still started with the plastering. Some of the other fragments are now no longer part of the bonded containers, and therefore do not occur independently. This information is in shards, concerned as indicated.

During plotting shards I also hit several times that some fragments from a single dish. Even this information is listed in the catalog of findings.

Catalog itself is a work of findings attached as side-dish material. Although the original idea was to place a description of the individual fragments directly into the text, but the description and drawing most of the findings from this idea I had to be abandoned. Finding material is so extensive that by placing directly into the text, the text would only make less clear.

My thesis in his introduction briefly summarizes the natural conditions of Hradec Králové and its surroundings. It also discusses the people who were interested in medieval Hradec Králové. The following chapter deals with the history and the subsequent appearance of a medieval city. Once the chapter is devoted to waste and water in the city and how to address these issues called in the city itself Hradec Králové.

Another part of this work has focused on the house itself No 101-103. Describes its history and subsequent archaeological research, which brought the material for this bachelor thesis. The main focus of the work lies in the description and any subsequent material found in cesspool No. 1. Closer examined and described were only ceramic findings, which constitute the bulk of the file of this object. It was observed that they, from what part of the container comes from. Whether Single-or are composed of two or more pieces. Was monitored for size, color, decoration, firing, and grog. For even the day it was examined whether formed podsypkou, string, or if you do not have a stamp.

Described ceramic fragments to suggest a wide range of ceramic tableware used in the medieval house much of it while on the pot, but they have quite a great variety of shapes and decorations. In addition to the ceramic pot range extended to 9 pieces of different sized fragments bell lids, 4 tapered edge of the bowl, stem and handle pans and 5 pieces of separate handles.

As shown in the archaeological research, the area was a former jail in the High Middle Ages and modern times settled and intensively used. Unfortunately, at the expense of the older population, whose traces have been erased by construction activity.

16. Seznam použité literatury

BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc únor 2005.

BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc březen 2005.

BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za měsíc duben 2005.

BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za prosinec 2004 a leden 2005.

BLÁHA, Radek. Záchranný archeologický výzkum na nádvoří čp. 101 až 103 v Hradci Králové (předběžná zpráva). In *Zpravodaj muzea v Hradci Králové* 28, 2002, 186 – 196. ISBN 80–85031-45-0.

DEMEK, Jaromír. *Hory a nížiny*. Praha, 1987

DOUBEK, Zdeněk. *Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci*. Hradec Králové, 2005. ISBN 80-9011267-7-4.

DOUBEK, Zdeněk – REZKOVÁ, Helena. *Starý Hradec Králové dům od domu*. Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904448-0-5. s.

FROLÍK, Jan. – SIGL, Jiří. *Chrudim v pravěku a středověku: obrazy každodenního života*. Chrudim, 1998. ISBN 80-902531-0-5.

GOETZ, Hans-Werner. *Život ve středověku*. Jinočany, 2005. ISBN 80-7319-025-7.
HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7106-543-2.

HRUBÝ, Vladimír. *Katedrála Sv. Ducha, Kaple sv. Klimenta, Biskupská rezidence*. Hradec Králové, 2002. ISBN 80-86472-10-8.

KLÁPŠTĚ, Jan. (ed.). *Archeologie středověkého domu v Mostě (čp. 226)*. Praha – Most, 2002. ISBN 80-86124-35-5.

KRAJÍC, Rudolf. a kol. *Dům pasíře Prokopa v Táboře (Archeologický výzkum odpadní jímky v domě čp. 220)*. Tábor, 1998. ISBN 80-90-1940-4-4.

KVĚTOŇ, Vít. *Normály teploty vzduchu na území České republiky v období 1961-1990 a vybrané teplotní charakteristiky období 1961-2000*. Praha, 2001. ISBN 80-85813-91-2.

RICHTER, Miroslav – VOKOLEK, Vít. *Hradec Králové: slovanské hradiště a počátky středověkého města*. Hradec Králové, 1995. ISBN 80-85031-14-0.

ŠIROKÝ, Radek. Pitná, užitková a odpadní voda v českých zemích ve středověku a raném novověku – stav a perspektivy archeologického poznání. In *Památky archeologické* 91, 2000, s.345-410.

TOMÁŠEK, Milan. *Půdy České republiky*. Praha, 2007

VÁLEK, Bohumil. *Půdy východních Čech v území mezi Krkonošemi a Českomoravskou vysočinou, jejich vznik, vývoj a praktické využití*. Havlíčkův Brod, 1964.

17. Seznam internetových zdrojů

ČSÚ. *Královéhradecký kraj*. Královéhradecký kraj, 25.7.2011 [cit 2012-3-24].

URL: <<http://www.kr-kralovehradecky.cz/cz/kraj-volene-organy/kralovehradecky-kraj/statisticke-udaje-108>>.

PAVELKA, Rostislav. *Vodopis České republiky*. Trasovník. 2007 [cit 2012-3-25].

URL: <http://www.trasovnik.cz/k_ainfer/vodopis/vodopis.asp>.

SMOLOVÁ, Irena. *Soustava Česká tabule*. Katedra geografie. 20.9.2011 [cit 2012-3-25].

URL: <http://geography.upol.cz/soubory/lide/smolova/GCR1/text_ceska%20tabule.pdf>.

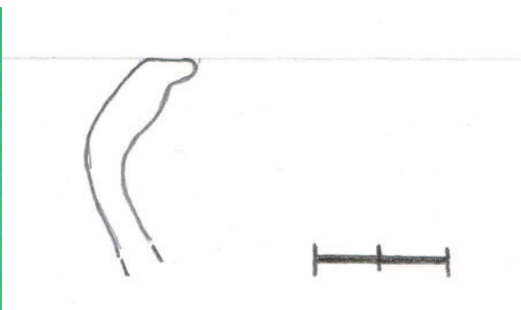
Residence Šatlava.

URL: <<http://www.tri-sekery.cz/clanky/satlava-hradec-kralove.html>>.[cit 2012-6-18]

18. Přílohy

18.1. Katalog nálezů

❖ sáček 24

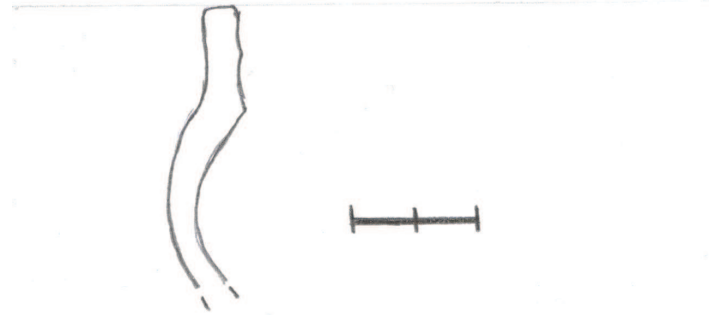
sáček č. 24		IC 103 204
druh nádoby	hrnec bez ucha	
část nádoby	celá s uštípnutým okrajem	
výzdoba	mezi podhrdlím a výdutí 2 vodorovné ryté rýhy	
velikost	průměr u okraje – 11,5 cm; průměr u dna – 9 cm; výška nádoby - 15 cm	
barva	hnědošedá místy okrová	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	struna	
ostatní		
datování	středověk	

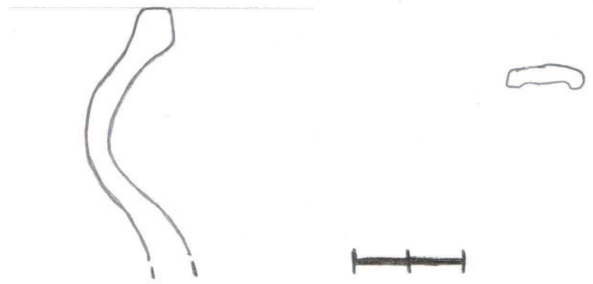
sáček č. 24		IC 103 373
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá s uštipnutým okrajem	
výzdoba	v horní části nádoby vývalkovitá šroubovice	
velikost	průměr u okraje – 12,5 cm; průměr u dna – 9 cm; výška nádoby - 14 cm	
barva	okrovošedá místy načernalá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	obtáčení	
povrch	hladší	
dno	podsypka	
ostatní		
datování	středověk	

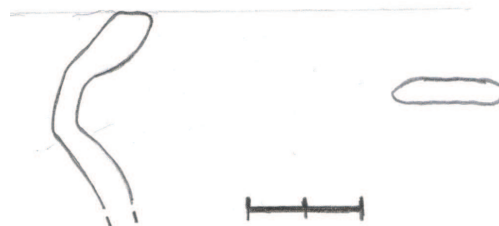
sáček č. 24		IČ 103 374
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá; dosádrovaná a nebarvená	
výzdoba	vodorovná rýha na podhrdlí	
velikost	průměr u okraje – 12 cm; průměr u dna – 8,5 cm; výška nádoby - 13,5 cm	
barva	tmavě hnědá až šedohnědá	
lom	?	
výpal	?	
ostřívo	slída	
vytváření	obtáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	podsypka; celé původní	
ostatní	místy nánosy	
datování	středověk	

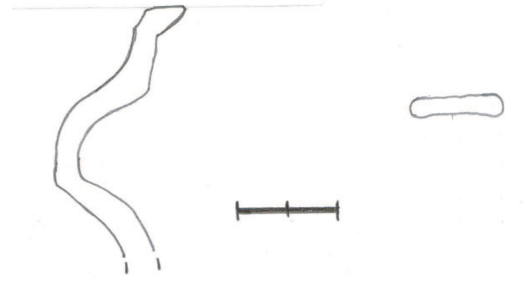
sáček č. 24	IČ 103 375
druh nádoby	hrneček/džbáněk s uchem
část nádoby	celá s torzem ucha
výzdoba	mezi podhrdlím a výdutí 2 vodorovné okrové malované linky na výduti vývalkovitá šroubovice
velikost	průměr u okraje – 9 cm; průměr u dna – 5,5 cm; výška nádoby - 12,5 cm
barva	světle okrová místy zašedlá
lom	světle hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	písek
vytváření	obtáčení
povrch	hladší
dno	struna
ostatní	torzo ucha; nádobá slepená ze 4 kusů
datování	středověk

sáček č. 24		IC 103 376
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá s uštipnutou větší částí okraje a naprasklou výdutí	
výzdoba	v horní části výduti vývalkovitá šroubovice	
velikost	průměr u okraje – 10 cm; průměr u dna – 7,5 cm; výška nádoby - 12,5 cm	
barva	tmavě hnědá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	obtáčení	
povrch	hladší	
dno	podsypka	
ostatní		
datování	středověk	

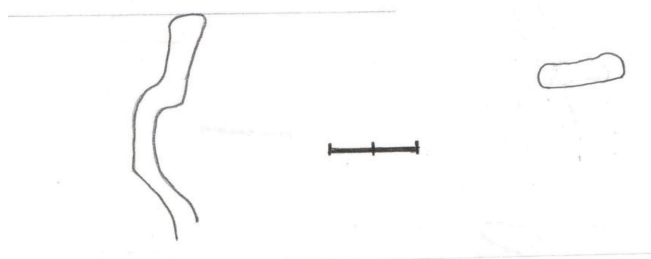

sáček č. 24		IČ 103 377
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá s uštipnutým okrajem	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	průměr u okraje – 12,5 cm; průměr u dna – 8 cm; výška nádoby - 14 cm	
barva	hnědočerná	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	obtáčení	
povrch	hladký	
dno	podsypka	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 24	IČ 103 378
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	celá s uštipnutým okrajem
výzdoba	mezi podhrdlím a výdutí vývalkovitá šroubovice
velikost	průměr u okraje – 14,5 cm; průměr u dna – 10,5 cm; výška nádoby - 17 cm
barva	tmavě hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	obtáčení
povrch	hladší
dno	podsyпка
ostatní	
datování	středověk

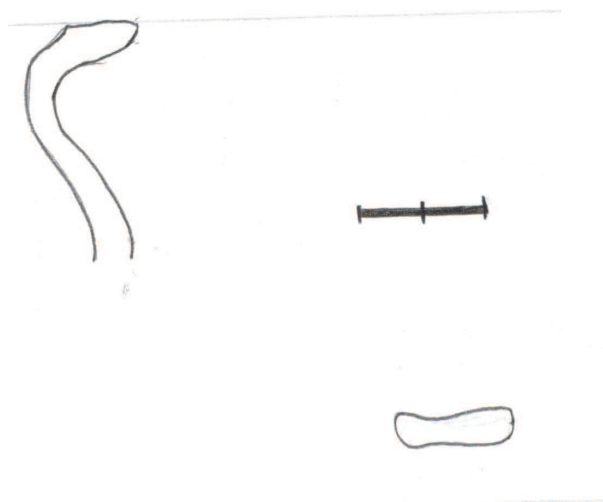
❖ sáček 25

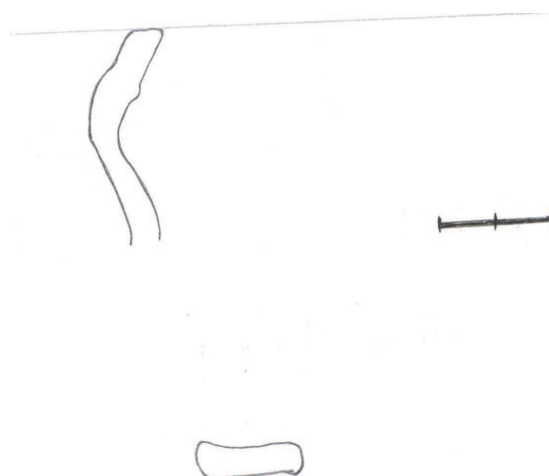
sáček č. 25		IC 103 205
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá	
výzdoba	3 široké rýhy na horní části výdutě	
velikost	výška nádoby – 17 cm; průměr okraje – 14,5 cm; průměr dna – 10 cm	
barva	světle až tmavě hnědá	
lom	?	
výpal	?	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	podsypka	
ostatní	celá nádoba	
datování	středověk	

❖ sáček 88

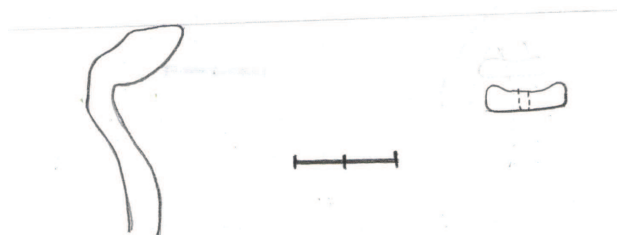
Celé nádoby

sáček č. 88		IC 103 953
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá; slepená a sádrovaná	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice na výduti	
velikost	výška nádoby – 16 cm; průměr okraje - 13 cm; průměr dna – 8 cm	
barva	okrovošedá	
lom	?	
výpal	?	
ostřivo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	z části dosádrováno; podsypka	
ostatní	nádobá slepená z 9 kusů; nedosádrovaný okraj	
datování	středověk	

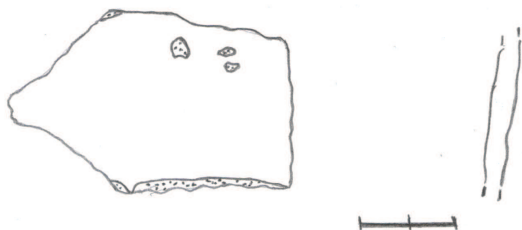

sáček č. 88		IČ 104 026
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá; slepená, místy dosádrována (i ucho)	
výzdoba	mezi podhrdlím a výdutí vývalkovitá šroubovice	
velikost	výška nádoby – 13cm; průměr okraje - 12 cm; průměr dna - 9 cm	
barva	světle místy středně hnědá	
lom	?	
výpal	?	
ostřivo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	podsypka	
ostatní	nádoba slepená ze 14 kusů, místy dosádrována (i ucho)	
datování	středověk	

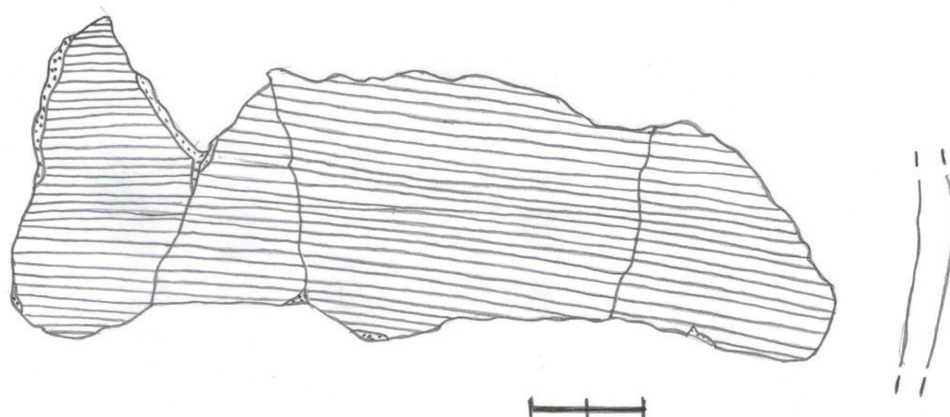
sáček č. 88		IC 104 054
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá; slepená, místy dosádrovaná a barvená	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	výška nádoby – 15 cm; průměr okraje - 15 cm; průměr dna – 8,5 cm	
barva	okrovopísková	
lom	?	
výpal	?	
ostřívo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	z části chybí (dosádrované); podsypka	
ostatní	nádobu slepená ze 13 kusů, místy dosádrovaná; ucho s otvorem	
datování	středověk	

Nezdobená výdut'

sáček č. 88	IČ neuvedeno
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	výdut'
výzdoba	X
velikost	6,3 cm; průměr u okraje – 15 cm; průměr u dna - 10 cm; výška nádoby - 14 cm
barva	tmavě hnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	zdrsnělý
dno	větší část chybí není součástí jímky č.1
ostatní	Střep je součástí již slepeného a z části zasádrovaného hrnce (ke dni 25.11. 2011). Část nádoby již nepochází z jímky č.1. Nádobu je složena z 19 kusů. (12x sáček č.88; 1x sáček č.39; 1x sáček 132; 1x sáček 133; 2x sáček 137; 2x sáček 151) **(označení toho, že fragmenty pochází z jedné nádoby)
datování	středověk

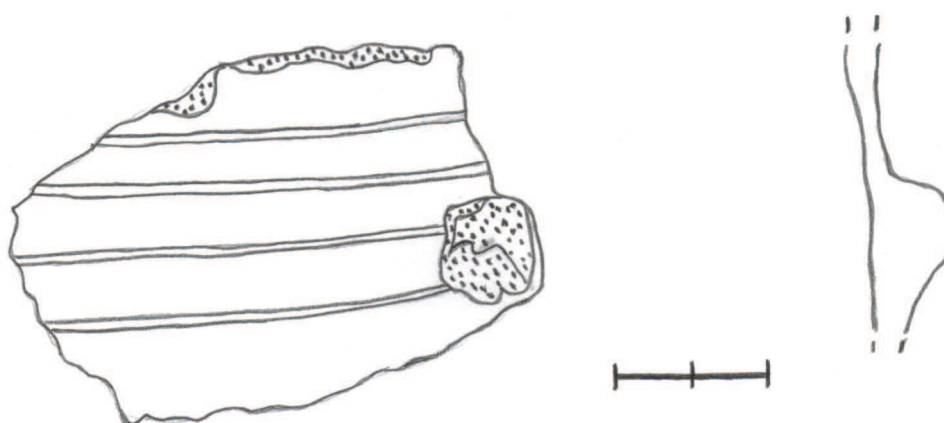
Zdobená výduť

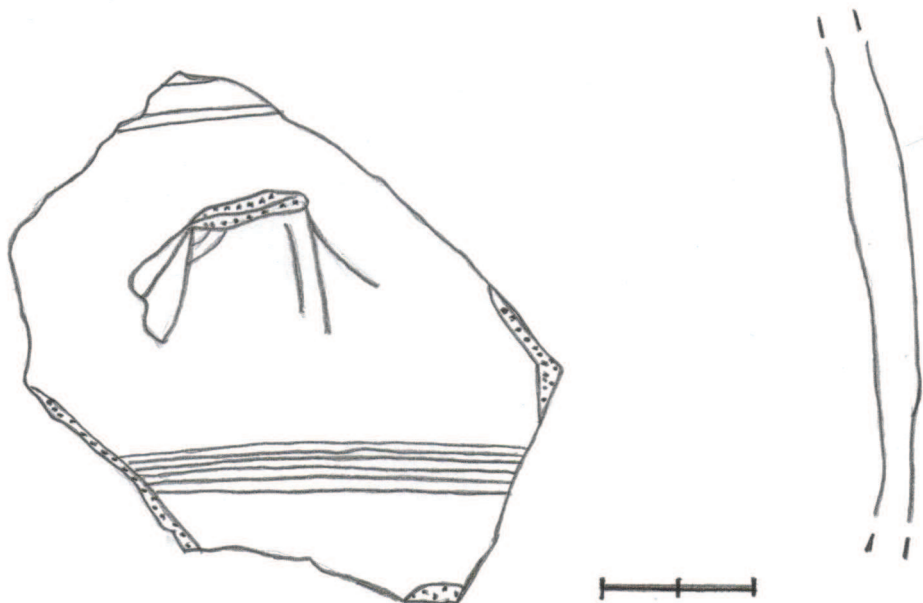
sáček č. 88	IČ 103 951
druh nádoby	hrnec
část nádoby	výduť
výzdoba	jemně rytá
velikost	19,2 cm (5,5 cm; 3,7 cm; 5,1 cm 5 cm)
barva	okrovošedá
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký s nánosy
dno	X
ostatní	
datování	středověk

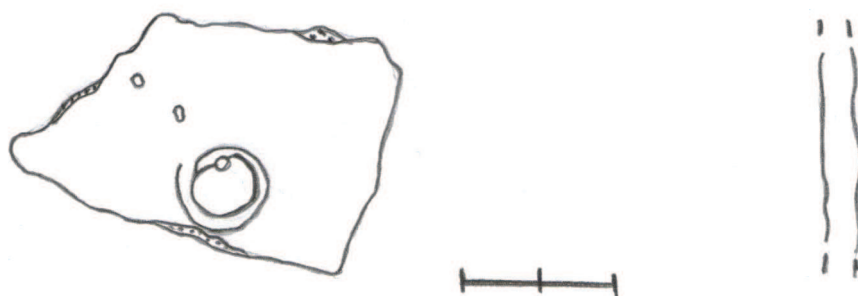
sáček č. 88		IČ 103 951
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výdut'	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	12,7 cm (2,6 cm; 5 cm; 5,1 cm)	
barva	tmavě šedá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

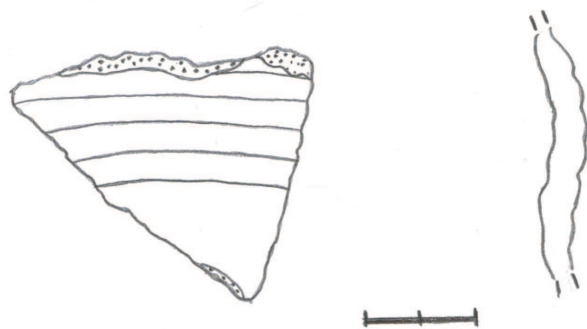
sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	7,2 cm	
barva	hnědošedá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní	torzo ucha	
datování	středověk	

sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	výduť s torzem ucha	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	7,9 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní	torzo ucha	
datování	středověk	

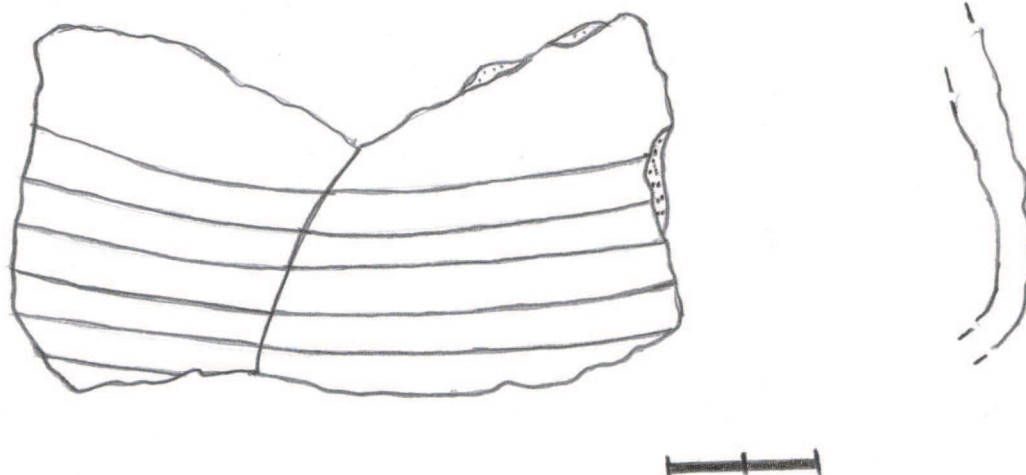

sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	rytý obrazec	
velikost	4,9 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní	výčnělek	
datování	středověk	

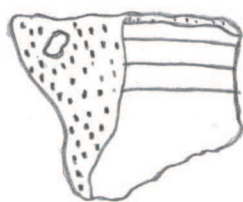

sáček č. 88		IČ neuvedeno
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	5,5 cm; průměr u okraje – 14 cm; průměr u dna - 10 cm	
barva	světle okrová	
lom	světle šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladší	
dno	X celá nádoba je opatřena kolkem	
ostatní	*(označení toho, že fragmenty pochází z jedné nádoby)	
datování	středověk	

Pozn. Zachyceno ve fázi (tj. v další fázi katalogizace nálezů), kdy nádoba byla slepena, ale nedosádrována. Zmíněný střep pak byl její součástí. Z toho důvodu je v tabulce uvedeno, že se jedná o nádobu s uchem a kolkem, i když o tomto faktu uvedený střep nevyovídá.

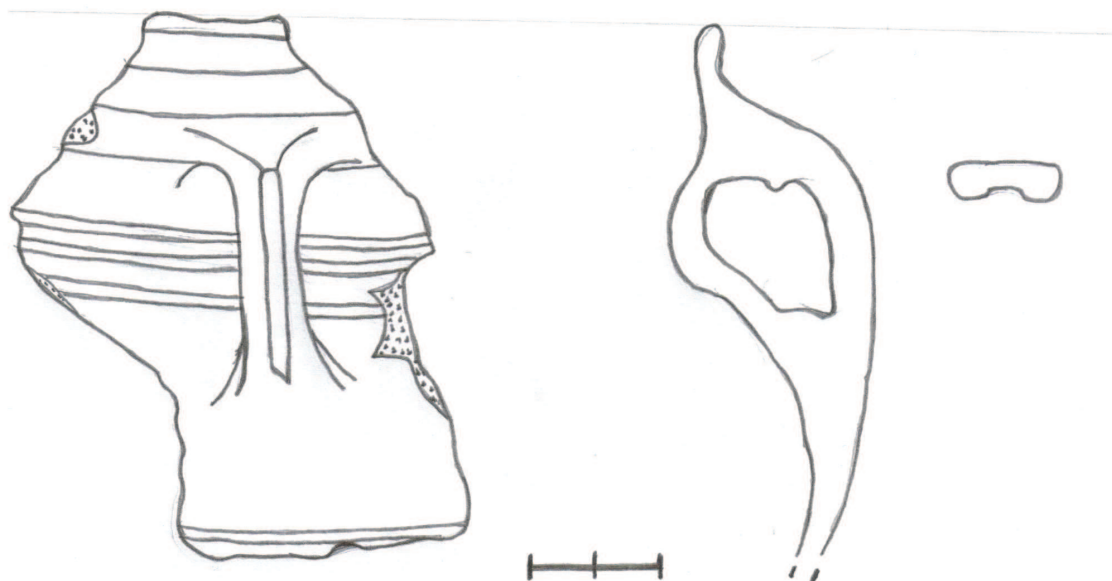

sáček č. 88		IC neuvedeno
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	6,1 cm a 3,9 cm; průměr u okraje – 14 cm; průměr u dna - 10 cm	
barva	světle okrová	
lom	světle šedý	
výpal	redukční	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladší	
dno	kolek	
ostatní	*(označení toho, že fragmenty pochází z jedné nádoby)	
datování	středověk	

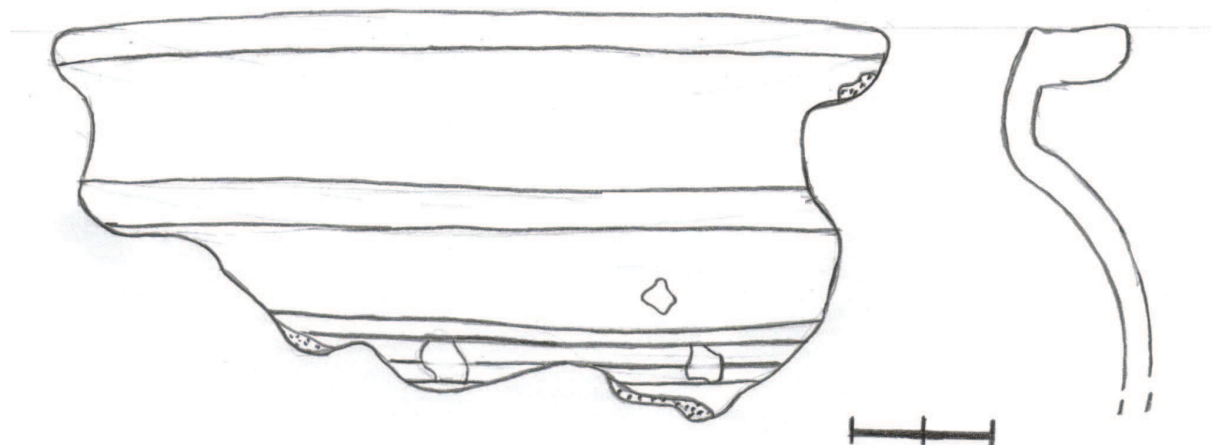

sáček č. 88		IC neuvedeno
druh nádoby	džbán	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	3 cm průměr u okraje – 9 cm průměr u dna - 10 cm výška nádoby - 12 cm	
barva	hnědá poleva	
lom	cihlový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	poleva/glazura	
dno	podsypka	
ostatní	<p>Střep je součástí již slepeného a z části zasádrovaného hrnce (ke dni 25.11. 2011). Část nádoby již nepochází z jímky č.1. Nádoba je složena z 29 kusů. (15x sáček č.88; 7x sáček č.95; 2x sáček 121; 2x sáček 108; 1x sáček 140; 1x150; 1x sáček 151)</p> <p>***(označení toho, že nálezy pochází z jedné nádoby)</p>	
datování	středověk	

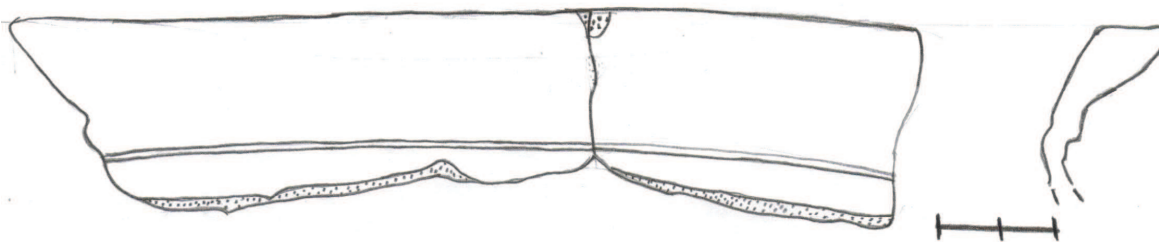
Okraj

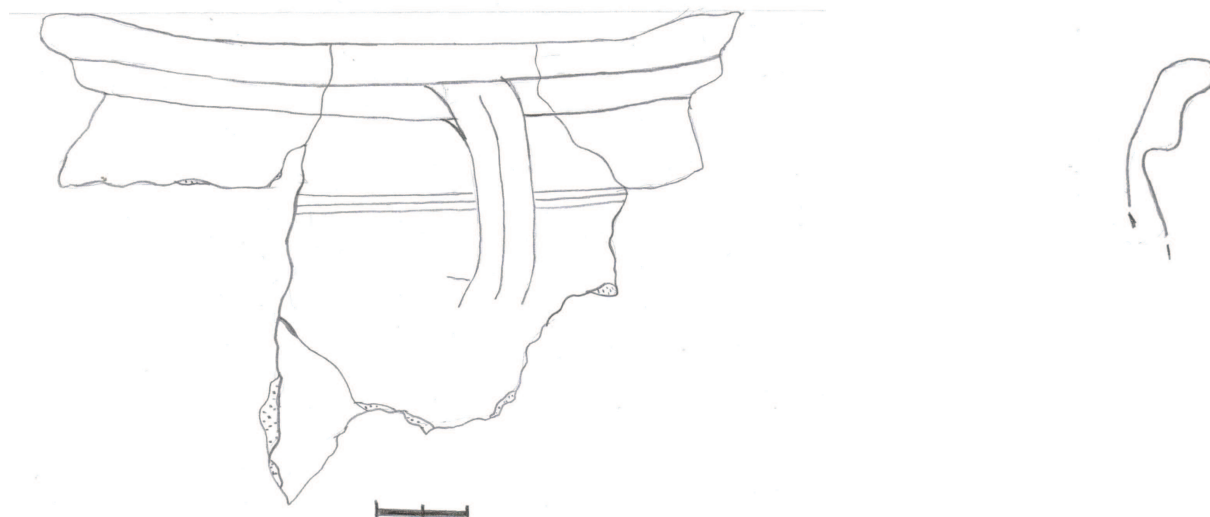
sáček č. 88	IČ 103 952
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	okraj s výdutí a uchem
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	8,1 cm; průměr okraje – 14 cm
barva	šedohnědá
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

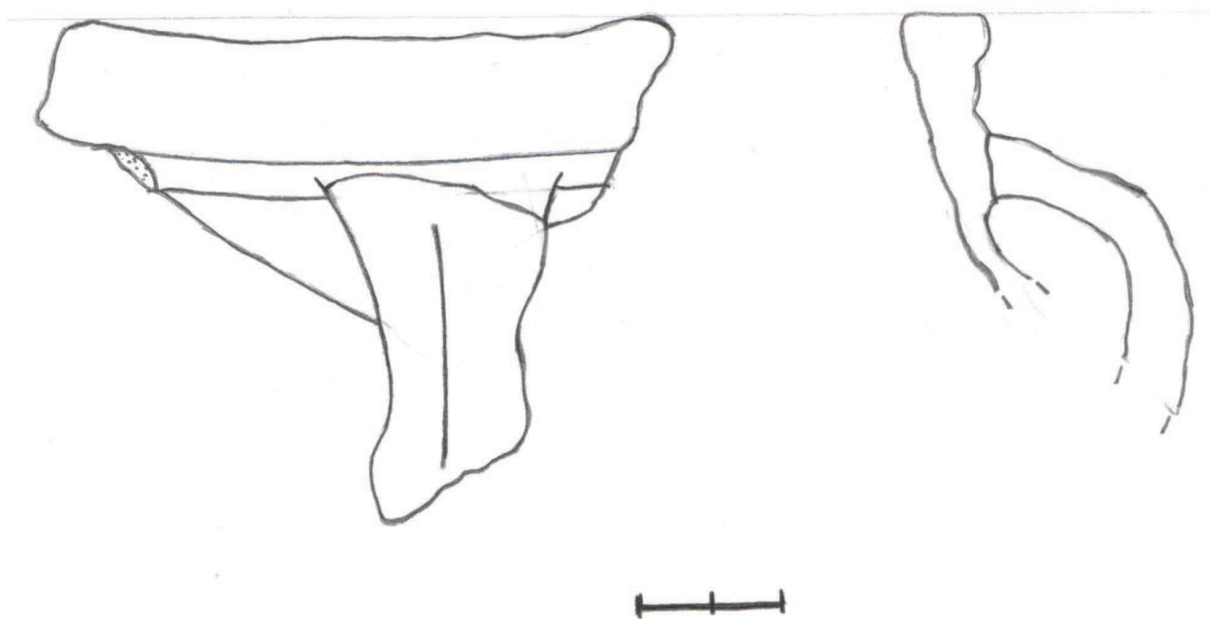
sáček č. 88	IČ 103 952
druh nádoby	hrnec?
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí
výzdoba	rytá u podhrdlí vývalkovitá šroubovice na výduti
velikost	12,2 cm; průměr okraje – 15 cm
barva	hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký s nepatrnými nánosy
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj	
výzdoba	plastická	
velikost	16,6 cm (10,4 cm; 5,9 cm); průměr okraje – 20 cm	
barva	vnější strana černohnědá; vnitřní strana okrovošedá	
lom	okrovocihlový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

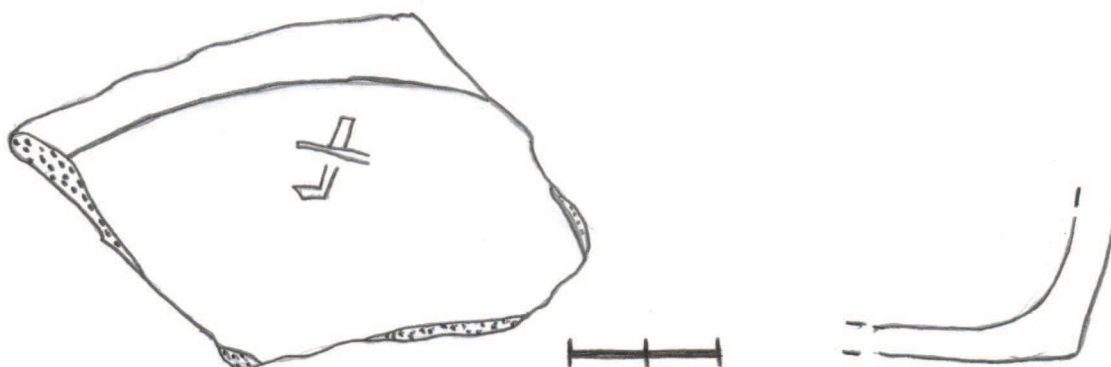

sáček č. 88	IČ 104 028
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	okraj s uchem, podhrdlím a výdutí
výzdoba	3 vodorovné rýhy
velikost	průměr u okraje – 17 cm; 22,6 cm (7 cm; 3,5 cm; 8,1 cm; 4 cm)
barva	vnější strana šedohnědá; vnitřní strana hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřivo	písek
vytváření	vytáčení
povrch	hladší
dno	podsyпка
ostatní	slepeno ze 4 kusů
datování	středověk

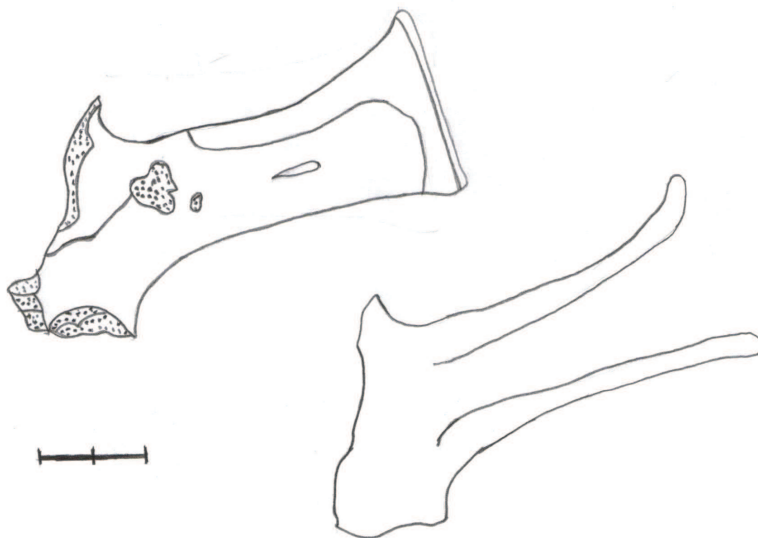
sáček č. 88	IČ neuvedeno
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	okraj a fragment ucha
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	14,7 cm (10,2 cm; 4,5 cm); průměr u okraje – 14 cm; průměr u dna - 10 cm
barva	světle okrová
lom	světle šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladší
dno	kolek
ostatní	*(označení toho, že fragmenty pochází z jedné nádoby)
datování	středověk

Dno

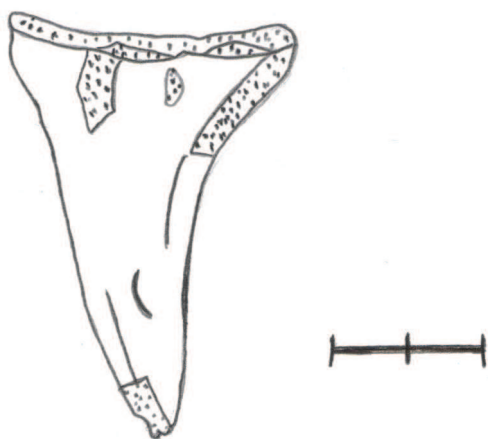

sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	dno s výdutí	
výzdoba	X	
velikost	7,4 cm; průměr dna – 11 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	podsypka možný kolek	
ostatní		
datování	středověk	

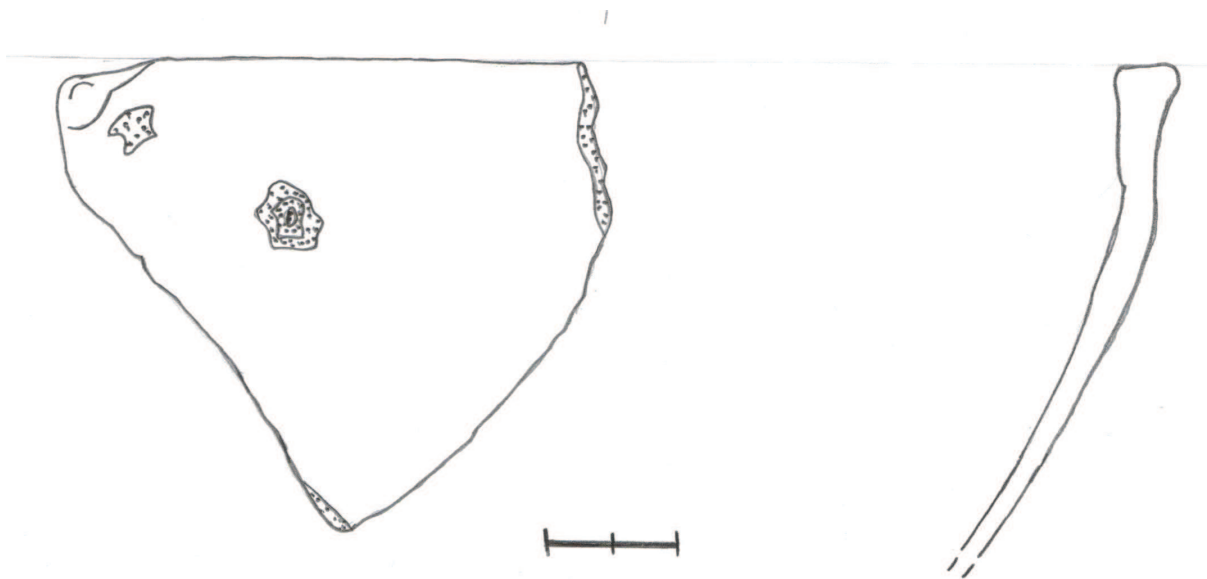
Ostatní

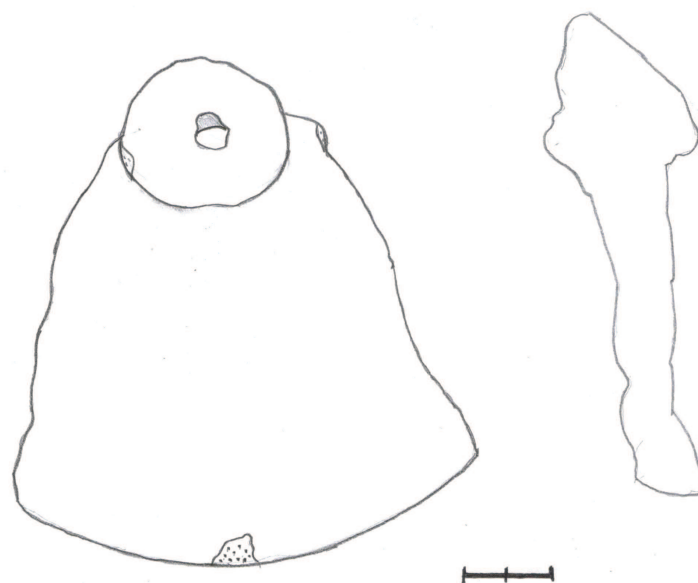
sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	pánev	
část nádoby	držadlo	
výzdoba	X	
velikost	8,9 cm; průměr držadla – 4 cm	
barva	cihlová	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

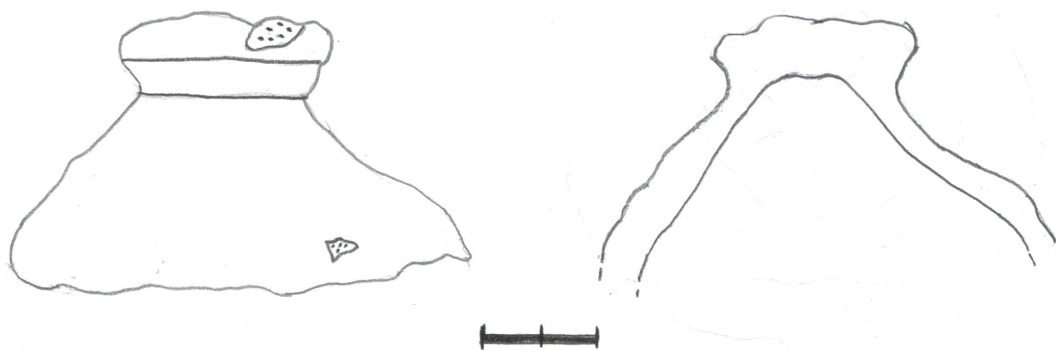
sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	pánev	
část nádoby	plná nožka	
výzdoba	X	
velikost	5,3 cm	
barva	okrovošedá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s patrnými odštipnutími	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

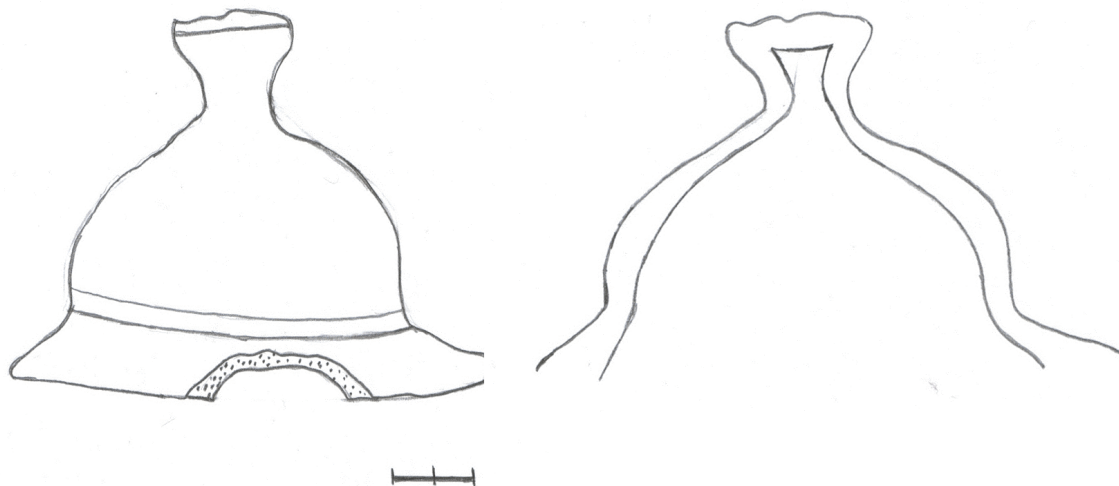
sáček č. 88		IČ 103 952
druh nádoby	kónická mísa	
část nádoby	okraj s výdutí	
výzdoba	X	
velikost	8,2 cm; průměr okraje 26 cm	
barva	hnědošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 88	IČ 104 030
druh nádoby	zvonovitá poklička
část nádoby	okraj pokličky s držadlem, jež má uprostřed otvor
výzdoba	X
velikost	11,1 cm; průměr nádoby - 17 cm; výška nádoby - 7 cm
barva	oranžovopísková
lom	oranžový
výpal	oxidační
ostřívo	písek
vytváření	vytáčení
povrch	hladší
dno	X
ostatní	místy usazeniny; tento fragment je součástí předešlého kusu nádoby ze stejného sáčku
datování	středověk

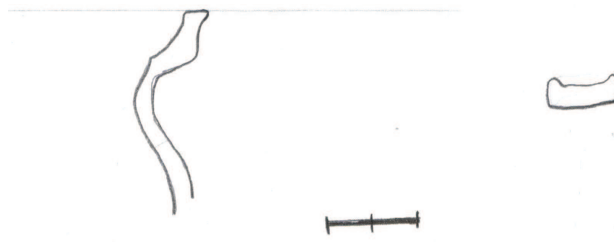

sáček č. 88	IČ 104 030
druh nádoby	zvonovitá poklička
část nádoby	vrchní část s plným držadlem
výzdoba	X
velikost	7,1 cm; výška nádoby – 5,2 cm (chybí okraje)
barva	okrová
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladší s nánosy
dno	X
ostatní	
datování	středověk

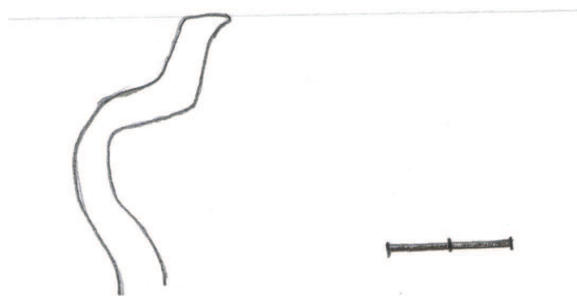

sáček č. 88		IČ 104 030
druh nádoby	zvonovitá poklička	
část nádoby	celá, odštipnutá část okraje	
výzdoba	X	
velikost	průměr - 14 cm; výška nádoby – 6,5 cm	
barva	okrovohnědá	
lom	okrovožlutý	
výpal	oxidační	
ostřívo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	X	
ostatní	duté držadlo místy usazeniny část okraje zčernalá	
datování	středověk	

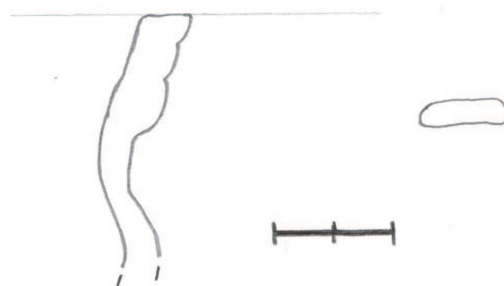
❖ sáček 93

sáček č. 93		IČ 103 240
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá	
výzdoba	rytá u podhrdlí	
velikost	výška nádoby – 14 cm; průměr okraje - 12 cm; průměr dna – 9,5 cm	
barva	okrovohnědá s tmavšími úseky	
lom	?	
výpal	?	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	podsypka	
ostatní	celá nádoba	
datování	středověk	

sáček č. 93		IČ 103 959
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá; slepená	
výzdoba	u podhrdlí 1 rýha	
velikost	výška nádoby – 16 cm; průměr okraje - 13 cm; průměr dna – 9 cm	
barva	hnědošedá	
lom	?	
výpal	?	
ostřivo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	podsypka	
ostatní		
datování	středověk	

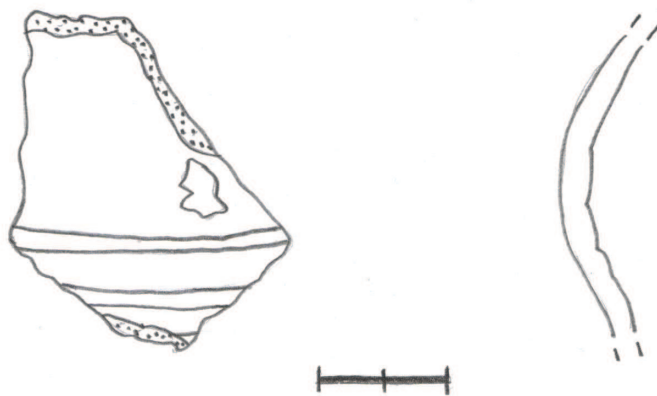
sáček č. 93		IČ 103 960
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá	
výzdoba	v horní části výduti vývalkovitá šroubovice	
velikost	průměr u okraje – 12 cm; průměr u dna – 8,5 cm; výška nádoby - 14 cm	
barva	hnědopísková	
lom	?	
výpal	?	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladší s nánosy	
dno	podsypka	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 93	IČ 103 961
druh nádoby	kachel
část nádoby	celý; slepený, dosádrovaný a barvený
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	výška nádoby – 18 cm; průměr okraje - 12 cm; průměr dna – 9 cm
barva	okrový s tmavšími úseky
lom	?
výpal	?
ostřivo	písek
vytváření	vytáčení
povrch	zdrsnělý
dno	podsyпка
ostatní	nádoba slepená z 5 kusů; místy dosádrováno a barveno
datování	středověk

❖ sáček 107

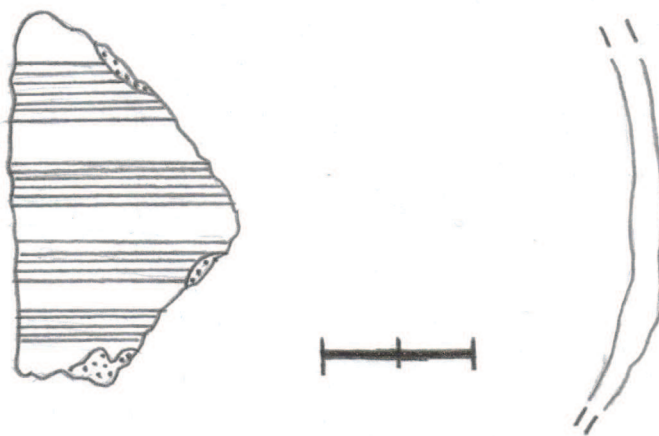
Zdobená výduť

sáček č. 107		IČ 103 247
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť s podhrdlím	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	5,2 cm	
barva	okrová	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

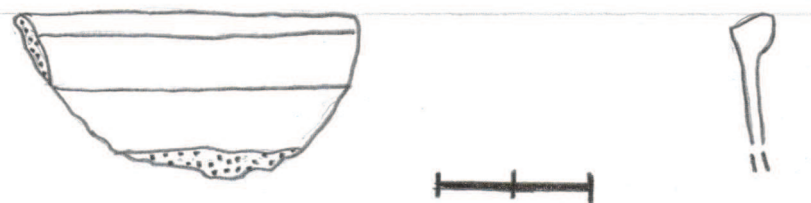
❖ sáček 109

Zdobená výduť

sáček č. 109	IČ 103 249
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	výduť
výzdoba	jemně rytá
velikost	4,9 cm
barva	černohnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

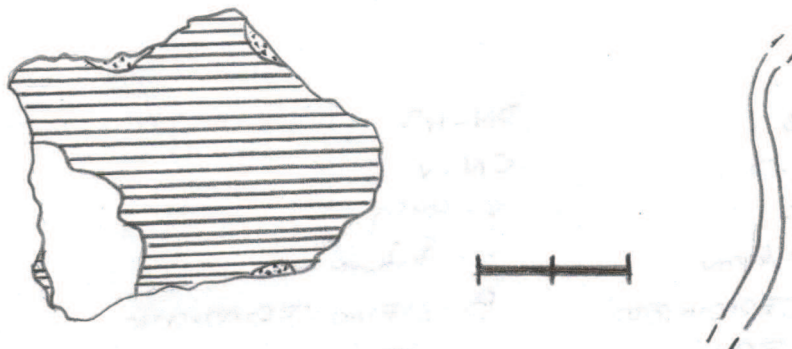
Okraj

sáček č. 109	IČ 103 249
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	okraj s podhrdlím
výzdoba	X
velikost	4,4 cm; průměr okraje – 9 cm
barva	okrovošedá
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřivo	písek
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

❖ sáček 117

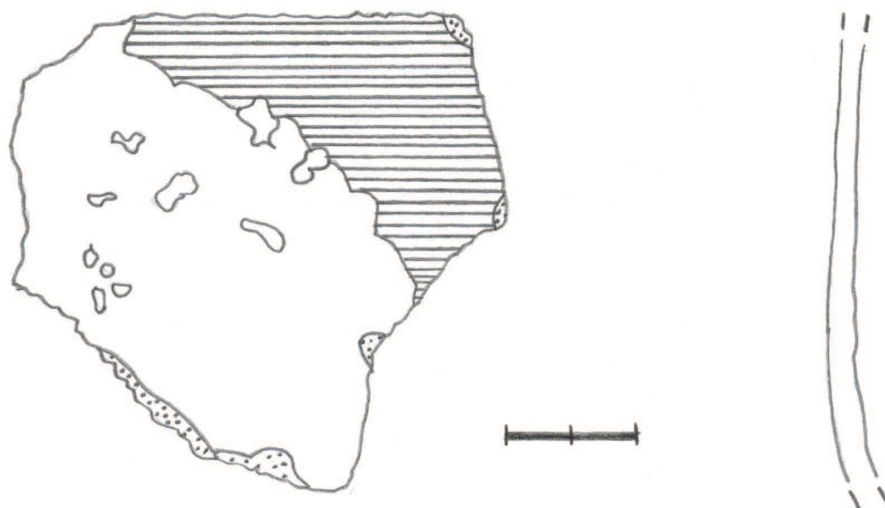
Zdobená výduť

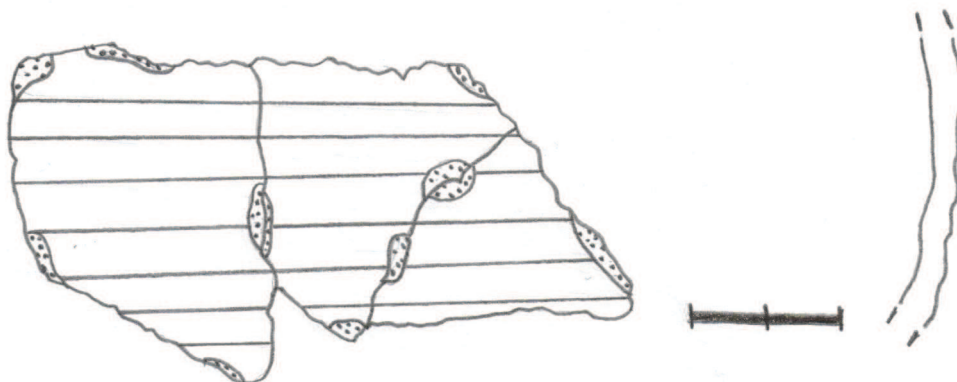
sáček č. 117		IČ 103 251
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	4,6 cm	
barva	černohnědá	
lom	černý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

❖ sáček 121

Zdobená výdut'

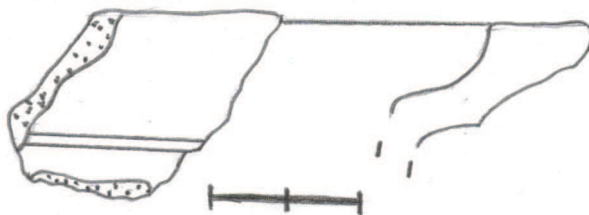

sáček č. 121	IČ 103 252
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	výdut'
výzdoba	jemně rytá
velikost	7,2 cm
barva	vnější strana šedočerná; vnitřní strana okrová
lom	šedý
výpal	redukční
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký s nánosy
dno	X
ostatní	
datování	středověk

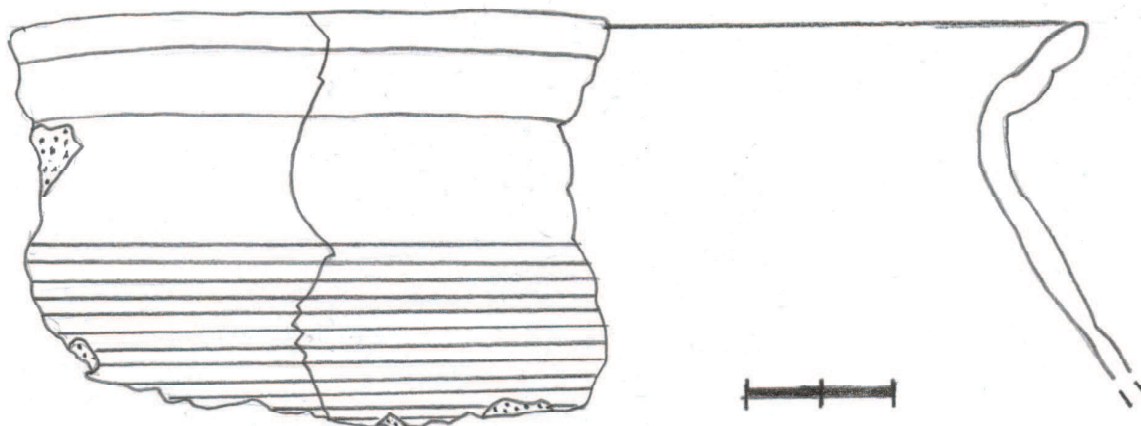
sáček č. 121		IČ 103 252
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	11,9 cm (4,2 cm; 4 cm; 3,7 cm)	
barva	hnědá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní	fragменты nejsou k slepeny, ale dosedají na sebe	
datování	středověk	

Okraj

sáček č. 121	IČ 103 252
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	okraj s podhrdlím
výzdoba	plastická
velikost	3,1 cm; průměr okraje – 12 cm
barva	hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

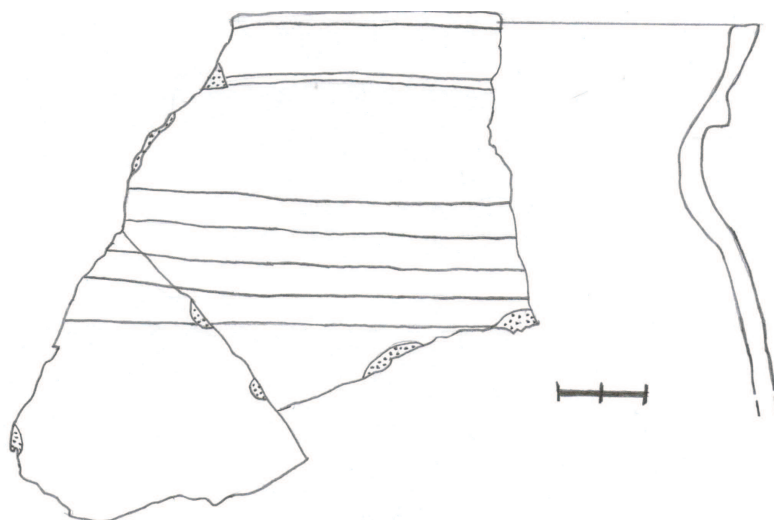
❖ sáček 124

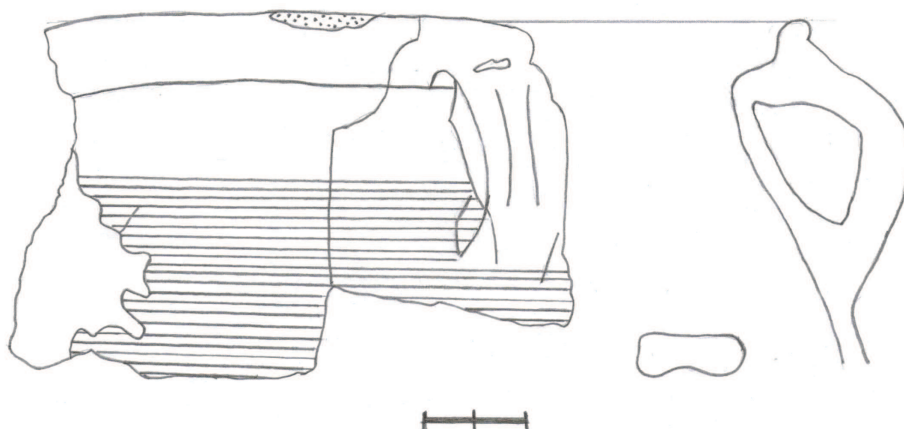
sáček č. 124		IČ 103 254
druh nádoby	hrnec	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	9,9 cm (5,2 cm; 4,7 cm)	
barva	vnější strana černá; vnitřní strana hnědá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

❖ sáček 131

Okraj

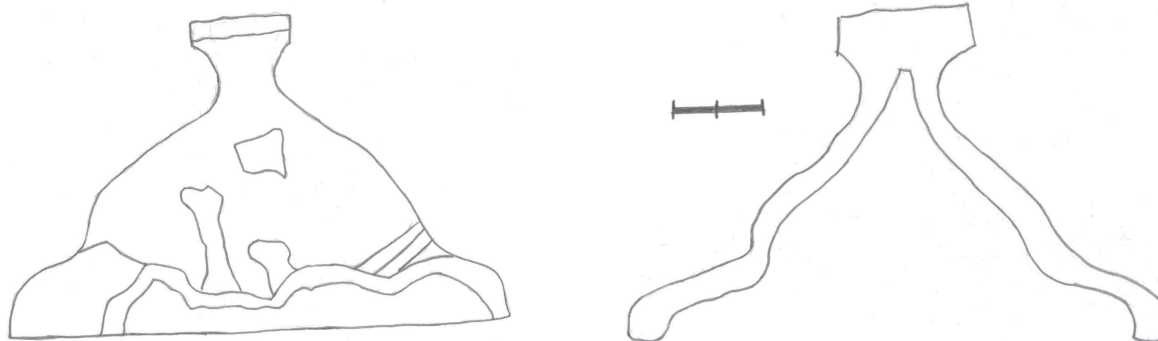

sáček č. 131	IČ 103 256
druh nádoby	hrnec
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	13,5 cm (6,2 cm; 7,3 cm); průměr okraje – 15 cm
barva	černohnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 131		IČ 103 256
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	okraj s uchem, podhrdlím a výdutí	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	12,5 cm (7,2 cm; 5,3 cm); průměr okraje – 15 cm	
barva	okrová	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

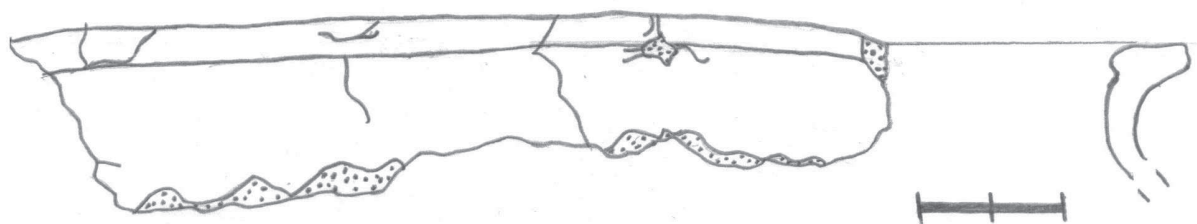
Ostatní

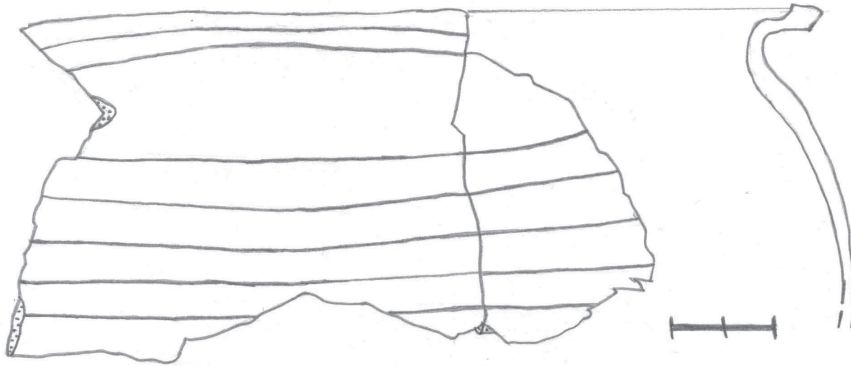
sáček č. 131	IČ 103 256
druh nádoby	zvonovitá poklička
část nádoby	téměř celá poklička (s uštípnutým okrajem)
výzdoba	rytá
velikost	výška – 7 cm; průměr okraje – 12 cm
barva	hnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký s nánosy
dno	X
ostatní	plné držadlo
datování	středověk

❖ sáček 132

Okraj

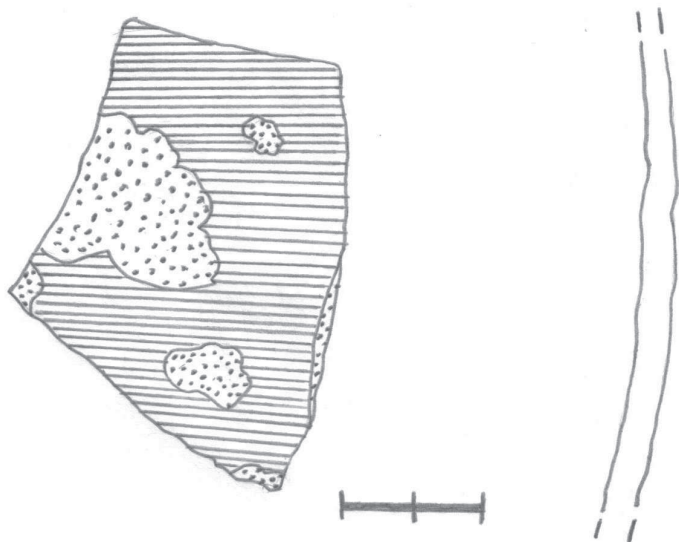
sáček č. 132		IČ 103 257
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	13,4 cm (6,1 cm; 7,3 cm); průměr okraje – 15 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 132	IČ 103 257
druh nádoby	hrnec
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	12,1 cm (8 cm; 4,1 cm); průměr okraje – 12 cm
barva	hnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

❖ sáček 133

I. skupina – zdobená výduť

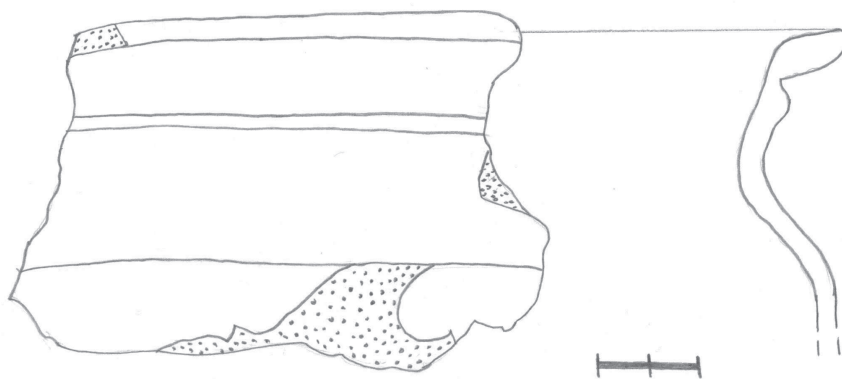

sáček č. 133		IČ 103 258
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	6,1 cm	
barva	hnědá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s úštěpy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 133		IČ 103 258
druh nádoby	hrnec	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	30,2 cm (15,3 cm; 7,3 cm; 7,6 cm)	
barva	vnější strana okrovočerná; vnitřní strana hnědá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Okraj

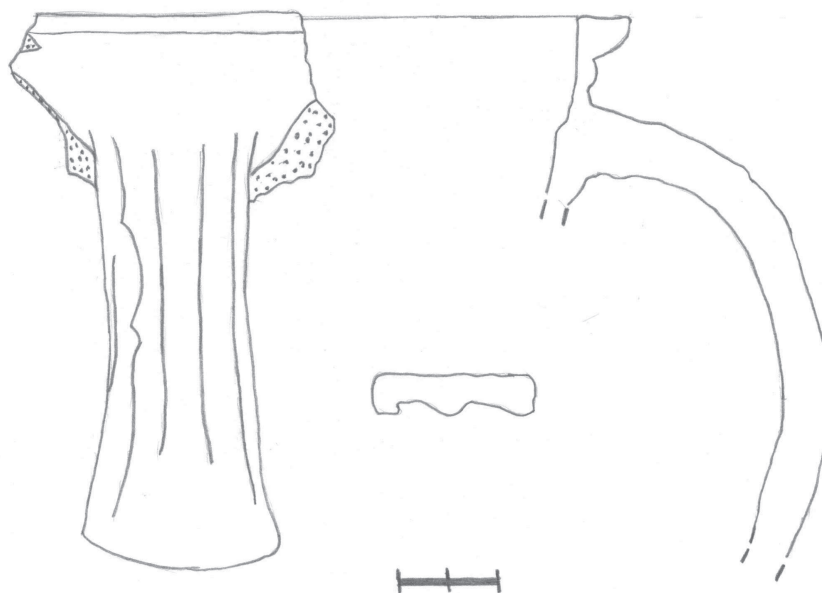

sáček č. 133	IČ 103 258
druh nádoby	hrnec?
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí
výzdoba	plastická
velikost	9,4 cm průměr okraje – 17 cm
barva	hnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 133		IČ 103 258
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím	
výzdoba	X	
velikost	12,7 cm; průměr okraje – 15 cm	
barva	hnědá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

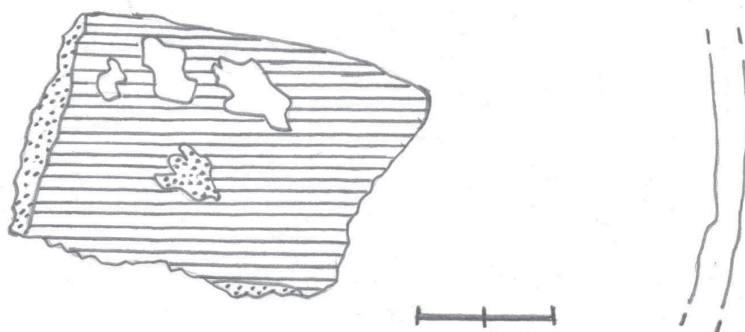
Ostatní

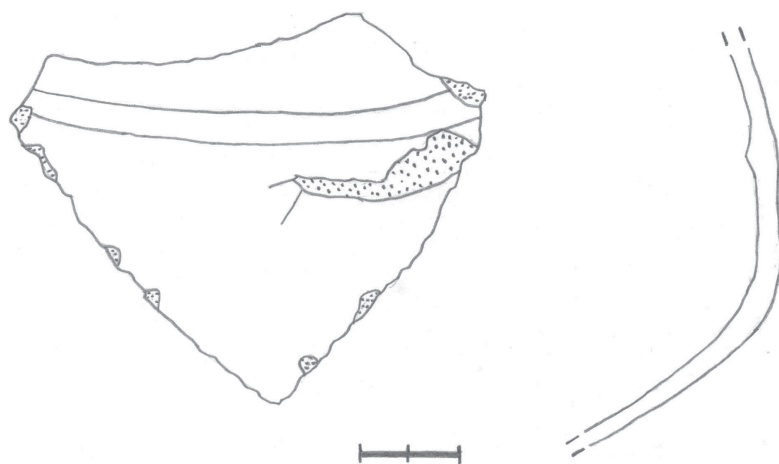
sáček č. 133	IČ 103 258
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	okraj s uchem
výzdoba	X
velikost	11,2 cm; průměr okraje – 11 cm
barva	hnědá
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

❖ sáček 134

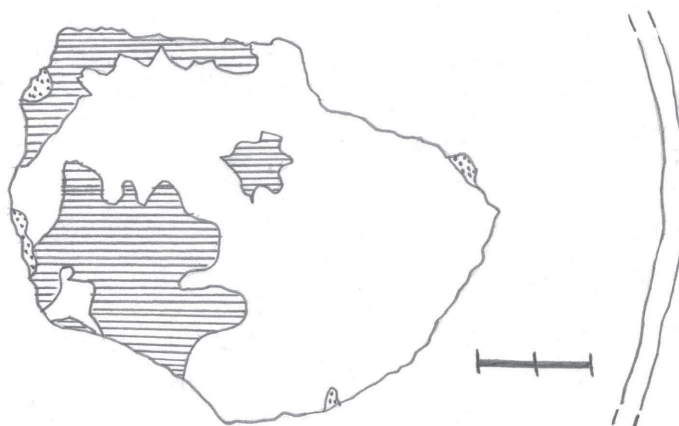
Zdobená výdut'

sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výdut'	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	5,7 cm	
barva	hnědá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

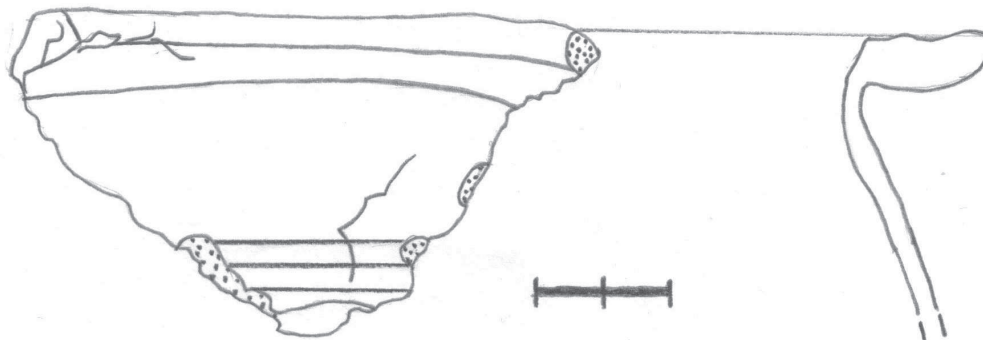

sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	výduť s torzem ucha	
výzdoba	okrová malovaná linka	
velikost	9,6 cm	
barva	okrová	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

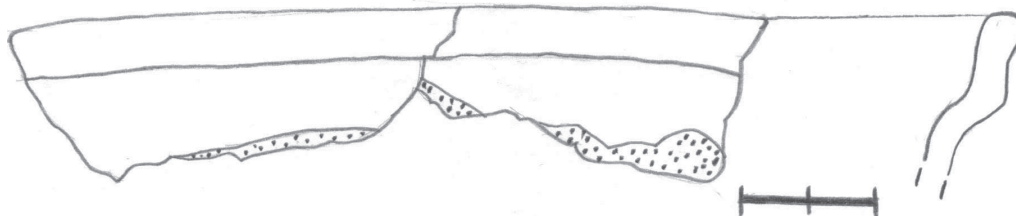

sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	8,2 cm	
barva	vnější strana hnědá; vnitřní strana hnědá poleva	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

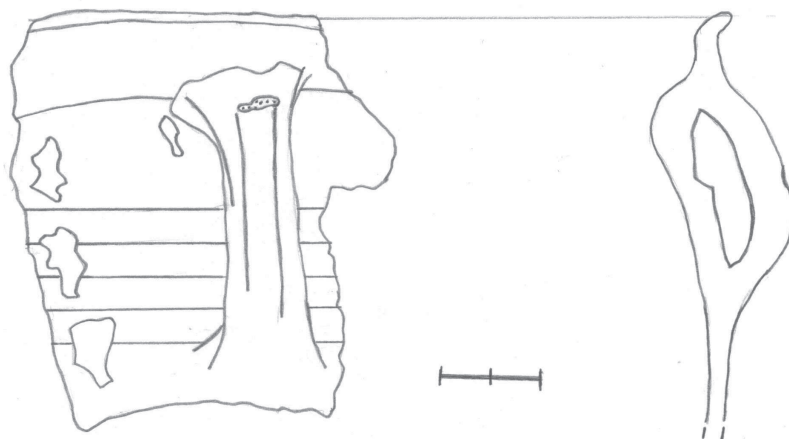
Okraj

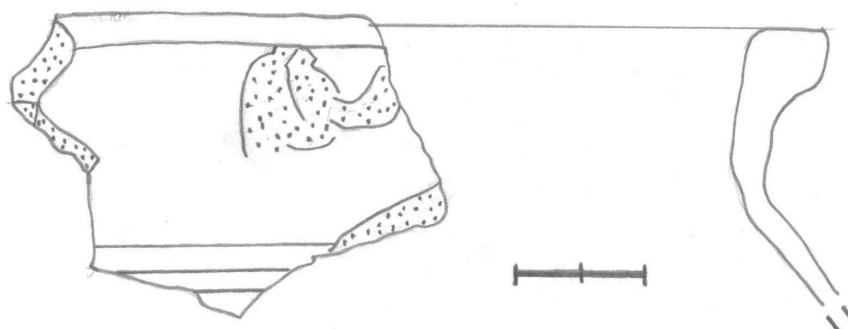
sáček č. 134	IČ 103 259
druh nádoby	hrnec?
část nádoby	okraj s podhrdlím
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	8,3 cm; průměr okraje – 14 cm
barva	okrovošedá
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	rozrušený
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	12,7 cm (7,2 cm; 5,5 cm); průměr okraje – 14 cm	
barva	černá	
lom	černý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

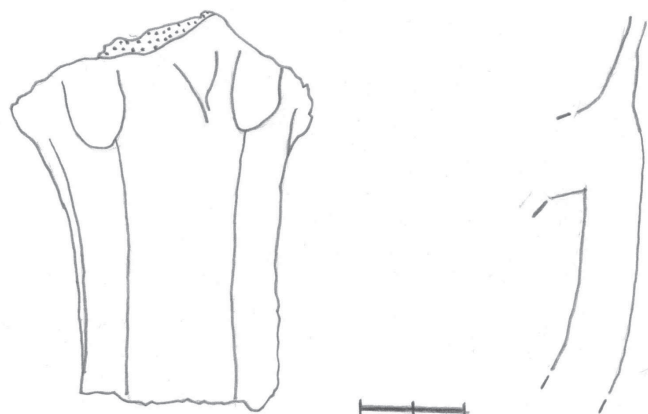

sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	okraj s uchem, podhrdlím a výdutí	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	7,8 cm; průměr okraje – 15 cm	
barva	hnědá	
lom	cihlový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní	vnitřní strana též s nánosy	
datování	středověk	

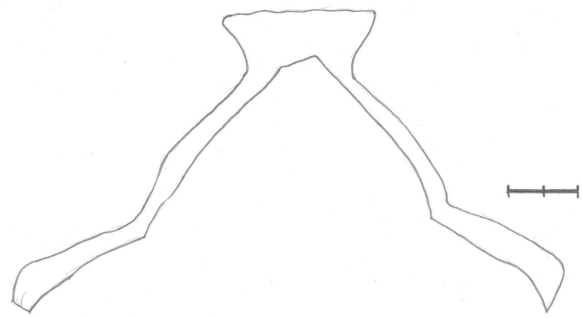

sáček č. 134	IČ 103 259
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	okraj s podhrdlím a torzem ucha
výzdoba	okrová malovaná linka
velikost	6,8 cm; průměr okraje – 12 cm
barva	okrovobílá
lom	okrovobílý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

Ostatní

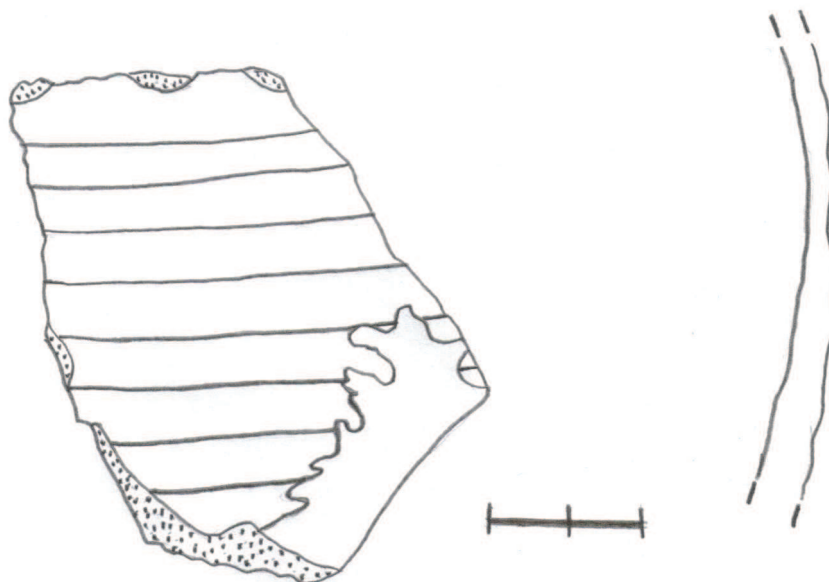
sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	ucho	
výzdoba	X	
velikost	7,9 cm	
barva	okrová	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 134		IČ 103 259
druh nádoby	zvonovitá poklička	
část nádoby	téměř celá poklička (s odštípnutým okrajem)	
výzdoba	X	
velikost	výška - 7 cm; průměr okraje – 12 cm	
barva	hnědočerná	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

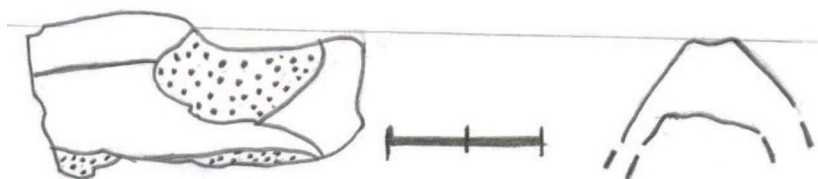
❖ sáček 135

Zdobená výduť

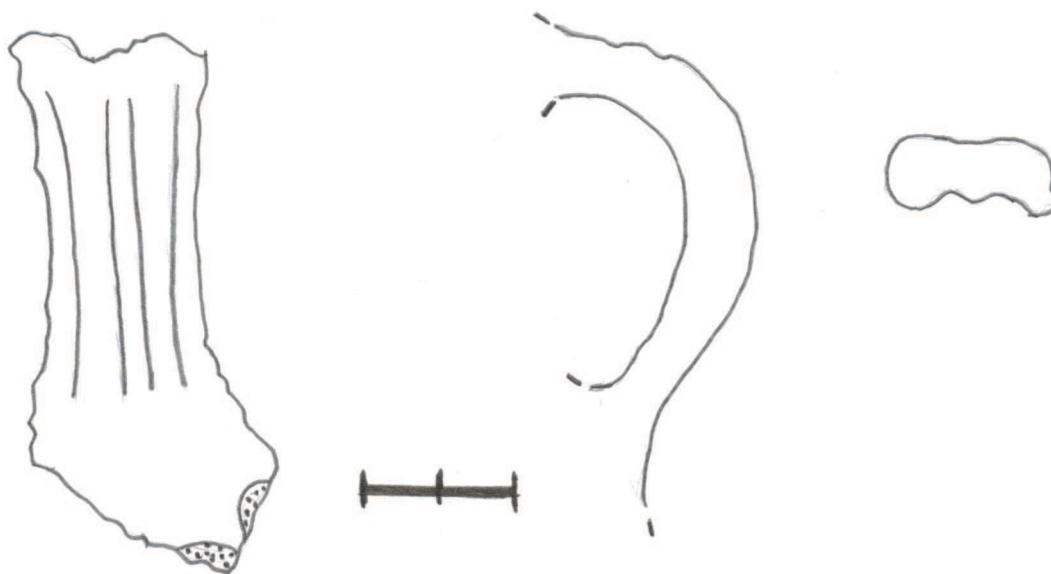
sáček č. 135		IČ 103 260
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	7 cm	
barva	hnědá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Okraj

sáček č. 135	IČ 103 260
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	okraj s torzem ucha
výzdoba	X
velikost	4,8 cm; průměr okraje – 18 cm
barva	okrová
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	část okraje je moc malá na jisté určení jeho vlastností
datování	středověk

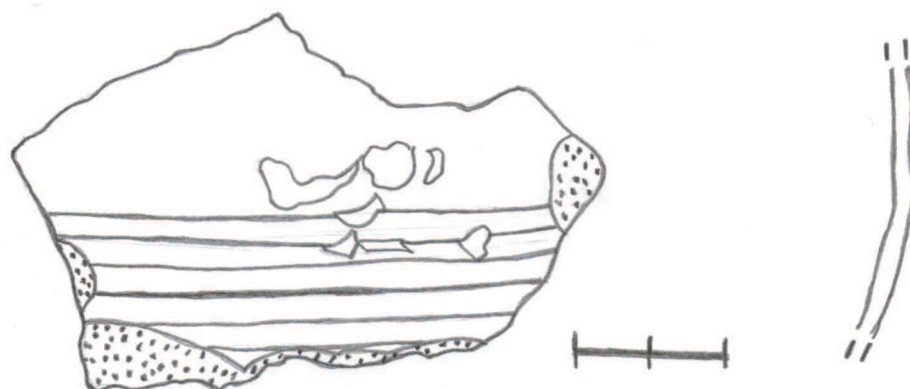
Ostatní

sáček č. 135	IČ 103 260
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	ucho
výzdoba	X
velikost	7,2 cm
barva	hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

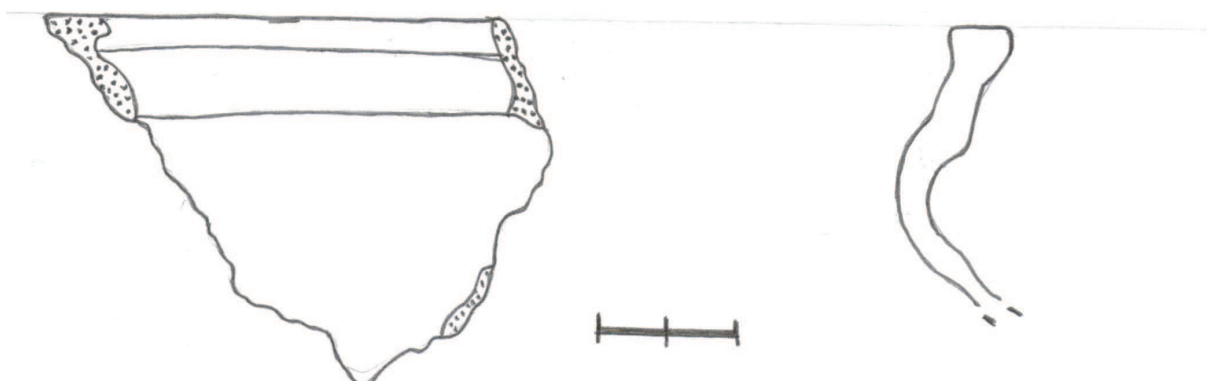
❖ sáček 136

Zdobená výduť

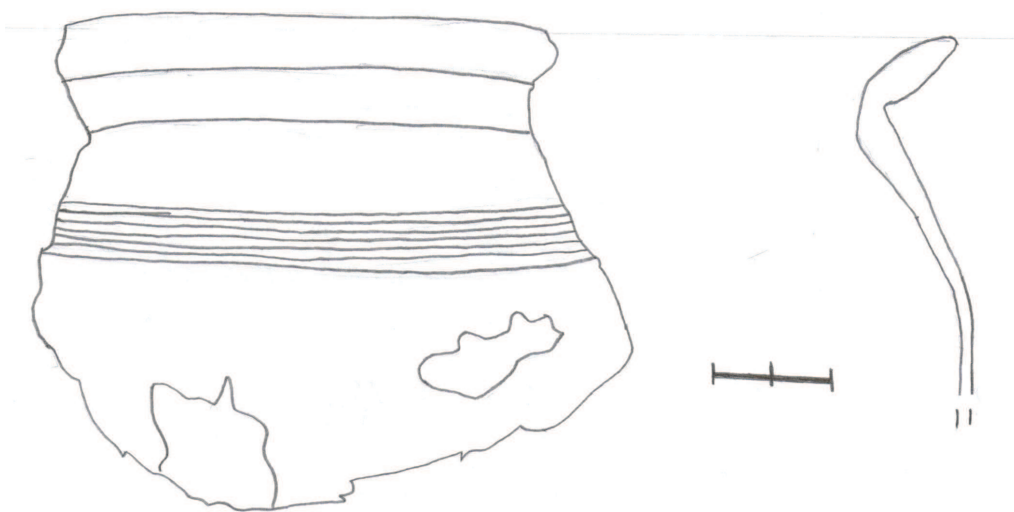

sáček č. 136		IČ 103 261
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	7,4 cm	
barva	okrovobílá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Okraj

sáček č. 136	IČ 103 261
druh nádoby	hrnec?
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí
výzdoba	X
velikost	7,3 cm; průměr okraje – 15 cm
barva	černá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 136		IČ 103 261
druh nádoby	hrnec	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	10,3 cm; průměr okraje – 12 cm	
barva	černohnědá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní	vnitřní strana s nánosy	
datování	středověk	

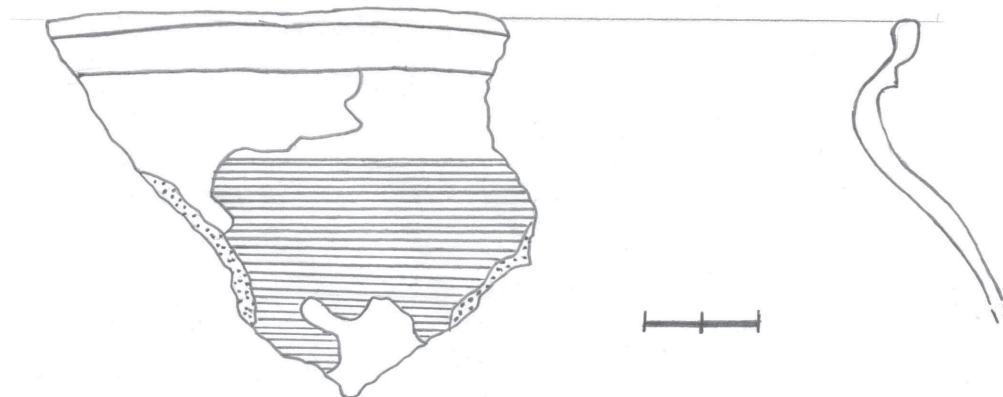
❖ sáček 137

Zdobená výduť

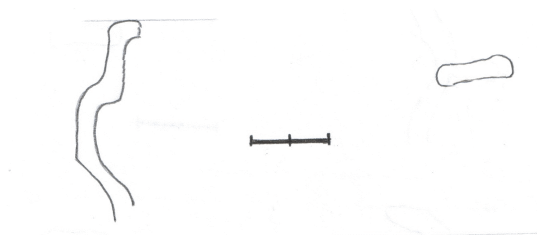
sáček č. 137	IČ 103 262
druh nádoby	hrnec?
část nádoby	výduť
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	6,3 cm
barva	okrová
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	rozrušený
dno	X
ostatní	vnitřní strana s nánosy
datování	středověk

Okraj

sáček č. 137		IČ 103 262
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	8,2 cm; průměr okraje – 12 cm	
barva	hnědočerná	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Celá nádoba

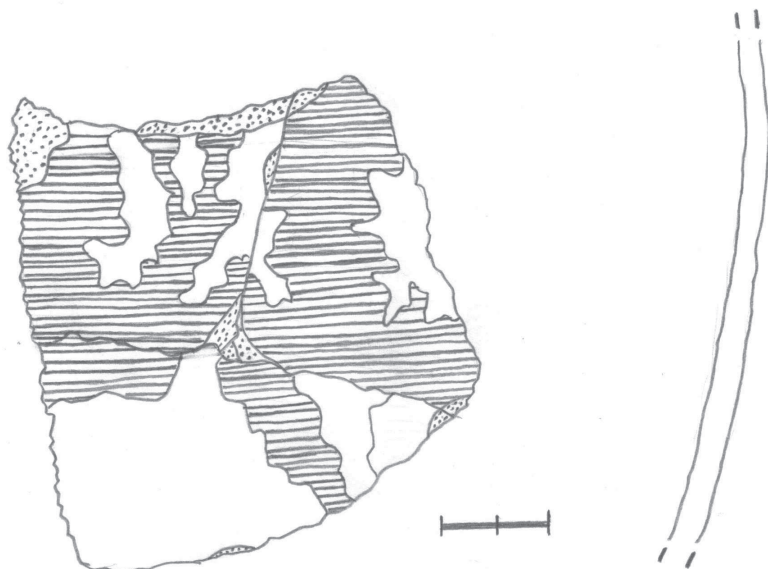

sáček č. 1x137; 1x138; 2x139; 3x141; 1x306; 5x308; 3x482		IČ neuvedeno
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	celá nádoba; slepená, nesádrovaná	
výzdoba	1 rýha mezi podhrdlím a výdutí	
velikost	výška nádoby – 15 cm; průměr okraje - 12 cm; průměr dna – 9 cm	
barva	hnědočervená, místy začernalá uvnitř hnědá poleva	
lom	oranžovohnědý	
výpal	oxidační	
ostřívo	písek	
vytváření	obtáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	část chybí; struna	
ostatní	ucho se mírně stáčí doleva nádoba slepena ze 16 částí	
datování	středověk	

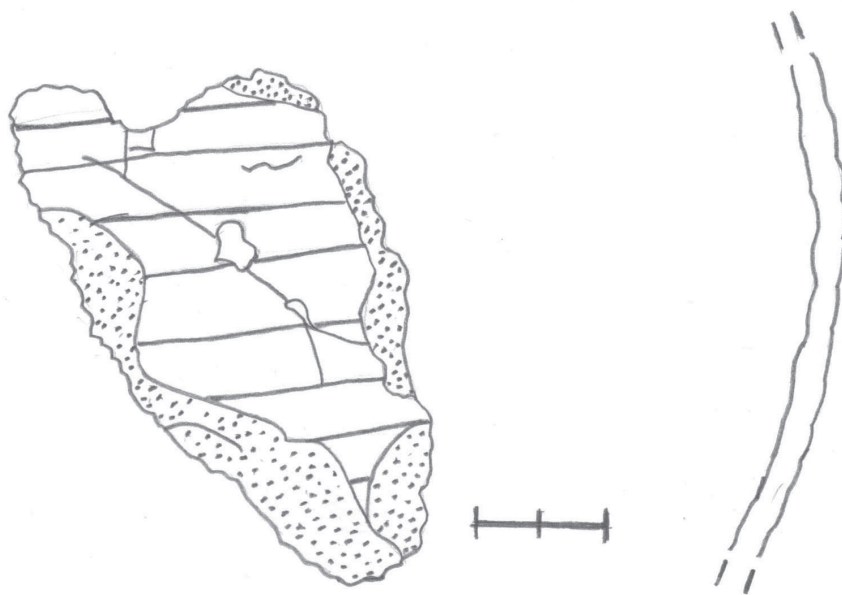
Pozn. Zachyceno v přechodné fázi, již slepeno, ale ještě nedosádrováno; část střepů nepatří do jímky č.1.

❖ sáček 138

Zdobená výduť

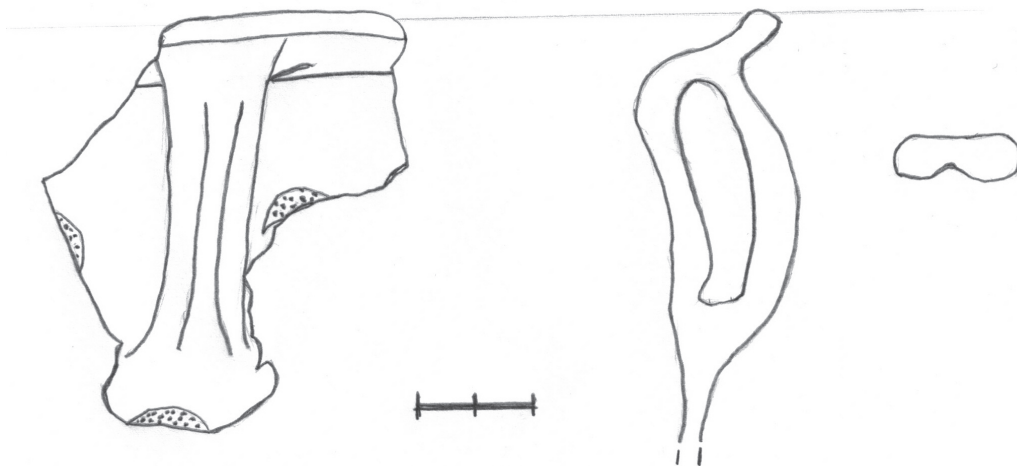

sáček č. 138		IČ 103 263
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	18, 4 cm (5,2 cm; 6,1 cm; 7,1 cm)	
barva	hnědočerná	
lom	černý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

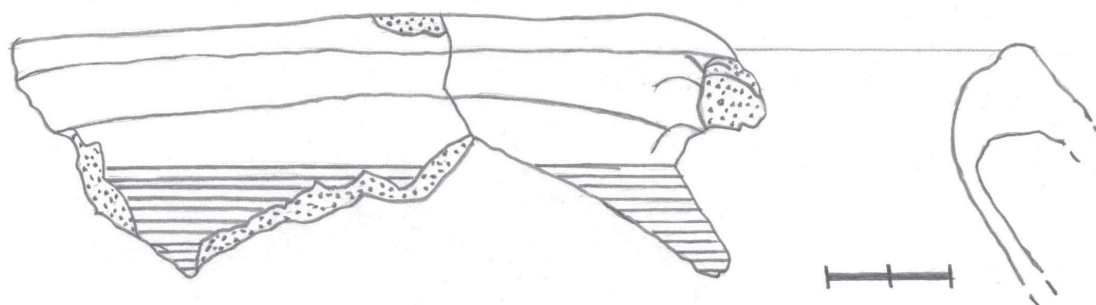

sáček č. 138	IČ 103 263
druh nádoby	hrnec?
část nádoby	výduť
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	8,8 cm
barva	okrová
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	rozrušený
dno	X
ostatní	
datování	středověk

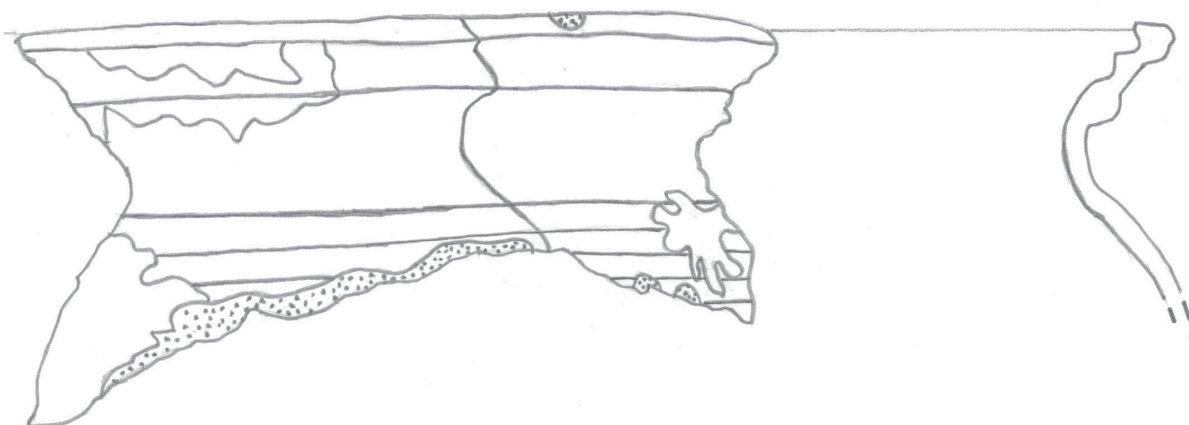
Okraj

sáček č. 138		IČ 103 263
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	okraj s výdutí a uchem	
výzdoba	X	
velikost	6,6 cm; průměr okraje – 12 cm	
barva	hnědá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

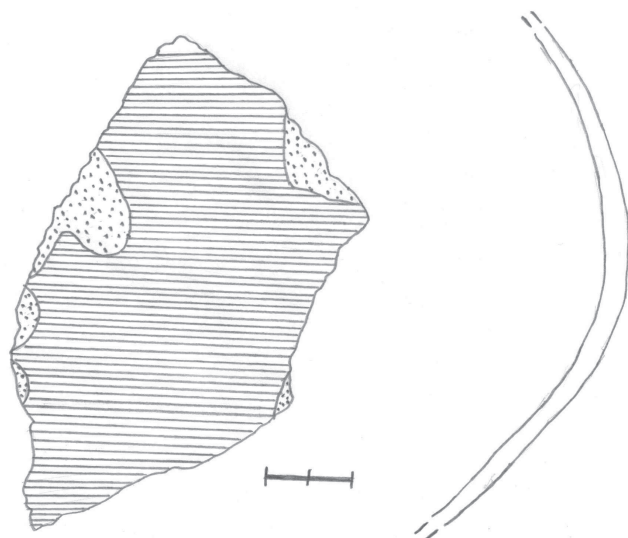
sáček č. 138		IČ 103 263
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	okraj s výdutí a torzem ucha	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	11,5 cm (7,2 cm; 4,3 cm); průměr okraje – 13 cm	
barva	hnědá	
lom	černý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní	torzo ucha	
datování	středověk	

sáček č. 138		IČ 103 263
druh nádoby	hrnec	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	12,7 cm (8,1 cm; 4,6 cm); průměr okraje – 12 cm	
barva	černohnědá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

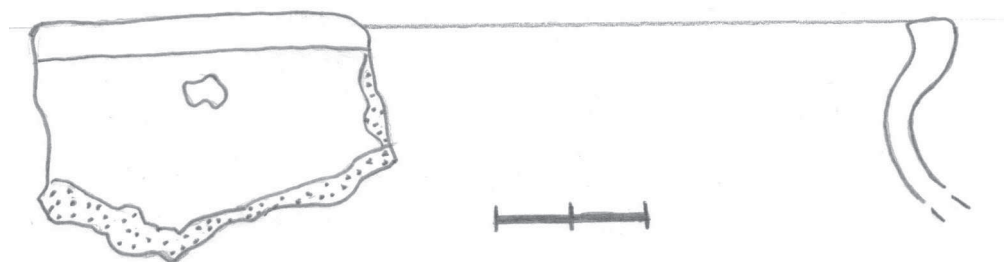
❖ sáček 139

Zdobená výduť

sáček č. 139		IČ 103 264
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť s podhrdlím	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	11,2 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

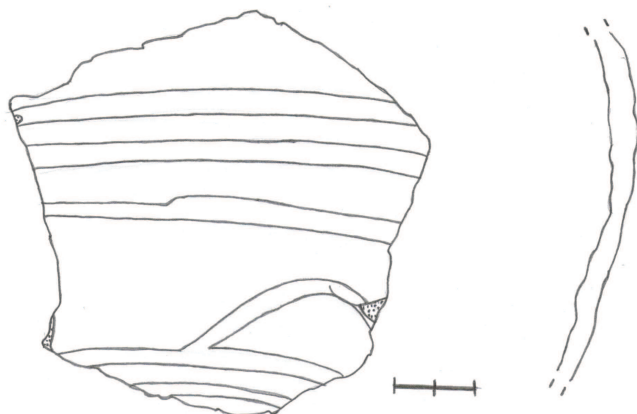
Okraj

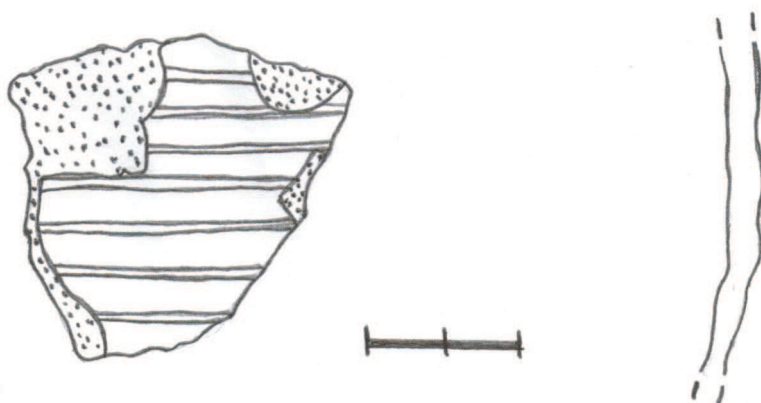
sáček č. 139		IČ 103 264
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím	
výzdoba	X	
velikost	4,5 cm; průměr okraje – 11 cm	
barva	okrová	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

❖ sáček 140

Zdobená výduť

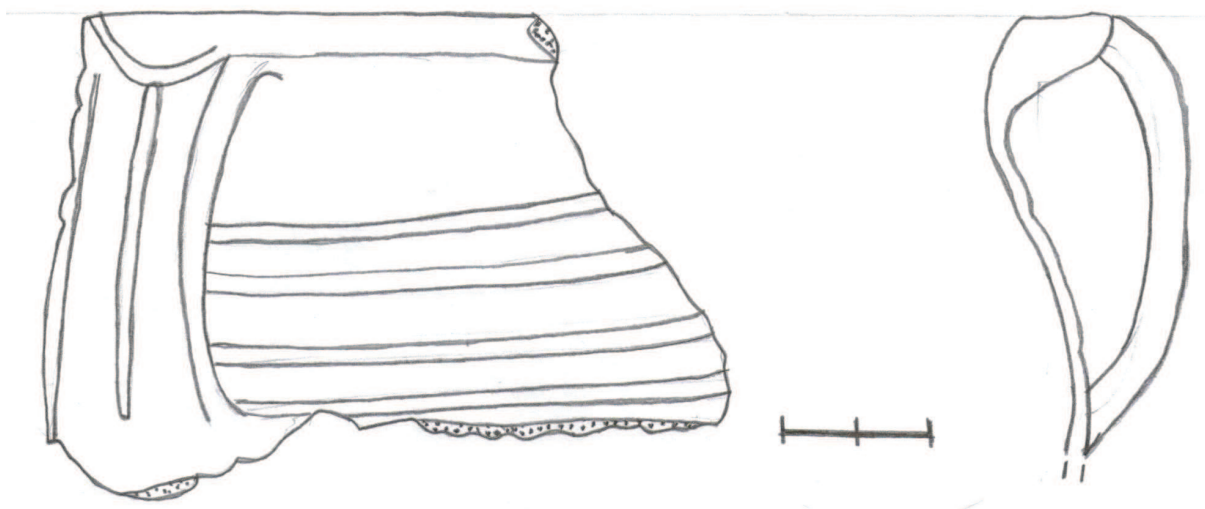

sáček č. 140		IČ 103 265
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice; okrové malované linky	
velikost	10,1 cm	
barva	vnější strana hnědá; vnitřní strana okrovobílá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

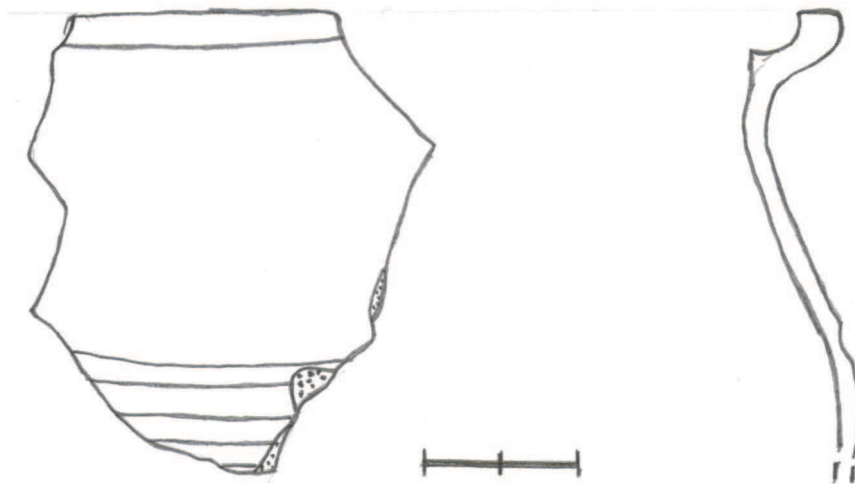

sáček č. 140		IČ 103 265
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	4,3 cm	
barva	vnější strana šedočerná; vnitřní strana hnědá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Okraj

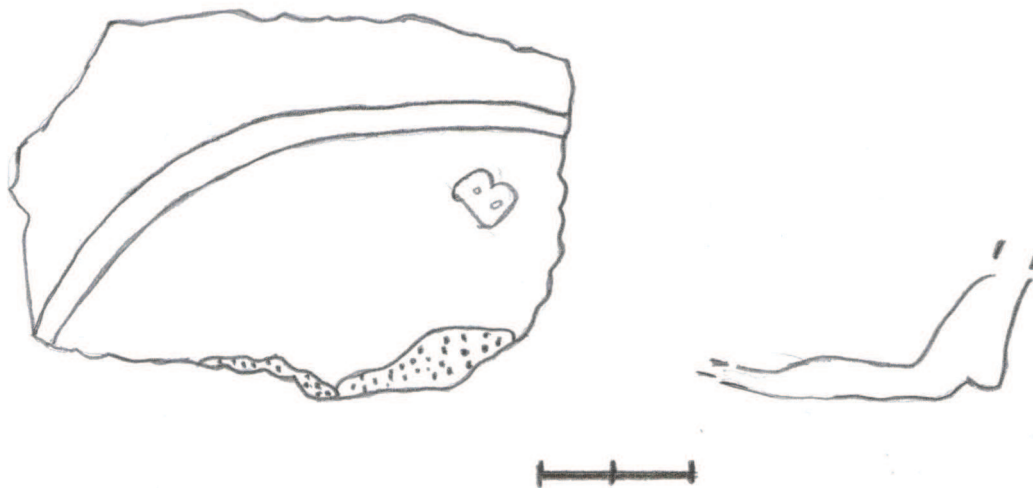

sáček č. 140	IČ 103 265
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	okraj s uchem a výdutí
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	9,2 cm; průměr okraje – 19 cm
barva	hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 140		IČ 103 265
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	6,1 cm; průměr okraje – 13 cm	
barva	černá	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

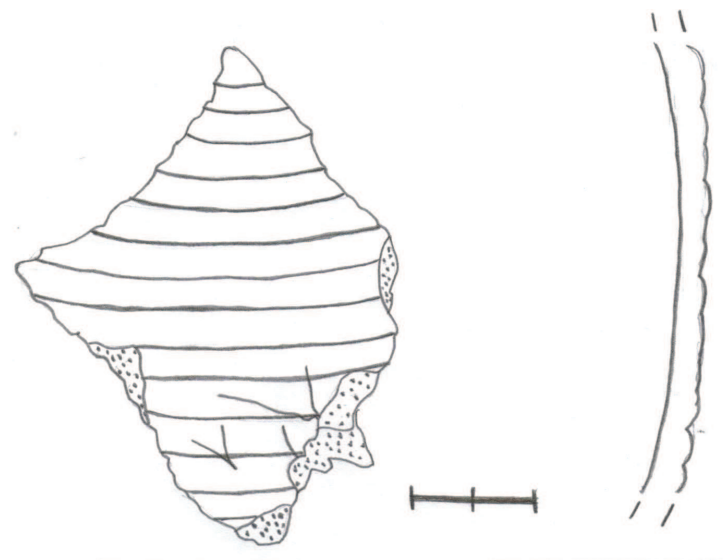
Dno

sáček č. 140		ICČ neuvedeno
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	dno a část stěny	
výzdoba	X	
velikost	7,5 cm; průměr u okraje – 14 cm; průměr u dna - 10 cm	
barva	světle okrová	
lom	světle šedý	
výpal	redukční	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladší	
dno	kolek	
ostatní	*(označení toho, že nálezy pochází z jedné nádoby)	
datování	středověk	

❖ sáček 141

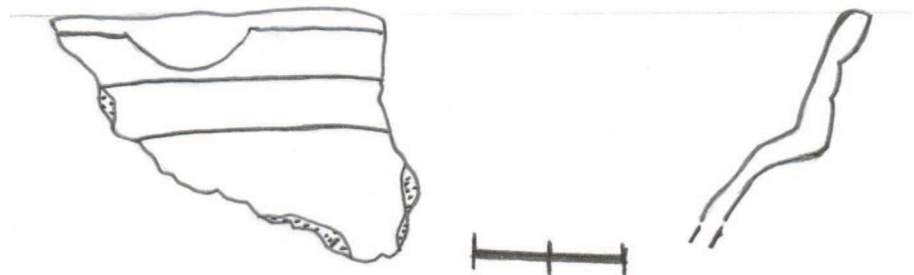
Zdobená výduť

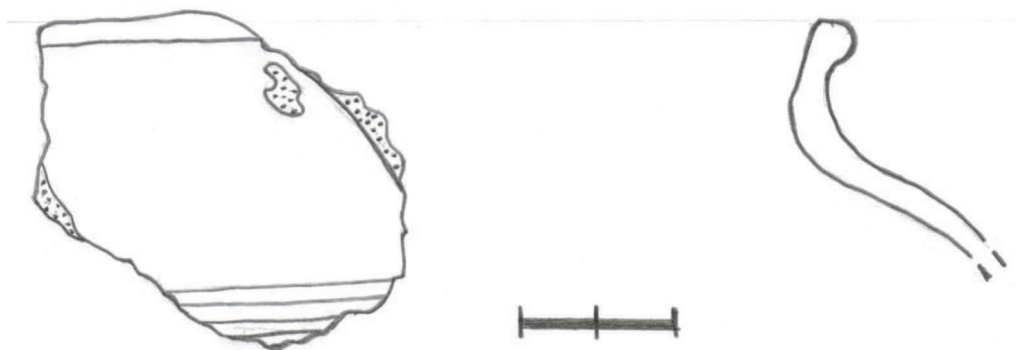
sáček č. 141		IČ 103 266
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	7,6 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Okr

aj

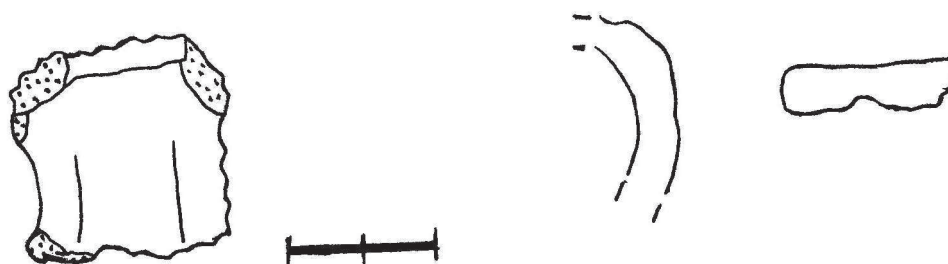

sáček č. 141		IČ 103 266
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím	
výzdoba	X	
velikost	4,6 cm; průměr okraje – 19 cm	
barva	hnědošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní	promáčklna	
datování	středověk	

sáček č. 141		IČ 103 266
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	4,3 cm; průměr okraje – 14 cm	
barva	hnědá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

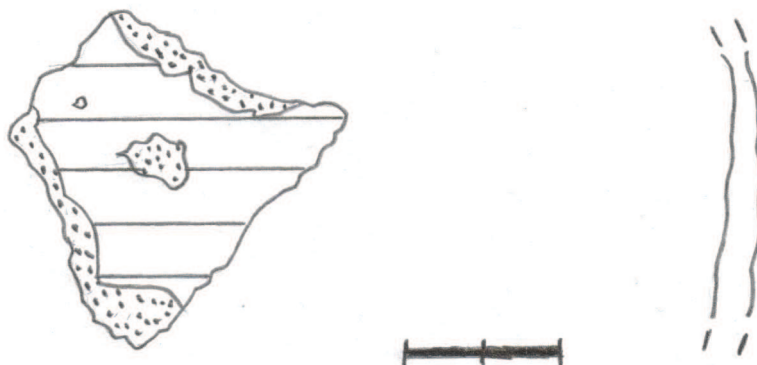
Ostatní

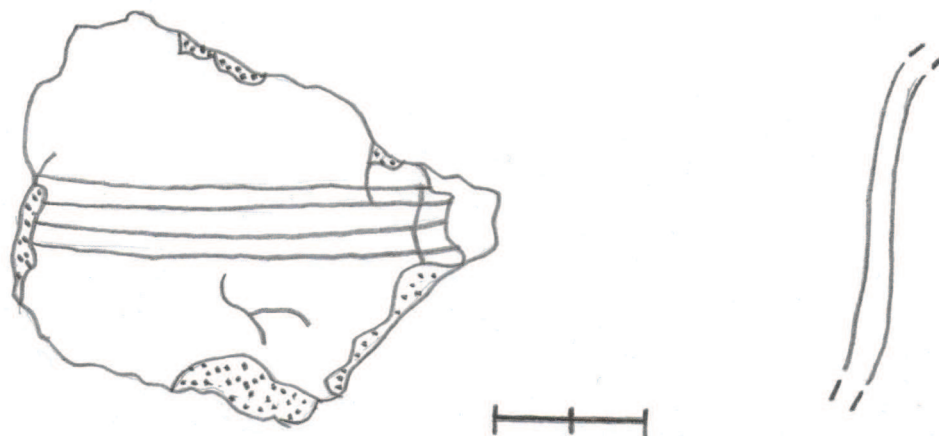
sáček č. 141	IČ 103 266
druh nádoby	nádoba s uchem
část nádoby	ucho
výzdoba	X
velikost	2,8 cm
barva	hnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	jednou stranou nasedá na výduť
datování	středověk

❖ sáček 150

Zdobená výduť

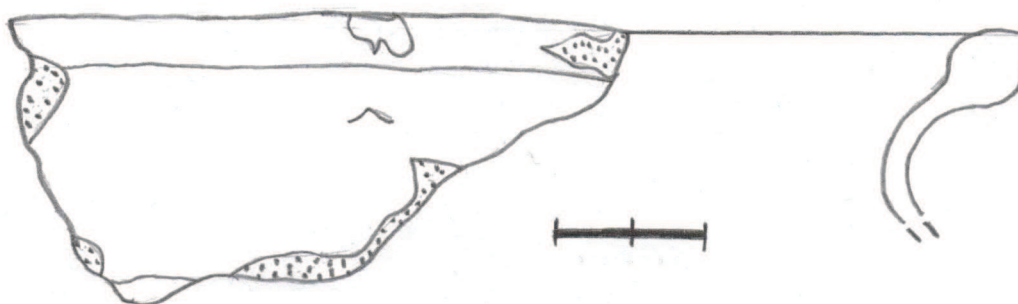

sáček č. 150		IČ 103 271
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	4,6 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený s nánosy	
dno	X	
ostatní	nánosy na profilu a uvnitř fragmentu	
datování	středověk	

sáček č. 150		IČ 103 271
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	6,1 cm	
barva	okrovošedá	
lom	hnědý	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

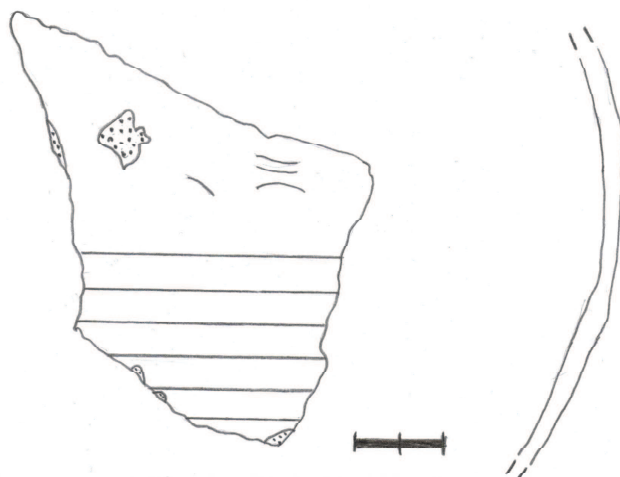
Okraj

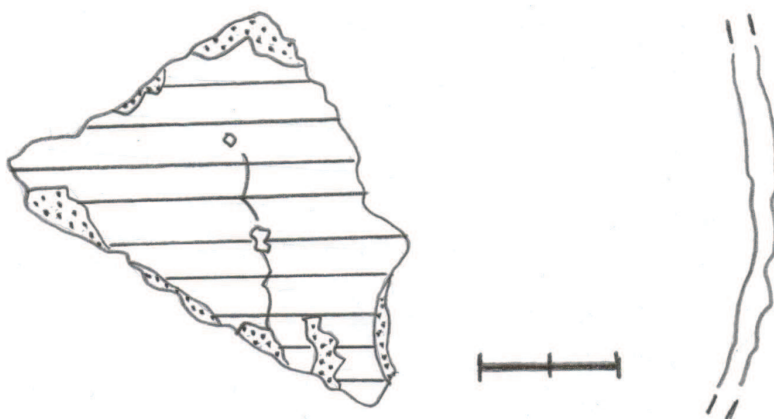
sáček č. 150		IČ 103 271
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	okraj s podhrdlím	
výzdoba	X	
velikost	8,3 cm; průměr okraje – 16 cm	
barva	hnědá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřivo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

❖ sáček 151

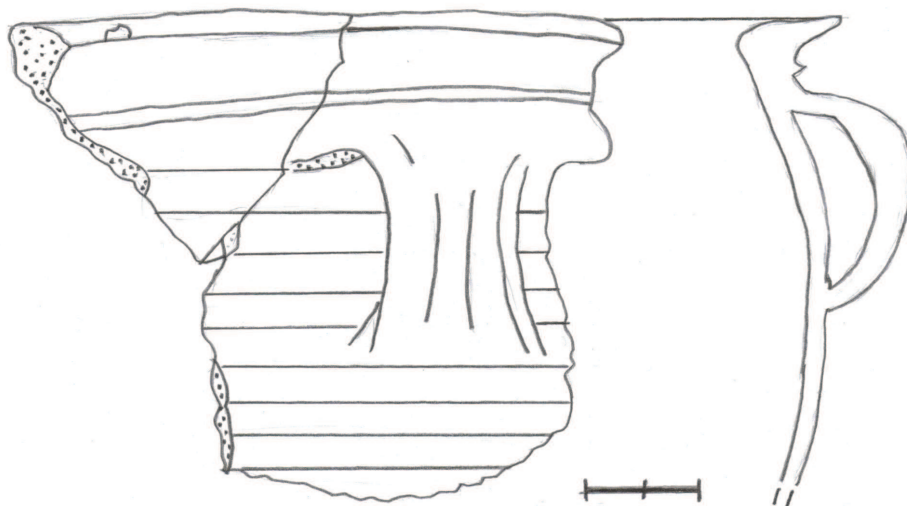
Zdobená výduť

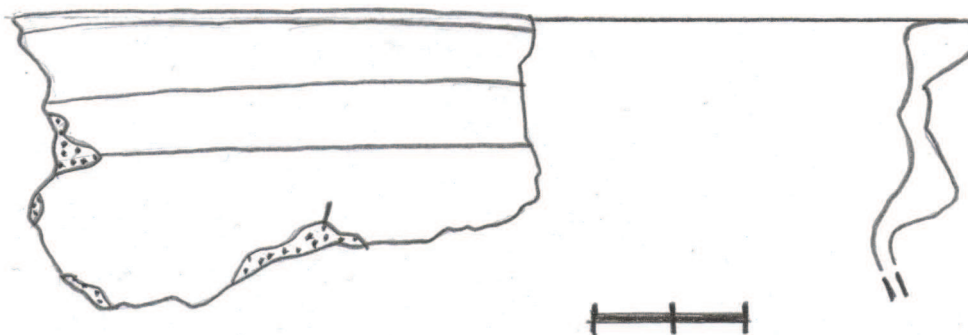
sáček č. 151	IČ 103 272
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	výduť
výzdoba	vývalkovitá šroubovice
velikost	6,1 cm
barva	hnědočerná
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

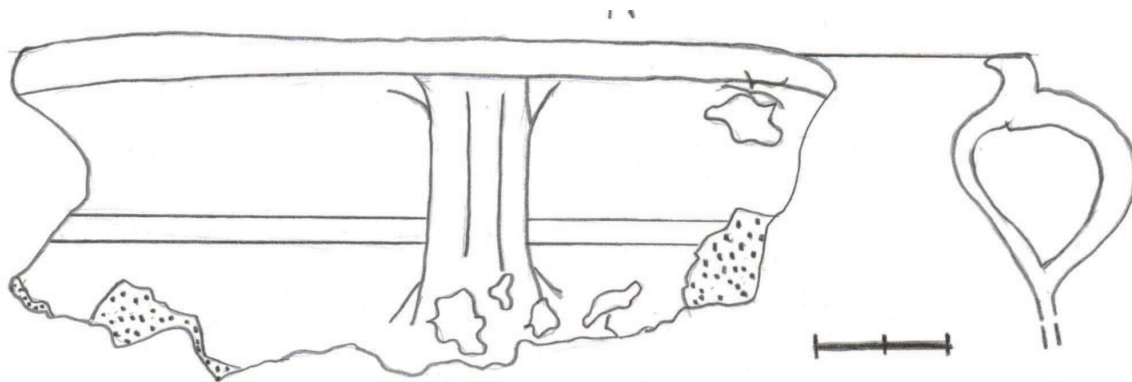
sáček č. 151		IČ 103 272
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	6,2 cm	
barva	okrovošedá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	rozrušený	
dno	X	
ostatní	nánosy na vnitřní straně	
datování	středověk	

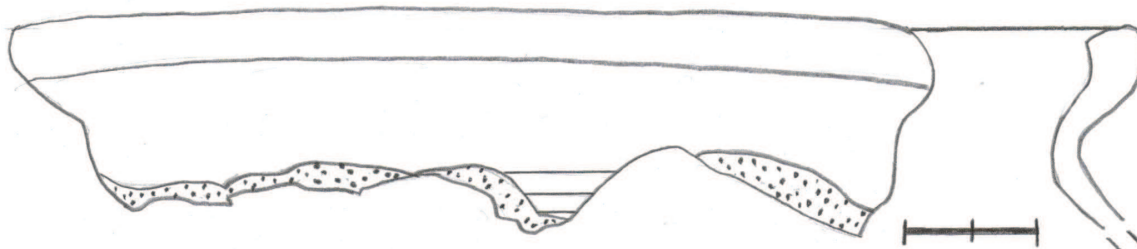
sáček č. 151		IČ 103 272
druh nádoby	hrnec s uchem	
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí	
výzdoba	vývalkovitá šroubovice	
velikost	13,8 cm (5,2 cm; 8,6 cm); průměr okraje – 12 cm	
barva	hnědočerná	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

sáček č. 151	IČ 103 272
druh nádoby	hrnec
část nádoby	okraj s podhrdlím
výzdoba	X
velikost	6,8 cm; průměr okraje – 12 cm
barva	šedohnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

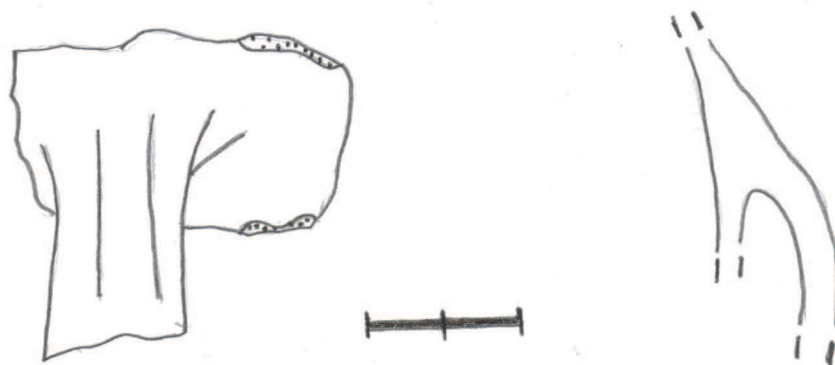

sáček č. 151	IČ 103 272
druh nádoby	hrnec
část nádoby	okraj s podhrdlím a výdutí
výzdoba	malovaná
velikost	12,2 cm; průměr okraje – 13 cm
barva	okrová
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký s nánosy
dno	X
ostatní	
datování	středověk

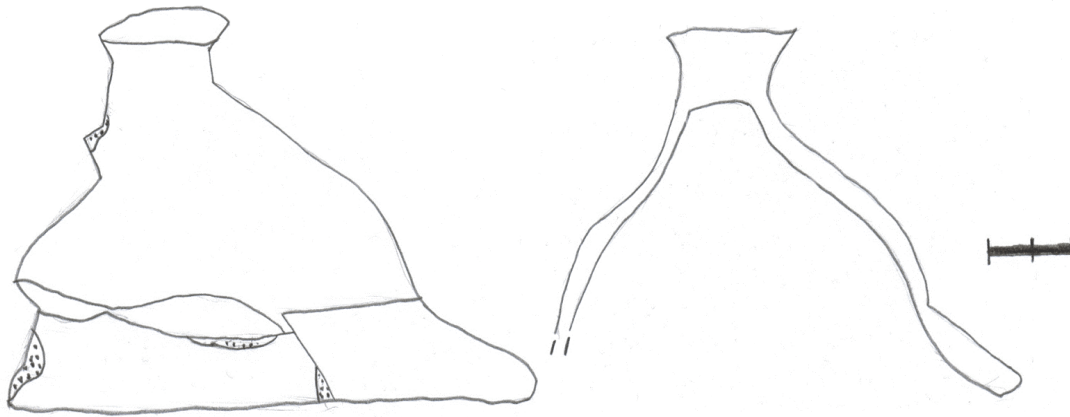

sáček č. 151		IČ 103 272
druh nádoby	hrnec	
část nádoby	okraj s podhrdlím	
výzdoba	malovaná	
velikost	14,2 cm; průměr okraje – 15 cm	
barva	hnědá	
lom	okrový	
výpal	oxidační	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Ostatní

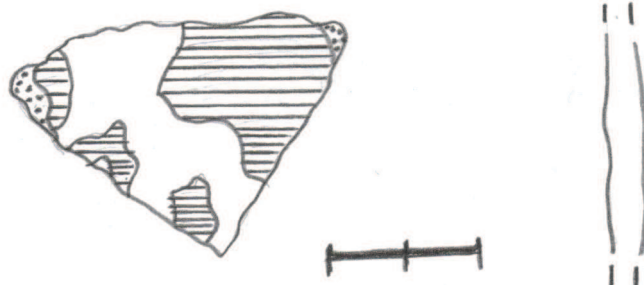
sáček č. 151	IČ 103 272
druh nádoby	hrnec s uchem
část nádoby	torzo ucha s výdutí
výzdoba	X
velikost	4,3 cm
barva	hnědá
lom	šedý
výpal	redukční
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	vnitřní strana s nánosy
datování	středověk

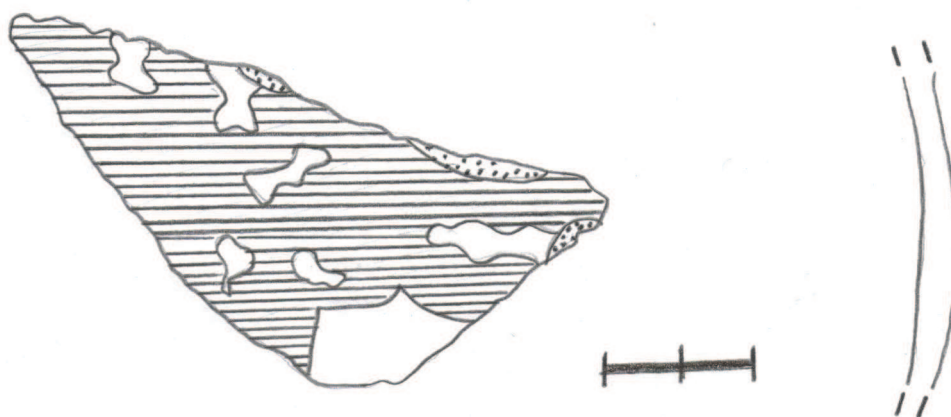
sáček č. 151	IČ 103 272
druh nádoby	zvoncovitá poklička
část nádoby	více jak polovina pokličky
výzdoba	X
velikost	12,8 cm; výška – 10,1 cm; průměr okraje – 15 cm
barva	hnědá
lom	hnědý
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	podšypka
ostatní	vnitřní strana s nánosy
datování	středověk

❖ sáček 152

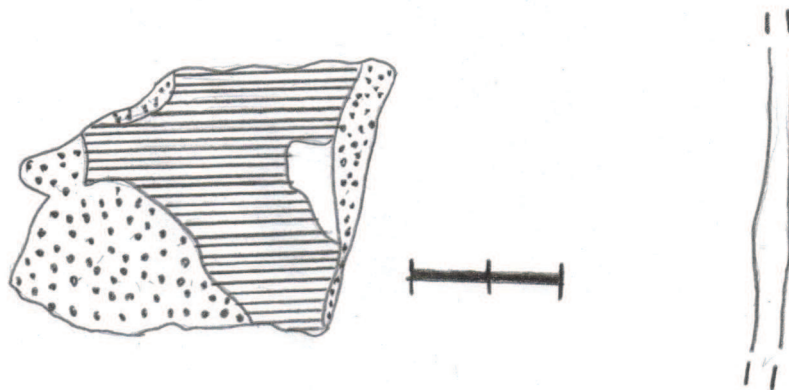
Zdobená výdut'

sáček č. 152	IČ 103 273
druh nádoby	fragment nádoby
část nádoby	výdut'
výzdoba	jemně rytá
velikost	4,4 cm
barva	hnědočerná
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřívo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký s nánosy
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 152		IČ 103 273
druh nádoby	hrnec?	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	8,3 cm	
barva	hnědočerná	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

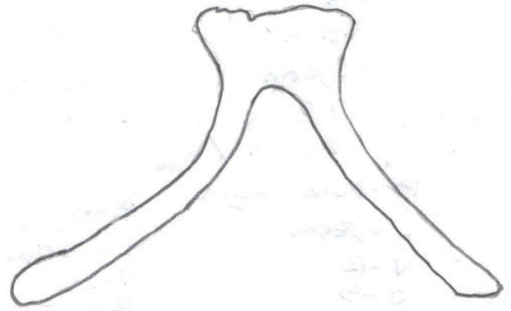

sáček č. 152		IČ 103 273
druh nádoby	fragment nádoby	
část nádoby	výduť	
výzdoba	jemně rytá	
velikost	6,7 cm	
barva	hnědočerná	
lom	šedý	
výpal	redukční	
ostřívo	slída	
vytváření	vytáčení	
povrch	hladký s nánosy	
dno	X	
ostatní		
datování	středověk	

Ostatní

sáček č. 152	IČ 103 273
druh nádoby	zvonovitá poklička?
část nádoby	okraj pokličky
výzdoba	X
velikost	7,6 cm; průměr okraje – 14 cm
barva	hnědá
lom	okrový
výpal	oxidační
ostřivo	slída
vytváření	vytáčení
povrch	hladký
dno	X
ostatní	
datování	středověk

sáček č. 152		IČ neuvedeno
druh nádoby	zvonovitá poklička	
část nádoby	celá	
výzdoba	X	
velikost	výška nádoby – 5 cm; průměr – 9 cm	
barva	pískookrová	
lom	?	
výpal	?	
ostřívo	písek	
vytváření	vytáčení	
povrch	zdrsnělý	
dno	X	
ostatní	celá poklička	
datování	středověk	

18.2. Fotografická příloha

Foto 1: Areál bývalé šatlavy před rekonstrukcí³²²

Foto 2: Areál bývalé šatlavy po rekonstrukci.³²³

³²² BLÁHA, Radek. Rezidence Šatlava: dílčí zpráva za prosinec 2004 a leden 2005. s. 1

³²³ URL: <<http://www.tri-sekery.cz/clanky/satlava-hradec-kralove.html>>. [cit 2012-6-18]